MŪSŲ TAUTOSAKA

IX

Red. prof. Krėvė Mickevičius

Hum. m. fak. Tautosakos Komisijos leidinys

Kaunas — — — — — — — 1935 metai

MŪSŲ TAUTOSAKA

IX

Red. prof. Krėvė Mickevičius

Hum. m. fak. Tautosakos Komisijos leidinys

Kaunas — — — — — — — 1935 metai

J. Elisonas.

Dievas Senelis.

Pasakos apie negyvosios gamtos kūnų, augalų ir gyvulių atsiradimą ir taip pat apie Dievą Senelį, kuris kitą kartą po žemę vaikščiojo ir žmones gyvenimo mokė.

Visų pasakų, kurių girdėjau įvairiomis progomis mūsų žmonėse, ypatingai didelio man padarė įspūdžio tos pasakos, kuriose kalbama apie įvairių negyvosios ir gyvosios gamtos kūnų atsiradimą, o taip pat tos pasakos, kuriose yra minimi Dievo Senelio darbai ir žygiai žemės paviršiuje, suprask Lietuvoje, padaryti. Pasakos apie augalų ir gyvulių atsiradimą, kurio kaltininku taip pat buvo Dievas, savuoju turiniu kartais labai ryškiai, kartais ne taip ryškiai artėja toms pasakoms, kuriose kalbama apie Dievo Senelio darbus ir žygius, todel jas visas šian vienan rinkinin ir sudėjau. Vienur šiose pasakose kalbama apie Dievą, kitur minimas Dievas Senelis arba tiesiog Senelis; kai kuriose pasakose tekalbama apie Jėzų Kristų arba šv. Petrą. Vienoje kitoje pasakoje minimas Praamžius ir Perkūnas. Charakteringą paminėtų pasakų pažymį sudaro jų turinio trumpumas ir minties aiškumas.

Žinomas mūsų rašytojas L. Jucevičius, bene pirmutinis šios rūšies mūsų pasakų paskelbęs, savo knygoje „Litwa Pod Względem Starożytnych Zabytków Obyczajów I Zwyczajów, Wilno", 1846, sako, kad, lietuvių padavimais, kitą kartą gyvenęs „Iszmintas", kurį jisai šitaip pamini: „Buvo tai žmogus, kurį Dievai apdovanojo savąja išmintimi. Jisai išmokė lietuvius šaudyti lanku, javus sėti ir pareiškė visai tautai dangaus taisykles, pagal kurias ji turėjo gyventi. Kolei lietuviai jo įsakymus vykdė, tolei buvo laimingi;

kai dingo Išminto įsakymų klausymas, kartu su tuo dingo ir laimė. Kokie buvo jo įsakymai — nežinia".

Lietuviai žmonės, kurie gyvena Prūsuose ir Žemaičiuose, kartoja to vyro mintis, kurios visos galima pavadinti auksinėmis. Štai tos jų, kurios teko man nugirsti". (Šie rašytojo žodžiai paduoti vertime iš lenkų kalbos; toliau seka tariamosios Išminto mintys, kurios paduotos iš paminėto veikalo be jokių pakeitimų ir tąja rašyba, kuria jos išspausdintos. (J. El.).

1. „Błoga sėkła be sieima iszdigsta, o giara yr pasieta, ne wysad wajsiu iszduoda.

2. Isz wejda pažinsi žmogu: kakta žema padukima roda, isz auksztos kaktos, akiun kruwingu wejzda piktibe yr megibe. Wejdas romus, ne wisad romuma ira žinkłu, tunkiaus ira lieczina, po kurios wysady didžiausijéj darbaj kawojes.

3. Ałus be apiniun, swiestas be druskos, žirgas be udegos, moteriszki be gieribes; ne tur ant świeta wertuma.

4. Pałejstuwiste tiktaj ira be wajsiaus.

5. Grejcziau iszgiarsi undini visos mares, ne kajp pažinsi buda moteriszkies.

6. Girk diena wakaru, moteriszkie po smerties, ginkłu kajp dasitirsi, o sawa mergali rita po wincziaus.

7. Ne wierik mergieloms, be łakstas tur szirdes, o leżuwi atmajninga, wisad gatawa ant szwintołaužu priesigu.

8. Priteliste tarpo skajstas yr piktas moteriszkies, ira kajpo baksztas matitas orunse.

9. Beproti yr szeszka, kiakszes tiktaj gal mełeti.

10. Yszmintis, dransibe yr cnata, ira taj pamataj ant kuriun stowa dangaus yr žemes Ĩajmibe" (Litwa, 38—39 p.).

Palyginimas tų Išminto darbų, kurių jisai išmokinęs lietuvius, o taip pat tų Išminto minčių, kurios čionai suminėtos, su tais darbais bei žygiais, o taip pat ir mintimis, kurių yra pareiškęs Dievas Senelis, šiose pasakose minimas, leidžia manyti, kad L. Jucevičiaus „Išmintas" (be negeriau būtų sakyti Išminčius, J. El.) tolygus šių pasakų „Dievui Seneliui".

Visos pasakos, šian rinkinin sudėtos, suskirstytos keturiais skyriais:

I) negyvosios gamtos atsiradimas, II) augalų atsiradimas, III) gyvulių atsiradimas, IV) Dievo Senelio darbai bei žygiai že-

mėje, o taip pat ir pamokinimai, žmonėms jo tarti. Pirmame ir ketvirtame skyriuose teįdėtos tos pasakos, kurių man teko pačiam, daugiausia per savuosius mokinius, žmonėse parinkti; kai kurios šitų pasakų viena kita proga jau buvo išspausdintos. Antrojo ir trečiojo skyriaus pasakų iš dalies išspausdinta tokių, kurių man teko žmonėse taip pat per mokinius nugirsti, tačiau abiejuose paminėtuose skyriuose nestinga ir tokių pasakų, kurios jau anksčiau buvo spausdintos. (L. Jucevičiaus: Lìtwa, Dr. J. Basanavičius: Lietuviškos Pasakos ir kt.).

Stengiausi, kiek galėdamas, visų pasakų, bet kurian skyriun įdėtų, nei turinio, nei kalbos atžvilgiais nekeisti. Kadangi pasakų užrašinėtojai, lygiai ir jų sakytojai, vieni pavartojo tiesioginę, kiti — netiesioginę kalbą, tai, turėdamas galvoje pasakų pavidalo vienodumą, visur pavartojau tiesioginę kalbą. Vienas kitas kalbos dalykų nelygumas, aiškūs jos paklydimai taip pat teko lyginti ir vietomis taisinėti. Visus užrašų, šitam rinkiniui panaudotų, originalus kartu su rinkinio rankraščiu įteikiau Tautosakos Komisijai, taigi, reikalui susidarius, visi rinkinio kalbos neaiškumai galima bus patikrinti Tautosakos Komisijos archyve.

Rinkinio tvarkos reikalu turiu pasakyti, kad visos pasakos buvo suskirstytos atitinkamomis temomis, motyvais. Kiekvienos temos pasakos išspausdintos skyrium, patiekiant čionai turėtosios medžiagos sąrašą (A), pasireiškusių variantų turinį (B), variantų skirtumus (C) ir pačių pasakų tekstą (D). Be to, visos pasakos, šiam rinkiniui suvartotos, turėjo savo eilinį numerį, kuris pažymėtas kiekvieno skyriaus skyrelio pasakų sąraše. Kadangi paminėti pasakų skyrių skyreliai kiekvienas turi trumpas jų varianto turinio santraukas, tai pasakos, kiekviena su savuoju numeriu, išspausdintos ne visos, bet tiktai jų dauguma, charakteringesnės; neišspausdintos pasakos, kiekviena savuoju numeriu atženklintos, atiduotos T-kos Komisijos archyvan.

Trumpas kurios nors pasakos turinys tepaduotas tuo atsitikimu, jei pasakų turinys kiek ilgesnis arba jei to paties turinio pasakų turėjau daugiau negu vieną. Kurių pasakų to paties turinio turėjau daugiau, tai tokių pasakų sudaryti variantų turiniai ir jų skirtumų atžymėjimai, — manau, kad tokios santraukos padės skaitytojams geriau patiekiamoje pasakų medžiagoje orientuotis.

Tenka paminėti, kad kai kurias iš šio rinkinio pasakas gavau iš p. p. Aleksos, A. Bielinio, A. Glemžaitės, G. Grigonytės Zablockienės, E. Masiliūnaitės, K. Motiekaitytės Masiliūnienės ir

St. Vaitkevičiaus, tad jiems visiems už suteiktas šio rinkinio reikalu paramą ir žinias reiškiu nuoširdžią padėką.

Dauguma šio rinkinio pasakų kilusi iš Panevėžio ir Kėdainių ap.; ką-ne-ką per anksčiau paminėtus asmenis esu gavęs ir iš kitų Lietuvos kampelių, ir nors rinkinys pasidarė didokas, tačiau turiu pagrindo manyti, kad šiuo pasakų rinkiniu tepaliečiau brangaus mūsų praeities dvasinio turto tiktai mažą dalelę, taigi kviečiu visus tautosakos mėgėjus mano paliestąją temą papildyti dar gausesniais to paties turinio pasakų rinkiniais, kurie nušviestų Dievo Senelio darbus ir žygius, dar bet kuriame Lietuvos kampelyje minimus. Be to, reikėtų tiksliau nustatyti ir pasakų geografinės sienos.

Ta pačia proga noriu paminėti vieną šio rinkinio pasakų trūkumą, kuris vengtinas būtų tolimesniuose tokios pat rūšies tautosakos darbuose, būtent: jutau didelę stoką gerų tautosakos užrašinėtojų, kurių surinktąja medžiaga pasinaudojau ir kurie nevisuomet patiekė tikslių užrašų, metrikos nurodymų, o be paminėto tikslumo ir patys užrašai turėjo netekti šiek tiek savosios vertės.

Panevėžyje.
1934. III. 11.

I. PASAKOS APIE NEGYVOSIOS GAMTOS KŪNŲ ATSIRADIMĄ.

A. Pasakų apie negyvosios gamtos kūnų atsiradimą teturėjau dvi: apie žemės atsiradimą — Ramygalos ap. (1) ir apie vėją — Ramygalos ap. (2). Jų turinys žemiau paduotas be ypatingų pakeitimų.

D. 1. Kartą keliavo per pasaulį Dievas ir velnias. Visa žemė buvo vandens apsemta. Dievas bekeliaudamas pavargo ir liepė velniui nerti į dugną ir atnešti saują dumblo. Tris kartus velnias nėrė, bet dugno vis nepasiekė. Tada Dievas iškrapštė savo panages — ir iš tų žemių pasidarė sala. Dievas atsigulė ir užmigo. Velniui panoro Dievą paskandinti. Jis paėmė Dievą už kojų ir ėmė Jį vilkti į vandenį. Bet sala vis didėjo, vanduo traukėsi tolyn, ir velnias negalėjo Dievo paskandinti. Taip iš salos pasidarė visa mūsų žemė. Galop, Dievas pabudo ir nutrėmė velnią pragaran. (Užrašyta Ramygalos ap. Spausdinta „Tauta ir Žodis", V kn., 636 p.).

2. Vėjas, kaip sako sodiečiai, — tai didelis, suaugęs, barzdotas vyras, dabar žilas senelis. Kada Vėjas buvo suaugęs, subrendęs, jis vedė gražią ir grakščią merginą. Po trumpo laiko Vėjas su savo žmona sugyveno tris sūnus. Kada visi sūnūs buvo suaugę ir jau galėjo smarkiai pūsti (buvo numatomas pasaulio galas), pasikvietė Vėjas savo sūnus prie milžino akmens ir tarė:

— Jus visus pagimdžiau aš su savo žmona, kuri buvo taip pat milžinė ir panaši į kitas pasaulyje esančias moteris. Jums mažiems dar esant, ją nelaimė ištiko — prislėgė šitas milžinas akmuo. Išvaduokime ją, atvertę šį akmenį!

Visi Vėjo sūnūs ir jis pats ėmė versti akmenį. Vaikai visi puolė gelbėti savo motinos ir paliko tėvui laikyti milžiną akmenį; tėvas neišturėjo akmens, ir šis krito su didžiausiu trenksmu į savo senąją vietą, tokiu būdu paguldydamas motiną ir visus tris sūnus. Liko tik vienas Vėjas, ir dabar jis turi daug darbuotis: bėga į visas pasaulio šalis ir iš ten pučia.

Kada Vėjas išvaduos savo vaikus iš po milžino akmens (kokiu būdu, nežinoma), tada visi trys sūnūs ir tėvas papūs, sustoję iš visų pasaulio šalių, ir tuomet bus žmonijai paskutinė gyvenimo valanda, nes Vėjas su savo vaikais viską iškels į padanges ir blaškys plačiausiąja pasaulio erdve. (Užrašė A. Činikas, Ramygalos ap.).

II. PASAKOS APIE AUGALŲ ATSIRADIMĄ.

A. Pasakų apie augalų atsiradimą teturėjau 3, būtent: Litwa 81 p. (3), Litwa 86 p. (4), Kėdainių ap. (5). Be to, kai kurių mūsų krašto augalų atsiradimas minimas Eglės, žalčio žmonos, pasakose. (Žiūr.: Mūsų Tautosaka, III, 162—171 p.).

Visos paminėtos pasakos paduotos čionai iš dalies vertimuose, be ypatingų pakeitimų, taigi jų turinio kiekvienos skyrium ir neminiu.

Reikia manyti, kad, pasiteiravę žmonėse, pasakų apie augalų atsiradimą ir daugiau išgirstume.

D. 3. Žmonės pasakoja, kad kitą kartą Lietuvoje gyveno tūla moteriškė, vardu Blendis, arba Blinda, kuri pasižymėjo ypatingu privalumu, būtent, įpėdinių gimdymo gausumu. Jinai nepaprastai lengvai juos ne tiktai įgimtu būdu gimdydavo, bet ir iš savo rankų, kojų, galvos ir kitų kūno dalių tuos savuosius įpėdinius leisdavo. Žemė, kuri visų derlingiausia iš motinų, ėmė jai pavydėti tokios laimės, taigi vieną kartą, kai Blendis ėjo per lanką, kuri buvo labai klampi, tai jos kojos taip įklimpo, jog jinai jokiu būdu negalėjo išklimpti. Besielvartaudama jinai ir pavirto blendimi.

Pagal Narbuto tyrinėjimus, šitą medį mūsų protėviai laikė per šventą. Ir dabartiniu metu paprasti Lietuvos žmonės turi ypatingos blendžiai pagarbos. (Litwa, 81 p.).

4. Atsitiko tatai Lietuvoje, ir atsitiko labai seniai, nes sulig liaudies chronologija tatai įvyko dar prieš Kęstutį. Būtent, viename pajūrio kaime gyveno žmogus, pavarde Teisus, į kurį lietuviai kiekvienu reikalu kreipdavosi. Jisai spręsdavo jų bylas, taikindavo per nesusipratimus, įvykius ir barnius, o ką pasakydavo, tai vis žmonės per šventenybę laikydavo, nes Teisus savo gerumu, noru padėti ir bešališku elgimusi visiems buvo žinomas. Kai šitas žmogus susilaukė žilos senatvės ir, jos susilaukęs, mirė, tai Dievai, velionį pagerbdami, pavertė jį uosiu, kurį pavadino teisybės medžiu. Net ir Dievai, kai nužengdavo žemėn, norėdami įsitikinti kaip žmonės gyvena, tai visų mėgiamiausią

buveinę susirasdavo plačiašakio uosio paũksnėje, kurioje ir darydavo savuosius sprendimus. Viena senoviška lietuvių dainelė, kurią žmonės Prūsuose, Gumbinės apylinkėje, padainuoja, šitaip mini uosį:

Prapultas žmogus,
Kur pasidėsiu?
Kas mana aszaras,
Czion nuramins?
Oj ejsu, asz ejsu,
Yi giła gireli.
Yi giła gireli,
Pas tejsu useli.
Ten Diewas tejsingas,
Man iszkłausis.
Mana vargus,
Mana bedas
Nuramins ir t.t. (Litwa, 86—87 p.).

5. Kregždė savuoju snapu nuėmė kraujo lašą nuo Jėzaus Kristaus žaizdos. Kai lėkė ji, tą kraujo lašą išmetė iš snapo į derlingą dirvą. Tenai iš to kraujo lašo išaugo rūta, kuri turi panašius į kraujo lašą lapelius. (Užrašyta Kėdainių ap.).

5a. Trumpas pasakos „Eglė žalčio žmona" turinys šitoksai:

Kitą kartą Žaltys per prievartą vedė mergaitę, vardu Eglę. Begyvendama žalčio namuose, Eglė pasiilgsta savųjų namų ir juos aplanko. Jos broliai, nenorėdami geruoju leisti seseriai grįžti pas Žaltį, išgauna per Eglės dukterį jų grįžimo paslaptį, ir Žaltį nužudo. Už tai Dievai visą Žalčio šeimyną paverčia medžiais: motiną — egle, sedula, vyriausiąjį sūnų — ąžuolu, jaunesnįjį — uosiu; dukterį — drebule (epuše). (Žiūr.: Mūsų Tautosaka, Nr. 3, 162—171 p.).

III. PASAKOS APIE GYVULIŲ ATSIRADIMĄ.

Bitė (Apis melifica).

A. Pasakų apie bitę turėjau 7, būtent: Liet. Pas. II dl. 12 p. (6), Liet. Pas. II dl. 12 p. (7), T. Kr. Žd. 1912, 77 p. (8), Ūk. Pat. 1926, Nr. 4 (11) (9), Gelažių ap., Gruzdžių ap. (11), Siesikų ap. (12). Be to, 18 įvairaus turinio padavimų apie bites išspausdinta: Padavimai apie bites. Surinko ir užrašė V. Krėvė Mickevičius. Tauta ir Žodis, IV kn., 450—460 p.

B. Paminėtose pasakose žymūs 5 variantai, būtent:

I. Bitė kitą kartą papenėjo Dievą medumi, užtat jos užmušti negalima (6). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

II. Bitė prašė Dievą duoti jai tokį ginklą — gylį, kad jos įgeltasai žmogus mirtų. Dievas padarė priešingai: kai bitė įgelia, turi mirti (7, 10, 11). Šio varianto pasakų skirtumai pažymėti žemiau.

III. Bitės, Dievo klausiamos, iš kur jos ima medų, nutylėjo, kad visų daugiausia medaus jos gauna iš raudonųjų dobilų, užtat Dievas uždraudė joms imti medų iš raudonųjų dobilų (8). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

IV. Žmogus, iš rojaus išvarytas, pajuto norą dirbti ir ėmė kauptuku žemę purenti. Prakaito lašus, kurie varvėjo nuo jo galvos, Dievas pavertė bitėmis. Taip žmogus dirbo visą dieną, nuilso ir vakare prašė Dievą palaiminti jo darbą. Besimeldžiant nukrito paskutinis jo prakaito lašas, kuris pavirto bičių motinėle (9). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

V. Bitės kitą kartą gyveno dideliuose miškuose ir per jų gaisrus nukentėdavo nuo dūmų, kurių kvapo dabar nepakenčia ir nuo jų svaigsta (12). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

C. Pasakų apie bitę antrojo varianto skirtumai:

Atsitikimas įvyko, kai Dievas sutvėrė vabalus (7), įkūrė visatą (10); nenurodyta (11).

Bitė prašė suteikti jai ginklą, nuo kurio: žmogus mirtų (7), gyvulys ar žmogus mirtų (10), bet kas įgeltas mirtų (11).

Bitė savąjį prašymą pamatavo tuo, kad jinai už visus mažesnė ir niekas jos nežino (11); nenurodyta (7, 10).

Dievas padarė priešingai, nes buvo susirūstinęs ant bitės už jos prašymą (10), jos prašymo neprigirdo (11), nenurodyta (7).

D. 6. Bitė — šventas vabzdelis. Jos užmušti negalima, nes ji, sako, Dievą medum penėjusi. (Liet. Pas. II dl. 12 p.).

10. Dievas, įkūręs visatą, davinėjo kiekvienam gyvuliui ginklą.

Atėjo eilė ir bitei. Dievas paklausė, kokio ginklo ji norėtų. Bitė ir sako:

— Aš norėčiau tokį ginklą gauti, kad gyvulys ar žmogus, juo įgeltas, mirtų. Susirūstino Dievas ant bitės už tokį jos prašymą ir tarė:

— Geriau duosiu tau tokį ginklą, kad įgėlusi tu pati mirtum, o ne tavo įgeltasai.

Dabar bitė, įgėlusi žmogų, turi pati mirti. (Užrašė Br. Gaižiūnas, Gelažių ap.).

11. Bitė nuskrido pas Dievą ir sako:

— Dievuli, aš už visus mažesnė, nieks manęs ir nežino. Padaryk taip, kad kam aš įgelsiu, kad tas tuoj numirtų.

Dievas ir tarė, neužgirdęs bitės:

— Gerai, kai tik kam įkąsi, tuoj numirsi. (Užrašė Ant. Ragutis, Gruzdžių ap.).

8. Dievas pasišaukė bitutes ir paklausė jas, iš kur jos medų neša. Bitutės išpasakojo Dievui, iš kurių gėlių ir augalų jos imasi medų, bet tyčiomis užslėpė raudonuosius dobilus, kuriuose daugiausia medaus rasdavo. Dievas joms ir pasakė:

— Neškite ir toliau medų, bet tik iš augalų, kuriuos man čia paminėjote; iš kitų augalų rinkti medų jums nevalia!

Nuo to laiko bitutės ir neneša medaus iš raudonųjų dobilų. (T. Kr. Žd. 1912, 77 p.).

9. Kai žmogus, išvarytas iš rojaus, atsipeikėjo nuo ištikusios nelaimės, tai prisiminė Dievo žodžius: „Savo veido prakaite tu valgysi duoną". Kad dar daugiau nesurūstintų Dievo, žmogus užsidegė noru dirbti. Pasidarė medinį kauptuką, kuris ir buvo pirmasai jo darbo įrankis.

Pradėjo žmogus tuomi kauptuku žemę kasti, draskyti, purenti. Ir taip širdingai dirbo, kad ant jo veido, sulig Dievo žodžiu, pasirodė prakaito lašai. Žmogus nemetė savo darbo, bet kantriai dirbo toliau, vis didesnį ir didesnį žemės plotą purendamas. Taip uoliai jisai dirbo, jog ir nepasijuto, kaip prakaitas nuo jo veido lašais pradėjo varvėti ant supurentos žemės.

Bet koks stebuklas! Žmogus pastebėjo, kad prakaito lašas, krisdamas nuo jo veido, vos palyti žemę, tuojau virsta sparnuotu gyvu sutvėrimėliu; pakyla oran ir linksmai dūzgia ore, skraidydamas virš žmogaus galvos.

Stebėjosi žmogus tokiu įvykiu ir džiaugėsi juomi, kad Dievui jo darbas patinka, ir todel Dievas, brangindamas jo prakaitą, paverčia jį gyvais sutvėrimėliais. Ir davė žmogus tiems sutvėrimėliams vardą b i t ė s. Bitės dabar yra darbingumo pavyzdys.

Žmogus savo darbą tęsė toliau: kapstė, draskė žemę, kiek turėjo jėgų, o prakaitas kaip lytus nuo jo veido lašėjo ant žemės, ir tūkstančiai bitelių kilo oran ir skrajojo virš žmogaus galvos. Pavakary pabaigė žmogus darbą. Bitelės visu debesiu skraidė žmogui virš galvos ir vis garsiau ir garsiau dūzgė, lyg ir ko prašydamos. Bet žmogus negalėjo jų suprasti. Sutemo. Nuilsęs, bet patenkintas savo dienos darbu, žmogus jau vieno tik ir norėjo, būtent, kad jo darbą Dievas palaimintų.

Skruzdėlė (Formica).

A. Pasakų apie skruzdėlę turėjau 1: Biržų m. (16). Be to, skruzdėlė minima ir pasakose apie vorą. (Žiūr. 19 psl.).

B. Pasakos turinys: Perkūnas pavertė skruzdėle žmogų, kuris buvo godus ir, suvalgęs savuosius javus, dar vogdavo jų iš kaimyno lauko.

D. 16. Skruzdėlė kitą kartą buvo žmogus, kuris savo laukus gerai dirbo ir, javus juose suvalęs, niekados nepasitenkindavo, bet vogdavo javus iš artimo kaimyno. Del tokio šykštumo Perkūnas pavertė jį skruzdėle. Tokiu būdu jo kūnas pasidarė kitoniško pavidalo, bet širdis kitokia nepaliko: skruzdėlė iki šiai dienai nuo svetimų laukų javus surenka ir į savo urvą neša. (Užrašė J. Vaisiūnas, pasakė J. Barisas, 72 m. amž., padienis, skaityti ir rašyti nemoka, Biržų m.).

Vėžys (Astacus fluviatilis).

A. Pasakų apie vėžį turėjau 15, būtent: S. Dk. (17), Liet. Pas. Yv. II dl. 1 (18), Liet. Pas. II dl., 12 p. (19), Liet. Pas. Yv. II dl., 28 (20), Liet. Pas. Yv. II dl., 29 (21), Liet. Pas. Yv. II dl., 200 (22), Vilniaus Žinių, 1905, Nr. 7. (23), Vabalninko ap. (24, 25), Panevėžio ap. (26), Surdegio ap. (27), Upytės ap. (28), Viešintų ap. (29), Radviliškio ap. (30), Pagirių ap. (31).

B. Paminėtose pasakose žymūs 3 variantai, būtent:

I. Kitą kartą Dievas dalino Jo sutvertiems gyvuliams akis: vieniems vienokias, kitiems kitokias (dideles ir mažas). Vėžys paskutinis priėjo akių gauti ir išgirdo, kad jam beliko mažos akys. Užpyko ir pasakė Dievui, kad tokias mažas akis jisai gali antran galan susikišti. Dievas vėžiui taip ir padarė: įspraudė akis ne galvos, bet uodegos galan. Užtat vėžys ir vaikšto atbulas (17, 18, 20—26, 28—31).

II. Kitą kartą vėžys pasididžiavo, kad turi kietą odą ir pradėjo atbulas vaikščioti. Dievas pamatė vėžio puikybę ir liepė visą laiką atbulam vaikščioti (19). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

III. Kitą kartą vėžys smarkiai suspaudė žuvį, kuri nuo to susirgo. Kitos žuvys vėžį apskundė Dievui, kuris jį nubaudė ir padarė taip, kad vėžys gali tiktai atbulas ir negreitai judėti (27). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

C. Pasakų apie vėžį pirmojo varianto skirtumai:

Atsitikimas įvyko, kai Dievas dalino visiems sutvėrimams dantis, liežuvius, ir kt. (17); kai Dievas sutvėrė visokius gyvulius (18, 20, 25, 28, 31); kai vėžys malūnininko amatu vertėsi (21); betveriant vėžį (23); kai visatą ir visus gyvulius sutvėrė (23, 26); seniau, kai gyvuliai neturėjo akių (24); gyvuliams akis bedalinant (29, 30).

Vėžys Dievą užrūstino: nemandagiu atsakymu (17, 18, 20, 22, 24, 26, 28,31); palinkimu vogti (21); įkyriu rėkimu (23).

Vėžys buvo supykęs už tai, kad Dievas: neužgirdo jo prašymo (17); mažutes akis jam paliko (18, 23, 24, 28, 30, 31); nepastebėjo jo (20); nenorėjo duoti jam akių iš priešakio ir užpakalio (21); pamiršo, bedalindamas kitiems gyvuliams akis, duoti ir jam akis (22); pabarė jį už pavėlavimą (24); privertė jį ilgai akių laukti (26); nenurodyta (29).

D. 17. Kadaise Dievas dalino visiems sutvėrimams dantis, liežuvius ir t.t. Atėjo vėžys ir kažko prašo. Dievas senas, neužgirdo vėžio — ir duoda jam akis. Vėžys supykęs sako:

— Kišk akis subinėn!

Dievas ir įkišo. Užtat dabar vėžys ir bijo dieną pasirodyti iš urvo. (S. Dk. 66, Al. Bielinio nuorašas).

18. Kitą kartą Viešpats Dievas, sutvėręs visokius gyvulius, įspraudė visiems akis. Galop, atėjo Jisai prie vėžio ir tarė:

— Vėželi, štai tau beliko maželytės akelės.

Vėžys atsakė:

— Na, tokias mažas į subinę kiškis.

Už tai Viešpats Dievas anam pačiam įspraudė akis į antrą galą, ir del to paliko vėžys beturįs akis subinėje (Liet. Pas. Yv. II dl. 1).

20. Kai Dievas sutvėrė gyvulius ir suleido juos į rojų, tai keletą dienų ateidavo jų pasižiūrėti. Taip vieną kartą Dievas atėjo pas gyvulius ir, nematydamas vėžio, paklausė:

— Kur vėžys?

Vėžys buvo netoliese ir atsiliepė:

— Kur tavo akys? Ar užpakalyje, kad nematai manęs?

Dievas atsakė vėžiui:

— Tegul tavo akys būna ten — ne mano! (Liet. Pas. Yv., II dl., 28).

21. Visų gyvulių, kuriuos V. Dievas sutvėrė, mandriausias buvo vėžys, nes jis vertės malūnininko užuodarbiu. Pamalūninkavo jis keletą

metų ir pradėjo vogti, bet tasai vogimas jam nesisekė: miltų savininkai jį visados sugaudavo. Tada vėžys atėjo pas Dievą ir prašo jį:

— Duok man akis į užpakalį, nes aš ir nepamatau, kai mane nutveria už svetimą daiktą!

Dievas, neilgai laukęs, išėmė vėžiui akis iš kaktos ir įdėjo jas į užpakalį. Bet vėžys, turėdamas akis užpakalyje, visai turėjo nustoti vogti del to, kad nebegalėjo greitai paeiti. Tada vėžys vėl atėjo pas Dievą ir prašo:

— Duok man akis ir užpakalyje ir priešakyje!

Bet Viešpats Dievas jam atsakė:

— Niekam aš nedaviau po keturias akis, ir tu negausi!

Supyko tuomet vėžys ant savo Sutvertojaus, sunešė prie upės visus daiktus, kurie priklausė jo malūnui, suvertė viską į vandenį ir pasistatė mūrinį malūną (urvą krante). Praėjo keletas dienų: lietus pradėjo lyti, upė patvino ir vėžio malūną visai sugriovė, o vėžys, teišgelbėjęs vienų vienas girnas, paliko neturtingas. (Liet. Pas. Yv., II dl., 29).

22. Betverdamas vėžį, Dievas labai skubotai dirbo ir užmiršo jam padirbti akis. Vėžys, nieko nematydamas, pradėjo atžagariai vaikščioti ir, kaip kiekvienas nesveikas, buvo labai piktas ir priešgina. Paskui kažin kas pasakė Dievui, kad vėžys neturįs akių. Pasišaukė Jisai vėžį, kuriam ir tarė:

— Te! Įsidėk akis!

Vėžys gi priešginos būdu visai nemandagiai atsakė:

— Kad pirma nedavei, tai dabar kišk į antrą galą. (Liet. Pas. Yv., II dl., 200).

23. Dievas, sutvėręs visatą ir visus gyvulius, atsisėdo pasilsėti ir pasidžiaugti savo darbu. Vos pažiūrėjo ir pasergėjo padarytą klaidą — visi gyvuliai buvo be akių.

Stumdėsi Jo sutverti gyvuliai ir kumščiojosi, nuolatos klupo, didesnieji mindė mažučius, užsigaudavo į medžių kamienus.

— Dieve, oi, Dieve! Kam mumis sutvėrei? Verčiau būtumėm pasilikę molio gniužulu, nieko nejaučią, nekaip dabar kad turime krapinėti ir stumdyties!

— Nevaitokite, mano sutvėrimai! Duosiu jums ir šviesą, — tarė Sutvertojas, ir, kadangi, nedaug laiko bebuvo likę ligi šeštadienio, Dievas ėmė dirbti akis.

Visi gyvuliai apstojo Dievą, grūdosi per kits kitą, norėdami kuo veikiau įgyti šviesą.

Kurs šviesą įgavo, tas Sutvertoją garbino ir atsidžiaugti negalėjo visatos grožybėmis, o tie, kurie akių neturėjo, ėmė dar didžiau grūstis prie Sutvertojo, rėkaudami:

— Viešpatie Dieve, man akis duok! Sutvertojau, manęs neužmiršk!

Už visus gyvulius didžiau rėkė vėžys. Tas be paliovos replinėjo apie Dievą, kabinėjosi į jo rūbus ir prisispyręs rėkė akių.

Nors Dievo kantrybė yra neaprėžta, vienok tą kartą Jisai jos pritrūko, ir, pagriebęs mažutes akeles, metė jas vėžiui.

— Te, — sako, — įsikišk sau į uodegą!

Sugriebė vėžys akis ir tarė sau:

—Ar aš toks kvailys, kad kiščiau akis į uodegą!

Ir, pažūrėjęs į kitus gyvulius, kurie jau buvo įgiję akis, susikišo jas vėžys gyvulių pavyzdžiu į priešakį, — ne į uodegą.

Bet kas iš to? Dievas suprato jo mintį ir atėmė galėjimą eiti priešakin, ir vėžys nuo to laiko vis atbulas ėmė čiužinėti. Bet ir dabar nenusižemino, tiktai šnabždomis ėmė ant Dievo murmėti. Iš to labai pasipiktino visas sutvėrimas.

— Nuo tos valandos jokio balso neišduosi! — rūsčiai sušuko Sutvertojas. — Ir taip, kaip dabar šnabždi, šnabždėsi ir tu ir tavo veislė per amžių amžius!

Nusigando vėžys, spruko į vandens gelmę ir, bėgdamas nuo Dievo rūstybės, įsispraudė į urvą, po akmenimis, nebenorėdamas džiaugtis nė gamtos grožybėmis.

Pamatė tatai Dievas ir tarė:

— Kaip šią dieną tu atsiskyrei nuo viso sutvėrimo, taip ir per amžius būsi atskirtas, ir, kaip atžagarus tavo būdas, taip bus atžagarus ir tavo gyvenimas. Kada visa gamta ilsėsis, tada tu gyvensi, lig saulė ims tekėti ir visas sutvėrimas ją sveikins, tu lįsi į savo tamsųjį urvą ir tenai lauksi nakties.

Taip ir rados. (L. P., Vilniaus Žinios. 1905 mt. I—8/21 d. Nr. 7).

24. Seniau, kai dar gyvuliai neturėjo akių, Dievas sušaukė juos padalinti jiems akis. Visi gyvuliai skubino pas Dievą, bet vėžys paliko paskutinis. Dievas ėmė vėžį bart, kam pasivėlino. Vėžys pasiteisino, sakydamas:

— Davei man blogiausias kojas, užtat ir pasivėlinau.

Dievas sušuko:

— Na, tai kur tau akis dėti?!

Supyko vėžys, atkišo Dievui pasturgalį ir tarė:

13737

VUB ANULIUOTA

Kauno Tarpdiecezinės Kunigų Seminarijos BIBLIOTEKA

— Še tau!

Dievas ir įdėjo jam akis pasturgalin. (Užrašė Ip. Kukoris, pasakė A. Kukoris, Vabalninko m.).

26. Betverdamas visatą, Dievas atskyrė sausumą nuo vandens ir pradėjo tuomet įvairius gyvulius tverti: žvėris, paukščius, žuvis, kirminus ir kitokius. Sutvėrė Dievas tuos gyvulius ir pradėjo jiems akis dalinti: kiekvienas gyvulys iš eilės turėjo prieiti prie Dievo ir atsakyti į klausimą, kur jam akis įdėti. Klausiami, visi gyvuliai prašė įdėti jiems akis į kaktą. Galop, sulaukė savo eilės ir vėžys, kuriam užpakalyje kitų labai nusibodo laukti. Dievas jo klausia:

— Kur tau, vėželi, akys įdėti?

Vėžys piktai ir šiurkščiai atsakė:

— Dėk į uodegą!

Dievas taip ir padarė: įdėjo vėžiui akis į uodegą. Užtat jis ir vaikšto dabar atbulas. (Užrašė Z. Dumbrovaitė, Panevėžys).

28. Sutvėręs visus gyvulius, Dievas norėjo jiems dar ką nors gero padaryti, ir štai visiems davė akis. Padalijo visiems akis, o vienos mažos akelės liko nepaimtos. Dabar Dievas ieško kieno tos akys, kad niekas jų neatsišaukia. Taip Dievui beieškant, iš pasuolio išlindo vėžys ir sako:

— Dieve, dar aš esu aklas! Dar man nedavei akių!

— Vėželi, še ir tau akelės!

Pamatęs, kad duodamos akys labai mažos, vėžys pasipriešino ir stačiokiškai atrėžė:

— Man tokių akių nereikia. Įsidėk jas sau į antrą galą!

Dievas iš tokio vėžio pasipriešinimo tiktai nusijuokė ir įspaudė jam akis į uodegą. Nuo to laiko vėžys atbulas ir vaikščioja. (Užrašė P. Valentinavičiūtė, Vaišvilčių km., Naujamiesčio vl.).

31. Dievas sutvėrė visus gyvulius ir paukščius ir davė jiems visiems akis. Tik žuvims ir visiems kitiems, kurie vandeny gyvena, iš pradžios Dievas akių nedavė, nes manė, kad jiems vandeny akys bus nereikalingos. Bet, kai pamatė, kad nieko iš to nėra, sumanė ir jiems akis duoti. Prisidirbęs iš stiklo daug akių, pradėjo dalinti kožnam po dvi: kam didesnes, kam mažesnes. Dalina, dalina, visiems padalinęs, norėjo eit namo. Tik iš kažin kur atsirado vėžys ir pradėjo smarkiai rėkt, kad jam akių neteko. Dievas jį nutildė ir liepė palaukt. Vėžys apsiėmė laukt, tik už palaukimą jis manė gaut dideles ir gražias akis. Rytojaus dieną atėjo Dievas jam akių įdėti. Vėžys iš tolo pradėjo rėkti:

— Ar dideles akis atnešei? Mat, aš laukiau! Dievas nusijuokė ir sako:

— Esi mažutis gyvuliukas ir nori turėt dideles akis. Užteks ir mažų!

— Kad taip, — atkirto vėžys, — tai aš nenoriu! Kišk subinėn tokias akis! — Dievas paėmė dėl juokų ir įkišo jam subinėn tas akis, užtat jis ir dabar atpakaliom plaukioja.

Žmonės ir dabar sako: „Eina atpakaliom, kaip vėžys". (Užrašė P. Kisielis, pasakė J. Žlejis, per 60 mt. amžiaus, Užuraisčių km., Pagirių vl.).

19. Sutvėręs visas žuvis, Dievas paleido jas į vandenį. Vėžys vienintelis iš žuvų pasididžiavo ir, apturėjęs kietą odą, ėmė eiti atbulas. Pamatė Dievas vėžio puikybę ir tarė:

— Testojasi pagal tavo norą!

Nuo to karto ir ligi šiai dienai vėžys vaikščioja atbulas, nes Dievas jį pabaudė už jo priešingumą: suteikė jam akis į užpakalį (Liet. Pas., II dl., 12).

27. Senovėje vėžys buvo labai greitas ir galėjo net žuvis pavyti. Kartą vėžys labai skaudžiai suspaudė savo replėmis vieną žuvį, ir ta susirgo. Žuvys pasiskundė Dievui, kuris labai supyko ir padarė, kad vėžys visuomet eitų atbulas ir labai palengva. (Užrašė El. Kasperavičiūtė, Surdegyje).

Voras (Epeira diadema).

A. Pasakų apie vorą (ir skruzdėlę) turėjau 7: Liet. Pas. II dl. 13 p. (32), Tauta ir Žodis I t. 135 p. (33), Palėvenio ap. (34), Naujamiesčio ap. (35), Panevėžio ap. (36, 37), Vabalninko ap. (38); viena jų (37) eiliuota.

B. Paminėtose pasakose žymūs 2 variantai, būtent:

I. Kitą kartą buvo susidariusios tokios aplinkybės, kurios vertė žmones žiūrėti, kad duonos trupiniai nebūtų mėtomi ant žemės. Pikto būdo mergaitė (tiktai 2-me variante jinai teminima, o likusiuose III—VII variantuose tekalbama apie vorą, J. El.) pririnko trupinių, pripuolamai žemėn nukritusių, ir įskundė žmones Dievui, kad jie, girdi, negerbia Dievo dovanos ir meto duoną žemėn. Dievas už neteisingą skundą vorą nubaudė: šėrė atneštu duonos trupiniu jam per nugarą, ir vorui nuo to atsirado nugaroje kupra (32, 34—38).

II. Dievas nubaudė vorą (=liepė voratinklius pinti) už kliudymą Šv. Mergelei siūlus verpti (33).

C. Pasakų apie vorą pirmojo varianto skirtumai:

Atsitikimas įvyko: Senų senovėje, kad žmonės vos buvo pramokę duoną kepti (32); žmonėms lauke dirbant (34); vieną kartą, kai piemenys nuo šalčio sugrubusiom rankom valgė duoną (35); vieną kartą, kai piemenys valgė (36, 38); nepažymėta (37).

Neteisingai žmones apskundė mergaitė (32); vyras (37), voras (34, 35, 36, 38).

Skundo neteisingumą pranešė: skruzdėlė (35, 36, 38).

Dievas sušėrė vorui per nugarą: duonos trupiniu (32); moliu (34); kumščiu (35); duoną metė sprandan (37); pagaliu (38); nepasakyta (36).

Voro, gavusiojo kuprą, elgesys: jis nuėjo pirštis pas mergaitę ir tapo jos pavarytas (37).

D. 32. Senų senovėje, kada V. Dievas žmones ką tiktai buvo išmokinęs javus sėti, o pasėjus piauti ir jų grūdus malti, iš miltų duoną minkyti ir kepti, — duonelė buvo labai brangi. Žmonės tuomet labai dabojo, kad ir mažiausias jos trupinėlis valgant nenukristų ant žemės.

Gyveno tuomet viena tokia mergaitė, kuri, norėdama Dievui prisigerinti, ėmė rankioti žemėn nukritusius duonos trupinėlius ir vis nešiojo jam parodyti, kaip nedėkingi žmonės jo šventą dovaną mėto.

Bet vieną kartą V. Dievui įsipyko tos mergaitės skundų klausyti ir Jis patvėrė iš skundėjos rankų didoką duonos trupinį ir kad trenks juo į pečius tai mergaitei! Ėmė tas trupinys mergaitei ant kupros ir priaugo, o ji pati ir pavirto į vorą.

Dabar ir sakoma mažiems vaikams, kai duonos trupinėliai nupuola ant žemės, kad voras juos radęs neša Dievui parodyti, kaip žmonės duoną mėto. Gabalėliui duonos iš netyčių nupuolus ant žemės, dievobaimingi žmonės jį pakelia, pabučiuoja ir tiktai tuomet valgo. (Liet. Pas., II dl., 13 p.).

35. Vieną kartą išginė piemenys galvijus ganyti, o buvo tuo metu šalta, taigi ir piemenys, ir galvijai spėjo tuojau sušalti. Sušalo piemenys ir sugrubusiom rankom valgė duoną: vienas duonos trupinys ėmė ir nukrito žemėn. Voras matė, kaip tasai duonos trupinys krito žemėn, nubėgo pas Dievą ir pasakė jam:

— Viešpatie, piemenys tyčiomis duoną mėto!

Bet tuo metu suskubo atbėgti pas Dievą skruzdėlė, kuri greitai bebėgdama net pusiau pertrūko, ir tuojau parodė voro melą, sakydama:

— Voras meluoja! Piemenys sušalo ir nebegali gerai rankom suimti duonos.

Supyko Dievas ir kad davė vorui kumščiu per nugarą — jam net kupra iššoko. Pertrūkusią perpus skruzdėlę Dievas surišo šilkiniu siūlu. Nuo to laiko skruzdėlė liko persmaugta, o voras — kuprotas. (Užrašė V. Želnis, Vilkelių km., Naujamiesčio vl.).

37. Kad buvo voras
Labai nedoras.
Bėg greitai per pievą,
Neš duoną pas Dievą.
— Oi, tu, Dieve brangus,
Koks tas žmogus yr peržangus —
Kur valgyt nesėda,
Vis duonos nečėdo,
Kožnam gale varsto
Vis trupinius barsto.
Rinkdams po trupinėlį,
Surinkau kepalėlį.
O kad iš viso svieto suneštų,
Tai nei arklys nepavežtų!
Dievs savo ausia
Voro išklausė,
Ėmęs duoną į sprandą metė:
— Še tau, vyre,
Kokia tau šiderstva yra!
Vorelis verkė graudžiai,
Kad Dievas korojo skaudžiai.
Bet voras pagedęs,
Pačios nevedęs,
Kaipo ponaitis
Nuėjo pas mergaites.
Sakė tos mergaitės:
— Kas čia do ponaitis,
Kad da neženotas,
O jau kuprotas?
Vorelis, išgirdęs tokią navyną,
Ko tik ir kelnių neprigadino.
Nieko nekandęs,
Labai nusigandęs,
Nieko netrukęs,
Per duris išsprukęs,
Kol tik namo parėjo,

Vis tą kalbą kalbėjo:

— Padarysiu tuo kartu,

Kad visos mergaitės pasikartų! (Užrašė M. Radkevičiūtė, pasakė A. Radkevičienė, Panevėžyje).

38. Piemenys, ganydami galvijus, valgė ir pritrupino duonos. Voras pagriebė vieną nukritusį trupinį ir bėgo pas Dievą, norėdamas apskųsti piemenis, kad jie mėto duoną. Pamatė skruzdėlė netikusį voro sumanymą, ir taip pat pradėjo bėgti pas Dievą, norėdama jam pasakyti, kad voras netiesą kalba. Bėgo skruzdėlė ir besiskubindama pertrūko perpus. Voras tuo metu spėjo pribėgti prie Dievo ir sako jam:

— Dieve, piemenys mėto tavo duoną! Nebeduok jiems daugiau duonos!

Bet čionai suskubo pribėgti prie Dievo pertrūkusi skruzdėlė ir sako:

— Dieve, voras netiesą sako! Piemenims netyčia duonos trupinėlis nukrito, o voras jį pagriebė!

Supyko Dievas ir kad šėrė vorui per nugarą pagaliu, net kupra jam iššoko. Taigi voras nuo to laiko ir vaikšto su kupra. Pertrūkusią skruzdėlę Dievas vėl sulipdė. Vienok atsitikusios jai nelaimės žymė pasiliko: ji ir ligi šios dienos bėgioja persmaugta. (Užrašė O. Tamošauskaitė, Vabalninko ap.).

33.Kada Šv. Mergelė buvo jauna, tai Ji verpdavo. Vieną kartą voras Jai supainiojo siūlus. Ji ištaisė, o voras vėl supainiojo. Taip pasikartojo net kelis sykius — voras nesiliovė painiojęs Jos siūlų, ir šv. Mergelė pradėjo verkti. Tada Dievas ir nubaudė vorą, liepdamas jam voratinklius pinti. Už tai jis ir dabar vorantiklius pina. (Tauta ir Žodis, I tm., 136 p.).

Žuvys (Pisces).

A. Pasakų apie žuvis turėjau keturias, būtent: Liet. Pas. II dl. 12 p. (39), Liet. Pas. I dl., 29 p. (40), Naujamiesčio ap. (41, 42).

B. Paminėtose pasakose žymūs 4 variantai, būtent:

I. Dievas pasigailėjo žuvų, kurios vargo sėkliame vandenyje, ir atsiuntė joms didelį potvynį. Begyvendamos giliame vandenyje, žuvys ėmė didžiuotis ir prieš Dievą kalbėti. Dievas užsirūstino ant jų ir leido, kad žmonės žuvis gaudytų (39). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

II. Žvejai bežuklaudami pagavo žuvį be uodegos. Velnias naktį pareikalavo ją atiduoti jam (40). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

III. Per paskutinę vakarienę buvo paduota valgyti plekšnė, kurios vienas šonas liko nesuvalgytas. Šv. Petras, vakarienę baigęs, įmetė plekšnę vandenin, ir jinai atgijo (41). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

IV. Plekšnė kitą kartą, Dievo vardu šaukiama, neatsiliepė ir, suraukusi snukį, ėmė Jį pamėgdžioti. Dievas už tokį elgesį davė plekšnei kreivą snukį (42). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

D. 39. Sutvėrė Dievas žuvis ir paleido jas gyventi į mažus vandenis, kuriuos jos labai vargo. Pasigailėjo Dievas bevargstančių žuvų ir atsiuntė tokį potvynį, kad žuvims pasidarė visai gera gyventi. Atgavo žuvys laisvę ir pradėjo net prieš Dievą kalbėti:

— Dabar duotumės save gyvas kepti, jei mumis kuris galėtų sugauti!

Susirūstino Dievas ir tarė:

— Beprotės! Žmogus da miegos, o jūs jau būsite krepšyje! (Liet. Pas., II dl., 12 p.).

40. Kitą kartą žvejas, bežuklaudamas viename ežere, nutvėrė keistą žuvį be uodegos; sukapojo ją ir susūdė. Tik naktį ir išgirdo bešaukiant:

— Čiuka, čiuka, striukuodege!

Atėjo velnias po langu ir sako:

— Atiduok man kiaulę!

Žvejas, rytui išaušus, nuvežė tą žuvį į ežerą ir suvertė. (Liet. Pas., I dl., 29).

41. Per Paskutinę Vakarienę valgyti buvo paduota plekšnė. Viena jos pusė liko nesuvalgyta. Po vakarienės šv. Petras įmetė ją į upę. Plekšnė pavirto gyva ir nuplaukė, bet nuvalgytas jos kūno šonas taip ir pasiliko baltas. (Užrašė El. Kasperavičiūtė, Navaršonių km., Naujamiesčio vl).

42. Kai Dievas sutvėrė pasaulį ir gyvulius, tai davė visiems jiems vardus. Norėdamas sužinoti, ar visos žuvys žino savo vardus, Jis pradėjo jas klausinėti. Visos žuvys žinojo savo vardus. Plekšnė girdėjo, kaip Dievas jos vardą šaukė, bet ji tyčia neatsiliepė. Tada Dievas dar smarkiau šūktelėjo:

— Plekšne, plekšne!

Plekšnė savo snukį suraukė ir pamėgdžiodama atsakė:

— Plekšne, plekšne!

Dievas labai už tai supyko ir padarė, kad visos plekšnės iki šios dienos turi kreivą snukį. (Užrašė El. Kasperavičienė, Nevaršonių km., Naujamiesčio vl.).

Rupūžė ir varlė (Bufo vulgaris, Rana temporaria).

A. Pasakų apie rupūžę ir varlę turėjau 8: Liet. Pas. I dl. 8 p. (43), Liet. Pas. Yv. II dl. 199 (44), Panevėžio ap. (45, 46, 47), Viešintų ap. (48), Ukmergės ap. (49), Žemaitkiemio ap. (50). Jų 45 ir 46, 47 ir 48, taip pat 49 ir 50 daro įspūdžio, kad jų užrašytojai bus vienas kito užrašus skaitę arba net nusirašę.

B. Paminėtose pasakose kartojami keturi variantai, būtent:

I. Kitą kartą Dievas nulipdė iš molio balandį. Velnias mėgino ką nors gražesnio už Dievo balandį nulipdyti, bet neįstengė. Metė supykęs velnias molio gniužtelę, kuri ir pavirto rupūže. (43, 45, 46).

II. Vieną kartą varlės mėgino apskųsti Dievui saulę, bet nerado Jo namie. Skundo priežastimi buvo saulės sumanymas vesti žmoną, ko varlės bijojo, nes manė, kad jos per tas vestuves (= saulės šeimynos padidėjimą) gali nukentėti. Saulė už tokį varlių skundą ant jų supyko ir daugiau varlių nebešildo. (44). Paminėta pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

III. Kitą kartą varlės mėgino sunaikinti Dievo pasėtus javus. Kad jos to nepadarytų, Dievas surakino joms rudeniui ir žiemai žandus (47, 48).

IV. Kitą kartą gyveno vienoje šeimynoje tikra duktė — pikto būdo mergaitė ir podukra, kuri buvo geros širdies, bet pamotės niekinama. Podukra pasirūpino pavargėliu — Dievu Seneliu ir buvo Jo apdovanota. Duktė, motinos siunčiama, mėgino tų pačių dovanų gauti, bet pasielgė su Seneliu nemandagiai ir buvo už tai paversta rupūže (var. varle) (49, 50).

C. Pasakų apie rupūžę ir varlę pirmojo varianto skirtumai:

Dievas sutvėrė: paukštį (43), balandį (45, 46).

Trečiojo varianto pasakos skiriasi tuo, kad varlės mėgino suėsti: žmonių pasėtus rugius (47), Dievo pasėtus rugius (48).

Ketvirto varianto pasakos skiriasi dalyvių vardais: podukra— Onytė (49), Marytė, (50); duktė — Agota (50); nusikaltusi mergaitė buvo paversta: varle (49), rupūže (50).

D. 43. Viešpats Dievas metė grumtelį — ir nulėkė paukštis. Velnias metė akmenėlį — ir nukrito rupūžė. (Liet. Pas. I dl. 8 p.).

45. Vieną kartą paėmė Dievas molio gabalėlį ir nulipdė gražų paukštį — balandį. Velnią, kuris matė Dievo darbą, paėmė pavydas, ir jisai nutarė padaryti dar gražesnį sutvėrimą. Paėmė molio gabalą ir pradėjo lipdyti, bet niekaip negalėjo, nors ir visaip stengėsi. Galop, supyko velnias ir metė tą molio gabalą balon, o tenai tasai molis pavirto biauria rupūže. (Užrašė S. Adaškevičius, Panevėžyje).

44. Vieną kartą išgirdo varlės, kad saulė išteka už vyro. Suėjo tuomet visos varlės krūvon ir ėmė šitaip kalbėti:

— Ar žinot ką? Bus mums blogai! Jau dabar vasarą saulė išdžiovina daugelį upelių ir balų, o kai ištekės už vyro ir prasimanys vaikų, tai kai ims anys visi džiovinti, tai išdžiovins ne tiktai upelius ir balas, bet upes ir ežerus! Eikim pas Dievą ir pasiskųskime.

Taip susitarusios varlės — kvar, kvar, ir bekvarksėdamos nuėjo pas Dievą, bet, savo nelaimei, nerado jo namie. Susižinojo tuo metu ir saulė, kad varlės ėjo ant jos skųstis, baisiai supyko ir tarė:

— Visus daiktus žemėje šildau, bet šitų biaurybių mano šilima nepasieks!

Padariusios blogą darbą, varlės taip pat pradėjo bijoti saulės ir iki šios dienos tiktai saulei nusėdus sujunda kvarkdamos giedoti. Varlės šilimos neturi, užtat ir priežodis sako: „Šaltas, kaip varlė“. Pasinaudoja tuo ir siuvėjai: jeigu kuriam nuo adatos pirštai kaista, tai pagauna varlę ir palaiko rankoje. (Liet. Pas. Yv. II dl., 199).

48. Labai, labai seniai Dievas rugius sėjo. Jam besėjant iš kažkur išlindo varlė ir sako:

— Ką tu pasėsi, tai aš suėsiu!

— Aš tau žandus surakinsiu! — atsakė Dievas.

Kaip matome, ir šiandien varlė per rugių sėją negali prasižioti. (Užrašė J. Jokubka, Viešintų ap.).

49. Seniai, labai seniai, kada dar vaikščiojo po pasaulį Dievas, tuo laiku gyveno našlė, kuri turėjo dukterį ir podukrą. Dukterį ji labai mylėjo, o podukros Onytės nekentė. Podukra buvo graži, dora mergaitė, ir pamotės liepiama viską klausydavo ir dirbdavo. Pamotė ją varinėdavo kur įmanydama ir blogai duodavo valgyti. Ploni ir suplėšyti jos drabužiai nors buvo visai seni, bet buvo gerai sulopyti. Atsigulusi skarmalais pakloton lovelėn, ji atsimindavo savo linksmą praeitį, gerąją motutę ir graudžiai verkdavo.

Vieną kartą pamotė atsikėlusi pamatė ją dar miegančią, smarkiai už tai išbarė, apdaužė ir išvarė iš namų, o jos tikroji duktė stovėjo ir šypsodamasi žiūrėjo, kaip vargšė mergaitė verkdama ėjo keliu.

Nuėjusi prie upės, Onytė atsisėdo ir graudžiai verkė. Prie jos priėjo pavargėlis ir paklausė:

— Ko verki?

Kai ta viską jam papasakojo, Senelis ir sako:

— Daug tu iškentėjai, ir todel prašyk mane ko tik nori!

Onytė atsakė:

— Ko galiu prašyti, kaip ne dangaus karalystės!

— Jei tik tiek nori, — atsakė Senelis, — tai būsi dar turtingesnė ir protingesnė kaip esi!

Jau pradėjo temti. Senelis liepė Onytei atsigulti ir užmigti, nes ji buvo labai pavargusi. Pabudusi anksti rytą, Onytė pamatė prieš save didelius gražius rūmus. Atėjo Senelis ir įvedė ją į tuos rūmus. Įvedęs, Senelis ją paliko, sakydamas:

— Tie rūmai tavo, o aš turiu eiti. Kai manęs prireiks, gali pašaukti!

Pamatė tuos rūmus ir pamotė, kuri labai nustebo ir nubėgo pažiūrėti, kieno jie. Sužinojusi, kad tie rūmai jos podukros, baisiai supyko, nuėjo pas ją ir paklausė, iš kur ji tą viską ėmė. Kai Onytė papasakojo, pamotė grįžo namo ir liepė savo dukteriai eiti prie upės ir verkti. Ta nuėjo, atsisėdo ir trina rankom akis. Atėjo Senelis ir paprašė ją ko nors pavalgyti. Ta atsakė:

—Džiaugiuosi, kad pati turiu ko valgyti! Kiekvienam, kas prašys, nedavinėsiu!

Tuomet Senelis jai ir sako:

— Jei tu tokia pikta, štai tau ir atpildas! — taręs tai, jisai pavertė ją varle.

Nuo to meto motina nematė savo duktės, o pašalyje atsirado varlių. (Užrašė T. Babrauskaitė, Ukmergėje).

50. Kitą kartą gyveno žmogus su savo pačia ir turėjo dukterį, vardu Marytė, kuri buvo darbšti mergaitė. Atsitiko taip, kad jo žmona sunkiai susirgo ir mirė. Po kiek laiko vedė tasai žmogus antrą pačią — raganą. Susilaukė jie dukters, vardu Agotos, kuri buvo tinginė, nieko nedirbo ir nekentė motinos. Piktoji pamotė vertė Marytę kiaules šerti ir kitus sunkius darbus dirbti, Agota gi tuo metu šiltai miegodavo ir būdavo gražiai apsitaisiusi. Nuėjo kartą Marytė vandens ir prie šulinio sutiko Senelį, kuris paprašė gerti. Pagirdė jinai Senelį ir eina, bet Senelis sulaikė ją ir sako:

— Už savo gerumą tu žibėsi auksu!

Taip ir buvo.

Kai ji parėjo namo, pamotė norėjo ją barti, bet pamačiusi, kad jos podukra žiba auksu, ir, sužinojusi kas atsitiko ties šuliniu, nusiuntė savo dukterį vandens su auksiniu kibiru. Kai ši nuėjo prie šulinio, tai sutiko tą patį Senelį, kurį buvo sutikusi ir Marytė. Senelis ją taip pat paprašė atsigerti, bet ji šiurkščiai atsakė:

— Gal aš kokia tarnaitė, kad tave girdysiu!

Susirūstinęs Senelis pasakė:

— Kad tu buvai tokia negera, tai pavirsi į rupūžę ir būsi labai biauri.

Taip ir įvyko. Paršokavo ji namo ir prašnekusi pasakė, kad ją Senis pavertė rupūže.

Pamotė įpyko, kad jos duktė tokia biauri pasidarė, ir kerštaudama išvarė Marytę iš namų. Išvaryta mergaitė ėjo ir priėjo trobelę, kurioje rado Senelį. Jisai ją priėmė ir pavalgydino. Išvaryta mergaitė apsigyveno pas Senelį ir buvo laiminga. (Užrašė E Kraujalytė, Darapilio dv., Žemaitkiemo vl.).

Gyvatės (Ophidia).

A. Pasakų apie gyvates ir žalčius, be tų, kurios išspausdintos „Mūsų Tautosakos" Nr. Nr. 3 ir 5, teturėjau dvi, būtent: T. ir Žd. I, 126 p. (51) ir Baisogalos ap. (52).

Abiejų pasakų turinys žemiau paduotas be ypatingų pakeitimų.

D. 51. Buvo tokia nedora moteris, kuri savo mažus vaikus nusmaugdavo. Po kiek metų ji pradėjo atgailoti. Jai už atgailą reikėjo pereit per tiltą tris kartus. Beeinant trečią kartą išlindo iš po tilto septyni žalčiai ir ją nusmaugė. Tai buvo jos nužydyti vaikai. (T. ir Žd. I tm., 126 p.).

52. Kitą kartą Dievas liepė visiems austi drobę. Gyvatė nepaklausė ir neaudė, todel dabar negali įkąsti per drobę. (Užrašė P. Valiušaitis, Juodupių km., Baisogalos vl.).

Baltasparnė (Fringilla coelebs).

A. Pasakų apie baltasparnę turėjau vieną, būtent, iš Šeduvos ap. (53).

B. Jos turinys visai artimas šio rinkinio Nr. Nr. 106, 110, 116, 127, 132, 137, 141, 157, 158 pasakų turiniui. Jos turinys be ypatingų pakeitimų paduotas apačioje.

D. 53. Dievas sumanė iškasti šulinį ir liepė visiems paukščiams eiti dirbti. Visi paukščiai paklausė Dievo, tiktai viena baltasparnė nepaklausė. Dievas susirūstino ir sako:

— Tu manęs neklausei, tai ir negersi vandens iš upės, šulnio ir nuo žemės! Galėsi gerti tik nuo akmens.

Ir dabar baltasparnė tegeria vandenį tik nuo akmens. Kai vanduo išdžiūsta, tuomet baltasparnė prašo Dievą lietaus, sakydama:

— Lyk, lyk!

Dievas jos pasigaili — ir duoda lietaus. (Užrašė A. Vaitiekūnaitė, Pakalniškių vnk., Šeduvos val.).

Margasis dagilėlis (Fringilla carduelis).

A. Pasakų apie margąjį dagilėlį turėjau 1, būtent: Upytės ap. (54).

B. Pasakos turinys:

Kai Dievas dalino visiems paukščiams plunksnas, tai margasis dagilėlis pasivėlino ateiti jų pasiimtų, ir jam beliko tiktai tos plunksnos, kurios buvo kitiems paukščiams neišdalintos. Dievas iš tų likusiųjų plunksnų ir padarė margus jo rūbus.

D. 54. Seniai, labai seniai, kai dar tiktai buvo sutverta žemė, dalino Dievas paukščiams plunksnas ir jų spalvas. Visus paukščius, laukinius ir naminius, papuošė įvairių spalvų rūbais, ir taip išdalino visas plunksnas. Kur buvęs, kur nebuvęs, ateina dagilėlis (seniau paukščiai, plunksnų neturėdami, negalėjo skraidyti ir pėsti vaikštinėdavo). Pamatė paukščiai dagilėlį ir ėmė iš jo juoktis, o Dievas ir klausia:

— Kur tu taip ilgai buvai užtrukęs?

Dagilėlis atsako:

— Iš namų anksti išėjau, bet pakeliui man nelaimė atsitiko: užpuolė neprieteliai šunys mažą kiškelį. Aš, tų užpuolikų išsigandęs, įlindau į krūmą ir tenai ištupėjau ligi šunys nubėgo!

Dievas nebeturėjo vienodos spalvos plunksnų ir, parinkęs jų nuo visų paukščių po vieną ar kelias, aptaisė jomis vargšą dagilėlį.

Kai dagilėlis buvo jau aptaisytas, tai visi paukščiai žiūrėjo į jį ir stebėjosi jo gražumu.

Dagilėlis, Dievui dėkodamas, linksmai grįžo namo.

Del to ir dabar dagilėlio rūbai įvairių spalvų. (Užrašė P. Valentinavičiūtė, Vaišvilčių km., Naujamiesčio vl.).

Pilkasis dagilėlis (Fringilla canabina).

A. Pasakų apie pilkąjį dagilėlį turėjau 3, būtent: Baisogalos ap. (55), Naujamiesčio ap. (56), Panevėžio ap. (57).

B. Paminėtose pasakose težymus vienas variantas, būtent:

Kai Viešpatį Jėzų Kristų žydai prikalė prie kryžiaus ir Jam erškėčių vainiką uždėjo, tai pilkasis dagilėlis norėjo padėti Jėzui kančias kentėti ir traukė vieną po kito iš Jo galvos erškėčių spyglius. Betraukiant spyglius, vienas kraujo lašas užtiško gailestingam paukščiui ant krūtinės — ir pastaroji tapo nuo to raudona (55, 56, 57).

Paminėtų pasakų turinys artimas šio rinkinio pasakos Nr. 111 turiniui.

D. 56. Vienus dagilėlius Dievas sutvėrė margus, o kitus — pilkus. Margųjų dagilėlių rūbai buvo labai gražūs, įvairių spalvų, o pilkieji buvo panašūs į žvirblius. Taigi pilkasai dagilėlis vieną kartą ir prašo Dievą:

— Dieve, suteik man nors pagurklį raudoną!

Dievas tarė:

— Jei tu užsitarnausi tą raudonumą, tai ir turėsi!

Taip ir skraidžiojo dagilėlis pilkais rūbais, ligi atėjo į žemę Dievo Sūnus, Jėzus Kristus, kurį, kaip žinome, žydai nukankino: erškėčių vainiką ant galvos uždėjo ir prie kryžiaus prikalė. Pamatė dagilėlis, kad Dievo Sūnus taip kenčia nuo giliai į galvą sulindusių spyglių ir nebegalėjo susiturėti: taip jam pagailo nelaimingo kankinio. Priskrido arčiau prie galvos ir ištraukė tą spyglį, kuris giliausiai buvo įlindęs Dievo Sūnui į galvą. Bet kai traukė dagilėlis tą spyglį iš šventos galvos, tai truputį per neatsargumą susikruvino pagurklį. Dievas taip ir padarė, kad toji žymė — užtiškęs kraujas — pasiliktų dagilėliui visam laikui. Pilkasis dagilėlis ir dabar tebėra su raudonu pagurkliu. (Užrašė P. Valentinavičiūtė, Vaišvilčių km., Naujamiesčio vl.).

57. Vieną kartą Seneliukas sutvėrė pilkąjį dagilėlį ir pasakė jam:

— Jei gerą darbą padarysi, tai kakliukas bus raudonas!

Susirūpino dagilėlis raudonu kakliuku: laksto, gieda, vaikus peri, o žadėtojo papuošimo kaip nesulaukia, taip nesulaukia.

Susikrovė pavasariop dagilėlis lizdą netoliese kelio ir girdi vieną dieną kažkokį riksmą, didelį žmonių triukšmą. Skrenda dagilėlis pasižiūrėti to riksmo ir nustebęs pamato, kaip žmonių minia stumdo ir muša kažkokį žmogų su erškėčių vainiku ant galvos. Paskum įnirtę žmonės tą kankinį pakėlė aukštyn ir prikalė prie kryžiaus. Buvo tai

Dievo Sūnus, Jėzus Kristus, kurį nukankino žydai. Pagailo dagilėliui besikankinančio Dievo Sūnaus, priskrido jis prie kankinio ir ištraukė vieną dyglį iš Jo galvos.

Parskrido dagilėlis atgal į namus savo lizdan, o vaikai, pamatę savo tėvą, pradėjo sakyti:

— Tėveli, tamstos kakliukas raudonas!

Ir dabar dagilėlis vis krauna savo lizdą arti kelio, o kai pamato kryžių, tai gražiai gieda. (Užrašė J. Raubaitė, Panevėžyje).

Gaidys ir višta (Gallus domesticus).

A. Pasakų apie gaidį ir vištą turėjau vieną, būtent: Pagirio ap. (58).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

D. 58. Senais laikais, kai dar Dievas vaikščiojo po pasaulį, gyveno žiaurus karalius. Jis visus žmones už mažiausią nusikaltimą smarkiai bausdavo, todel žmonės jo nekentė. Bijodamas, kad jo kas iš pasalų neužmuštų, jis nešiodavo prisikabinęs prie šonų du durklu. Vieną sykį jis surengė pokylį, kuriam kėdes padarė iš tešlos. Dievas labai supyko, kad karalius taip niekina duoną, ir kitais metais užleido ant jo laukų krušą, kuri sunaikino visus javus. Karalius tuomet atėmė javus iš žmonių ir vėl surengė pokylį.

Dievas tuomet nuėjo pas vieną moteriškę ir įsakė, kad ji nueitų pas karalių ir lieptų atiduoti javus žmonėms. Moteriškė nuėjo pas karalių ir pasakė, kad jis atiduotų žmonėms javus. Bet karalius neatidavė. Moteriškė tuomet pamanė, kad ji, Dievo siunčiama, galinti ką norinti daryti. Ir pradėjo ji karalių visaip plūsti. Karalius išsitraukė iš makšties durklą, pabrėžė ruožą ir pasakė, jei ji pereisianti per tą ruožą, tai galą gausianti. Tuo tarpu tenai atėjo Dievas ir pasakė moteriškei, kad jai nereikėjo taip plūsti, nes geriau prikalbėti gerumu. Atsigręžęs į karalių, Jisai pasakė:

— Nuo šios valandos braižysi apie ją ruožus ir liksi su savo karališkais drabužiais!

Su šitais Dievo žodžiais moteriškė pavirto višta, o karalius gaidžiu. Ir iš tikrųjų, gaidys turi durklų vietoje plunksnas, kurios yra paliai uodegą, o rankų vietoje sparnus, kuriais jis kai kada aplink vištą raižo žemę; be to, jisai puikiai pasipuošęs. Višta, būdama neturtinga moterėlė, neturi gražių drabužių nei plunksnų. (Užrašė D. Eiva. Bitinų km., Pagirio vl.).

Gandras (Ciconia alba).

A. Pasakų apie gandrą turėjau 21, būtent: Litwa, 74—75 p. (59); Liet. Pas., II dl., 13 p. (60), Liet. Pas., II dl., 13 p. (61), Liet. Ps. Yv. II dl., 115 (62), Baisogalos ap. (63), Miežiškių ap. (64), Naujamiesčio ap. (65), Panevėžio ap. (66), Viešintų ap. (67), Valkininkų ap. (68, 69), Deltuvos ap. (70), Kavarsko ap. (71), Pabaisko ap. (72), Siesikų ap. (73), Ukmergės ap. (74—77), Žemaitkiemio ap. (78, 79).

B. Paminėtose pasakose žymūs 3 variantai, būtent:

I. Kitą kartą Dievas surinko maišan visas biaurybes: rupūžes, varles, gyvates, žalčius ir kt., padavė tą maišą žmogui ir, maišą atrišti arba jo vidun žiūrėti griežtai uždrausdamas, liepė jį upėje paskandinti. Nešęs maišą žmogus neiškentė, maišą atrišo ir visas biaurybes paleido. Bausmei už neklusnumą žmogų, biaurybes paleidusįjį, Dievas ir pavertė gandru. (59—63, 65—68, 73, 74, 76—79).

II. Kitą kartą gyveno gobšus žmogus, vadinamas Busilu, kuris daug valgė ir savuosius kaimynus skriaudė. Dievas liepė sukišti Busilą ir visą jo šeimyną maišan ir paskandinti. Bet benešant maišas pratrūko, ir Busilas, išlindęs iš jo, vėl ėmė skriausti žmones. Dievas tuomet pavertė Busilą paukščiu ir įsakė ryti visokias biaurybes (64). Pasakos turinys išspausdintas be ypatingų pakeitimų.

III. Kitą kartą Dievas Senelis keliavo žeme ir susitiko dvi moteri, kuriedvi rinkdamos uogas pasijuokė iš Jo: paklaustos, ką jos darančios, atsakė, kad varles renkančios. Dievas jas pavertė gandrais ir įsakė visą amžių varlinėti. (69, 70, 72, 76).

C. Pasakų apie gandrą pirmojo varianto skirtumai šie:

Atsitikimas įvyko: sutvėrus visatą, svietą, pasaulį, gyvąją gamtą (59, 62, 65, 67); visokius vabalus ir kt. biaurybes sutvėrus (61, 68, 74); kai velnias visokių biaurybių sutvėrė (77); vieną kartą, labai seniai, nenurodyta (60, 66, 68, 71, 73, 76, 78, 79).

Dievas buvo nutaręs panaikinti visokias biaurybes (kirminus, vabalus, piktvarles, varles, gyvates, žalčius ir kt.), nes: gailėjosi, kam jas sutvėręs (59, 67, 74); pamatė, kad jos daug blogo žmonėms daro (61); žmonės Dievui skundėsi ir prašė jas surinkti (62, 65, 73); nesikentė velnio padarytomis biaurybėmis (77); nenurodyta (60, 63, 66, 68, 71, 76, 78, 79).

Surinktos maišan biaurybės buvo: paduotos paskandinti (59—63, 65—68, 74, 76—78); paliktos ant kranto moteriškei pridaboti (71, 79); paliktos ant žemės ir įsakyta jų nežiūrėti (73).

Paduotas paskandinti biaurybes buvo liepta įmesti: ežeran (59); upėn (78); marėsna (61, 62); nunešti jūron (63, 65, 74, 76, 77); balon (68); nenurodyta (60, 66, 68).

Biaurybes, maišan surinktas, iš smalsumo paleido: vyras, vardu Stonelis (59); vyras, vardu Stasys (66); moteris (60, 61, 63, 67, 71, 73, 74, 76, 79); žmogus (68); paukštis starkus, gandras, busilas (62, 65, 77, 78).

Nusikaltėlis, grįžęs pas Dievą, rado Jį: šildantis ties eglišakiniu ugniakuru (59), bekurenantį krosnį (62); nepasakyta (60, 61, 63, 65—68, 71, 73, 74, 76—79).

Nusikaltėlį Dievas: pavertė gandru (59—63, 66—68, 71, 73, 74, 76, 79), sušėrė nuodėguliu (59, 62, 64, 73, 77, 78), įsakė visą amžių gaudyti biaurybes (59—64, 66—68, 71, 73, 74, 76, 79).

Pasakų apie gandrą trečiojo varianto skirtumai šie:

Kitą kartą žeme keliavo: Dievas (69); Dievas Senelis (70); Dievas su šv. Petru (72, 75).

Nemandagiai atsakė: mergos, kurios buvo baltom bliuskom ir juodais sijonais apsivilkusios (69, 75), dvi moteri (70, 72).

Paminėtos moterys (= mergaitės): pasijuokė iš Dievo eisenos (69); rinkusios uogas, pasakė, kad varliaujančios ir kt. biaurybes renkančios (70, 72, 75).

D. 59. Sutvėręs visatą, Dievas pastebėjo, kad daugeliui kenksmingų biaurybių leido gyventi žemėje. Pradėjo gailėtis savo klaidos ir, norėdamas kaip nors pataisyti tą, kas be tinkamo dėmesio prieš tai buvo padaryta, surinko visus nuodingus ir biaurius savo sutvėrimus į didelį odinį maišą, kurį ir užrišo stipriai. Pasišaukė žmogų, vardu Stonelis, ir atidavė jam tą užrištąjį maišą, griežtai tardamas:

— Nešk ir paskandink šitą maišą artimajame ežere! Tiktai žiūrėk, kad neatrištum maišo ir nežiūrėtumei, kas jame paslėpta!

Užsimetė Stonelis maišą ant pečių ir pasuko eiti į ežerą, o tuo metu pats galvoja: „Kas blogo gali atsitikti, jei pažiūrėsiu, ką čia tokio sunkaus nešu? Rasi, tai kokie turtai?“ Pamiršęs Dievo įsakymą, ėmė ir atrišo maišą, iš kurio visos biaurybės būriu išlindo ir išlakstė po žemę. Šitų biaurybių išsigandęs ir kartu dėliai savo prasikaltimo susirūpinęs, grįžo Stonelis į Dievą, kuris tuo metu šildėsi ties eglišakiniu ugniakuru, ir nedrąsiai pasisakė Jam kokią klaidą jis padarė. Supyko Dievas, pagriebė degantį nuodėgulį, kad šers juo Stonelį ir pavertė jį gandru,

o pavertęs įsakė, kad bausmės vieton turės visą amžių rinkti biaurybes, kurias taip neatsargiai paleido ant žemės.

Del to ir renka dabar gandras biaurybes žemėje, o taip pat turi juodą užpakalį, kuris pasidarė tokiu nuo sušėrimo nuodėguliu. (Litwa, 74—75 p.).

61. Kai Dievas sutvėrė visokius vabalus, jie ėmė daryti žmonėms daugelį žalos. Dievas pamatė tuomet negerai padaręs, sugaudė visus tuos vabalus, sudėjo į maišą, užrišo ir padavė moteriškei, liepdamas nunešti į mares ir paskandinti. Tiktai uždraudė, kad ši neatrištų maišo ir nepažiūrėtų, kas jame yra. Moteriškė atsinešė vabalus pas mares, bet, nežinodama, kas jame yra, atrišo maišą, ir kai tik pažiūrėjo, ėmė visi vabalai ir išlipo laukan. Tada Dievas užpykęs pavertė tą moteriškę gandru ir pasakė:

— Už savo nepaklusnumą rinksi juos per visą savo amžių!

Taigi ir po šiai dienai moteriškė, paversta gandru, vaikščioja po laukus ir renka visokias biaurybes. (Liet. Pas., II dl., 13 p.).

62. Seniau, po svieto sutvėrimo, pradėjo žmonės skųstis Dievui, kad gyvatės ir kitos visos biaurybės esančios nereikalingos, nes daugelį įkanda, jog net reikia nuo to mirti. Paklausė Dievas žmonių prašymo, surinko visas gyvates, varles ir kitas biaurybes maišan ir, pats labai laiko neturėdamas, nes krosnį tuomet kureno, pašaukė pas save Starkų. Pašaukęs padavė šitą maišą su gyvatėmis ir įsakė nunešti jį ir įmesti marėsna.

— Tik, — sako Dievas, — žiūrėk, neatrišk maišo!

Užsidėjo Starkus maišą ant pečių ir neša. Atsisėdo pasilsėti ir parūpo jam pažiūrėti, kas yra maiše. Kai tik atrišo, tuoj — šmukšt viena gyvatė ir išlindo. Pradėjo Starkus ją gaudyti, bet tą begaudant visos gyvatės ir varlės išlindo ir išsislapstė po balą. Priėjo Starkus prie maišo ir pamatė, kad jis jau dykas. Tuomet Starkus grįžo pas Dievą su dideliu nuliūdimu ir papasakojo, kas atsitiko. Dievas tebekureno da krosnį ir, užgirdęs, kad Starkus jo įsakymo neišpildė, supyko ir, pagriebęs nuodėgulį, rėžė juo Starkui per nugarą. Nuo to laiko šitas supaišinimas ir pasiliko Starkui atminimui. Jisai labai jo nekenčia ir, atsimindamas iš kieno priežasties jam tas teko, po šiai dienai pasiliko varlių ir gyvačių neprieteliumi: kur tik sutikdamas, tuoj gaudo jas ir praryja. (Liet. Pas. Yv. II dl., 115).

65. Seniai, labai seniai, tuojau įkūrus pasaulį, žmonės pradėjo skųstis Dievui, kad gyvatės ir kitos biaurybės esančios nereikalingos, nes kandančios ir daug kam reikia del jų mirti. Dievas išklausė žmonių prašymo. Surinko visas biaurybes maišan, ir, labai neturėdamas

13737

Kauno Tarpdiecezinės Kunigų Seminarijos BIBLIOTEKA

laiko, pasišaukė gandrą. Pasišaukė ir padavė jam visą maišą. Atiduodamas sako:

— Štai, nešk ir įmesk visą šitą maišą jūron, tik, žiūrėk, neatrišk!

Vos pusę kelio nuėjęs, sėdo gandras pasilsėti, atrišo tą maišą ir žiūri, kas jame sudėta. Viena varlė tuo metu tik — šmukšt iš maišo ir išlindo. Gandras pradėjo ją gaudyti; jam begaudant ir visos gyvatės ir varlės išlindo. Sugavo ištrūkusią varlę, neša ją prie maišo, bet kaip nustebo neberadęs maiše nei vienos gyvatės, nei varlės. Tik dar aplinkui šokinėjo po vieną varlę. Gandras dar kelias biaurybes pasigavo ir sumanė grįžti pas Dievą. Įėjęs ir sako:

— Aukščiausias Valdove, nepaklausiau aš Tavęs ir pažiūrėjau kas yra maiše. Man bežiūrint tik staiga viena varlė ir iššoko iš maišo. Aš ją gaudyti! Tuo laiku visos kitos varlės ir gyvatės išlindo ir išsislapstė. Štai kelias pasigavęs atėjau pas Tave.

Dievas labai susirūstino ant gandro ir liepė jam visą amžių tik biaurybes lesti. Gandras prašė Dievą, kad leistų tas biaurybes, kurias turėjo atsinešęs maiše, išsivirti. Dievas leido. Kai jau jos buvo išvirusios, Dievas liepė jas išsigriebti, nes Dievui reikėjo puodo. Gandras, išsitraukęs iš krosnies puodą, pamanė: „Kaip čia reikės jos išsigriebti?" Kiša dešinę koją — karšta... nusiplikė koją. Kiša kairę koją — jai taip pat karšta, vėl nusiplikė koją... „Na, dabar tai jau žinau, kaip reikia išsigriebti"! ir kiša snapą, bet ir snapą nusišutino. Dievas, tai matydamas, ir pamąstė: „Ė, ir kvailas gandras. Nenusunkia puodo, bet kiša snapą, kojas", ir, ištraukęs nuodėgulį, rėžė gandrui per nugarą, sakydamas:

— Kad esi toks kvailas, tai nuo šio laiko gyvas varles ir kitas biaurybes rysi!

Nuo to laiko gandrui ant nugaros pasiliko juoda dėmė, o kojos ir snapas raudoni. (P. Valentinavičiūtė, Vaišvilčių km., Naujamiesčio vl.).

67. Dievas, sutvėręs gyvąją gamtą, pritvėrė daug ir nenaudingų gyvulių: gyvačių, žalčių ir t.t Galų gale Jisai labai gailėjosi taip padaręs, surinko visus šiuos nenaudėlius, sukimšo juos maišan ir padavė moteriai prigirdyti. Paduodamas įsakė nepažiūrėti. Moteris neiškentė ir pažiūrėjo: visos biaurybės ta proga iš maišo iššliaužė. Dievas, supykęs, kad moteris Jo įsakymo neišpildė, pavertė ją gandru ir įsakė amžiais rinkti visas tas biaurybes. (Užrašė J. Jokubka, Viešintose).

71. Vieną kartą Dievas surinko visus gyvius ir suvarė juos į maišą. Paliko tą maišą prie upės ir pastatė moteriškę jį daboti. Moteriškė

neiškentusi pažiūrėjo į tą maišą, o kai pradengė jį, tai iš jo ėmė šliaužti visi gyviai. Atėjo Dievas ir klausia:

— Kur gyviai?

Moteriškė sako:

— Neiškentėjau ir pažiūrėjau, o gyviai iššliaužė!

Už tai Dievas ją nubaudė, sakydamas:

— Tu ir tavo ainiai rinks tuos gyvius!

Tarė tai Dievas ir pavertė moteriškę gandru. (Užrašė V. Pūkaitė, Šovenių km., Kavarsko vl.).

73. Labai seniai, kai dar buvo labai daug varlių, gyvačių ir kitokių biaurybių, žmonės prašė Dievą, kad jis surinktų tas biaurybes. Dievas sutiko žmonių prašomas ir, surinkęs visas biaurybes maišan, paliko jį ant žemės ir įsakė, kad niekas į maišą nežiūrėtų. Sykį ėjo pro tą vietą moteris, ir jai parūpo pasižiūrėti, kas tame maiše taip juda kruta. Vos tik ji atrišo maišą, tuoj — šmukšt viena gyvatė ir išlindo. Moteris, nusigandusi gyvatės, bėgo tolyn, bet tuo laiku Dievas pastojo jai kelią ir liepė visas biaurybes gaudyti. Moteris nei nori gaudyti, nei nenori — vis dejuoja. Dievas, matydamas, kad ta moteris nieko nedaro, supykęs pastvėrė nuodėgulį, ir kad rėž jai kupron — ir moteris pavirto busilu su kupra ir juoda dėme ant sparnų.

Taip busilai ir atsirado iš moteries. (Užrašė E. Žilis, pasakė B. Serdzikauskas, Jurgelionių km., Siesikų vl.).

76. Vieną kartą Dievas norėjo išnaikinti visus gyvius. Sudėjo juos į maišą ir galvoja, kam čia tą maišą duoti, kad įmestų jį į jūrą. Pro šalį ėjo vyras. Dievas norėjo jam duoti, bet pagalvojo, kad vyras gali pažiūrėti kas tame maiše yra, tai ir, nedavė jam maišo, bet laukė toliau. Čia pat atsirado moteriškė. Dievas pasišaukė ją ir liepė imti maišą ir nešti į jūrą, bet nešant nepažiūrėti kas jame yra. Moteriškė neša, neša, pavargo, — atsisėdo pasilsėti. Ir vot jai būtinai rūpi pažiūrėti, kas tame maiše yra. Neiškentė, atrišo maišą ir nori žiūrėti. Tuo tarpu iš maišo išlindo visos biaurybės ir negailestingai šniokšdamos metėsi į moteriškę. Toji nusigandus nubėgo pas Dievą ir skundžiasi. Dievas supykęs, kad moteriškė Jo nepaklausė, pasakė jai:

— Virsi gandru ir rinksi tuos šliužus tol, kol jų visai žemėje nebebus.

Todel dabar gandras, kai tik sutinka varlę ar gyvatę, tuojau ją suryja. (Užrašė V. Kontrimavičiūtė, Ukmergėje).

77. Dievui kuriant pasaulį ir įvairius jo padarus, velnias jam pavydėjo ir pyko, kad negali nieko sutverti. Ilgai nelaukęs ir nesitverdamas piktumu, atsinešė jis bačką molio. Pamėgdžiodamas Dievą, paėmė

į ranką molio ir numetė žemėn. Kai tik nupuldavo molis žemėn, tuoj iš jo atsirasdavo varlė ir nušokdavo sau. Ir velnias pritvėrė tiek daug varlių, kad Dievas, jomis nebesikęsdamas, pasišaukė gandrą ir liepė paduot maišą. Sugaudęs visas varles ir sukišęs jas į maišą, padavė jį gandrui ir sako:

— Nešk maišą į jūrą ir paskandink jį neatrišęs.

Eidamas gandras labai norėjo sužinoti, ką jis neša. Pagaliau, neiškentęs atrišo maišą ir norėjo pažiūrėti, bet tik varlės — strykt ir iššoko visos iš maišo. Išsigando gandras, nubėgo ir pasakė viską Dievui. Dievas labai supyko ant gandro ir, ištraukęs iš krosnies nuodėgulį, kad drožė gandrui per nugarą, tai ir paliko juodas lopas. Gandras, supykęs ant varlių, visada jas dabar gaudo ir ryja. (Užrašyta Ukmergėje).

64. Senų senovėje gyveno pasaulyje vienas žmogus, pavarde Busilas. Jis buvo labai gobšus: labai daug valgydavo ir vis alkanas būdavo. Nuskriausdavo jisai ir visus savo kaimynus, atimdamas iš jų maistą. Dievas už tai ant Busilo užpyko ir liepė stipruoliui sukišti jį su visa šeima maišan, nunešti į upę ir paskandinti. Benešant maišas prakiuro — ir Busilas išlindęs vėl pradėjo skriaust žmones.

Dievas tada tarė jam:

— Būk tu paukščiu busilu ir ryk visokius biaurius šliužus! Dabar ir ėda busilas visokius šliužus. (Užrašė G. Vitviskaitė, Miežiškių ap.).

69. Pirma busilų nebuvo. Ėjo Dievas per svietą. Stovėjo mergos baltom sukniom ir juodais sijonukais. Pamatė jos beeinantį Senelį ir „klia-klia-klia" ėmė juoktis. Dievas buvo senas, liesas, ilgu kaklu, susikuprinęs ir kėlė kojas aukštai, kad nepagriūtų. Mergos ėmė šaipytis iš to. Dievas ir pavertė jas busilais, sakydamas:

— Dabar ir jūs tokios būsit, tik su savo rūbais. (Užrašė M. Šalkevičius, Valkininkų m.).

70. Kartą dvi moteri braidžiojo po pievą ir rinko gėles. Ėjo pro šalį Dievas Senelis ir paklausė:

— Ką jūs čia veikiate?

— Varliaujame, — atsakė moterys.

— Kad jūs ir varliautumėt! — taip tarė Dievas, ir tos moterys pavirto gandrais. (Užrašė L. Šarkaitė, Liasagurų km., Deltuvos vl.).

72. Kitą kartą Dievas su šv. Petru, vaikščiodamas po žemę ir mokydamas žmones, užėjo miške dvi moteriškes, renkančias uogas. Jos buvo su juodais sijonais ir su baltom bliuskom. Šventas Petras paklausė moteriškių:

— Ką jūs čia veikiate?

— Renkame varles, — atsakė moteriškės.

Tada Šv. Petras tarė:

— Viešpatie, nubauski jas, kad jos neteisybę sako!

Ir Viešpats Dievas tarė moteriškėms:

— Nuo šio laiko jūs visados rinksite varles!

Ir jos pavirto gandrais ir nulėkė. Kadangi jos buvo su juodais sijonais ir su baltom bliuskom, tai dabar gandrai turi užpakalį juodą, o priešakį — baltą. Jos lakstė visur, bet jų niekas nepažino, niekur jų nerado. (Užrašė D. Asevičiūtė, Vaitkuškio dv., Pabaisko vl.).

Juodasis gandras (Ciconia nigra).

A. Pasakų (= trumpų paminėjimų) apie juodąjį gandrą turėjau 2, būtent: Subačiaus ap. (80), Naujamiesčio ap. (81).

Abi pasakos žemiau išspausdintos be ypatingų pakeitimų.

D. 80. Juodojo gandro negalima šauti, nes jis — Dievo paukštis. (Užrašyta Subačiaus ap).

81. Kitą kartą siuntė V. Dievas juodąjį gandrą į pragarą vėlių išliuosuoti. Velniai jį tenai pagavo ir įmetė į smalos katilą. Nuo to ir paliko tasai gandras juodas, o žmonės jį pragaro gandru vadina. (Užrašė V. Vitkauskas, Naujamiesčio m.).

Gegutė (Cuculus canorus).

A. Pasakų apie gegutę turėjau 23, būtent: Litwa, 47—48 p. (82), Liet. Pas. II dl. 13 p. (83), Yv. Liet. Pas. III dl. 23 (84), Kėdainių ap. (85), Panevėžio ap. (86—88), Pušaloto ap. (89), Svėdasų ap. (90), Linkuvos ap. (91), Švenčionių ap. (92), Deltuvos ap. (93), Taujėnų ap. (94), Ukmergės ap. (95—100), Žemaitkiemio ap. (101, 102), Degučių ap. (103).

B. Paminėtose pasakose žymūs 7 variantai, būtent:

I. Kitą kartą gyveno šeimyna, kurioje buvo trys broliai ir viena sesuo. Broliai žuvo kare. Sesuo, jų gailėdama, ilgai verkė. Dievai jos pasigailėjo (var. = bausmei už neklausymą nustoti verkti) ir pavertė ją gegute (82, 83, 94, 95, 97—99, 101—103).

II. Gyveno turtingas pirklys, kuris gailėdavo vargšams kurio nors atpildo duoti. Vargšus slapčia šelpė jo duktė, kurią jisai iš šykštumo išvarė iš namų. Beverkdama mergaitė ir virto gegute (90).

Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

III. Kitą kartą piemuo rado uogą ir ją iš rankos rankon pradėjo dėlioti. Ta uoga pavirto mergaite, kurią jisai vedė. Galop, peršalęs piemuo mirė, o jo žmona, likusi našlė, verkė, verkė — ir virto gegute (96). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

IV. Gegutė apgynė paukščius prieš Dievą ir prikalbino vanagą jų nebeskriausti. Paukščiai, atsidėkodami gegutei, už tai išperi jai vaikus (85). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

V. Kitą kartą gyveno paukščių karalius, vardu Kukas, kurio visi paukščiai labai bijojo. Galop, jisai mirė. Gegutė apsiėmė jo mirtį patikrinti, bet užtat kiti paukščiai pasižadėjo jos kiaušinius išperėti. Šį pasižadėjimą jie ir pildo ligi šios dienos (84, 88, 89, 91, 92).

VI. Gegutėmis buvo paversti du jauni žmonės: vaikinas ir mergaitė, kurie, iš anksto susitarę, per pakylėjimą bažnyčioje vienas į kitą pažiūrėjo (86). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

VII. Gegute buvo paversta mergaitė, kuri, bandydama Dievo galybę, kukavo gegutės balsu (87, 93).

VIII. Gegute buvo paversta pasiturinti moteriškė, kuri pavydėjo pavargėliui seneliui, ne jos šeimynoje Kūčių vakare priglaustam, duonos (100). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

C. Pirmojo pasakų apie gegutę varianto skirtumai:

Kitą kartą gyveno: trys broliai ir viena sesuo (82, 83, 95, 97—99, 103), du sūnu ir viena duktė (94, 101); brolių skaičius nenurodytas (102).

Broliai žuvo: kare (82, 83, 95, 97, 101—103), medžioklėje (94).

Seserį Dievas pavertė gegute: iš pasigailėjimo (82, 83, 94, 95, 98, 99, 103), už nepaklausymą nustoti verkti (97, 101, 102).

Penktojo pasakų apie gegutę varianto skirtumai:

Kitą kartą gyveno paukščių karalius vardu: Kukas (84, 89); Skukas (88), Kukys (92), baisus sutvėrimas, Kukutis (91).

Paminėtas karalius paukščiams buvo: įgrisęs (84), labai piktas (88, 92), labai geras (89), kasdien ėsdavo paukščių vaikus (91), draskydavo jį užrūstinusius paukščius (92).

Galop, Kukas: prapuolė (84, 89), susipykęs su šeimyna, pasikorė miške (88), pristigęs, kai paukščiai išsislapstė, maisto, badu nudvėsė (91), gegutė jį sukapojo (92).

Septintojo pasakų apie gegutę varianto skirtumai:

Mergaitė pamėgdžiojo Kristų ir už tai buvo paversta gegute (87), mergaitė nepaklausė motinos ir, įlipusi medin, kukavo, už tai buvo paversta gegute (93).

D. 82. Kitą kartą gyveno turtingo bajoro duktė, kuri turėjo tris brolius — tvirtus, kaip ąžuolus, jaunikaičius. Labai ji mylėjo savo brolius. Vienintelis jos rūpestis buvo apie juos mąstyti, jų norus atspėti, jų sumanymus sekti. Visą savo gyvenimą jiems pašventė: audė juostas, siuvinėjo po balnais pakloti klodes. Ir tame turėjo ji visų maloniausią pramogą, kasdienį darbą. Dėkingas jaunikaičių nusišypsojimas, malonus žvilgterėjimas sudarė vienintelį jos širdžiai užmokestį. Pamačiusi brolius ji laiminga buvo ir jų ramumu, jų gyvenimu gyveno. Vienok pavydus likimas nedavė jai progos ilgai to saldumo ragauti: karo trimito balsas išbudino visus iš ramaus poilsio ir pakvietė lietuvius į garbės lauką.

Ašarodama atsisveikino su jais sesuo ir, kaip pridera tikrai lietuvaitei, linkėjo jiems nuveikti priešą.

Broliai žuvo kare, ir jų žirgai tesugrįžo namo. Nuliūdo žuvusiųjų brolių sesuo ir, jų netekusi, pametė tėvo namus, kuriuose jai viskas priminė brangius širdžiai daiktus. Paėmusi tat žuvusių brolių žirgus, ji nusikraustė į girią ašarose paplūdusio gyvenimo baigtų. Ilgai, ilgai ji klajojo tąja giria, ištisas dienas ašaras liedama ir vaitodama. Pagaliau, Aukščiausi Dievai pagailo nelaimingos mergaitės ir pavertė ją gegute. Nuo to laiko, sulaukusi pavasario, kurio metu žuvo jos broliai, gegutė pareiškia savo skausmą ir, liūdnai bekukuodama, aprauda savo brolių pražūtį. (Litwa, 47—48 p.).

83. Gyveno senų senovėje trys broliai ir ketvirta sesutė. Brolius vieną kartą užragino karan: sėdo jie ant žirgų, sėdo, išjojo ir negrįžo. Sesutė išėjo jų ieškot. Ėjo dienų dienas per laukus ir kalnus, nuėjo į tokią girią, kad nematyti nei galo, nei krašto. Paklydus atsisėdo ji po tokiu medžiu ir pradėjo graudžiai verkti, šauktis pragaišusių brolių. Susimilo ant nelaimingosios mergelės Dievas ir pavertė ją gegute. Todel ir dabar gegutė kukuodama sako:

— Vai, kad aš parlėkus rasčiau tuščius namus, pilnus kapus, tai ir man padėtų kukuot — kukū! kukū! (Liet. Pas. II. dl. 13 p.).

94. Kitą kartą, labai seniai, kai dar Dievas po pasaulį vaikščiojo, vieni tėvai turėjo du sūnus ir vieną dukterį. Sūnūs labai mylėjo seserį, o ji dar labiau savo brolius. Kartą išėjo jie medžioti ir negrįžo. Sulaukusi kitos dienos sesuo išėjo ieškoti savo brolių. Ilgai, ilgai ieškojo, bet

jų nerado. Pradėjo tuomet labai raudoti. Viešpats Dievas pasigailėjo vargšės mergaitės ir pavertė ją gegute. Dabar, kai tik ateina tas laikas, kuriuo jos broliai žuvo, gegute skraido po mišką kukuodama: kukū, kukū!.. (Pasakė T. Paliukonienė, Šalnų km., Taujėnų vl.).

97. Senų senovėje gyveno trys broliai ir ketvirta sesuo. Brolius pašaukė karan. Pasibalnojo jie savo žirgelius tymo balneliais ir išjojo, bet grįžti nesugrįžo. Ilgai sesutė laukė begrįžtančių brolelių ir nesulaukus išėjo jų ieškoti. Ėjusi per laukus, per kalnus, nuėjo į tokią didelę girią, kad nematyti nei galo, nei krašto. Paklydusi mergaitė atsisėdo po medžiu ir graudžiai verkia — pragaišusius brolelius šaukia. Ilgai ji ten sėdėjo, tik žiūri — ateina kažkoks senelis, o tai Dievo būta. Dievas jai ir sako:

— Neverk, dukrele, bet eik namo ir tavo broleliai sugrįš!

Bet ji Dievo nepaklausė, vis verkė ir nėjo namo. Tada Dievas ant jos labai supyko ir pavertė ją gegute. Dabar kas pavasaris ji atskrenda į mūsų mišką ir, brolelių gedėdama, sako:

— Vai, kad aš parlėkus rasčiau tuščius namus, pilnus kapus, tai ir man padėtų kukuoti. Kukū, kukū, kukū... (Užrašė H. Kulpavičiūtė, Ukmergėje).

101. Gyveno kartą turtingas ūkininkas, kuris turėjo du sūnu ir vieną dukterį. Teko broliams joti karan. Sesuo brolių labai gailėjo, bet ką padarysi, ir išleido juos abu, o pati, viena namie likus, gailėjo savo brolių. Sužinojo, kad jos broliai kare žuvo, ir pradėjo verkti. Kaip tik tuo metu vaikščiojo Senelis, kuris mokė gero. Kurie jo neklausydavo, tuos jisai versdavo paukščiais arba gyvuliais. Taip jis užėjo pas tą ūkininką ir rado jo dukterį verkiant. Priėjo prie jos ir tarė:

— Nustok verkus, nes brolių neatšauksi!

Sesuo, savo brolių gailėdama, nepaklausė Senelio. Senelis vėl patarė neverkti, bet ji ir vėl nepaklausė. Tada Senelis supyko ant jos ir šitaip tarė:

— Kad tu pavirstum gegutėle, kad tu kukuotum dieną naktelę!

Taip ji dabar ir kukuoja, savo brolių gailėdama. (Užrašė J. Vijūnas, Rundžių km., Žemaitkiemio vl.).

103. Senų senovėj, kada Lietuva buvo galinga, o jos didvyriai narsiai gindavo savo šalį nuo priešų, kartą trys broliai turėjo joti į karą. Kelionei reikėjo parūpinti maisto, drabužių ir t. t. Viską padarė vienintelė jų sesuo, kuri savo brolius be galo mylėjo. Aprūpinusi brolius, kuo reikėjo, ji išleido juos į karą. Broliai narsiai su priešais kovojo ir visi trys žuvo. Pasibaigė karas ir sesuo laukė parjojant savo brolių iš karo. Ji eidavo į mišką, kuris buvo ant kalnelio, ir žvalgydavos — bene-

pamatys iš kurios nors pusės parjojant savo brolelių. Veltui buvo tas jos laukimas. Vieną dieną iš didelio širdies skausmo įlipo ji į medį, kad apmatytų didesnės apylinkės plotą. Pamačiusi, kad niekas neatjoja, susijaudino ir pavirto gegute. Jos aimanavimas — tai gegutės kukavimas, nes ji tebelaukia vis dar ir dabar savo brolelių parjojant. (Užrašė E. Miškinytė, Klaviškių km., Degučių vl.).

90. Kitą kartą gyveno labai turtingas pirklys, kuris vargšams niekados nieko neduodavo. Jis turėjo gražią ir geros širdies dukterį, kuri slapčia nuo tėvo pinigus imdavo ir dalindavo neturtingiesiems. Tėvas ant jos už tokius darbus supyko ir išvarė iš namų. Išvaryta mergaitė verkusi, verkusi — ir iš to verksmo virto gegute. (Užrašė J. Nokutytė, pasakė J. Gečiūnas, Grikiapelių km., Svėdasų vl.).

96. Gyveno piemeniukas, kuris turėjo ant kalnelio pastatęs trobelę. Jis ganydavo gyvulius, o apie tą trobelę augo daug uogų. Kartą nuėjo jisai uogų paieškoti. Beuogaudamas rado didelę uogą. Jis tą uogą pradėjo iš vienos rankos į kitą mėtyti — ir iš tos uogos atsirado mergaitė. Jis su ta mergaite ilgai ir gražiai gyveno. Bet atsitiko nelaimė: beganydamas gyvulius, jis kartą labai peršalo ir mirė. Mergaitė labai jo gailėjo ir iš to gailesio pavirto gegute. (Užrašė J. Sadauskaitė, Ukmergėje).

85. Dievas iš visų paukščių pirmutinį sutvėrė vanagą. Sutvėręs tarė:

— Tu būsi visų paukščių karalius! Kas neklausys, galėsi tą sulesti.

Vanagas padėkojęs nulėkė tolyn, žadėdamas pildyti Dievo įsakymą.

Bet vanagas visus paukščius pradėjo skriausti be reikalo. Paukščiai, tai pamatę, liepė gegutei nuskristi ir pasiskųsti Dievui.

Dievas tarė gegutei:

— Pasakyk vanagui, kad nežudytų paukščiukų!

Nuskrido gegutė pas vanagą ir Dievo vardu įsakė jam, kad nustotų žudęs nekaltus paukščius. Vanagas neklausė. Tada gegutė ėmė gražumu įkalbinėti, kad taip daugiau nebedarytų. Vanagas paklausė jos ir lioves žudęs nekaltus paukščius. Paukščiai labai pradžiugo ir susirinkę nutarė gegutei atsidėkoti. Jie nutarė leisti gegutei dėti savo kiaušinius į kitų paukščių lizdus, kad tie paukščiai, į kurių lizdus padės ji kiaušinius, juos perėtų ir išperėtus gegužiukus, kaip savo vaikus augintų. (Užrašė E. Valevičius, pasakė V. Joranienė, Kėdainiuose).

84. Kitą kartą gyveno paukščių karalius Kukas, kuris visiems paukščiams buvo labai įgrisęs. Atsitiko taip, kad tas Kukas ėmė ir pra-

puolė. Visi paukščiai suėjo į sueigą, ir buvo tenai kalba apie Kuko prapuolimą. Visiems paukščiams rūpėjo sužinoti, kur jų karalius dingo, bet nė vienas nenorėjo lėkti jo ieškoti. Galų gale gegutė pasakė:

— Aš eičiau ieškoti, bet turiu vaikus perėti!

Paskui kielė apsiėmė vaikus perėt, o gegutė lakiodama šaukė:

— Kukū, kukū, kukū, kukū! (Yv. Liet. Pas., III dl., 23).

88. Senų senovėje paukščių karalius buvo labai didelis paukštis, vardu Skukas. Jis buvo taip piktas, jog už menkiausią prasižengimą bausdavo visus savo valdinius mirties bausme, todel visi paukščiai smarkiai jo klausydavo ir pildydavo jo įsakymus. Skukas, kaip ir visi paukščiai, gyveno su šeimyna, — turėjo pačią ir vaikų, su kuriais labai nesutikdavo. Vieną dieną susibarė jis su vaikais, smarkiai supyko ir, nuskridęs į mišką, apsirinko gerą vietą kartuvėms, kuriose ir pasikorė. Apie Skuko mirtį dagirdo ir paukščiai. Bet eiti ir įsitikinti, ar jis tikrai pasikorė, nė vienas nedrįso. Matai, Skukas dažnai apsimesdavo sergąs arba jau net ir miręs, kad tik prisiviliotų mielaširdingus paukštelius. Tai ir tuomet visi bijojo eiti pažiūrėti. Susirinko iš visų šalių paukščiai ir tarėsi, kas turi eiti pažiūrėt, ar Skukas pasikorė, ar ne. Po ilgų rinkimų ir ginčų visi išrinko kielę eiti pažiūrėti Skuko. Ta ką gi bedarys. Drebėdama ir nuliūdusi buvo besirengianti eiti Skuko žiūrėtų. Bet staigiai išlindo iš paukščių minios gegutė ir sako kielei:

— Jei tu prižadi kasmet man išperėti vaikus, tai aš tavę pavaduosiu!

Kielė, nieko negalvodama, su mielu noru prižadėjo. Visiems paukščiams pasirašius, gegutė pasitraukė nuo klegančios minios ir skrido tiesiog į tą vietą, kur, kaip buvo spėjama, Skukas pasikorė. Priskridus netoli Skuko, pradėjo šaukti:

— Skukai, Skukai!

Ir kada visai arti priskrido, dar kartą suriko:

— Skukai, Skukai!

Bet šis neatsiliepė, tai tuomet gegutė apžiūrėjo jį ir, patyrusi, kad jis visai jau nebegyvas, iš džiaugsmo, atgal skrisdama, nusijuokė:

— Ka, ka, ka, ka, ka, ka.

Nuo to laiko kielė tos sutarties negali išsižadėti, turi perėti kasmet gegutei vaikučius. (Užrašė P. Bučinskas, Velžio vnk., Panevėžio vl.).

89. Seniai, labai seniai gyveno paukščių karalius, vardu Kukas. Jis buvo labai geras paukščiams, todel jie labai jį mylėjo. Bet kartą varna, ta nelaboji, jį labai supykdė, ir jis prapuolė. Kiek laiko dar palaukė

paukščiai ir pradėjo ieškoti savo globėjo, bet veltui: niekur jo nerado... Tada gegutė sušaukė paukščių posėdį, ir ilgai galvojo, kur suradus karalių. Žinoma, reikėjo, kad kas iš paukščių eitų jo ieškoti. Gegutė tada nutarė tos laimės pamėginti, bet kad gi vaikai reikia perėti, neturi laiko. Tai kregždė apsiėmė gegutės vaikus perėti, kad jinai tik eitų karaliaus ieškoti.

Gegutė dar ir dabar vasarą šaukia: „kukū, kukū", tai vis ieško ji to karaliaus. Kažin, ar pasiseks surasti, ar ne!.. (Užrašė E. Jasilionytė, pasakė O. Židonienė, Gailiūnų km., Pušaloto vl.).

91. Senų senovėje gyveno baisus sutvėrimas (slibinas, smakas), vardu Kukutis, kuriam paėsti paukščiai turėdavo kasdien nešti savo vaikų. Tada visi paukščiai susitarė nebeduoti Kukučiui savo vaikų, o kad jis greičiau badu nudvėstų, tai visi išsislapstė palėpėsna. Praslinko koki dvi savaiti, paukščiai pabaigė savo valgio atsargą ir patys badą kentė, bet nė vienas nedrįso eiti pažiūrėti, ką beveikia Kukutis, kuris turėjo tuo metu jau padvėsti. Taip paukščiai kentė badą, ir tiktai gegutė pagaliau išdrįso pažiūrėti, ar jau išdvėsė Kukutis. Ji bailiai nulėkė ir rado Kukutį jau padvėsusį. Žinoma, tuo labai apsidžiaugė ir linksmai sušuko:

— Kukū, kukū!

Visi paukščiai taip pat apsidžiaugė ir išlėkė valgio ieškoti, o gegutei už jos narsumą prižadėjo kasmet išperėti jos vaikus. Gerai tai atsimindama, gegutė vaikus palieka kitiems paukščiams perėti, o pati savo balsu primena Kukučio nusilpimo laiką. (Užrašė V. Martinaitis, Linkuvos vl.).

92. Buvo kadai Kukys, paukščių karalius. Gink Dieve, kokis piktas. Kad kiek užpyks, tuoj sudrasko paukštelius. Susitarė paukšteliai jį žudyti. Visi bijosi ne tiek mirties, kiek to, kad nebus kam jų vaikų perėti ir jais rūpintis. Tik gegužė sako:

— Jūs, paukštučiai, išperėkit mano vaikelius, tai aš Kukį nugalabinsiu.

Paukščiai sutiko. Ji įskrido beržan ir kukuoja:

— Kuky! Kuky!

Kukys atsišaukė — ji pribėgus ir sukapojo.

Ir dabar, kai tik pašauks gegutė „Kuky! kuky!", tai Kukio dvasia ir pasirodo sukruvinta, gegužė iš džiaugsmo ir pradeda juoktis:

— Kuky—ky—ky—ky, Kuky! (Užrašė A. Bielinis, Švenčionių ap.).

86. Gyveno du žmonės, kurių vienas turėjo sūnų, o antras — dukterį. Vaikai labai mylėjo vienas kitą, bet tėvai jų vienų net ir iš namų

neišleisdavo. Vieną kartą tie sūnus ir duktė nuėjo į bažnyčią, o prieš tai jiedu susitarė per patį suklaupimą atsistoti. Kaip susitarė, taip ir padarė: suklaupimo metu atsistojo ir vienas į kitą pažiūrėjo. Dievas už tai ant jų abiejų labai supyko ir pavertė gegutėmis. Taip gegutėmis jiedu ir išskrido iš bažnyčios, o išskridę ir negalėdami savo lizdo susinešti, kiaušinius jie deda į svetimus lizdus ir vaikų neperi. (Užrašė Panevėžio ap.).

87. Pas mus seni žmonės kalba, kad gegutė atsirado ne su visais paukščiais kartu, bet Kristui gimus. Buvo taip. Viena mergaitė netikėjo, kad Kristus yra Mesija. Ji pasislėpė už durų ir, kai Kristus ėjo pro šalį, sukukavo.

Kristus sako:

— Kukuosi ligi Dievo teismo!

Ta mergaitė ir pavirto gegute. (Užrašė J. Bagdonaitė, Panevėžio ap.).

93. Kartą mergaitė įlipo į medį ir ėmė kukuoti. Motina ją už tokį darbą subarė. Visą jos elgesį matė Dievas Senelis, kuris pavertė ją gegute, sakydamas:

— Kad tu ir kukuotum per visą amžių!

Ir pavirto mergaitė gegute. (Užrašė S. Šarkaitė, Liasagurų km., Deltuvos vl.).

100. Pavargęs keliauninkas Kūčių dieną per mišką skubino namo, — nešė savo šeimynai kepalą duonos. Per visus metus jie maitinosi medžių žievėmis ir šaknimis, o dabar jis neša duonos... Beeidamas pamatė jis po medžiu sėdint kažkokį žmogų, sušalusį ir alkaną. Jis nusivilko kailinius, apdengė jais senelį ir atsivedė jį namo. Atėjęs namo, įvedė seniuką į vidų ir pasodino prie krosnies. Tuo metu jo žmona pradėjo ruošti vakarienę.

Atsidarė durys ir įėjo kaimynė, kuri paklausė:

— Ar jūs turite ko valgyti?

— Taip, — atsakė jie, — mes šiandie laimingi! Dievas mums ir mūsų vaikams didelei šventei davė duonos!

— Koks čia seniukas atsirado pas jus? — vėl paklausė kaimynė.

— Aš radau tą vargšą miške. Kas jis toks, nežinau!

— Ar ir jam duosite valgyti? Jums patiems neužteks, o dar norite maitint kažkokius valkatas! Aš turiu visko užtektinai, ir tai jį išvaryčiau! — taip kaimynė pasakė ir, trenkusi iš piktumo duris, išėjo.

Vargšai žmonės susėdo vakarieniauti, pasodino kartu ir vargšą elgetą seniuką. Šeimininkė raiko duoną ir iš eilės visiems dalina. Duona

vis nemažėja. Nustebusi moteriškė pakelia akis į svečią — o jo veidas šviečia nežemišku džiaugsmu.

— Būkite palaiminti, — pasakė jisai, — o laimė ir džiaugsmas tegu lieka tarp jūsų amžinai! Jūs pavalgydinote elgetą, ir Dievas yra tarp jūsų. Ta moteriškė žiauriai bus nubausta už savo šykštumą: ji visam laikui paliks gegutė ir savo gailiu balsu veltui ieškos savo turtų ir vaikų.

Taręs tuos žodžius, senelis, kuris buvo Dievas, pranyko. (Užrašė O. Kulvietytė, pasakė N. Karablikaitė, Ukmergės ap.).

Genys (Picus).

A. Pasakų apie genį turėjau 2, būtent: Panevėžio ap. (104), Joniškėlio ap. (105).

B. Paminėtose pasakose žymiu 2 variantu, būtent:

I. Genys atskrido savųjų rūbų dažytų, kai kitus paukščius Dievas buvo jau baigęs dažyti ir likusius dažus jau buvo sumaišęs. Šitu dažų mišiniu Dievas jį ir nudažė. Užtat genys ir margas (104).

II. Kitą kartą gegutė, supykusi ant genio, prakapojo jam pakaušį, kuris susikruvino ir liko raudonas (105).

D. 104. Betverdamas paukščius, Dievas išvirė visokių dažų ir pradėjo kiekvieną paukštį atskira spalva dažyti. Darbas buvo jau baigtas, visi paukščiai nudažyti, ir Dievas norėjo likusius dažus, kuriuos prieš tai sumaišė (= vienon vieton supylė), išpilti. Bet tuo metu atskrido genys, kuris nežinia kodel pasivėlino, ir prašo Dievą jį nudažyti. Pagailo Dievui genio, ir Jisai nudažė genį likusių dažų mišiniu. Taip nudažytas genys ir liko margas. (Užrašė Z. Dumbrovaitė).

105. Seniai, seniai, kai žemėje buvo labai šalta, tai ir paukščiai turėjo savo namus, audėsi drobes ir siuvėsi drabužius taip, kaip dabar žmonės.

Vieną kartą genys atėjo pas gegutę pasiskolinti drobės ir pažadėjo greitai ją atiduoti. Gegutė jam paskolino, bet genys neatidavė. Tuomet gegutė, sutikusi genį, ir sako jam:

— Atiduok man drobę!

Bet genys drobės neatidavė.

Tuomet gegutė supykusi ėmė genį kapoti ir pataikė tiesiai į pakaušį — ir ėmė kraujas bėgti. Genys jo nenusivalė — ir jo galva liko raudona. Ir iki šiolei gegutė kukuodama genį vis bara:

— Tu šuva, tu šuva, tu šuva. (Užrašė K. Dankevičiūtė, pasakė B. Titienė, 85 mt. amžiaus, Pažosių km., Joniškėlio vl.).

Griežlė (Crex pratensis).

A. Pasakų apie griežlę turėjau 1, būtent: Ariogalos ap. (106).

B. Jos turinys, be ypatingų pakeitimų čia paduotas, primena savimi šio rinkinio pasakų Nr. Nr. 53, 110, 116, 127, 132, 137, 141, 142, 157, 158 turinius.

D. 106. Kartą Dievas įsakė visiems paukščiams kartu su kitais sutvėrimais kasti upes ir taisyti kelius. Kurmis neatėjo kelių taisyti. Už tai jis dabar, jei tik pereina per kelią, turi tuoj mirti. Neatėjo upių kasti ir pasipūtėlė griežlė. Dievas supyko ir pasakė:

— Negersi vandens iš niekur kitur, kaip tik nuo akmens.

Todel griežlė, kada nudžiūva visi akmenys, ima balsiai šaukti, kad Dievas duotų lietaus. Išgirdę griežlę rėkiant, žmonės tiki, kad tuojau bus lietaus. (Užrašė B. Minelga, Padargupių km., Ariogalos vl.).

Kalakutas (Meleagris gallopavo).

A. Pasakų apie kalakutą turėjau 3, būtent: Panevėžio ap. (107), Ukmergės ap. (108), Balninkų ap. (109).

B. Visos paminėtos pasakos skirtingo turinio ir čia be ypatingų pakeitimų patiekiamos. Pasaka Nr. 108 savuoju turiniu artima šio rinkinio pasakoms Nr. Nr. 257, 261—264. Pasaka Nr. 109 artima — Nr. 436.

D. 107. Kai velnias piešė povą, tai kalakutas stovėjo iš šalies ir žiūrėjo. Tuomet velnias padavė jam laikyti teptuką. Kalakutas paėmė tą teptuką ir pasidėjo jį užantyje, taigi ir dabar jisai tenai matyti. (Užrašė P. Bučinskas, Velžio vkm., Panevėžio vl.).

108. Kitą kartą ėjo Dievas per pasaulį ir užėjo į kaimą, kuriame iš vienos trobos išbėgo merga ir pradėjo bliauti:

— Koks ubagas, me-me-me-me, kokie jo batai, me-me!

Dievas tarė:

— Tu visa amžių bliausi!

Ir merga pavirto ožka, o Dievas, išėjęs iš kaimo ir vakaro jau sulaukęs, užsuko į vieną dvarą nakvynės paprašyti. Ponas nenorėjo jo priimti ir labai didžiavos. Dievas jį pavertė už išdidumą kalakutu, kuris ir dabar pučias, tartum koks karalius.

Taip tą poną nubaudęs, Dievas nuėjo pas vieną žmogų, kuris Jį maloniai priėmė ir, kiek galėdamas, nors ir neturtingas buvo, pavaišino. Dievas išeidamas gausiai jį apdovanojo. (Užrašė V. Gubavičius, Ukmergėje).

109. Kitą kartą Dievas Senelis vaikštinėjo po pasaulį ir, užėjęs pas vieną ūkininką, paprašė nakvynės. Ūkininkas, nežinodamas, kad tai yra Dievas, Jo nepriėmė. Paskui Dievas užėjo pas kitą ūkininką ir taip pat prašė nakvynės. Tasai Jį priėmė ir davė vakarienės.

Dievas išeidamas tarė:

— Kad tu mane taip maloniai priėmei, tai už dviejų savaičių ateik už kaimo ant kalnelio, ir aš tenai būsiu!

Žmogus taip ir padarė. Nuėjęs rado tą patį Senelį. Senelis tarė:

— Dabar mudu skrisime į dangų!

Nuskrido į dangų. Dievas maloniai ūkininką priėmė ir tarė:

— Dabar tu galėsi pas mane pagyventi!

Žmogui visa tai be galo patiko.

Dievas ką žmogui sakydavo, tai šis visada atvirkščiai darydavo. Kartą Dievas, supykęs ant žmogaus, tarė:

— Aš tave išvarysiu iš dangaus!

Tai taręs, metė žmogų iš tokių aukštybių žemyn. Atsidūręs žemėje, žmogus pasijuto virtęs kalakutu ir eidamas pradėjo iš pykčio bruzduliuoti. (Užrašė A. Kurkytė, Karališkių km., Balninkų vl.).

Klyklys (Buteo vulgaris).

A. Pasakų apie klyklį, kuris originale be jokio pamato prilygintas volungei (Oriolus galbula), turėjau vieną, būtent: Liet. Pas. Yv. III dl., 25 (110).

B. Paminėtos pasakos turinys, žemiau be ypatingų pakeitimų paduotas, artimas turiniui šio rinkinio pasakų Nr. Nr. 53, 106, 116, 127, 132, 137, 141, 142, 157, 158, kuriose sakoma, kad kai kuriems paukščiams už įvairius jų nusikaltimus uždrausta gerti bet kuris, ne lietaus, vanduo.

D. 110. Kada atslūgo didžiojo tvano vandenys ir vėl užstojo gegužės mėnesį didelė sausra, tai tuo metu ne tik žmonės vargo dėliai vandens stokos, bet ir gyvuliai su paukščiais krito nuo troškulio.

Susitarė tada gyvuliai ir paukščiai kasti didelę duobę arba tvenkinį, kurian lietaus metu galėtų pribėgti vandens ir jiems ilgam laikui jo užtektų.

Visi gyvuliai ir paukščiai sutiko ir griebėsi darbo, tiktai klyklys iš jų juokėsi ir net nesirūpino padėti, vienas sau kalbėdamas:

— Aš atsigersiu ir taip, kiek mano širdis trokš! Nors aš ir lauksiu ligi paskutiniam, bet man nereikės dirbti!

Tuo savo samprotavimu klyklys visai pasitikėjo.

Kada jau gyvuliai ir paukščiai tvenkinį iškasė, užėjo lietus ir jį pilną prilijo, o paskum vėl stojo sausra: gyvuliai ir paukščiai visi gėrė iš savo tvenkinio vandenį ir džiaugėsi savo darbo vaisiumi. Prisiartino tada prie tvenkinio savo ištirtu protu ir klyklys, nes buvo labai ištroškęs. Prisiartinęs pradėjo gerti, bet gyvuliai ir paukščiai, matydami jo apgavimą, nuvarė jį nuo vandenio ir visi nutarė, kad klykliui nevalia gerti ant žemės nė iš mažiausios duobelės. Del to dabar klykys ir gieda savo paprastą giesmę, prašydamas lietaus:

— Dieve, Dieve, duok lietaus!

Kai lyja, tai jis lašus ore gaudo — ir atsigeria.

Gyvuliai ir paukščiai visi jį daboja ir labai baudžia, kad negertų nuo žemės. (Yv. Liet. Pas. III dl., 25).

Kregždė (Hirundo rustica).

A. Pasakų apie kregždę turėjau 12, būtent: S. Daukanto rinkinio (111), Litwa 65—66 p. (112), Kėdainių ap. (113), Josvainių ap. (114, 115), Panevėžio ap. (116, 117), Karsakiškio ap. (118), Šeduvos ap. (119), Švenčionių ap. (120), Daugailių ap. (121), Pabaisko ap. (122).

B. Paminėtose pasakose žymu 10 variantų, būtent:

I. Kregždė pasakė, kur velniai paslėpė ugnį. Supykę velniai ištraukė jai uodegą (111).

Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

II. Kitą kartą gyveno labai kalbi karalaitė, kurios broliai, išgirdę iš jos pramanytą žinią apie jų žmonų mirtį, nusižudė. Dievas, norėdamas nubausti tą karalaitę, paėmė ir pavertė ją kregžde (112).

Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

III. Kregždė, pasigailėjusi nukryžiuotojo Jėzaus Kristaus, traukinėjo iš jo galvos spyglius. Vienas kraujo lašas užlašėjo ant jos pagurklio ir sutepė jį (113).

Pasakos turinys, kuris žemiau išspausdintas be ypatingų pakeitimų, artimas šio rinkinio pasakų Nr. 55—57 turiniui.

IV. Kitą kartą kregždė nepasirūpino Dievo pasodintais medžiais, taigi Dievas ir uždraudė jai naudotis žalių medžių pavėsiu (114, 119). Abi pasakos išspausdintos be ypatingų pakeitimų.

V. Kitą kartą Dievas liepė paukščiams išgaudyti visus vabzdžius. Kregždė uoliai juos gaudė, o kai Dievas liepė jai pasil-

sėti, tai ji atsakė, kad pasilsės, kai visus vabzdžius išgaudys. Dievas už tokį uolumą suteikė kregždei dovaną, kad jinai, vabzdžius begaudydama, niekuomet nepavargsta (115). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

VI. Kitą kartą kregždė, Dievo liepiama, atsisakė kasti griovius. Bausmei Dievas teleido jai gerti vandenį tik nuo akmenų (116).

Šio varianto pasaka, kuri išspausdinta be ypatingų pakeitimų, savuoju turiniu artima šio rinkinio pasakoms Nr. Nr. 53, 106, 110, 127, 132, 137, 141, 142, 157, 158.

VII. Kai buvo tvanas, velnias norėjo paskandinti laivą, kuriuo plaukė žmonės. Žaltys velnio klastą pastebėjo ir laivą išgelbėjo. Dievas leido žalčiui pasirinkti gardžiausio kraujo sutvėrimą. Uodas patyrė, kad tokio besama žmogaus, tačiau kregždė išrovė uodui liežuvį ir tuo išgelbėjo žmoniją. Žaltys atsikeršydamas iškando kregždei uodegą (117, 118).

VIII. Kitą kartą kregždė prašė Dievą, kad šisai leistų jai lietaus metu saugioje vietoje tupėti ir gėrėtis. Dievas jos prašymo neprigirdo, o velnias prišokęs pasakė, kad kregždė prašanti leisti jai lietaus metu lakstyti. Dievas taip ir padarė (120).

Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

IX. Kregždės prieš Šv. Kryžiaus Paaukštinimą būriais susirenka prie ežerų ir krenta jų vandenin, kuriame visą žiemą kenčia už žmonių nuodėmes (121).

Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

X. Kitą kartą vyras susipešė su moterimi, ir, pakartotinai du sykius šv. Jono ir trečiąjį sykį Jėzaus Kristaus raginami nustoti peštis, nebaigė peštynių. Bausmei Kristus moterį pavertė kregžde, o vyrą — žvirbliu (122).

Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

D. 111. Sukūrus pasaulį velniai pavydėjo žmogui patogumų ir sako:

— Paslėpsim ugnį čiukuran!

Ten sedėjo blezdinga, kuri išskrido aukštyn ir sako:

— Ugnis, ugnis čiukure, čiukure!

Supykęs velnias, kad stvėrė jai už uodegos ir ištraukė ją. Tai dabar kregždės uodega užtai ir perskelta. (S. Daukanto pasakų rinkinys).

112. Kitą kartą tolimame krašte gyveno karalaitė, kuri nepaprastai mėgo daug šnekėti ir vis blogų pasėkmių tomis savo šnekomis kitiems

pridarydavo, nes dažniausiai skleisdavo netikrų žinių. Atsitiko taip, kad vieną kartą grįžo jos broliai iš karo, o ji, pirmutinė jų į kiemą pasitikti išbėgusi ir su jais pasisveikinusi, pranešė jiems liūdną žinią: girdi, jų žmonos, jiems kare bedalyvaujant, mirusios. Narsuoliai patikėjo ta šneka ir, neįžengę į namus, nusižudė, nors tikrumoje nė vieno jų žmona nebuvo mirusi. Dievai, matydami, kiek blogo pridarė liežuvninkė sesuo, pavertė ją kregždė ir įsakė jai, kad ji visą amžių būtų naujienų skelbėja, o jos padarytiems prasižengimams atminti jos viršugalvį ir pagurklį pažymėjo ugniaspalvėm dėmelėm. (Litwa, 65—66 p.).

113. Kai žydai nukryžiavo Jėzų ir uždėjo erškėčių vainiką Jam ant galvos, tai kregždės, pasigailėjusios Jėzaus, pradėjo traukinėti iš Jo galvos spyglius. Kraujas, kuris bėgo iš Jėzaus galvos, sutepė kregždžių pagurklį, ir nuo to laiko kregždžių pagurkliai liko raudoni. (Užrašė E. Valevičius, Kėdainiai).

114. Viešpats Dievulis, kai Jis apželdino žemę giriomis, pakvietė visus paukščius ir žvėris laistyti medžių. Visi paukščiai ir žvėrys Dievo paklausė ir uoliai Jam dirbo. Viena tiktai kregždė betinginiaudama nudavė medžius laistanti, o iš tikrųjų tik purpeno nuo vieno medelio ant kito, tupinėjo tai šen, tai ten. Dievas pastebėjo tai ir uždraudė kregždei naudotis medžių pavėsiu. Nuo to laiko kregždė niekuomet nenutupia ant žalio medžio, o tik ant sausų šakų. (Užrašė Z. Mažeikaitė, pasakė V. Mažeika, Ruseinių km., Josvainių vl.).

119. Dievas nebuvo sutvėręs miško ir liepė nunešti medelius į tą vietą, kur manė sodinti medžius. Visi paukščiai nešė, nes Dievas buvo jiems pažadėjęs leisti ant jų tupėti ir lizdus sukti. Tik kregždė medžių nenešė. Pamatė tai Dievas ir pasakė:

— Tu nesuksi lizdo ant žalio medžio. Tik kur troboje ant verdies ar po stogu. Negalima tau ant žalio medžio ir atsistoti.

Dabar matome, kad kregždė nesuka lizdo medyje, bet trobų pastogėje. (Užrašė A. Vaitiekūnaitė, Pakalniškių km., Šeduvos vl.).

115. Kitą kartą Dievas pamatė, kad sutvėrė ir paleido pasaulin gyventi įvairius piktus uodus ir muses, kurie gyvuliams ir žmonėms neduoda ramumo. Kai kurie tų piktadarių net kraują gėrė iš žmogaus ir gyvulių. Panoro Dievas visus nereikalingus vabalus išnaikinti — ir sušaukė paukščius, didelius ir mažus, ir liepė jiems išgaudyti visus vabalus. Vieni paukščiai kalbėjo, kad jiems dideliems nepatogu maži vabalai gaudyti, kiti skundėsi, kad jiems sunku lekioti, treti sakė, kad jiems jų akys blogai mato ir t. t. Tik viena kregždė sutiko ir ėmė uoliai gaudyti muses ir uodus.

Begaudydama vabalus, pamatė kregždė, kad jų nedaug jau beliko. Paskui Dievas pasišaukė kregždę ir sako:

— Pasidarbavusi dabar pasilsėk!

Kregždė jam atsakė:

— Aš, begaudydama vabalus, jokio vargo nejaučiau. Pasilsėsiu, kai visus juos išgaudysiu!

Tuomet Dievas jai atsakė:

— Gerai! Jei tokia uoli esi ir netingi gaudyti vabalų, tai aš tau suteiksiu dovaną: tu niekuomet nepavargsi belekiodama!

Ir tikrai dabar kregždė niekados nepavargsta. (Užrašė V. Mažeika, pasakė B. Urbonienė, Ruseinių km., Josvainių vl.).

116. Kai Dievas sutvėrė visus gyvulius, tai paukščiams liepė eiti kasti griovių. Visi paukščiai ėjo, tiktai kregždė atsisakė eiti. Girdi, ji ir be griovių galėsianti atsigerti. Kai iškasė griovius, tai Dievas pasišaukė kregždę ir pasakė, kad ji gali gerti tik nuo akmens, o daugiau jai griežtai uždraudė iš griovių ir šiaip balų gerti. (Užrašė E. Markevičiūtė, pasakė M. Lapavičius, Šilagalio km., Panevėžio vl.).

118. Kai Nojus važinėjo per tvaną savuoju laivu, tai velnias, sumanęs pražudyti visą žmonių giminę, pasivertė pele ir pragraužė laive skylę. Pro tą skylę pradėjo sunktis vanduo. Pamatęs tai žaltys užkišo skylę savo uodega ir laikė ją užkištą ligi tvanas nuslūgo. Tvanui nuslūgus žaltys pasisakė Dievui, kuris davė jam pasirinkti tokį gyvą sutvėrimą maistui, kurio jisai pats panorės. Žaltys pats eiti nepanorėjo, taigi jo vieton išsiruošė uodas. Paragavęs visų kraujo, uodas surado, kad gardžiausias kraujas yra žmogaus. Pakeliui uodas susitiko kregždę, kuri pradėjo klausinėti, kieno buvo gardžiausias kraujas. Uodas pasakė, kad žmogaus. Kregždė, tai girdėdama, susivikravo ir ištraukė uodui liežuvį, o ištraukusi nubėgo pas Dievą ir pasakė, kad gardžiausias kraujas varlės. Žaltys išgirdo, ką kregždė pasakė, ir supykęs norėjo ją praryti, bet nesuskubo, nes kregždė iš jo nasrų paspruko: žalčiui tepavyko iškąsti tik jos uodegos vidurį. (Užrašė M. Pauliukaitė, Šerniškių vnk., Subačiaus vl.).

120. Vieną kartą kregždė šitaip prašė Dievą:

— Duok man tokį gyvenimą, kad lietus lytų, o aš sau tupėčiau ir gėrėčiaus!

Dievulis buvo kurčiokas, tad velnias prišoko prie Jo ir sumelavo:

— Kregždė prašo, kad ji, kai lietus lys, skraidytų, kaip padūkus!

Dievas taip ir padarė. (Užrašė A. Bielinis, Švenčionių ap.).

121. Prieš Šv. Kryžiaus paaukštinimą, už trijų dienų, kregždžių didžiausi būriai susirenka prie ežero. Jos tenai tris dienas kankinasi: skraido aplinkui ir rėkia. Ir, pagaliau, susikabinusios po dvi, po tris, krinta nuo nendrių į ežerą ir visą žiemą ten už žmonių nuodėmes kenčia. (Užrašė E. Martinėnaitė, Daugailių vl.).

122. Seniai, labai seniai Kristus vaikščiojo po tyrumas su apaštalais ir mokino žmones. Vieną kartą Kristus vaikščiojo po tyrumas su šv. Jonu ir pamatė, kad pešasi vyras su moterim. Kristus nusiuntė šv. Joną, kad juos perskirtų, bet jie neklausė. Paskui antrą kartą nusiuntė, bet ir vėl jie nepaklausė. Nuėjo pats Kristus, pabarė juos, pabarė, bet ir Jo jie neklausė. Kristus tuomet ir tarė:

— Kad jūs neklausot manęs, tai aš jus paversiu paukščiais!

Kristus taip ir padarė: moterį pavertė kregžde, o vyrą žvirbliu. Pavertęs pamojo ranka' žvirbliui kairėn, kregždei dešinėn, šie ir nuskrido. Ir nuo to laiko, kai susitinka žvirblis su kregžde, tai žvirblis skrenda kairėn, o kregždė — dešinėn. (Užrašė J. Krūminaitė, pasakė V. Krūminaitė, Pabaisko ap.).

Lakštingala (Luscinia).

A. Pasakų apie lakštingalą turėjau 4, būtent: Litwa, 62 p. (123), Liet. Pas. II dl., 14 p. (124), Pabiržės ap. (125), Ukmergės ap. (126).

B. Paminėtose pasakose žymūs 3 variantai, būtent:

I. Lakštingala Dievas pavertė nelaimingą jaunikaitį, kuris buvo labai gabus dainuoti ir neįstengė patikti gražiai mergaitei (123, 124).

Antrojo (125) ir trečiojo (126) variantų, kurių turėjau tiktai po vieną pasaką, turinys paduotas žemiau be ypatingų pakeitimų.

C. Pasakų apie lakštingalą pirmojo varianto skirtumai:

Veikiančiais asmenimis minimi: Vilniaus apylinkių jaunikaitis, vardu Dainas, ir mergaitė, vardu Skaisčioji (123), tarnautojas — bernas ir to ūkininko, pas kurį jisai tarnavo, duktė (124).

Jaunikaitis nusiskandina (123), galo sau ieškoti išeina girion (124).

Be to, pirmoji šio varianto pasaka (123) skiriasi nuo antrosios (124) tuo, kad antrojoje figūruoja Dievas Senelis, kuris pirmojoje pasakoje tepaminėtas bendru posakiu: „gailestingieji Dievai".

D. 123. Kitą kartą Vilniaus apylinkėse gyveno jaunikaitis, vardu Dainas, kuris buvo įsimylėjęs savo kaimyno dukterį. Šita gražios prigimties mergaitė, vardu Skaisčioji, vienok buvo jam neprielanki. Veltui griebėsi Dainas įvairių priemonių mergaitės meilei laimėti: dainuodavo jai juo gražiausias dainas, kas rytas ateidavo prie savo mergelės langų jos pasveikinti, kas vakaras eidavo jos pasitikti iš lauko pargrįžtančios, pastodavo jai kelią, norėdamas nors kartą į ją pažvelgti, nors vienu meiliu žodeliu su ja atsisveikinti. Pagaliau, pastebėjęs, kad visos jo pastangos eina niekais, nelaimingas jaunikaitis nusiskandino upėje.

Gailestingi Dievai jį po mirties pavertė lakštingalu tam, kad jis savo balsu, kuriuo veltui norėjo prabilti į kietaširdę mergaitę, ramintų visus nelaimingai įsimylėjusius ir stebintų visa, kas yra gyva žemės paviršiuje.

Skaisčioji pervėlai pajuto meilę nelaimingam Dainui, kurio jau nebebuvo gyvo, ir iš gailesčio, mirė. Tuomet ją Dievai pavertė šimtalape rože, kuri tiktai tada pradeda žydėti, kai lakštingalas nustoja giedoti. (Litwa, 62 p.).

124. Kitą kartą gyveno toksai vaikinas, kuris labai gražiai dainuoti mokėjo. Dar piemeniuku būdamas, jis, būdavo, kad pradės dainuoti, tai visi jo galvijai: avys, kiaulės ir kiti, nustoję ėsti, klauso, nesiskirsto ir ganosi visi kartu.

Užaugo tasai piemeniukas vaikinu, kaip reikiant, ir atsitiko jam kartą tarnauti pas tokį ūkininką, kuris turėjo labai gražią dukterį. Šita mergina buvo tokia daili, tokia graži, jog už ją gražesnės niekur nebūtumei radęs. Ėmė tas vaikinas ir pamilo tą savo šeimininko dukterį, o ji nė žinoti nenorėjo apie tokio varguolio meilę.

Vaikinas manė patraukti prie savęs mergaitės užšalusią širdį savo dainomis, užtat jis dailių dailiausias dainas jai dainuodavo. Bet tos jo dainos jai vis nepatikdavo, ir ji reikalaudavo dar dailesnių. Vargšas bernelis turėdavo kasdien tai merginai vis dailesnes, gražesnes ir dar negirdėtas dainas dainuoti, o mergina vis jam sakydavo:

— Šita netikus! Ar nemoki gražesnės?

Taip tasai vaikinas daug dainų sudėstė, daug jų pridainavo, o mergina, kaip buvo, taip ir buvo atšalus. Pagaliau, matydamas, kad nieko iš tų jo dainų nebus, vaikinas pasiryžo vieną kartą galo sau ieškoti ir išėjo į girią.

— Tegul, — sako, — mane kokia meška arba vilkai sudrasko! Vis bus geriau, negu taip kankintis!

Beeidamas giria, jis sutiko tokį senelį, kurio būta Dievo. Išsišnekėjo su juo. Senelis ir klausia jį:

— Vaikeli, kur tu eini ir ko tu čionai ieškai šituose bruzgynuose?

— Nebenoriu, — sako vaikinas, — ilgiau gyvas būti, užtat einu ir beveliju sutikti kokią mešką arba kitą kokį piktą žvėrį!

— Kad taip, — sako Senelis, — tai būk tu geriau kokiu paukšteliu ir linksmink savo gražiomis dainomis pavargėlius žmonelius. O tą, kuri tave taip kankino, aš paversiu kuo kitu!

Ėmė tas Senelis ir pavertė nelaimingą vaikiną lakštingalu, o kietaširdę merginą — rože.

Todel ir dabar, pavasario metu, kai lakštingalas pradeda giedoti, tuojau ir rožė ima žydėti. (Liet. Pas. II dl., 14 p.).

125. Seniau lakštutė ir dieną kartu su kitais paukščiais čiulbėdavo. Vieną kartą pradėjo žvirblis puoštis ir girtis, kad jo čirenimas, girdi, toks pat, kaip lakštutės ir kitų gražaus balso paukščių. Lakštutė, išgirdusi, kad žvirblis lyginasi prie jos balso, pradėjo iš jo visaip juoktis:

— Toksai vyras tinka tiktai šunims čirenti! Nieko iš tokio paukščio nėra, tik girtis moka!

Žvirblis apsiverkęs nuskrido pas Dievą ir apskundė lakštutę, kad ji jo čirenimą visaip išjuokia ir neduoda jam čirenti.

Dievas paklausė žvirblio — ir nubaudė lakštutę: jai liepė čiulbėti naktį, o žvirbliui leido čirenti dieną.

Seniau, kai lakštutė dieną čiulbėdavo, jos balselis buvo daug gražesnis, negu dabar. (Užrašė J. Čiudaras, Jokubonyse, Pabiržės vl.).

126. Gyveno kitą kartą varginga mergaitė, vardu Lakštutė, kuri buvo visiškai našlaitė, nes neturėjo nei tėvų, nei giminių. Jai teko tarnauti pas žmones, kurie buvo labai nedori ir ją visaip skriaudė. Dievas pasigailėjo tos nelaimingos mergaitės ir pavertė ją lakštingala. (Užrašė J. Sadauskaitė, Ukmergėje).

Lingė (Cania).

A. Pasakų apie lingę turėjau vieną, būtent: Litwa, 72 p. (127).

B. Pasakoje, kurios vertimas žemiau paduodamas be ypatingų pakeitimų, žymus kitų tolygaus turinio pasakų motyvas, sulig kurio kai kuriems paukščiams už nusikaltimus, jų padarytus, uždrausta gerti bet kurios vietos, ne lietaus, vanduo (žiūr. šio rinkinio Nr. Nr. 53, 106, 110, 116, 132, 137, 141, 142, 157, 158).

D. 127. Kitą kartą Dievas gyveno žemėje ir vaikščiodavo iš kaimo į kaimą. Taip vieną kartą Jis atėjo į tokius namus, kuriuose rado šeimi-

ninkę bekepant duoną. Atėjo ir paprašė šeimininkę duoti atsigerti vandens. Bet šeimininkė, kuri tuo metu buvo užimta darbu ir kažin ko supykusi, šiurkščiai Jam atsakė:

— Pražiodink gerklę! Rasi, tau lietaus iš dangaus nukris! O mano namuose toksai valkata vandens nesulauks!

Supyko Dievas už tokį nevaišingumą ant moters ir pavertė ją linge, įsakydamas jai, kad tiktai lietaus vandenį gertų ir niekuomet nedrįstų siekti jo nuo žemės. Nuo to ir kilęs yra visiems Lietuvoje žinomas priežodis: „Trokšta, kaip lingė lietaus". (Litwa, 78 p.).

Nykščiukas (Troglodytes parvulus).

A. Pasakų apie nykščiuką (=karaliuką) turėjau 7, būtent: Liet. Pas. II dl., 11 p. (128), Liet. Pas. Yv. I dl., 46 p. (129), Liet. Pas. Yv. I dl., 95 (130), Šeduvos ap. (131), Ukmergės ap. (132), Želvos ap. (133), Degučių ap. (134).

B. Paminėtose pasakose žymūs 3 variantai, būtent:

I. Kitą kartą paukščiai rinko karalių ir sumanė aukštyn lėkti: kuris visų aukščiausiai pakils, tas bus karalius. Mažutis nykščiukas pataikė atsitūpti ant nugaros to paukščio, kuris visų aukščiausiai iškilo, ir, kai šis pavargo, staiga dar aukščiau už pastarąjį iškilo ir tapo paukščių karaliumi. Bet nykščiukui pasidarė gėda dėliai įvykusio apgavimo, ir jisai dabar slapstosi krūmuose (128—131, 134).

II. Kitą kartą nykščiukas nepaklausė Dievo — nekasė ežerų ir upių. Dabar jam uždrausta gerti bet kuris kitas, ne lietaus, vanduo (132).

Pasaka, žemiau be ypatingų pakeitimų išspausdinta, savuoju turiniu primena tolygaus turinio šio rinkinio pasakas: Nr. Nr. 53, 106, 110, 116, 127, 137, 141, 142, 157, 158, sulig kuriomis kai kuriems paukščiams uždrausta gerti ne lietaus vanduo.

III. Kitą kartą vienas vyras, Dievo liepiamas, atsisakė išgerti balą. Už tai Dievas pavertė jį nykščiuku (133).

Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

C. Pasakų apie nykščiuką pirmojo varianto skirtumai:

Visų aukščiausiai buvo pakilę: sakalas (128), erelis (129), gandras (130), garnys (134).

Paukščiai nykščiuko pergale nepatikėjo ir nuėjo skųstis pas Dievą (128), puolė jį (129).

Nykščiukas, nusileidęs žemyn, palindo: po kelmu (128), pelės olon (129), pasislėpė krūmuose (130).

Vanagas, Dievo liepiamas, norėjo nykščiuką pagauti, bet nepagavo (128).

Pasislėpusį po žemėmis nykščiuką saugojo ir neišsaugojo pelėda (128, 129).

D. 128. Vieną kartą susiėjo paukščiai į krūvą ir norėjo paskirti vieną karalių. Bet, kad jie visi turėjo noro būti karalium, tai ginčui išrišti nutarė: kuris aukščiausiai užskris, tas ir bus karalius.

Skrido visi, bet nė vienas aukštai neužskrido. Paskutiniu pasikėlė skristi sakalas, o paskui jį ir nykštukas, visai mažiukas paukštelis. Kai nykštukas pavargo, tai ėmė ir nusileido ant sakalo. Sakalas nepajuto, kad nykštukas tupi ant jo, bet kiti paukščiai gerai tą matė. Kada sakalas leidosi jau pavargęs žemyn, tai nykštukas dar aukščiau už jį iškilo ir, nusileidęs paskui žemyn, apsigarsino visų paukščių karalium.

Paukščiai jo neklausė ir sutarė eiti pas Dievą, kad ans padarytų teismą ir pabaustų nykštuką už tai.

Kai pasakė paukščiai visas nykštuko blogadarystes, tai Dievas siuntė vanagą ir įsakė pagauti nykštuką, o vanagą už tai pažadėjo paskirti karalium.

Vanagas ėmė gaudyti nykštuką, o tas nulėkė į girią, šmukšt ir palindo po kelmu į skylę. Tada Dievas liepė pelėdai prie skylės saugoti, ir nykštuką, kai jis išlįs, pagauti ir atnešti Jam. Pelėda besaugodama ėmė ir užsnūdo, tuo metu nykštukas išlindo iš skylės ir nuskrido. Tada Dievas susirūstino ant pelėdos ir tarė:

— Kad tu per visą savo gyvenimą taip snaustum.

Tai nuo to karto pelėda dieną nemato ir vis snaudžia, o vanagas tai ir po šiai dienai paukštelius gaudo. (Liet. Pas., II dl., 11 ps.).

129. Paukščiams lenktynių išlėkus, visi manė, kad erelis už kitus aukščiausiai iškils. Kai tas iš padangių nusileido, tai visi pamatė, kad kartu su juo parspruzdėjo ir nykštukas, kuris, džiaugdamasis savo pergalėjimu, įsirėmęs į kitus paukščius žiūrėjo.

Nugalėtas erelis liūdnai pasakė:

— Visus ir mane tas pralenkė!

Bet tuo metu visi paukščiai, ant nykštukėlio griūdami, ėmė šaukti kiekvienas savo balsu:

— Tai ne tiesa! Tai negali būt! — Apspitę nykštukėlį, kiekvienas klausinėjo, ką jis tik padaręs? Kaip galėjęs laimėti?

Tas pabūgęs jį apgriūvančiųjų pulko, traukėsi į šalį, anie — vis artyn prisispyrę. Jau ir jo kojeles ėmė mindžioti. Šis vis atbulas nebe-

įmanė kur ir dingti. Apsidairė į visas puses — nė vieno krūmelio nėra. Kur dabar pasislėpti? Bet besitraukdamas iš netyčių į pelės olą įkrito — ir šmukšt po žeme. Dairėsi paukščiai, laukė išlendant — nesulaukė. Per ilgai trunkant pristatė pelėdą su didžiausiomis akimis sargu prie pelės olos.

Ta pasitūpusi mirktelėjo ir užmigo, o nykštukėlis, pro ją niekam nematant prasprūdęs, ir šiandien krūmuose slapstosi. Paukščiai tarpais ateidami matė pelėdos akis pastatytas, o nežinojo, kad ji papratus, kaip zuikis, atidarom akim miegoti.

Kai tik pastebėjo miegančią pelėdą, būriais susirinko ir ėmė ją keikti. Tą kartą pelėda pasprūdo, bet nė šiandien daugiau dieną neprivalo rodytis, nes visi ją gainioja, lyg susitarę, kam ji, sargyboj būdama, tuojau užmigo. Bet nykštukėlio klasta iki šiol neiškyla aikštėn. (Liet. Pas. Yv. I dl., 46).

130. Seniau paukščių tarpe nebuvo jokios tvarkos: jie dar neturėjo karaliaus. Tai sutarę jie visi vieną dieną sulėkė didelėn, lygion pievon. Čia buvo vyturys, kiela, žvirblis ir mažasis nykštukas. Kiekvienas klausė:

— Kas bus mūsų karalium? Kas bus mūsų karalium?

Kiekvienas būtų norėjęs mielai karalium pastoti, bet nė vienas nedrįso pasakyti:

Ilgai beklausinėjant, galų gale gudrusis gandrelis lenktynių lėkti sumanė: kas aukščiau iškils, tas ir bus karalium.

Gandras manė, kad jis pats laimėsiąs, nes jis šauniai aukštai moka lekioti.

Visi paukščiai gandro sumanymui pritarė. Visi dabar taisės lėkti ir nė vienas negalėjo sulaukti to meto, kada bus galima lenktynių lėkti. Tuomet liepė gandrui su snapu kalti — ir tuomet visiems lėkti. Bet, kad būtum tą lėkimą matęs! Gandrui pakalus pasikėlė kaip debesys, oras lyg įsuptas pasijudino ir sparnų švilpimas buvo, kaip vėjo ūžimas senoje girioje! Kurapka, vis čerkšdama, pakilo ir vėl plept ant žemės ir nukrito. Višta, vos galelį išlėkus, klegėdama nugarmėjo, ir, sunkiai nutūpdama, kuone kojas išsisukino. Kiti paukščiai prisistengdami lėkė, kiek tik pajėgė. Kiekvienas troško karalium būti. Bet daugumas iki galo nepajėgė, — vienas po kito pailsę žemyn leidosi. Tik gandras ir erelis už kits kitą varė, kaip drūti, lėkė ir lėkė per debesis į padanges, kad vos primatyti galėjai. Galų gale ir gandras pailsęs sparnus paleisti pradėjo. Erelis vienas likęs krykštavo:

— Aš karalius! Aš karalius! Kas moka aukščiau išlėkt, kaip aš?

— Aš! — sučirpė nykštukas, aukščiau erelio suspurzdėdamas,

— O iš kur tas atsirado?

Ve, tas gudruolis, ereliui besikeliant, slapčia ant jo kojos atsitūpė ir kinksojo, kol erelis aukščiau lėkti nebegalėjo.

Tas, rodos, dar sykį susiimdamas, bandė pralėkti, bet nevaliojo. Ką nuilsęs darys pasilsėjusiam?

Tai mažasis paukštelis, su klasta visus aplenkdamas, karalium pastojo. Ale jis, savo klastos gėdindamasis, nuo to meto po krūmais landžioja, o visi paukščiai, menkai jo atbodami, šaukia: „Karalėli! Nykštukėli!" (Liet.Pas. Yv. I dl., 95).

132. Dievas liepė visiems paukščiams kasti upes ir ežerus. Nykščiukas atsisakė pildyti Dievo įsakymą: upių ir ežerų nekasė, todel turi gerti lietaus vandenį nuo kelių, iš klanų ir iš akmenų duobelių. (Užrašė Br. Meškelė, Ukmergė).

133. Kitą kartą Dievas liepė išdžiovinti visas balas ir, pasišaukęs vyrą, liepė jam išgerti visą balą. Tasai vyras Dievo nepaklausė, ir Dievas pavertė jį nykštuku. (Užrašė P. Kūnavičius, pasakė L. Kūnavičius, Dvareliškių km., Želvos vl.).

Pelėda (Strigidae).

A. Pasakų apie pelėdą turėjau 3, būtent: Bilderschau der Wilnaer Zeitung (135), Vabalninko ap. (136), Smilgių ap. (137).

B. Paminėtose pasakose žymūs trys variantai, kurių visų turinys žemiau paduotas be ypatingų pakeitimų. Be to, trečiojo varianto pasaka (Nr. 137) savuoju turiniu primena tolygaus turinio šio rinkinio pasakas Nr. Nr. 53, 106, 110, 116, 127, 132, 141, 142, 157, 158, sulig kuriomis kai kuriems paukščiams yra uždrausta gerti nelietaus vanduo.

D. 135. Kitą kartą pasiuntė Viešpats Dievas pelėdą suieškoti iš visų paukščių visų gražausią jauniklį paukščiuką, atvesti jį ir parodyti Jam, Viešpačiui Dievui. Pelėda tuojau nuskrido, ėmė atsidėjusi ieškoti, žiūrinėti visus paukščius, bet nė vieno nerado tokio, kuris būtų buvęs gražesnis už jos paties vaiką. Taigi atnešė jį Viešpačiui Dievui parodyti.

Viešpats Dievas pažiūrėjo į pelėdos atneštą vaiką ir tarė:

— Koks biaurus! Nejaugi nieko geresnio nesuradai?

— Viešpatie Dieve, patikėk, kad visa, kas buvo galima, apžiūrėjau, bet nieko nesuradau, kas būtų buvę gražesnio už mano vaiką! — atsakė pelėda. (Bilderschau der Wilnaer Zeitung, 1918. X. 7. Nr. 41. Das Eulenkind. Ein litauisches Tiermärchen).

136. Labai, labai seniai, kai dar paukščiai ir gyvuliai neturėjo akių, Dievas sušaukė juos visus, kad galėtų padalyti jiems akis.

— Kas atvyks anksčiau, tas gaus geresnes akis, — tarė Dievas.

Visi gyvuliai ir paukščiai labai skubėjo pas Dievą, tik viena pelėda vos vilkosi paskui. Jau sutemus atėjo pelėda pas Dievą. Dievas surado patamsyje dideles akis ir padovanojo jas pelėdai, kad ji galėtų jomis matyti ir naktį. Taip Dievas padarė todel, kad labai tingėjo viešniai patalą nakvynei taisyti. Pelėda gavo dideles akis ir nakties metu parskrido namo. Tad nuo to laiko pelėda vien naktį temato. (Užrašė J. Kukoris, pasakė A. Kukoris, Vabalninko m.).

137. Pelėda tegali gerti nuo akmenio, nes ji nebuvo duobių kasti, o kiti paukščiai kasė. (Dapšionių km., Smilgių vl.).

Povas (Pavo cristatus).

A. Pasakų apie povą turėjau 2, būtent Liet. Pas. II dl., 11 p. (138), Panevėžio ap. (139).

B. Paminėtose pasakose žymūs du variantai, kurių turinys paduotas be ypatingų pakeitimų.

D. 138. Vieną kartą velnias susiginčijo su Dievu, kad jis nusilipinsiąs gražiausią paukštį, kokį tik Dievas tegalėjo sutverti. Velnias pradėjo lipinti povą, gražiai jį papuošdamas. Bet, prisiartinus dvyliktai valandai, užgiedojo gaidys, ir velnias nebesuskubo povui kojų padabinti. Dabar, jei pamatęs povą girsi, kad jis gražus paukštis, tai jis pučiasi, norėdamas parodyti savo gražias plunksnas. Bet reikia tik pasakyti, kad povo kojos velniškai negražios, tai jis, norėdamas savo kojas paslėpti, tuojau atsitupia. (Liet. Pas. II dl., 11 p.).

139. Gyveno vyras su žmona, kuri labai mėgdavo puoštis. Kaip pati mėgdavo, tai ir vyrą puošdavo. Vieną sekmadienį jie norėjo eiti į bažnyčią, bet pirma reikėjo pasipuošti. Žmona pirmutinė puošėsi, bet jai dar nepabaigus puoštis bažnyčioj įvyko pakėlimas, ir jie abu pavirto į povus. Povas ir dabar gražesnis už povienę. (Užrašė J. Liutkūtė, pasakė U. Zdanavičienė, 60 m. amžiaus, mokanti skaityti, Panevėžyje).

Tetervinas (Tetrao tetrix).

A. Pasakų apie teterviną turėjau vieną, būtent: Švenčionių ap. (140).

B. Pasakos turinys čia paduodamas be ypatingų pakeitimų.

D. 140. Tetervinai atsirado iš vištų. Buvo šitaip. Kažkoks Martynas buvo gavęs visą pulką vištų. Eina vieną sykį Dievas, elgeta pasivertęs, ir išalkęs kreipiasi į Martyną:

— Martynėli, duok man vištelę!

— Eik, seni, eik! Ką ten užsimerkęs burbuliuoji! Tavo dalia ant medžių! — Ir parodė jam žvirblį!

Tik akimirkoj vištos pavirto tetervinais ir burbuliuoja ant medžių užsimerkusios. Tai buvo Dievo dalia. (Užrašė A. Bielinis, Švenčionių ap.).

Vanagas (Accipitrinae).

A. Pasakų apie vanagą turėjau 2, būtent: Panevėžio ap. (141) ir Smilgių ap. (142).

B. Abiejų pasakų turinys vienodas, būtent:

Kitą kartą vanagas nepaklausė Dievo ir nėjo upių ir marių kasti. Tad jam dabar ir uždrausta iš paminėtų vietų vanduo gerti.

C. Turinio skirtumų paminėtose pasakose, kurios žemiau čia paduotos be ypatingų pakeitimų, tiek tėra, kad pasakoje Nr. 141-je pasakyta, jog vanagas, norėdamas nuraminti troškulį, ne tiktai lietaus vandenį geria, bet ir mažučius paukščius drasko, nes pastarųjų kraujas atstoja jam vandenį.

Abi pasakos savuoju turiniu primena tolygaus turinio šio rinkinio pasakas Nr. Nr. 53, 106, 110, 116, 127, 132, 137, 157, 158, sulig kuriomis kai kuriems paukščiams yra uždrausta gerti ne lietaus vanduo.

D. 141. Seniai, labai seniai, vos tik buvo sukurta visata, Dievas liepė visiems paukščiams kasti upes ir mares. Bet vanagas pasipriešino Dievo įsakymui ir nėjo kasti. Tuomet Dievas supykęs ir tarė:

— Gersi tiktai lietaus vandenį nuo akmenų ir lapų! Kito vandens tau nevalia liesti!

Dar ir dabar vanagas taip geria, neliesdamas upių, balų ir marių vandens, o kai akmenys ir lapai išdžiūsta, tai jis prašo Dievą lietaus. Prieš lietų jis vis rėkia. (Užrašė N. N. Pakalnių km., Panevėžio vl.).

142. Seniai, labai seniai, kai dar nebuvo nei upių, nei ežerų, Dievas sumanė palengvinti žmonėms gyvenimą. Sumanė ir vieną dieną suvarė visus žemės paviršiaus gyvulius ir paukščius kasti upių ir ežerų. Visi gyvuliai ir paukščiai jiems paskirtą darbą sutiko dirbti, tiktai vanagas nesutiko. Tada Dievas supyko ant vanago ir tarė jam:

— Tu negersi nei iš upių, nei iš ežerų! Troškulį galėsi nuraminti tiktai lietaus vandeniu nuo uolų ir akmenų!

Bet ant akmenų ir uolų vanduo neilgai tegali būti — greitai išdžiūsta, tad vanagui neužtenka ko gerti. Ir kai tiktai vanduo, lietui

palijus, ant akmenų išdžiūsta, tai vanagas, norėdamas gerti, drasko mažesnius už save paukščius ir geria jų kraują. (Užrašė Al. Kunskas, pasakė St. Kunskas, Naurašilių km., Smilgių vl.).

Varnos (Corvidae).

A. Pasakų apie varnas turėjau 8, būtent: Kėdainių ap. (143), Smilgių ap. (144, 145), Šimonių ap. (146). Viešintų ap. (147). Skapiškio ap. (148), Sedos ap. (149), Ukmergės ap. (150).

B. Paminėtose pasakose žymūs 3 variantai, būtent:

I. Kitą kartą varnas (variantas: varna) susikirto lažybų su skruzdėle, katras jųdviejų galės daugiau pakelti. Lažybas varnas pralaimėjo. Dievas, bausdamas varną už puikybę, leido skruzdėlei varno jauniklius išpiauti. Ir dabar varnas, norėdamas savuosius jauniklius nuo mirties išgelbėti, skubinasi juos išperėti, kolei dar skruzdėlės esti neatsigavusios iš po žiemos (143, 144, 146—149).

II. Kitą kartą Dievas Praamžius sutvėrė varlę, kurią viena varna griebė už uodegos ir tuo būdu ją nuskriaudė. Bausmei Dievas tą varną išmaudė degute ir kitai, kuri šoko pirmąją gelbėti, sušėrė degutuota šluota per šonus. Todel visos varnos, buvusios prieš tai pilkos, dabar tapo su juodais šonais (145).

Pasakos turinys paduotas be ypatingų pakeitimų.

III. Kitą kartą gyveno labai žiaurus ponas, kuris nepriėmė nakvynėn Dievo Senelio ir, be to, dar primušė iš apmaudo tarną. Bausmei Dievas jį pavertė varnu (150).

Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

C. Pasakų apie varnas pirmojo varianto skirtumai:

Jauniklius skruzdėlė puldinėja: varno (143, 146), kovarnio (144), varnos (146), juodvarnio (148); be to, viename variante (149) nurodyta, kad juodvarnio jauniklius puldinėja vambuolė (Geotrupes stercorarius).

Puldinėjimo priežastimi buvo tai, kad: varnas paspyrė skruzdėlę pokylyje (143), varnas (variantai: kovarnis, varna, juodvarnis) pralošė lažybas (144, 146 — 148), kai Adomas ir Ieva buvo išvaryti iš rojaus, tai tarp paukščių ir kitų sutvėrimų buvo kilusių nesutarimų (150); be to, viename variante nurodyta, kad varno jauniklius puldinėti leido Dievas (146).

Lažybų buvo neštas gabalas: švino (144), alavo (146, 148), geležies (147).

D. 143. Kitą kartą varnas buvęs pokylyje ir šoko. Skruzdė taip pat buvo tame pokylyje ir, varnui šokant, painiojosi jam po kojų. Varnas ėmė ir paspyrė ją. Tuomet skruzdė sumanė jam atkeršyti: apipuolė ir sugnaibė jo vaikus. Todel dabar varnas anksti peri vaikus. (Užrašė J. Kolis, Kėdainiuose).

144. Kitą kartą kilo ginčas tarp kovarnio ir skruzdėlės. Jie ginčijosi, katras jųdviejų yra tvirtesnis. Ginčui išspręsti nutarė kelti švino gabalą: katras didesnį gabalą pakels, tas bus stipresnis ir galės ėsti silpnesniojo vaikus. Kėlė skruzdė — ir pakėlė du kartu sunkesnį švino gabalą, negu kovarnis. Nuo to laiko, sulig sutartim, skruzdė gali ėsti kovarnio vaikus. Kovarnis, nenorėdamas savo vaikų palydėti, skubina savo vaikus išperėti anksti pavasarį, kada dar būna šlapia. Kai pradžiūsta, tai kovarnio vaikai esti jau užaugę, ir skruzdė nieko negauna. (Užrašė B. Giedrikas, Smilgiuose).

146. Kitą kartą varnas ir skruzdė ginčijosi, katras jųdviejų daugiau pakels. Skruzdė sakėsi, kad ji pakelsianti tris kartus daugiau už varną. Bet varnas, žinoma, netikėjo ir, tą girdėdamas, juokėsi. Į jų kalbą įsikišo Dievas, kuris suprato skruzdės kalbą. Jisai paėmė svarstykles, pasvėrė tiek alavo, kiek svėrė skruzdė. Skruzdė, žinoma, tuojau paėmė ir nunešė alavą, o varnas savąjį gabalą vos tik galėjo pajudinti. Taigi, Dievas ėmė ir nubaudė varną: jis leido skruzdėms papiauti visus varno vaikus. Dabar kiekvieną pavasarį varnas peri vaikus tuo laiku, kol dar skruzdės tebėra neatgijusios. (Užrašė P. Kurkulis, pasakė T. Manelis, 78 mt. amžiaus, Ruzgų km., Šimonių vl.).

147. Kitą kartą varna ir skruzdė suėjo lažybų, katra jųdviejų stipresnė. Tam tikslui jos gavo du geležies gabalus: vieną sulig skruzde didumo, o antrą — sulig varna. Nutarė tuos gabalus panešėti: varna didįjį, skruzdė mažąjį. Susitarusios sakė, katra lengviau neš, tai toji bus ir stipresnė.

Skruzdė savo mažąjį gabalą vargais negalais panešė, nors beneš-dama ir patrūko, bet varna savo gabalo nė iš vietos nepajudino. Tuomet skruzdė pareikalavo užmokesčio, bet varna nenorėjo jos nė pažinti ir nuskrido į mišką.

Skruzdė supykusi nutarė nedovanoti varnai ir jos kiaušinius ėsti.

Varna, sužinojus skruzdės nutarimą, pasiryžo visuomet anksti vaikus išsiperėti.

Šiandien irgi matome, kad varna vos išaušus pavasariui skubina dėti kiaušinius ir perėti vaikus. (Užrašė J. Jokubka, Viešintose).

148. Kitą kartą, senų senovėje, skruzdėlė ir juodvarnis susiderėjo, katras iš jų pakels didesnį alavo gabalą, tai tas nepakėlusiojo vaikus suės.

Juodvarnis kėlė ir su snapu ir su kojomis, bet pakelti niekaip negalėjo. Paėmusi alavo gabalą, skruzdelė jį užsidėjo ant nugaros ir nuėjo, kaip koks milžinas.

Todel dabar juodvarnis anksti, kol dar skruzdėlės neatbudusios iš žiemos sniego, ir peri savo vaikus, nes kitaip skruzdėlės tuojau suėstų jo vaikus. (Užrašė P. Indreika, pasakė J. Indreika, Čypelių km., Skapiškio vl.).

149. Kai Dievas Adomą ir Ievą nubaudė, išvarydamas juos iš rojaus, tada ir paukščiai, ir gyvuliai, ir žmonės pradėjo viens su kitu nebesutikti. Visų labiausiai nesutiko tarp savęs juodvarnis ir vambolė. Kai tik juodvarnis sudėdavo kiaušinius, vambuolė tuoj juos išmesdavo ant žemės.

Juodvarnis, matydamas, kad negalės išperėti vaikų, nulėkė pas Dievą skųstis. Dievas ištiesė savo skverną, liepė dėti į jį kiaušinius ir perėti.

Kai juodvarnis sudėjo kiaušinius, atlėkė vambuolė ir apibarstė kiaušinius žemėmis. Dievas, norėdamas nuvalyti žemes, papurtė kiaušinius ir jie nukritę susikūlė. Tuomet Dievas liepė juodvarniui perėti vaikus anksti pavasarį, kol dar vambuolės esti neatgijusios.

Todel dabar juodvarnis anksti ir peri. (Užrašė J. Jurkus, Šašaičiuose, Sedos vl.).

145. Pasakoja žmonės, jog seniai, labai seniai buvęs toks Dievas, vardu Praamžius. Jam pasaulį valdant, šis buvo apžėlęs milžiniškomis giriomis, o tarp tų girių buvo daugybė pelkių. Pelkėse gyvuliai negyveno, todel ir buvo jos visai neįdomios. Tada Praamžius sumanė sutverti tokių gyvulių, kurie gyventų ir balose. Ir Jis sutvėrė varlę. Paleidęs varlę balon, Dievas toliau paėjo ir žiūrėjo, kaip gražiai varlė liuoksi.

Varnos tada buvo visos pilkos. Viena varna mėgdavo juokus krėsti. Ji ir dabar neiškentė: pripuolė prie varlės ir stvėrė šiai vargšei už uodegos (matai, varlės pradžioje buvo su uodegomis).

Praamžius supyko, kam toji varna varlei uodegą nukando, ir liepė ją savo tarnams išmaudyti degute.

Nuo to laiko visos varnos ir pasidarė juodos, o varlės — be uodegų.

Kai vieną varną maudė degute, antroji jos giminaitė norėjo pirmąją gelbėti, užtat gavo degutuota šluota per vieną ir kitą šoną,

nuo ko ir pasiliko jai juodi sparnai. (Užrašė D. Urbas, Švainikų km., Smilgių vl.).

150. Seniai, labai seniai, gyveno toks ponas, kuris buvo labai žiaurus: mušdavo ir kitaip kamuodavo žmones. Kartą audringos nakties metu pasibeldė į jo rūmų duris kažkoks Senelis. Kadangi buvo labai vėlu, tai ponas, pasiėmęs savąjį bizūną, nuėjo prie durų ir paklausė:

— Kas ten?

— Aš, ponuli, įleiskite!

Ponas atidarė duris ir, pamatęs Senelį, suriko:

— Ah, tu, valkata, aš tau parodysiu!

Bet Senelis tarė:

— Žmogau, neskriausk žmonių, nes jei tu nors vieną kartą kokį žmogų nuskriausi, tai pavirsi varnu ir būsi 10 metų žmonių akmenimis mėtomas, o varnų nepriimamas!

Įsiuto ponas ir primušė užpakalyje jo stovėjusį tarną, bet vos tik jis baigė tarną mušti, kai pats pavirto varnu ir išskrido nakties glūdumon, o žmonės dėkojo Dievui, kad jis juos išgelbėjo. (Užrašė E. Grufas, Ukmergėje).

Vieversys (Alauda arvensis).

A. Pasakų apie vieversį turėjau 6, būtent: Litwa, 72 p. (151), Liet. Pas. II dl. 11 p. (152), Smilgių ap. (153), Subačiaus ap. (154), Šeduvos ap. (155), Pagirių ap. (156).

B. Paminėtose pasakose žymūs 3 variantai, būtent:

I. Vieversiu buvo paverstas linksmas artojas, kuriam gyvenimas labai nesisekė ir kurio visos nelaimės neįstengė palaužti. Paverstas vieversiu jisai ir dabar tebelinksmina artojus (151, 154).

II. Vieversį nulipino Dievas artojams linksminti (152, 153, 156).

Be to, paminėto varianto pasaka Nr. 156 savuoju turiniu primena šio rinkinio pasaką Nr. 9.

III. Vieversiui Dievas uždraudė medžiuose tupėti ir lizdą sukti (155).

C. Abi pirmojo varianto pasakos turinio atžvilgiu jokio skirtumo nesudaro. Jų turinys paduotas žemiau be ypatingų pakeitimų.

Pasakų apie vieversį antrojo varianto skirtumai:

Vieversį Dievas nulipino: iš žemės (153), iš žemės grumtelio, ant kurio buvo nulašėjęs artojo prakaito lašas (156). Be to, paminėto varianto pasakos skiriasi tuo, kad 152-je pasakoje minimi

Dievas, kuris sutvėrė vieversį ir varlę, ir velnias, kuris nulipino žvirblį ir rupūžę; 152-ji ir 156-ji pasakos savuoju turiniu (jo pabaiga) primena I-jį pasakų apie vieversį variantą, būtent: vieversys sutvertas artojams linksminti.

Trumputė pasakos apie vieversį trečiojo varianto nuotrupa paduota be ypatingų pakeitimų.

D. 151. Mūsų žmonės mano, kad vieversys — tai nelaimingas ūkininkas, kuriam viskas nesisekė. Vienok jisai visuomet buvo linksmas ir dirbo nesirūstindamas ant Dievų. Jam už tokį jo būdo linksmumą atlyginti Dievai jį pavertė mažu paukšteliu — artojo linksmintoju. (Litwa, 72 p.).

154. Kitą kartą gyveno linksmas ir darbštus ūkininkas. Jam labai viskas nesisekė: išmirė vaikai, išdvėsė gyvuliai, bet jis visados linksmas buvo ir dainavo. Kai jis numirė, tai Dievas pavertė jį vieversėliu. Jis ir dabar savo maloniu balseliu linksmina artojus. (Užrašė M. Pauliukaitė, Šerniškių vnkm., Subačiaus vl.).

152. Kitą kartą Dievas lipino vyturiuką, o velnias, nenorėdamas nusileisti, taip pat kažką lipino, kas savuoju pavidalu buvo panašus į paukštį. Dievas nulipino ir paleido — jo sutvėrimas bėga. Velnias nulipino ir taip pat paleido — velnio šokinėja. Tada žmonės Dievo sutvėrimą praminė vyturiu, o velnio — žvirbliu.

Kitą kartą Dievas, neturėdamas ką veikti, paėmė molio, ir vėl ėmė kažką lipinėti. Velnias, pamatęs, kad Dievas lipina, pasigriebė juodžemio ir taip pat ėmė lipinėti. Dievas nulipinęs paleido — ir Jo šokinėja; velnias nulipino ir taip pat paleido — jo repetuoja. Tada velnias perpyko, kad jis negali taip padaryti, kaip Dievas, susigavo tą žvirblį, atnešė ir paleido į žmogaus namus, kad jam žalą darytų, kviečius nulestų; paskui ir tą savo rupečkę pasiėmė į saują, atnešė ir pametė žmogaus gyvenime, kad jam po kojų toks biaurus sutvėrimas painiotųsi.

Del to ir dabar vyturys ir šokikė varlė, kaip Dievo sutvėrimai, laukuose minta ir niekam žalos nedaro. O velnio darbai: žvirblis ir rupečkė žalą daro: žvirblis viską nulesa, o rupečkė, toks šlykštus sutvėrimas, painiojasi žmogui po kojų (Liet. Pas. II dl., 11 p.).

153. Kartą ėjo pro artoją Dievas ir pamatė, kad tasai sąžiningai dirba savo darbą, bet kažko labai nuliūdęs ir dejuoja. Dievas nutarė artoją palinksminti: pasiėmė saują žemių ir sugniaužė. Kai tik atgniaužė, išlėkė iš Jo rankos mažutis, pilkas paukštelis, kurį Dievas pavadino vieversėliu arba artojo palinksmintoju.

Dar ir dabar žmonės tebevadina vieversėlį artojo palinksmintoju. (Užrašė T. Urbaitė, Švainikų km., Smilgių vl.).

156. Kartą Dievas vaikščiojo po laukus ir pamatė artoją dirvą ariant. Artojas buvo nuo darbo labai nuvargęs ir jam prakaitas lašais nuo kaktos varvėjo žemėn. Dievui pasidarė gaila artojo ir Jis sumanė sutverti tokį paukštelį, kuris nors kiek palinksmintų vargingą artojo darbą.

Pamatė Dievas didelį prakaito lašą, nuvarvėjusį nuo artojo kaktos ant grumstelio, panorėjo, ir iš jo pasidarė mažas, pilkas, kaip grumstas, paukštelis. Jis greitai pasikėlė nuo žemės ir viršum artojo galvos ėmė gražiai giedoti.

Artojas, kai tik išgirdo giedant paukštelį, labai apsidžiaugė, padėkojo Dievui, ir jam nuo to karto buvo daug smagiau darbas dirbti.

Ir dabar dar lieka toks paprotys, kad artojai, kai išgirsta ankstų pavasarį vieversėlį giedant, tuojau ruošia arklus ir plūgus į darbą. (Užrašė P. Kisielis, pasakė J. Žlejis, Užuraisčių km., Pagirių vl.).

155. Vieversys niekados netupia ir nesuka lizdo ant medžių, nes Dievas užgynė jam tai daryti. (Užrašė P. Pronskietis, Pakalniškių km., Šeduvos vl.).

Volungė (Oriolus galbula).

A. Pasakų apie volungę turėjau 2, būtent: Mūsų Tautinės Kūrybos Žiedai, 1912 m., 76 p. (157) ir Upytės ap. (158).

B. Abiejose pasakose paminėtas to paties turinio ir be didelių skirtumų variantas, būtent:

Kitą kartą volungė nepaklausė Dievo ir nėjo kasti jūrų, ežerų, kūdrų, šulnių ir kt. Dievas susirūstino ant jos ir uždraudė gerti ne lietaus vandenį. Abi pasakos savuoju turiniu primena tolygaus turinio šio rinkinio pasakas Nr. Nr. 53, 106, 110, 116, 127, 132, 137, 141, 142, sulig kuriomis kai kuriems paukščiams uždrausta gerti bet kuris kitas, ne lietaus, vanduo.

D. 157. Dievas, sutvėręs pasaulį, sušaukė visus paukščius, žvėris ir liepė jiems kasti jūras, ežerus, kūdras ir t. t. Volungė nenorėjo dirbti ir slapstėsi. Pastebėjo tai Dievas ir uždraudė jai gerti vandenį iš upių, ežerų ir kt.

Dabar ištroškusi volungė šaukia:

— Dieve, Dieve, duok lietaus! Dievuliau, lietaus!

Ir kai palyja, jinai atsigeria rasos nuo lapų arba kur nuo kelmo. (Mūsų Tautinės Kūrybos Žiedai, 1912 m., 76 p.).

Žąsis (Anser domesticus).

A. Pasakų apie žąsį turėjau vieną, būtent: Litwa, 127—128 p. (159).

B. Paminėtos pasakos turinys paduotas be ypatingų pakeitimų.

D. 159. Vienas ūkininkas turėjo labai kvailą dukterį, taigi liepė jai nuolatos sėdėti už krosnies ir žmonėms niekuomet nesirodyti.

Bet atsitiko taip, kad vieną vasaros dieną, kai visi namiškiai dirbo lauke, atėjo į tuos namus visai žilas senelis, o buvo tai Viešpats Dievas. Nieko seklyčioje neradęs, Jisai norėjo jau išeiti, bet tuomet atsiliepė iš užukrosnio kvaila mergaitė: „ga ga ga!"

Supyko Senelis ant tos rėksnės ir pavertė ją žąsimi.

Užtat žąsis ir šiandien yra kvailumo pavyzdys. (Litwa, 127—128 p.).

Žvirblis (Passer domesticus).

A. Pasakų apie žvirblį turėjau 3, būtent: Vabalninko ap. (160), Viešintų ap. (161), Deltuvos ap. (162).

B. Paminėtose pasakose težymus vienas variantas, būtent:

Kitą kartą, kai Viešpats Jėzus Kristus kentėjo prikaltas prie kryžiaus, žvirblis pasijuokė iš jo kančių. Pabaudai Dievas žvirblį supančiojo ir teleidė jam abiem kojom iš karto šokinėti (160—162).

Paskutinės dvi šio varianto pasakos (161, 162) visai vienodo turinio, todel be ypatingų pakeitimų tepaduodama pirmutinė jų (161), kurios turinys kiek daugiau išplėstas.

D. 160. Kai Kristus mirė ant kryžiaus, žmonės dar abejojo ar Jis miręs, ar ne. Žvirblis, tai išgirdęs, suriko:

— Žyv, žyv! (= gyvs, gyvs!).

Kristus žvirblį už tai, kad jis pamelavo, supančiojo. (Užrašė S. Vasiliauskaitė, Vabalninko ap.).

161. Kai Kristus buvo prie kryžiaus prikaltas, visa gamta liūdėjo ir visi paukščiai liovėsi čiulbėję, tik vienas žvirblis linksmas šokinėjo ir čirškė.

Dievas jam ir tarė:

— Jei tu dabar šokinėji, tai šokinėsi per amžius, šokinės ir tavo ainiai!

Kaip Dievas tarė, taip Jis ir padarė: žvirbliai ir šiandien dviem kojom tebešokinėja. (Užrašė J. Jokubka, Viešintose).

Arklys (Equus caballus).

A. Pasakų apie arklį turėjau 26, būtent: Vabalninko ap. (163), Kėdainių ap. (164), Miežiškių ap. (165), Naujamiesčio ap. (166), Panevėžio ap. (167—171), Raguvos ap. (172), Kelmės ap. (173), Panemunėlio ap. (174), Deltuvos ap. (175), Kavarsko ap. (176, 177), Pabaisko ap. (178—181), Ukmergės ap. (182—186), Žemaitkiemio ap. (187), Tauragnų ap. (188).

B. Paminėtose pasakose žymūs 3 variantai, būtent:

I. Kitą kartą Adomas ir Ieva, iš rojaus išvaryti, sunkiai dirbo — arė žemę. Pro šalį ėjo Dievas, kuriam pagailo sunkiai dirbusių žmonių. Jų sunkiam darbui palengvinti Jisai pavertė žaltį arkliu ir atidavė jį žmogui. (163, 166, 171, 176, 179—181, 183).

II. Kitą kartą Dievui Seneliui nusidėjo žmogus, kuris vertė savuosius tarnus sekmadienį dirbti (variantai: neparodė Dievui kelio, tvarte Jį apnakvodino ir kt.). Dievas tą žmogų pavertė arkliu (164, 172, 174, 175, 177, 178, 182, 184—187).

III. Kitą kartą Dievas buvo labai pavargęs ir paprašė arklį, kad šis jį perkeltų per upę. Arklys atsisakė, teisindamasis tuo, kad turįs skubintis paėsti.

Kai Dievas paprašė jautį, kad šis Jį perkeltų per upę, tai jautis Jo prašymą išpildė ir Jį perkėlė.

Bausmei už nepaklausymą arklys dabar ėda ir neprieda; jautis prieda ir suėstą maistą atsiguląs gromuliuoja (165, 167—170, 173, 188). Šio varianto pasakos savo turiniu artimos šio rinkinio pasakai Nr. 189.

C. Pasakų apie arklį pirmojo varianto skirtumai:

Lauką sunkiai ardami, Ieva traukė arklą, o Adomas jį stūmė (163), jie lauką nudžiuvusia eglaite akėjo (171), jie sunkiai traukė akėčias (176, 179—181, 183), jiems dirbti kliudė darbinių arklių neturėjimas (166).

Jų darbą sunkino: velnio močia, kuri tupėjo ant arklo (163), velnias, kuris sėdėjo ant eglaitės (171), žaltys, kuris gulėjo ant akėčių (176, 179—181, 183).

Norėdamas žmonėms darbą palengvinti, Dievas pavertė: velnio močią kumele (163), perkirto pusiau žaltį, kurio viena dalis virto kumeliu, kita — kumele (166), velnią pavertė arkliu (171), žaltį pavertė arkliu (176, 179).

Paverstam arkliu žalčiui liepė klausyti žmogaus, o žmogui įsakė nemušti arklio per galvą (176, 179—181, 183).

Pasakų apie arklį antrojo varianto skirtumai:

Kitą kartą vaikščiojo: Dievas Senelis (164, 178, 182, 185—187), Dievas su šv. Juozapu (172), Dievas su šv. Petru (174, 175, 184). Dievas ir angelas (177).

Dievą užrūstino: artojas, kuris, manydamas, kad Dievas Senelis turi pinigų, norėjo jį nužudyti (164), jaunikaitis, kuris Jam kelią parodė koja (172), ūkininkas (var. = dvarininkas), kuris sekmadienį vertė darbininkus kulti javus (174, 175, 177, 184, 185), turtingas žmogus, kuris nesuteikė Jam nakvynės (178), piktas kunigas, kuris labai vargindavo savuosius tarnus (182), godus artojas, kurį Dievas pamokino lauką arti ir kuris, užuodarbio ieškodamas, nenorėjo kaimynų pamokyti, kaip laukas arti (186), ponas, kuris, pasikvietęs Dievą svečiuosna, ir Jo, elgetos pavidalu atėjusio, sulaukęs, nusiuntė Jį nakvotų tvartan (187).

Dievas žmones, Jį surūstinusius, pavertė: arkliu ir atidavė pirkliui vežimą, balon įklimpusį, ištraukti, o paskum nuvedė tą arklį pas jo žmoną, kuriai atvestąjį begirdant jisai vėl atvirto žmogumi (164), pavertė arkliu ir liepė vežimus traukti (172), liepė šv. Petrui nusidėjusiam ūkininkui patepti galvą, pavertė jį arkliu ir atidavė beturčiui, kad šis jį darbu pavargintų (174), liepė šv. Petrui užmauti nusidėjusiam dvarininkui kamanas ir pavertė jį arkliu (175, 177, 184, 185), pavertė arkliu, bet to žmogaus užrūstintas, kuriam tą arklį buvo dovanojęs, vėl jį žmogumi atvertė (178), pavertė arkliu, kad kiti jį kankintų (182, 186), pavertė arkliu ir liepė gyventi tvarte (187).

Pasakų apie arklį trečiojo varianto skirtumai visai nedideli, būtent:

Dievas norėjo: išbandyti arklio ir jaučio paklusnumą ir prašė juos, kad jie perkeltų Jį per upę (165), negalėjo pereiti per upę 167—169, 188), prašė užnešti ant kalno (170, 173).

D. 163. Adomas su Ieva, išvaryti iš rojaus, gyveno žemėje. Jie užsidirbdavo duoną sunkiai ardami žemę. Ariant Ieva arklą traukė, o Adomas jį stūmė. Tiktai jiems tą darbą apsunkindavo velnio močia, kuri, užlipusi ant arklo, taip jį spausdavo žemyn, jog Adomas su Ieva nebepaveždavo jo. Dievas, pasigailėjęs žmonių, pavertė velnio močią kumele ir įkinkė ją arklan. Iš tos kumelės priviso daug arklių, ir jie tarnauja žmonėms. (Užrašė R. Mergiūnas, pasakė St. Strutinskas, Bakšėnų km., Vabalninko vl.).

166. Kai Dievas Adomą su Ieva išvarė iš rojaus, tai jie turėjo sunkiai dirbti. Nebuvo jokių gyvulių, kurie būtų jiems padėję dirbti. Kartą pasirodė jiems Dievas ir klausia juos:

— Ar sunku dirbti?

— Labai sunku! — atsakė jie.

Tada Dievas paėmė tą žaltį, kuris liepė Ievai raškyti nuo užgintojo medžio vaisių, ir perpiovė jį pusiau. Iš vienos žalčio pusės padarė kumelį, iš antros — kumelę. Ir dabar arklio galva panaši į žalčio galvą. (Užrašė J. Rutkauskas, Gustonių km., Naujamiesčio vl.).

171. Kai Dievas Adomą ir Ievą išvarė iš dangaus, tai jie turėjo patys žemę dirbti be jokių padėjėjų. Jie neturėjo nei arklių, nei gerų įrankių.

Vieną dieną Adomas su Ieva išėjo akėti. Akėčias jie pasidarė iš išdžiuvusios eglaitės, kurią vilko žeme.

Velnias pamatė, kad Adomas su Ieva sunkiai velka eglaitę, ir užsisėdo ant jos, kad jiems dar sunkiau būtų traukti.

Dievas, pamatęs nedorą velnio darbą, supyko ant jo ir pavertė jį arkliu, sakydamas:

— Žmogus visada tavimi naudosis, ir visada arklys jo klausys! (Užrašyta Panevėžio ap.).

183. Vieną kartą Dievas ėjo keliu. Šalia kelio Adomas su Ieva sunkiai dirbo žemę. Dievas priėjo prie jų ir, matydamas kaip sunkiai žmonės dirba, tarė:

— Ieva, pažiūrėk kas ant akėčių yra!

Ieva pažiūrėjo ir sako:

— Viešpatie, tai žaltys!

— Jis sugundė jumis nusidėti, tai dabar turės jums tarnauti! — tarė Dievas.

Sulig tais žodžiais žalčio vietoj stojo gražus arklys.

— Nuo šios dienos turėsi dirbti žmonėms, per visą amžių jiems tarnauti! — pasakė arkliui Dievas, o paskui, atsisukęs į Adomą, tarė:

— Imk šį gyvulį ir dirbk juo, naudokis, tik per galvą nemušk!

Dievas įkinkė arklį, pamokė akėti ir nuėjo savais keliais, o Adomas su Ieva labai džiaugėsi, kad nebereikėjo taip sunkiai dirbti.

Ieva dažnai sakydavo savo sūnums, kad nemuštų arklio per galvą, nes Dievas taip įsakė. (Užrašė Al. Milevičiūtė, pasakė O. Skapienė, Ukmergėje).

164. Vieną kartą Dievas, pasivertęs seneliu, ėjo per pasaulį. Beeidamas pamiške pamatė Jis trobą, užėjo į ją ir paprašė nakvynės.

Jį priėmė, ir kai Jisai, eidamas gultų, ėmė nuo pečių tarbas, tai jose suskambėjo pinigai. Rytą atsikėlęs, Dievas paprašė, kad Jį palydėtų mišku ir parodytų kelią. Šeimininkas sutiko ir, paėmęs pagalį atsiginti nuo vilkų, išėjo palydėti Senelio. Kiek paėjus, užsimojo šeimininkas pagaliu, norėdamas užmušti Senelį, bet Senelis, pakėlęs ranką aukštyn sušuko:

— Trrr!

Seneliui taip sušukus žmogus pavirto arkliu.

Tuomet Jis pasiėmė arklį ir veda su savim. Beeidamas pamatė pirklių arklius, baloje įklimpusius, ir pasiūlė savo menku arkliu vežimą ištraukti. Pirkliai nusijuokė, bet leido Jam traukti. Arklys lengvai ištraukė. Pirkliai norėjo arklį nupirkti, bet Senelis nepardavė ir grįžo su arkliu į tuos pačius namus. Grįžęs vėl paprašė nakvynės. Jį priėmė ir su arkliu.

Rytą Senelis apsimetė sergąs ir paprašė pagirdyti arklį. Moteriškė, išėjusi girdyti, pamatė vietoje arklio pririštą savo vyrą. Nustebusi įvedė ji vyrą vidun. Senelis papasakojo, kaip viskas atsitiko ir pridūrė:

— Nereikia būti tokiam gobšiam. (Užrašė J. Končius, pasakė E. Bičkauskaitė, 68 mt. amžiaus, Kėdainiuose).

172. Vieną kartą keliu ėjo Dievas su šv. Juozapu. Bevaikščiodami po kaimus, jie užėjo į vieną gryčią, kurioje rado begulintį ant krosnies jaunikaitį. Paprašė jį parodyti kelią, bet tasai neatsikeldamas parodė Jiems kelią koja. Dievas ir sako šv. Juozapui:

— Jei jis tingėjo mums parodyti kelią, tai tegul per amžius trauko vežimus! Ir nuo to laiko arklys trauko vežimus. (Užrašė J. Gutauskas, pasakė K. Kiaulienė, 48 mt. amžiaus, Traupio mst., Raguvos vl.).

174. Kitą kartą gyveno vienas ūkininkas, pas kurį sekmadienį atėjo kažink kokie du žmonės ir paprašė nakvynės. Ūkininkas ir sako jiems:

— Eikite ir gulkite ant šiaudų klojime!

Tai buvo pats Dievas su šv. Petru. Nuėjo jie klojiman ir pamatė bekuliančius bernus. Dievas, kuris buvo vyresnio amžiaus, ir sako:

— Ką jūs darote? Ar nežinot, kad šiandie sekmadienis?

— Žinome, žinome, — visi atsakė vienu balsu, — bet čia ne mūsų valia!

— Geriau dabar einame gulti visi, paskiau suspėsite iškulti! — tarė Dievas.

Kūlėjai mielai sutiko, ir nuėjo visi gulti. Ryto metą, kūlėjams besirengiant kulti, užėjo ūkininkas jų pažiūrėti ir, pastebėjęs kūlėjus

tiktai besirengiančius kulti, ėmė juos barti, kodel jie taip ilgai miegojo. Jie atsakė, kad juos prikalbėjęs senesnysis pakeleivis. Tada ūkininkas ėmė mušti Dievą. Dievas tarė Petrui:

— Imk tepalo ir patepk jam galvą!

Kai tik Petras patepė ūkininkui galvą, tuojau ūkininkas pavirto arkliu.

Tada Dievas su Petru nusivedė tą arklį į beturčio žmogaus namą ir jam atidavė, sakydami:

— Tu tą arklį vartok ir, kiek galėdamas, jį varginк. (Užrašė J. Karosas, pasakė M. Dukštienė, Panemunėlio mst., Rokiškio ap.)

177. Seniau, kai dar Dievas vaikščiodavo po pasaulį, gyveno turtingas ponas, kuris sekmadieniais versdavo savo darbininkus dirbti ūkio darbus. Vieną sekmadienį pas jį atėjo du seneliai — tai buvo Dievas ir angelas — ir pasiprašė leisti jiems pernakvoti. Ponas nenorėjo jų priimti, bet kai jie ėmė prašyti, kad nors klojiman juos priimtų, tada sutiko. Nuėjo jie į klojimą ir rado tarnus bekuliant. Jų paklausti, kodel šie šventadienį kulia, tarnai atsakė:

— Mums ponas liepia, tad mes ir kuliame!

Išgirdęs ponas, kad pakeleiviai bara jo tarnus, atbėgo su bizūnu ir ėmė vyresnįjį pakeleivį mušti. Šalia jų gulėjo kamanos. Senelis liepė draugui, kad mautų kamanas ponui ant galvos. Vos tik jisai kamanas užmovė, tuojau ponas arkliu pavirto. Jie tą arklį ir atidavė žmonėms. Nuo to laiko atsirado arkliai. (Užrašė A. Mackonis, pasakė K. Mikeškienė, Sudeikių km., Kavarsko vl.).

178. Kitą kartą šalia kelio stovėjo dvi trobelės, kurių viena buvo labai graži, o kita visai sulūžus. Gražioje gyveno turtingas žmogus, o sulūžusioje pavargėlis.

Vieną kartą atėjo pas turtingąjį žilas Senelis ir paprašė šeimininką, ar neduotų jam kur nors atsigulti.

Šeimininkas tarė:

— Pas mane nenakvoja tokie pavargėliai, ir tu man nereikalingas! Eik tenai, matai stovi lūšnelė, dangumi dengta! Tenai visi pavargėliai nakvoja, ir tave tenai priims!

Pažvelgė Senelis į šeimininką — ir šeimininkas pavirto arkliu. Senelis pasiėmė arklį ir nuėjo į lūšnelę, kuri buvo dangumi dengta. Įėjo į vidų ir paprašė vietos atsigulti. Šeimininkas sako:

— Gerai!

— Bet aš dar turiu su savim arklį, kurį palikau kieme pririštą!

— Bet aš neturiu ko jam duoti ėsti, — atsakė šeimininkas.

— Pamesk šieno saują, tegu ėda! — tarė Senelis.

Pabuvęs kelias dienas, Senelis tą arklį išeidamas padovanojo šeimininkui.

Beturtis labai apsidžiaugė, atsivežė iš miško medžių, pasistatė trobą ir gyveno.

Vieną kartą, kai beturtis kinkė kieme arklį, atėjo Senelis ir paprašė vietos kur nors naktį atsigulti, bet šeimininkas atsakė:

— Nėra vietos!

— Aš esu tas pats Senelis, kuris tau dovanojo arklį! — Pasižvelgė Jisai į arklį — ir tasai vėl atvirto žmogum.

Beturtis, likęs be arklio, vėl nuskurdo. (Užrašė O. Zagreckaitė, pasakė K. Zagreckaitė, Žuklių km., Pabaisko vl.).

182. Gyveno labai piktas kunigas, pas kurį nė vienas tarnas negalėdavo pabūti, pabus savaitę ir išeina, o paskum jau visai nė vienas nebeėjo pas kunigą tarnauti. Visur tas kunigas važinėjo, ieškojo ir prašė, kad eitų pas jį tarnauti, bet niekas nėjo. Bevažiuodamas jis sutiko seną Dievą Senelį, kuris paklausė jį, kur jis važiuoja. Kunigas viską papasakojo, kad niekur negauna tarno. Tuomet Senelis ir sako:

— Aš būsiu tavo tarnas!

Kunigas sutiko ir parsivežė jį pas save.

Senelis buvo toks geras kunigui, kad ko tik šis paprašydavo, tai tuojau viską ir padarydavo.

— Eik ir pakinkyk arklius! — vieną sykį tarė jam kunigas.

Senelis nesuskubo išeiti — arkliai jau stovi. Kunigas žiūri tik, kas toliau bus.

Vieną kartą kunigas ėjo su Seneliu prie arklių ir pastebėjo, kad, kai tik Senelis eina priešais arklių, jie ir priklaupia. Pastebėjo tai kunigas, bet tylėjo.

Buvo labai didelė šventė, prisirinko žmonių tiek daug, jog net nebuvo vietos. Kunigas eina bažnyčion mišių laikyti, eina kartu ir tarnas. Kunigas laiko mišias — ir atsigręžė, o jo tarnas stovi ir juokiasi bažnyčioje. Kunigas labai supyko ant jo ir, parėjęs namo, pasišaukia tarną ir klausia:

— Ko tu bažnyčioj juokeis?

— O todel, kad bažnyčioj labai daug buvo žmonių, bet tik vienas šventas!

Kunigas išsigando ir klausia:

— Iš kur tu žinai? Ar tu esi Dievas?

— Taip, aš esu Dievas!

— Tai kuo tu gali įrodyti, kad esi Dievas? Aš netikiu!

— Jei tik nori, tai aš tuojau galiu tai padaryti! Kai aš tave sutikau bevažiuojantį, tai tu man viską nupasakojai, kad daug tarnų išvarei, jų nekentei, mušei. Tai aš už tai, kad ir tave taip kankintų, paverčiu tave arkliu!

Ir nuo to laiko arkliais visi važinėja, juos muša ir kankina. (Užrašė A. Vytaitė, Ukmergėje).

184. Du seniai užėjo sekmadienį į dvarą ir įsiprašė naktigulto.

— Galėsite klojimo šiauduose pergulėti, — tarė dvarininkas tiems seniams.

Seniai nuėjo į klojimą. Žiūri — baudžiauninkai rugius kulia sėklai.

— Šiandien sekmadienis, — tarė senesnysis, — kodel jūs kuliate šventą dieną?

— Kaip ponas įsakė, taip ir darom, — atsakė baudžiauninkai. — Mes jokios valios neturim!

— Paspėsite iškulti, — tarė senesnysis kūlėjams, — truputį pagulėkite ant šiaudų! Aš jus pažadinsiu.

Kūlėjai paklausė senio žodžių ir atsigulė ant šiaudų. Senis, kai tik gaidys sugiedojo, vadinas, kai šventa diena pasibaigė, tuoj juos pakėlė. Pabudę kūlėjai ėmė rengtis kulti. Tik tą valandą atėjo į klojimą ponas, kuris, pastebėjęs darbininkus vos besirengiančius prie kulimo, ėmė labai bartis, net šoko mušti juos bizūnu.

— Ponuli, mes nekalti! — pradėjo teisintis kūlėjai. — Atsigulti mus prikalbėjo šitie seniai! Sako, šventą dieną negalima dirbti!

— Katras jūs prikalbėjo atsigulti? — paklausė dvarininkas.

— Šitas va, senesnysis! — parodė baudžiauninkai.

Dvarininkas puolė su bizūnu mušti senesnįjį senį.

— Petrai, imk kamanas iš krepšio ir mauk ponui ant galvos! — suriko mušamasis.

Ir kai tik jo draugas užmovė kamanas ponui ant galvos, iš pono pasidarė gražus arklys. Tada senesnysis pasiėmė arklį ir nusivedė jį su savim. Kiek paėję, seniai rado pakelėje ūkininką sėjant gerai įdirbtoje dirvoje rugius.

— Padėk, Dieve! — tarė senesnysis. — Geri bus rugiai šitoje dirvoje!

— Aš ir be tavęs žinau, kad bus geri! — atsakė nedėkingas žmogus.

Seniai su arkliu perėjo per kampą dirvos ir nukeliavo toliau. Kiek paėję, jie rado žmogų, kurs dar kartojo pūdimą su vos tik ką gyvu arkliu.

— Padėk Dieve! — tarė senesnysis pakeleivis. — Ar augs rugiai tokiose velėnose?

— Dėkui! Kaip Dievas duos, taip ir bus! Su menku gyvuliu negaliu tinkamai lauko įdirbti.

— Aš tau duodu šitą arklį! — tarė senesnysis pakeleivis. — Dirbk su juo dieną naktį. Šerk vienais šiaudais, kad neišdvėstų. Tiktai per galvą nemušk. Kitus metus šituo laiku ateisiu jo atsiimti!

Žmogus dirbo su tuo arkliu, kiek galėdamas, ir šėrė vienais šiaudais. Prakiuro ir šonai arkliui, bet lauką žmogus taip gerai įdirbo, kad kitus metus užaugo gražiausi javai. O ano žmogaus, kurs šiurkščiai praeiviams atsakė, nieko neužaugo, tik toje vietoje, per kurią praėjo seniai su arkliu, gražūs rugiai buvo.

Metams praėjus, senis atsiėmė iš žmogaus arklį ir jį nuvedė į to dvarininko kopūstų daržą. Ponia įsakė tarnaitei arklį iš daržo išvaryti. Bet arklys nėjo, — graužė kopūstus kaip pirištas. Tada atėjo bernas varyti, bet ir jisai negalėjo išvaryti. Perpykęs bernas paėmė plytgalį ir drožė arkliui per galvą. Arklys atvirto ponu. Toks sulysęs buvo ponas, vos kaulai laikėsi odoje. Tie seniai buvo Dievas ir šv. Petras. (Užrašė Al. Milevičiūtė, pasakė V. Milevičienė, Ukmergėje).

186. Senų senovėje žmonės nemokėjo gerai arti: išvarę vieną vagą per lauką, jie nešdavo arklą atgal ir vėl ardavo į kitą galą. Taip arti buvo labai sunku ir susigaišdavo daug laiko, kol išardavo nedidelį sklypą.

Vieną kartą arė lauką vargingas žmogus. Keliu ėjo Dievas Senelis, kuris, priėjęs prie žmogaus, tarė:

— Taip arti yra sunkiau! — ir pamokino arti ir dar pasakė, kad visiems parodytų, kaip reikia arti.

Žmogus padėkojo Seneliui už patarimą, ir šis nuėjo toliau.

Žmogus greitai išarė savo lauką ir parvažiavo namo. Namiškiai ir visi stebėjosi, kad taip greitai išarė. Žmogus pasakė, kad jis mokąs greitai arti.

Tuojau sužinojo apie tai kaimynai ir ėjo pas jį pasiklaustų. Bet tas žmogus niekam nesakė. Jis pasakė, jei kas nori, kad jų laukas būtų greitai išartas, tai tegu jam sumokės kiek pinigų ir su sąlyga, kad niekas nežiūrėtų, kaip jis aria. Visi sutiko ir mokėjo po tiek, kiek jis prašė. Po metų tas žmogus praturtėjo ir pasistatė namus, bet arti niekam nerodė ir pats arti nesiliovė.

Vieną kartą pas tą žmogų užėjo tas pats Senelis ir pažino tą žmogų, kurį buvo pamokęs kaip arti, ir sužinojo, kad jis niekam nerodė,

kaip reikia arti ir dar ėmė pinigus už tai, ką išardavo. Tuomet Senelis ir tarė:

— Žmogau, parodyk, kaip reikia arti visiems, nes kitaip bus blogai!

Žmogus prižadėjo tai padaryti.

Po metų vėl pas tą žmogų atėjo tas pats Senelis. Ir vėl pamatė, kad jis dar niekam nėra parodęs, kaip reikia arti.

Tuomet Senelis paklausė tą žmogų, kodel jis nieko nepamoko arti.

— Aš noriu dirbti, — tarė žmogus.

— Jei tu nori dirbti, tai nusipirk žemės ir dirbk! — tarė Senelis.

— Aš noriu ir kitiems dirbti! — teisinosi žmogus.

— Gerai! — tarė Senelis.

Ir pašaukė kitą žmogų. Senelis jam paaiškino, kaip reikia arti, o tam žmogui tarė:

— Jei tu taip nori labai dirbti, tai būk arkliu ir dirbk!

Ir tas žmogus, taip norėdamas dirbti, pavirto arkliu.

Kitas žmogus suprato, kad tas Senelis yra Dievas, ir tuoj visiems parodė, kaip reikia arti. O ūkininką, virtusį arkliu, jis pasiėmė ir arė juo savo žemę. (Užrašė V. Ragėnas, Ukmergėje).

187. Kitą kartą, kai Viešpats Dievas vaikščiojo po pasaulį, vienas ponas pasiprašė jį pietauti. Dievas sutiko ir pasisakė net kuriuo metu pribūsiąs. Ponas, belaukdamas svečio, visą savo dvarą išpuošė visokiais papuošalais. Atėjo paskirtas laikas. Ponas laukia Dievo — ir mato ateinantį elgetą. Mat, Dievas tada buvo pasivertęs elgeta. Ponas tuojau liepė elgetą išvaryti iš dvaro, bet elgeta pradėjo prašyti, kad nors į tvartą jį įleistų. Ponas liepė piemeniui nuvesti Jį į tvartą. Piemuo, nuvedęs Dievą į tvartą, liepė Jam ten pernakvoti. Bet kai tik elgeta įėjo į tvartą, visas tvartas nušvito puikiausia šviesa ir pavirto dideliais rūmais. Piemuo visą naktį prastovėjo ir stebėjos tomis gražybėmis ir stebuklu. Rytui auštant Dievas išėjo iš tvarto. Piemuo tuojau nulėkė ir papasakojo ponui, kas atsitiko. Ponas, tuojau prilėkęs prie Dievo, prašė, kad eitų į jo rūmus, bet Dievas atsakė:

— Esi nedoras žmogus, nešelpi vargingųjų, tai tave paverčiu arkliu. Tu gyvensi šitame tvarte, kaip ir aš gyvenau, ir vežiosi sunkius vežimus. — Taip taręs, Dievas dvaro rūmus atidavė valdyti pono piemeniui. (Užrašė D. Ūselis, Vengravos km., Žemaitkiemio vl.).

165. Vieną rytą ėjo Dievas ir susitiko paupy ganantis jautį su arkliu. Dievas norėjo išmėginti jų paklusnumą, todel tarė arkliui:

— Pernešk mane į aną krantą!

Arklys teisinosi:

— Neturiu laiko, reikia skubėti ėsti, reiks į darbą eiti; negaliu aš tavęs pernešti.

Dievas kreipėsi į jautį ir tarė:

— Tai tu pernešk!

Jautis sutiko ir pernešė Dievą.

— Už tavo paklusnumą aš duodu šitokią dovaną: tu būsi paliuosuotas nuo žemės darbo ir turėsi laiko ėsti ir pasilsėti, — pasakė Dievas, o arkliui šitaip tarė:

— Kad tu tingėjai mane pernešti, tai tave įkinkau į žagrę — ir tu neturėsi laiko ėsti.

Taip ir atsitiko: jautis paėdęs ilsisi ir gromuliuoja, o arkliui vis nėra laiko. (Užrašė A. Bagdonas, Miežiškių ap.).

167. Vieną kartą ėjo toksai seneliukas, kuriuo buvo pasivertęs Dievas, priėjo upę ir negali pereiti. Žiūri — jautis ir arklys ganosi.

— Pernešk mane per upę! — sako Dievas arkliui.

— Aš neseniai nuo darbo paleistas, ėsti noriu, nenešiu! — atsakė arklys.

— Tai tu pernešk mane! — kreipiasi Dievas į jautį.

— Gerai! — sako jautis, ir pernešė Seneliuką.

— Kad tu ir nepriėstum ir būtum vis nuvargęs! — atsigrįžęs tarė Senelis arkliui.

O jaučiui šitaip pasakė:

— Kad tu būtum vis sotus ir nepavargęs!

Ir dabar arklys vis pavargęs ir alkanas, o jautis greičiau priėda ir vis nenuvargęs. (Užrašė J. Raubaitė, Panevėžyje).

173. Kartą ėjo per pasaulį Dievas ir priėjo didelį kalną. Netoli ganėsi arklys ir jautis. Dievas buvo labai pavargęs, todel paklausė:

— Arkleli, ar neužneštum manęs ant to kalno?

Bet arklys atsakė:

— Aš neturiu laiko, reikia ėsti!

— Tu visada ėsi ir niekados nepriėsi! — tarė jam Dievas.

— Jauteli, ar negalėtum tu manęs užnešti ant šito kalno? — sako Dievas jaučiui.

Jautis nieko neatsakė, bet paėmė Jį ir užnešė. Kai užnešė ant kalno, Dievas ir sako jam:

— Eik laimingai! Tu ir nuo menko ėdimo būsi sotus!

Dabar arklys dažniausiai vis ėda ir ėda, o jautis, paėdęs kiek, ilsisi ir gromuliuoja. (Užrašė L. Žukauskaitė, Kaniukų km., Kelmės vl.).

188. Vieną kartą ėjo žmogus pagal upę ir norėjo pereiti per upę, bet ši buvo labai gili. Beeidamas jis sutiko pievoje besiganantį arklį.

— Arkleli, arkleli, perkelk mane per upę! — ėmė žmogelis prašyti arklį.

— Kad mane paleido tik vienai valandėlei pasiganyti, — atsakė arklys.

Žmogus nuėjo. Ėjo, ėjo ir sutiko pievoje besiganantį jautį.

— Jauteli, jauteli, perkelk mane per upę! — ėmė žmogelis prašyti jautį.

— Kad mane paleido tik vienai valandėlei. Bet, eikš, pernešiu. — Ir jautis pernešė žmogų per upę.

Tasai žmogus buvo nepaprastas žmogus, bet Dievas. Jis atsilygino arkliui už nepatarnavimą, o jaučiui už patarnavimą. Arklį jis nubaudė. Taigi ir dabar arkliai ėda dieną, ėda naktį — ir niekados neprieda, o jautis ėda tik valandėlę — ir prieda ligi soties. (Užrašė J. Čižaitė, pasakė T. Puodžiulienė, 49 mt. amžiaus, Kazimieravos vnk., Tauragnų vl.).

Asilas (Equus asinus).

A. Pasakų apie asilą turėjau 8, būtent: Miežiškių ap. (189), Deltuvos ap. (190, 191), Kavarsko ap. (192), Liduokių ap. (193), Pagirių ap. (194), Ukmergės ap. (195), Žemaitkiemio ap. (196).

B. Paminėtose pasakose žymūs penki variantai, būtent:

I. Kitą kartą Dievas prašė arklį, kad jį panešėtų. Arklys atsisakė, teisindamasis, kad neturi laiko, nes jam, girdi, reikia paėsti. Paskui Dievas kreipėsi į asilą, to pat prašydamas. Asilas mielai sutiko panešėti Dievą. Už nepaklausymą arklį Dievas nubaudė, ir dabar arklys niekuomet nepasisotina, o asilas pasitenkina ir menku maistu (189).

Šio varianto pasaka, kuri žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų, savo turiniu artima šio rinkinio pasakoms Nr. Nr. 165, 167—170, 173, 188.

II. Kitą kartą Dievas paprašė nakvynės pas pasiturintį ūkininką, o kai šisai jo nepriėmė, tai Dievas apsinakvojo pas beturtį. Už suteiktą Dievui nakvynę beturtis sulaukė visokių malonių, buvo net dangun pakviestas, bet pasirodė blogo būdo besąs — ir tapo paverstas asilu (190—192, 195).

Paminėto varianto pasakos savuoju turiniu artimos šio rinkinio pasakai Nr. 436.

III. Kitą kartą beturčio žmona, ieškodama ugnies, apturėjo iš Dievo Senelio stebuklingą lazdelę, kuri visokio turto jai teikė. Mėgino tokią lazdelę ir jos turtingas kaimynas iš Dievo išgauti, bet už apgaulę jisai tapo paverstas asilu. Aštuoneriems metams praslinkus Dievas asilu paversto žmogaus pasigailėjo ir jį vėl atvertė žmogumi (193).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

IV. Kitą kartą asilas pamiršo vardą, Dievo jam suteiktąjį ir, nuolatos jį pamiršdamas, pakartotinai ėjo pas Dievą jo pasiklausti. Dievas supyko ir, sakydamas asilui jo vardą, kad jisai geriau jį atsimintų, gerokai patempė jį už ausų. Nuo to ir pasidarė asilo ausys ilgos (194).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

V. Kitą kartą Dievas pamokino artoją arti, bet artojas jo pamokinimo neklausė ir iš Dievo pasijuokė, užtat ir buvo paverstas asilu (196).

C. Pasakų apie asilą antrojo varianto skirtumai:

Kitą kartą vaikščiojo po žemę: Dievas Senelis (190, 195), Kristus (191), Dievas (192).

Nakvynės Jis paprašė ir jos negavo pas: ūkininką (190, 192), malūninninką (191), turtingą ūkininką (195).

Jį priėmė ir vakarienės davė: kitas ūkininkas (190, 192), neturtingas kurpius (191), neturtingas ūkininkas (195).

Apleisdamas žmones, Jam nakvynės suteikusius, Dievas: liepė ateiti po dviejų savaičių už kaimo ir laukti Jo (190, 192), padarė taip, kad kurpius gražius namus gavo (191), liepė neturtingąjį ūkininką prašyti Jį, ko tik šis panorės (195).

Atėjusius paskirtu laiku už kaimo žmones Dievas nusivedė dangun, bet paskum už netikusį jų elgesį pavertė juos asilais ir išmetė iš dangaus žemėn (190, 192).

Mėginusį Jį pasivyti malūninninką, kuriam rūpėjo gražūs namai gauti, pavertė asilu (191).

Neturtingąjį ūkininką, kuris prašė leidimo keršyti savajam kaimynui, pavertė asilu (195).

Visos šio varianto pasakos žemiau išspausdintos be ypatingų pakeitimų.

D. 189. Pirmų pirmiausia Dievas sutvėrė arklį ir asilą. Vieną kartą Dievas vaikščiojo po žemę ir pavargęs paprašė arklį, kad šis Jį panešėtų. Arklys atsakė:

— Ką aš čia tave nešiu. Man reikia ėsti!

Tuomet Dievas supyko ir tarė:

— O, kad tu visą amžių ėstum, ėstum ir sotus nebūtum!

Asilas paprašytas apsiėmė Dievą nešioti, ir už tai Dievas jį palaimino, sakydamas:

— Už tavo paklusnumą tave palaiminsiu: tu, trupučiuką paėdęs, nebenorėsi!

Taip ir iki šiam laikui arklys ėda, ėda — ir vis neprieda, o asilas trupučiuką paėda — ir būna sotus. (Užrašė G. Vitvickaitė, Miežiškių ap.).

190. Kitą kartą Dievas Senelis, vaikštinėdamas po pasaulį, užėjo pas vieną ūkininką ir paprašė pas jį nakvynės. Ūkininkas, nežinodamas, kad tai yra Dievas, Jo nepriėmė. Paskui Dievas užėjo pas kitą ūkininką ir vėl paprašė nakvynės. Tas Dievą priėmė ir davė vakarienės.

— Kad tu mane taip maloniai priėmei, tai už dviejų savaičių ateik į lauką už kaimo ir tenai mane rasi! — tarė ūkininkui Dievas išeidamas.

Žmogus sutartu laiku nuėjo — ir rado tą Senelį.

— Tai dabar eisim pas mane! — tarė jam Senelis.

Nuėjo jis tokiu būdu pas Dievą ir buvo maloniai priimtas. Parsivedęs žmogų, Senelis tarė:

— Dabar tu pas mane pasiviešėsi!

Žmogui tenai labai patiko, bet ką Dievas tam žmogui liepdavo, tai žmogus neklausydavo, nes jis manė, kad jau niekas nebegalės jo iš dangaus išvaryti. Taip žmogus kartą labai nusidėjo, ir Dievas jį išvarė, o paleisdamas jį iš aukštybių žemyn, pavertė jį ilgausiu asilu. (Užrašė Z. Baravykaitė, Deltuvoje).

191. Vieną kartą lietingą dieną Kristus, pasivertęs elgeta, ėjo per žmones, ir, Jam beeinant, sutemo. Nuėjo Jis pas malūninninką ir paprašė nakvynės, bet tasai piktai atsakė, kad neturi kur Jo paguldyti.

Kitoj kelio pusėje gyveno neturtingas kurpius. Nuėjo Kristus pas jį ir paprašė nakvynės. Šis Jį gražiai savo vargingoje lūšnelėje priėmė, davė valgyti ir paguldė į minkštą lovą. Rytą Kristus atsikėlęs paklausė kurpiaus šeimyną:

— Kokio jūs užmokesčio norit iš manęs?

— Norime, kad vietoj tų prastų namų būtų geri, o mes patys visuomet kad būtume turtingi ir po mirties dangaus karalystę apturėtume, — atsakė kurpius su savo šeimyna.

Kristus atsisveikino ir išėjo anksti rytą.

Rytą atsikėlė malūninninkas ir mato: tokie gražūs kurpiaus namai! Malūninninkė nubėgo ir klausia:

— Kas jums pastatė tokius gražius namus?

Šie pasakė, kad pas juos buvo kažkoks Senelis atėjęs nakvoti, kuris už nakvynę jiems taip ir atsilygino. Parbėgo malūnininkė namo ir viską papasakojo vyrui. Šis tuojau pasibalnojo arklį ir pradėjo vytis elgetą. Kristus, pamatęs atjojant malūninin̄ką, pavertė jį asilu. (Užrašė V. Stimburytė, Statikų km., Deltuvos vl.).

192. Senų senovėje Dievas, vaikščiodamas po pasaulį, užėjo ir į Lietuvą. Vaikštinėdamas tyrė žmones, ar visi jie yra geri. Kartą Dievas užėjo pas vieną ūkininką ir paprašė nakvynės, bet tasai Jo nepriėmė, nes nežinojo, kad tai yra Dievas, ir dar valkata Jį išvadino. Dievas išeidamas pasakė:

— Tau bus neramus gyvenimas ir niekas nesiseks!

Užėjo Dievas pas kitą ūkininką ir paprašė nakvynės. Tas jį meiliai sutiko priimti ir davė jam vakarienės. Išeidamas Dievas šitaip tarė kitam ūkininkui:

— Kad tu buvai toks geras, priėmei mane nakvynėn, tai už dviejų savaičių ateik už kaimo ant kalno ir aš ten būsiu!

Tasai Senelio liepimas žmogui labai patiko ir jis tų dviejų savaičių labai laukė. Jam rodės, kad tos dvi savaitės tai keli metai, bet galų gale sulaukė.

Kai žmogus nuėjo ant kalno, tai rado tą patį Senelį, kuris jam tarė:

— Dabar mudu skrisiva į dangų!

Nuvedė jį Dievas į dangų, maloniai priėmė ir tarė:

— Dabar tu galėsi pas mane gyventi ir linksmintis!

Bet ką Dievas žmogui įsakydavo, tai žmogus vis atvirkščiai padarydavo.

Kartą Dievas supyko ant žmogaus ir tarė:

— Aš tave iš dangaus išvarysiu!

Žmogus manė, kad išvaryti iš dangaus jo nebegali, taigi ką norėjo, tą ir darė ir Dievo vis neklausė. Tuomet Dievas supyko ir metė žmogų iš aukštybių žemėn, kur jis pavirto ilgaausiu asilu.

Vaikščioja ir dabar tas asilas, kurį Dievas iš žmogaus pavertė. (Užrašė A. Raudonikis, pasakė K. Mikaliūnienė, 84 mt. amžiaus, Maželių km., Kavarsko vl.).

195. Vieną kartą, sutemus, per kaimą ėjo Dievas Senelis, kuris užėjo pas vieną turtingą ūkininką ir paprašė nakvynės. Tas ūkininkas jo nepriėmė. Tuomet Senelis nuėjo pas kitą neturtingą ūkininką, kuris jį priėmė ir pavalgydino.

Pavalgė Senelis ir sako:

— Kad tu mane pavalgydinai, tai prašyk dviejų dalykų!

Pagalvojo žmogus ir tarė:

— Aš noriu, kad pasidaryčiau visame kaime turtingiausias ūkininkas. Be to, noriu, kad visi manęs klausytų ir kad galėčiau savo kaimynui atkeršyt už tai, kad jis, kai aš buvau pas jį nuėjęs duonos prašyti, mane išvarė!

Tuomet Senelis ir sako:

— Kad tu norėjai savo kaimynui keršyt, tai būsi šuva, o tavo kaimynas pavirs asilu!

Sulig tais Senelio žodžiais abu kaimynai pavirto gyvuliais. (Užrašė K. Mackela, Ukmergėje).

193. Senų senovėje, kai dar Dievas vaikščiojo po žemę, Didįjį Šeštadienį prieš Velykas vienas žmogus pristigo ugnies. Jis ėjo per visą kaimą ir prašė ugnies, bet niekas jam nedavė.

Parėjo žmogus namo ir sako savo pačiai:

— Niekas neduoda man ugnies! Eik tu, gal tau duos!

Pati išėjo, eina per kaimą ir pamatė — pamiškėje ugnis kurenas. Ji nuėjo ir pamatė seną, seną Senelį, kurį ir paprašė ugnies. Senelis jai davė ugnies ir dar lazdelę. Tą lazdelę Senelis liepė padėti svirnan ir niekam nesakyti.

Parėjo ūkininko pati namo ir viską pasakė vyrui. Vyras labai nudžiugo. Rytojaus dieną jis nuėjo į svirną ir pamatė, kad aruodai pilni grūdų. Iš džiaugsmo pati nubėgo pas kaimyną ir pasigyrė.

Kaimynas, kitų Velykų sulaukęs, irgi taip padarė: užgesino ugnį ir nubėgo pamiškėn. Žiūri — Senelis ugnį kurena — ir paprašė jį ugnies.

— Kam tu ieškai ugnies, kad tavo namai pilni ugnies! — tarė jam Senelis.

Atsigręžė ūkininkas — ir mato, kad jo namai dega. Ėmė jis bėgti, bėgdamas pavirto asilu, o jo visi vaikai ir pati — varnomis.

Tas asilas labai buvo liūdnas ir aštuonerius metus nieko neėdė. Su savo vaikais labai retai susitikdavo. Bet paskui Dievas jo pasigailėjo, liepė angelui nužengti ant žemės ir pasakyti tam asilui, kad per Dievo Kūno šventę nueitų jis į bažnyčią ir, kai eis kunigas per miestelį su Švenčiausiu, atsistotų prie kryžiaus.

Angelas nuėjo ir paklausė to, kuris nuo Dievo gavo lazdelę:

— Ar nematėt asilo, kuris Dievą norėjo apgaut!

— Jis stovi prie upelio ir nieko nei ėda nei geria, — atsakė angelui.

Tada angelas nuėjo ir tarė tam asilui:

— Eik prie bažnyčios ir lauk!

Asilas paklausė ir nuėjo. Nors ten buvo padėta šieno, bet jis jo neėdė, o kai ėjo kunigas pro šalį, tai jis priklaupė. Kai sugrįžo su Šven-

čiausiu, tai asilas atsistojo ir pradėjo eiti. Parėjo jis ten, kur namai buvo, vėl pavirto žmogum ir susitiko su vaikais ir pačia.

Namai buvo gražūs, o jie gyveno nuo to laiko laimingai. Per Velykas jie visados pasidėdavo ant stalo vandenio ir šieno. (Užrašė V. Čivaitė, pasakė M. Adamonienė, Lintvarų km., Liduokių ap.).

194. Dievas, sutvėręs visus gyvulius, davė kiekvienam vardus ir liepė savų vardų neužmiršti. Kožnas gyvulys įsidėjo gerai galvon savo vardą, tik asilas vis tikrino, kad neužmirštų. Atsikelia jis rytojaus dieną — ir nebežino jau savo vardo. Klausia vieną, klausia kitą — niekas nežino jo vardo. Sumanė jis pas Dievą nueiti ir pasiklausti. Gerai. Nuėjo jis pas Viešpatį Dievą ir drąsiai paklausė. Dievas jam pasakė, bet asilas vėl galvon gerai neįsidėjo ir vėl rytojaus dieną nebežino — užmiršo. Vėl jis nuėjo pas Dievą. Dievas jam pasakė, bet jau supykęs. Lyg tyčia, jis ir tą kartą užmiršo. Vėl eina pas Viešpatį Dievą, tik dabar nedrąsiai jau klausia. Viešpats Dievas supykęs, kad šoks prie asilo, tuoj kapt jį už ausų ir dabar, sakydamas jo vardą, davai tempti ausis. Kol tris kartus pasakė: „Tu esi asilas, asilas, asilas!" ištempė jam ausis, ir jos nuo to laiko tapo jam ilgos.

Asilas iš tos baimės nebegirdėjo jau ir savo vardo ir po šiai dienai jo nežino, o ketvirtą kartą bijo eiti Dievą klausti.

Už tas savo kvailybes asilas liko kvaišas, o žmonės, kai tarpusavy susipyksta, sako vienas kitam: „Kvailas esi, kaip asilas!" (Užrašė P. Kisielis, pasakė J. Žlejis, 60 mt. amžiaus, Užuraisčių km., Pagirių vl.).

195. Kitą kartą gyveno Dievas Senelis, kuris mokino gerų gyvenimo pavyzdžių. Beeidamas Jis pamatė artoją, kuris arė dirvoną ir, išvaręs vagą, atgal nešė žagrę.

Priėjo Senelis prie artojo ir tarė:

— Pasidaryk žagrę tokią, kokią aš tau pasakysiu!

Ir Senelis išpasakojo kaip reikia ją pasidaryti. Be to, dar pasakė, kad, jei jo neklausys, tai pavirs gyvuliu. Tai pasakęs, Senelis nuėjo. Artojas tik nusijuokė ir neklausė Senelio patarimų. Rytojaus dieną jis pamatė išaugusias dideles ausis ir norėjo pratarti žodį, bet subliuvo ir tapo asilu. (Užrašė V. Šalaviejus, Gaidelių km., Žemaitkiemio vl.).

Avis (Ovis aries).

A. Pasakų apie avį ir aviną turėjau 6, būtent: Krakių ap. (197), Viešintų ap. (198), Balninkų ap. (199), Pagirių ap. (200), Ukmergės ap. (201, 202).

B. Paminėtose pasakose žymūs 5 variantai, būtent:

I. Kitą kartą neturtingas žmogus nuėjo pragaran ir pavaišino velnius blynais, o savo žygiui atlyginti pareikalavo maišą putų — gerųjų dūšių. Velniai, nors ir spirdamiesi, reikalaujamų putų jam išdavė. Begrįždamas namo, tas žmogus pakeliui užmigo. Jam bemiegant jo nešamos putos virto baltomis avimis, kurias jis atidavė Dievui Seneliui.

Dievas, atlygindamas už gerą darbą, tam žmogui davė saują utėlių, kurias žmogus susipylė maišan — ir jos ten virto auksu.

Taip tas žmogus virto turtuoliu (197).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

II. Avį sutvėrė Dievas ir pasiūlė jai ginklą. Avis tuo kartu nuo siūlomojo jai ginklo atsisakė. Vėliau avinas, kitų skriaudžiamas, išprašė iš Dievo ragus (198, 202).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

III. Avinu buvo paverstas jaunikaitis, kuris, gavęs iš Dievo Senelio dovanų dėžutę, nepaklausė jo draudimo tą dėžutę darinėti ir ją atidarė (199).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

IV. Kitą kartą Dievas gyveno taikoje su Liucipierium ir drauge su juo gyvulius tvėrė: Dievas gerus, o Liucipierius blogus. Dievas sutvėrė avį, o Liucipierius ožką (200).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

V. Avimi buvo paversta mergaitė audėja, kurią Dievas išmokino austi ir kuri, paskum Dievo paklausta, kas ją išmokino austi, išdidžiai atsakė, kad ji pati išmokusi (201).

Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

C. Pasakų apie avį antrojo varianto skirtumai:

Pirmoje pasakoje (198) sakoma, kad Dievas, avį sutvėręs, siūlė jai nagus, bet avis nuo jų atsisakė ir liko beginklė; antroje pasakoje (202) sakoma, kad avinas iš pradžių buvo be ragų, bet kai jį ėmė visi skriausti, tai jis išprašė iš Dievo ragus.

D. 197. Gyveno du broliai: vienas turtingas, antras — neturtingas. Vieną kartą biednasai brolis sako savo pačiai:

— Iškepk blynų!

Pati prikepė blynų labai daug, kad jis ir jo pati su vaikais pavalgė jų ligi sočiai.

Po to jis tarė savo pačiai:

— Leisk man eiti į pragarą pas velnius! Kai eisiu, tai nunešiu ir velniams blynų, o už blynus gausiu kokių nors dovanų!

Pridėjo jam pati blynų į pintinėlę ir išleido iš namų. Jis ėjo, ėjo ir priėjo pragarą, įėjo į vidų ir pamatė Liucipierių, pririštą prie pragaro sienos. Jis pasisveikino su velniais ir tarė:

— Atnešiau jums skanių blynų! — Ir padavė juos Liucipieriui, kuris suvalgė tris blynus, o likusius atidavė kitiems velniams.

Po kiek laiko, kai visi velniai pavalgė blynų, neturtingasai brolis šitaip prabilo:

— Dabar duokite man už tuos blynus gerų dūšių!

— Duosime tau didžiausius maišus aukso, tik neprašyk gerų dūšių! — visi velniai suriko.

— Ne, — sako, neturtingasis brolis. — Duokite man greičiau maišą putų, nes ten yra gerosios dūšios!

— Mes tau duosime didžiausius vežimus aukso, tik neprašyk dūšių, — ėmė cypti velniai.

— Duokite greičiau, o jei neduosite, tai bus blogai! — suriko žmogus.

— Neduosime, neduosime — rėkė velniai.

Tuomet žmogus pradėjo lipti ant sienų, o Liucipierius kai pradėjo cypti, net visi langai išbyrėjo.

Žmogus vėl klausia:

— O dabar ar duosite?

Iš pradžių velniai nenorėjo duoti, bet paskum pats Liucipierius prigraibė vieną maišą putų ir padavė žmogui.

Užsidėjo žmogus maišą ant nugaros ir išėjo iš pragaro. Ėjo, ėjo jis ir sulaukė vakaro. Sutemus atsigulė jis po kryžium ir užmigo. o maišą padėjo šalia savęs. Ryto metą jis atbudo ir pamatė labai didelę pievą, kurioje ganėsi daugybė avių, o tos avys visos buvo baltos, kaip sniegas. Maišas šalia jo gulėjo tuščias. Apsižvalgė jis aplinkui — ir pamatė seną, žilą senelį. Tas senelis buvo pats Dievas, bet žmogus nežinojo, kad tai Dievas. Senelis tam žmogui ir sako:

— Atiduok man tas avis!

— Tos avys ne mano, nes aš visai nevedžiojau su savim avių! — atsakė žmogus.

— Tos putos ir buvo tos avys, kurias čia dabar matai. Taigi atiduok jas man! — tarė Dievas.

Žmogus atidavė Seneliui visas avis ir sako:

— Ką man duosi už jas?

— Nieko kito už tai tau neturiu duoti, kaip tiktai saują utėlių!

— Duok nors utėlių, nes namie manęs laukia maži vaikai! Paėmė Senelis iš pažaksčio saują utėlių ir įdėjo tam žmogui į maišą.

Padėkojo žmogus Seneliui ir, pasiėmęs maišą ant pečių, lazda pasiramsčiodamas, nuėjo namo.

Jam pakeliui beeinant maišas pradėjo sunkėti. Parėjo jis namo ir pasakoja savo pačiai visus atsitikimus.

— Na, tai parodyk, kur tas utėles turi! — sako jam pati.

— Paėmė jis maišą, atrišo jį — ir rado pilną aukso.

Tada jie suprato, kas buvo tas Senelis. Paskui jie už gautą auksą nusipirko duonos ir kitų reikalingų daiktų. (Užrašė A. Buinevičius, Jaugilių vnk., Krakių vl.).

198. Dievas siūlė aviai nagus ginklo vietoje, bet ji atsakė:

— Kam jie man reikalingi: apsieisiu ir be jų!

Tada Dievas supyko ir nieko jai nedavė.

Todel ir šiandien avis turi visų bijoti. (Užrašė J. Jokubka, Viešintų ap.).

202. Dievas sutvėrė aviną be ragų, užtat visi jį skriaudė. Tuomet jis nuėjo pas Dievą ir ėmė prašyti, kad Dievas duotų jam atsiginti kokį nors įrankį.

Dievas, kai avinas visas skriaudas įrodė, davė jam ragus.

Nuo to laiko ir liko avinas su ragais. (Užrašė Br. Meškelė, Ukmergėje).

199. Kartą vienam jaunikaičiui nusibodo pas tėvus gyventi ir jis išėjo laimės ieškoti. Išeidamas įsidėjo penkius skatikus ir riekę duonos. Ėjo, ėjo jis ir išalkęs atsisėdo valgyti. Jam bevalgant atėjo senas Senelis ir paprašė jį duonos pasistiprinti. Jaunikaitis, nieko nesakydamas, padavė jam gabalėlį duonos. Ir abu pasistiprino. Pavalgė Senelis ir sako:

— Už tavo gerumą aš noriu tau atsilyginti. Gali prašyti, ko tiktai nori!

Jaunikaitis pagalvojo, bet nežinojo ko prašyti. Tada Senelis vėl tarė:

— Jei tu nežinai, tai aš pats tau duosiu! — Ir padavė jam dėžutę, sakydamas:

— Ko tik norėsi, to ir turėsi. Tik žiūrėk, neatidaryk jos, nes tuomet nieko neturėsi ir pats pavirsi avinu!

Bet kur tau žmogus iškęs! Paėjus galą kelio jaunikaičiui parūpo pažiūrėti, kas toje dėžutėje padėta. Kai tik jis atidarė ją, tuojau ir pavirto avinu.

Tas Senelis, mat, buvo Dievas. (Užrašė A. Kurkytė, Krūmiškių km., Balninkų vl.).

200. Seniau, kol dar ne visas pasaulis buvo sutvertas, Dievas su Liucipierium gyveno didelėj taikoje. Kartu vaikščiojo ir miegojo. Būdavo, išeis pasivaikščioti abudu, Dievas sumano ką nors sutverti, tai ir Liucipierius nelieka nuo Jo. Dievas, būdavo, sutveria gerą gyvulį: arklį, karvę, šunį, o velnias — vis blogą: vilką, lokį, levą. Matai, Liucipierius širdyje turėjo ant Dievo piktumą, užtat taip ir darė.

Vieną kartą, kaip ir visados, išėjo Dievas su Liucipierium pasivaikščioti. Dievas sumanė sutverti gerą ir naudingą gyvulį. Ilgai negalvojęs, nulipdė Jis iš molio gyvulėlį, paskum palietė jį su savo ilga lazda, kurią vis nešiojosi su savim (gal ir dabar dar nešiojasi — nežinau) — ir jo sutvertas gyvulys pasidarė gyvas. Tam gyvuliui Dievas davė vardą avelė.

Liucipierius irgi neužsileido. Tuojau šoko lipdyti iš molio gyvulį, panašų į Dievo sutvertą avelę, tik dar ragus pridėjo. Nulipdęs ėmė pusti pro s.... ę kvapą, kad atgytų (mat, jis tokios lazdos, kaip Dievas, neturėjo), bet tas molinis gyvulėlis nekrutėjo. Pūtė, pūtė — ir kvapo pristigo. Dievas, Liucipieriaus pasigailėjęs, palietė su lazda tą gyvulėlį — ir jis atgijo. Tuomet kad gi supyks Liucipierius, o supykęs kad gi riktels ne savo balsu:

— Už ką taip padarei?

O Dievas, lyg nenugirdęs, atsakė:

— Taip, — sako, — ožką padariau.

Liucipierius už tai labai supyko ir nuo to karto vis dar su Dievu nesutinka.

Dievas tam gyvuliui kitoniško vardo nebedavė, ir jis po šiai dienai vadinasi ožka.

Kai kur žmonės vadina ožką velnio gyvuliu. (Užrašė P. Kisielis, pasakė J. Žlejis, 60 mt. amžiaus, neraštingas, Užuraisčių km., Pagirių vl.).

201. Kitą kartą Dievas vaikščiojo po žemę ir beeidamas rado vieną mergaitę gijas tvoroje įsivėrusią beaudžiant. Jisai ją pamokė, kaip reikia austi su staklėmis. Pamokęs nukeliavo toliau.

Bekeliaudamas pamatė Dievas vieną žmogų, kuris, išaręs vagą, paskiau vėl sugrįžta ir aria iš pradžios. Senelis parodė jam, kaip reikia arti. Artojas gražiai padėkojo, ir Senelis nukeliavo toliau.

Grįždamas Jis užėjo pas tą pačią mergaitę. Rado ją beaudžiant ir paklausė:

— Kas tave taip gražiai išmokė austi?

Mergaitė, norėdama pasigirti, pasakė, kad ji pati išmokusi.

Supyko Senelis, kad ji meluoja, ir pavertė ją avele.

Taip pat ir pas artoją užėjęs Dievas paklausė, kas jį išmokė arti. Artojas jam pasakė, kad kadai ėjo šiuo keliu kažin koks Senelis, kuris ir išmokė jį arti. Senelis palaimino artoją už jo gerumą ir beregint pranyko iš akių. (Užrašė Br. Ūselis, pasakė P. Koliūnas, Ukmergėje).

Ežys (Erinaceus europaeus).

A. Pasakų apie ežį turėjau 4, būtent: Liet. Pas., I dl. 11 p. (203), Liet. Pas. II dl. 12 p. (204), Viešintų ap. (205), Kupiškio ap. (206).

B. Paminėtose pasakose žymūs taip pat 4 variantai, kurie vienas į kitą labai panašūs, nes juose visuose tesakoma, kaip ežys gavo savo standžius plaukus — spyglius.

Kadangi visos paminėtos pasakos žemiau išspausdintos be jokių ypatingų pakeitimų, tai variantų skirtumų čionai ir neminiu.

D. 203. Pradžioj, pirmą naktį, visi gyvuliai, kur kuris gulėjo, tokius ir plaukus gavo. Ežys tuomet buvo ant kalno, pamatė dieną aušt ant ir stebėjo į tekančią saulę: iš to ir jo šeriai paliko dygliuoti (= žaruoti). (Liet. Pas. I dl. 11 p.).

204. Kai visi gyvuliai ir paukščiai buvo sutverti, ežys atsiliepė:

— Dieve, visiems davei šiltas skrandas, šviesias akis, greitas kojas, o man tai jau nieko!

Dievas išklausė ežio rugojimo ir suteikė jam dygių odos akstinų, idant jo niekas negalėtų apveikti. (Liet. Pas. II dl. 12 p.).

205. Kai Dievas sutvėrė visus gyvulius, tai kiekvieną jų klausinėjo, kokių kam plaukų reikia.

Ežys atsakė:

— Duok man tokius plaukus, kuriais galėčiau nuo kiekvieno priešo apsiginti! — Ir Dievas jam davė dyglius. (Užrašė J. Jokubka, Viešintų ap.).

206. Ežį Dievas sutvėrė, kaip ir kitus gyvulius, ir davė jam labai švelnius plaukus. Ežys tais savo plaukais labai didžiavosi. Vieną kartą jis, eidamas pro eglę, įsidūrė į jos spyglius snukį, labai supyko ir pradėjo bartis ant Dievo. Paskum kreipėsi į eglę, sakydamas:

— Kad tu turėtum tokius švelnius plaukus, kaip aš, tai ir šakas aukščiau laikytum, o kad turi tokius aštrius ir negražius, tai ir laikai juos žemai nulenkus, kad praeiviai susibadytų.

Dievas supyko ant ežio ir sako:

— Kad tu taip pasididžiuoji savo švelniais plaukais ir pyksti ant tų, kurie turi aštrius plaukus, tai tu nuo šios dienos turėsi juos dar aštresnius, kaip šios eglės spygliai!

Nuo tos dienos ežys ir turi aštrius plaukus, už kuriuos nuolatos kukendamas ir barasi ant Dievo. (Užrašė A. Dulksnytė, pasakė M. Dulksnys, Naivių km., Kupiškio vl.).

Jautis ir karvė (Bos taurus).

A. Pasakų apie galvijus turėjau 3, būtent: Vabalninko ap. (207), Upytės ap. (208), Žemaitkiemio ap. (209).

B. Paminėtose pasakose žymiu 2 variantus, būtent:

I. Galvijus sutvėrė velnias. Šie galvijai kartą suėjo į Dievo tvartus, ir Dievas juos taip pakeitė, kad velnias jų neprisipažino. Dievas po to galvijus atidavė žmonėms. (207, 208).

II. Kitą kartą gyveno turtingas pirklys, kuris nepriėmė nakvynėn Dievo Senelio. Nepriimtas nakvynėn Dievas nuėjo pas neturtingą pirklio kaimyną ir buvo jo priglaustas. Už tai Dievas pirklį pavertė jaučiu ir atidavė jį neturtingam žmogui (209).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

C. Pirmojo varianto pasakų skirtumas tas, kad pirmoj pasakoj (207) galvijus saugo pelėda su juodvarniu, ir galvijai, menkai jų saugomi, sueina Dievo daržan; antroj pasakoj (208) sakoma, kad Dievas sutvėrė muses, kurios, velniui bemiegant, pradeda kandžioti gyvulius ir suveja juos Dievo tvartan.

D. 207. Labai, labai seniai, kai dar tik buvo sutverti žmonės, velnias turėjo galvijų, kurie buvo raguoti ir visi juodi. Naktį tuos gyvulius ganydavo pelėda, o dieną juodvarnis.

Kartą, apie apyaušrį, kai pelėda buvo jau pailsusi, o juodvarnis dar neišsimiegojęs, gyvuliai suėjo į Dievo daržą.

Dievas perskėlė gyvuliams nagus ir išmargino juos.

Rytą, kai velnias atėjo savo gyvuliais pasigrožėti, pelėda ir juodvarnis pranešė jam, kad Dievas susivaręs jo gyvulius kūtėn. Velnias nubėgo pas Dievą atpirkti tų gyvulių. Bet išmargintų gyvulių velnias neprisipažino, ir Dievas atidavė juos žmonėms. Žmonės pavadino juos karvėmis.

Velnias tuomet liepė piemenims (pelėdai ir juodvarniui) surasti pamestus gyvulius. Pelėda dar ir dabar dažnai naktimis, kai velnias

ją užkutrija, lekia gyvulių ieškoti, šaukdama: „U-hu-hu u u... Privysiu, privysiu, privysiu!“

Juodvarnis dienos metu taip pat neturi ramybės: iškyla iki debesų ir šaukia: „Prrruk, prrrrrk, prrruk!“ (Užrašė I. Kukoris, pasakė A. Kukoris, Vabalninke).

208. Velnias tvėrė visokius biaurius gyvulius, o Dievas tvartą statė. Velnias ėmė juoktis iš Dievo, sakydamas:

— Ką tu varysi į savo tvartą?

Dievas į tą velnio klausimą nieko neatsakė.

Kai velnias užmigo, Dievas paleido muses, kad jos įgeltų tuos jo gyvulius. Gyvuliai, pajutę skaudulį, subėgo į Dievo tvartą.

Dievas apžiūrėjo juos — ir jie pasidarė visi gražūs, žali, dvyli, juodi, margi ir kitoki.

Pabudęs velnias visur ieškojo savo gyvulių, bet niekur nerado. Nutarė jis nueiti pas Dievą. Nuėjo ir klausia:

— Ar nematei mano gyvulių?

Dievas parodė jam savo gyvulius. Velnias apžiūrėjo, bet nerado nė vieno panašaus į savo, ir nieko nepešęs grįžo atgal. (Užrašė Z. Sokaitė, pasakė St. Sokas, 70 mt. amžiaus, Tarnagalos vnk., Upytės ap.).

209. Gyveno seniau turtingas pirklys, kuris turėjo daug vergų ir visokių dvarų, bet buvo labai žiaurus. Pavyzdžiui, nors mažiausiai prasikalsdavo koks nors vergas, jis tuoj liepdavo jį mušti, kol šis numirdavo. Jeigu ateidavo pas jį koks nors elgeta, tai išmesdavo jį laukan, nieko jam nedavęs. Vieną kartą atėjo pas jį pavargęs Senelis, prašydamas nakvynės. Bet pirklys atsakė:

— Kad aš visus elgetas pradėčiau priiminėti nakvynėn, tai pats neturėčiau kur dėtis! Gali sau eiti kur nori, bet pas mane nėra tau vietos!

Senelis, nieko neatsakęs, išėjo ir nuėjo pas to pirklio kaimyną, kurio namas stovėjo priešais. Nuėjęs paprašė nakvynės. Nors tas žmogus ir neturtingas buvo, bet priėmė pakeleivį, pavalgydino ir minkštai paklojo lovą.

Rytą atsikėlęs Senelis tarė:

— Už tai, kad tu nepagailėjai man patalo ir pavalgydinai, tai tavo namai pavirs tokiais pat, kaip to pirklio namai, o pirklio namai pavirs tvartu ir jis pats jaučiu, kuris bus tavo žinioje, ir tu, ką norėsi, tą ir darysi!

Ir Senelis atsisveikinęs išėjo. Tas žmogus pažiūrėjo pro langą — ir nustebo, kai pamatė, kad, kur buvo turtingo pirklio namai, ten sto-

vi tvartas, o tame tvarte stovi jautis ir gailiai baubia. Žmogus pasisavino tą tvartą su jaučiu ir laimingai gyveno. (Užrašė M. Šarmavičius, Slabados km., Žemaitkiemio vl.).

Katė (Felis domestica).

A. Pasakų apie katę turėjau 8, būtent: Vabalninko ap. (210), Panevėžio ap. (211, 212), Pumpėnų ap. (213), Linkuvos ap. (214, 215), Švenčionių ap. (216), Žemaitkiemio ap. (217).

B. Paminėtose pasakose žymūs 4 variantai, būtent:

I. Katę sutvėrė Dievas, kuriam rūpėjo išgelbėti žmones nuo pelių — velnio padarų — slogos. Katė atsirado iš pirštinės, kurią Dievas (variantas = Dievo Motina), gelbėdamas žmones, metė žemėn (210, 212, 215, 216).

II. Kai visi gyvuliai buvo sutverti, tai katė norėjo praryti pelę. Pelė, sakydama, kad niekas nevalgo nesiprausęs, katę apgavo. Kai katė pradėjo praustis, tai pelė pabėgo. Dabar katės pirma paėda, o paskum prausiasi (211). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

III. Dievas leido katei suėsti žmogų, bet su sąlyga, kad katė, prieš suėsdama žmogų, sukalbės poterius. Katė, pradėjusi poteriauti, užmiršta, kad žmogus reikia žudyti, ir vėl pradeda jam gerintis (213, 214).

IV. Kitą kartą Dievas užėjo pas vieną ūkininką ir rado tenai naujagimį vaiką. Dievas paprašė Jį priimti nakvynėn, bet ūkininko žmona Jo nepriėmė. Tuomet Dievas pavertė jos naujagimį vaiką kate, bet vėliau pasigailėjo ir vėl jį atvertė vaiku (217).

Pasaka išspausdintą be ypatingų pakeitimų.

C. Pasakų apie katę pirmojo varianto skirtumai:

Atsitikimas įvyko, kai: Nojus plaukė tvano metu (210), senų senovėje, kai Dievo Motina laivu plaukė (212), Dievo Motinos kelionės metu (215, 216).

Pelėmis žmonės buvo baudžiami už: Nojaus žmonos piktažodžiavimą (210); pelėmis žmones apleido iš pavydo velnias, kuris negalėjo pasigriebti gerai gyvenusio žmogaus (216); nepasakyta iš kur pelių atsirado (212, 215).

Pelė atsirado iš: lapūko „guziko", prikibusio prie Nojaus žmonos drapanų (210), kamuolėlio, kurį numetė velnias (216).

Pelės padarė tą blogą, kad: pragraužė laive skylę ir vos jo nepaskandino (210, 212), suėdė Dievo Motinos pietus (215), mėgino suėsti žmogaus turtą (216).

Katė atsirado iš pirštinės, kurią numetė: Dievas (210), Dievo Motina (212, 215, 216).

Trečiojo varianto pasakų skirtumas tasai, kad vienoje jų (214) visai nepaminėtas Dievo katei duotas leidimas žmogų suėsti. Be to, 213-je pasakoje kalbama apie katiną.

D. 210. Kai Dievas užleido žemę tvanu, Nojus, pasidaręs didelį laivą, išplaukė su visa savo šeima. Laivan jis paėmė po porą visų gyvulių ir paukščių. Ilgai Nojus plaukė, bet niekur nebuvo matyt sausumos. Nojaus žmona supyko ir ėmė bartis, kam Nojus paėmė tiek daug gyvulių laivan, nes neužteks jiems ko ėsti ir reikės badas visiems kęsti.

— Geriau būtų prigerti, negu taip vargti! — tarė ji supykus ir išėjo pažiūrėt, ar nematyt kur sausumos.

Grįžtant jai laivo vidun, ant jos sijono užsikabino lapūko „guzikas", kuris ir atsidūrė kartu su ja laive ir pavirto tenai pele. Pelė ėmė graužti laivo dugną — ir pragraužė skylę, pro kurią pradėjo bėgti į laivą vanduo.

Nojus pamatė, kad už žmonos nusidėjimus Dievas juos baudžia, ir ėmė prašyti pasigailėjimo. Dievui pagailo žmonių — ir Jis metė laivan pirštinę, kuri ir pavirto kate.

Katė tuoj sugavo pelę ir išgelbėjo Nojaus laivą.

Dar kelias dienas paplaukiojęs, Nojus išleido karvelį pažiūrėt, ar nėra kur sausumos. Karvelis skraidžiojo tris dienas, bet niekur nerado sausumos, ir tik labai pailso ir iš to nuovargio nukrito jam tulžis.

Tai nuo to laiko visi karveliai be tulžies. (Užrašė R. Mergiūnas, pasakė St. Strutinskas, Bakšėnų km., Vabalninko vl.).

212. Senų senovėje plaukė laivas, kuriame buvo daug žmonių, o jų tarpe ir Švenčiausioji Mergelė. Laive atsirado pelių, kurios ir pradėjo dugne skylę graužti. Žmonės nusigando, nes jiems grėsė mirtis.

Matydama tokį pavojų, Švenčiausioji Mergelė metė savo pirštinaitę — ir ši pavirto kate, kuri ir išgaudė peles. (Užrašė A. Ivanauskytė, Panevėžyje).

215. Viename krašte buvo labai daug pelių, kurios visus valgomuosius daiktus suėsdavo. Per tą kraštą ėjo Švenčiausioji Motina ir nešėsi ryšulėlį pietums. Bet štai Ji miške, ar kur kitur, užmigo — ir Jos pietus pelės sudorojo. Tokiu būdu Švenčiausioji Motina turėjo likti

alkana. Metė ji tuomet pirštinę — ir iš tos pirštinės pasidarė katė, kuri ėmė gaudyti peles. Kiti sako, kad Švenčiausioji Motina tyčia pasigailėjusi žmonių, ir, nors jos pietūs buvę nesuėsti, bet, Ji vis delto metusi pirštinę. (Užrašė V. Martinaitis, Gaižūnų km., Linkuvos vl.).

216. Dorai gyveno vienas žmogus, kurio velnias niekaip negalėjo pagriebti. Tuomet jis numetė kamuolėlį, kuris pavirto pele ir pradėjo krimsti žmogaus naudą. Tuo metu vaikščiojo po žemę Šv. Marija. Regi Ji, kad žmogus ruošiasi keiktis. Brukšt, nusimovė Ji pirštinėlę ir metė ją žemėn. Pirštinėlė virto katele, ir nuo to meto pelėms nėra jokio ramumo nuo kačių. (Užrašė A. Bielinis, Švenčionių ap.).

211. Vieną kartą, pasaulio pradžioje, Dievas sutvėrė vieną katę ir pelę ir kitų gyvulių po vieną. Tuo metu katė pagavo pelę ir norėjo ją praryti; pelė paprašė katę duoti pakalbėti. Katė sutiko ir leido pelei kalbėti. Pelė ir sako:

— Miela katyte, kas nesiprausęs valgo? Visuomet žmonės pirma nusiprausia, paskum valgo!

Katė pagalvojo, o paskum ėmė praustis nuo kojų. Pelė tuoj ir pabėgo. Katė, žinoma, užpyko, ir dabar katės pirma paėda, o tik paskui burną prausiasi. (Užrašė J. Žąsinas, Panevėžyje).

213. Kai Dievas sutvėrė katiną, tai šis ir sako Dievui:

— Aš suėsiu žmogų!

— Gali žmogų suėsti, bet pirma turi poterius sukalbėti, — tarė jam Dievas.

Taigi, ir dabar katinas nori žmogų suėsti, bet prieš ėsdamas pradeda poterius kalbėti ir bekalbėdamas užmiršta apie savo sumanymą. Katino burkavimas tai ir yra jo poteriai. (Užrašė J. Zikaras, Paliukų km., Pumpėnų vl.).

214. Katė negeras gyvulys — ji visuomet mano žmogų suėsti. Taip sako žmonės. Bet to galima išvengti, nes jei katę glostai, tai ji, pradėjus burkuoti, užmiršta, kad žmogus reikia žudyti ir pradeda jam gerintis. Tačiau žmonės gina vaikus imti katę į rankas, nes, sako, jos pakaušy esąs gyvas plaukas, kuris visuomet judąs ir, jei žmogus tą plauką prarytų, tai tikrai mirtų. (Užrašė V. Martinaitis, Gaižūnų km., Linkuvos vl.).

217. Gyveno viename kaime vienas turtingas žmogus, o kiti dar turtingesni, bet jų tarpe buvo ir vienas neturtingas. Vieną kartą Dievas, vaikščiodamas su šv. Petru po žemę, atėjo ir tan kaiman. Užėjo Jis pas vieną ūkininką ir rado tenai krikštynas. Išėjo Dievas iš tų namų ir juokiasi.

— Dieve, ko juokies? — klausia jį šv. Petras.

— Agi šis vaikas bus labai didelis vagis! — atsakė Dievas.

Paskum užėjo jie pas kitą ūkininką, pas kurį taip pat buvo krikštynos. Dievas, iš ten išėjęs, vėl ėmė juoktis.

— Dieve, ko juokies? — vėl paklausė šv. Petras.

— Ogi šis vaikas bus labai didelis girtuoklis, nes po juo padėta bonka degtinės! — tarė Dievas.

Užėjo jie dar pas vieną ūkininką, kur rado motiną su vaiku ir paprašė nakvynės.

— Kur mes paguldysime, kad neturime kur, — tarė jiems motina.

— Aš atsigulsiu ant suolo, — sako jai Dievas.

— Neturime vietos! — atsakė motina.

Dievas pažvelgė į vaiką — ir vaikas pavirto kate. Motina pamatė, kad vaikas pavirto kate, labai nuliūdo ir pradėjo verkti. Dievas nuėjo pas vargšę moterį, kuri buvo labai nuliūdus, nes jai gimė sūnus, ir ji neturėjo, ko jam duoti valgyti. Dievas paprašė nakvynės. Moteris ir sako:

— Gerai, priimsiu, bet neturiu ko duoti valgyti!

— Paimk akmenų ir pridėk krosnį! — tai taręs, Dievas su šv. Petru atsigulė ant žemės.

Rytojaus dieną Dievas su šv. Petru atsikėlė ir išėjo.

Moteris pažiūrėjo į krosnį ir pamatė, kad ji pilna duonos! Moteris labai nudžiugo, pavalgė ir išėjo su vyresne dukterimi bažnyčion pasimelstų.

Dievas po kiek laiko vėl sugrįžo pas tą patį žmogų, kurio vaiką buvo pavertęs kate. Jau buvo penkeri metai praėję nuo to laiko. Įėjo Dievas ir pamatė, kad katė tupi ant suolo. Priėjo prie jos ir paglostė — ir katė vėl atvirto vaiku.

Dievas tuomet jo motinai ir sako:

— Už tai buvau tavo vaiką pavertęs kate, kad tu nepriėmei manęs nakvynėn.

Motina labai nudžiugo, kad jos sūnus tapo žmogum, ir sako:

— Ko nori? Viską duosiu!

— Man nieko nereikia: pasilikite sveiki ir gyvenkite gerai! — atsakė Dievas ir išnyko. (Užrašė V. Čivaitė, pasakė L. Čivas, Lintvarų km., Žemaitkiemio vl.).

Kiaulė (Sus scrofa).

A. Pasakų apie kiaulę turėjau 5, būtent: Gudžiūnų ap. (218), Stačiūnų ap. (219), Šiaulėnų ap. (220), Deltuvos ap. (221), Ukmergės ap. (222). Viena paminėtųjų pasakų, būtent, Nr. 218, eiliuota.

B. Paminėtose pasakose žymūs 3 variantai, būtent:

I. Kitą kartą žydai, bemėgindami Dievo (var. = Kristaus) galybę, pavožė po statine žydą (var. = žydę su vaikais) ir klausia Dievą, kas paslėpta po statine. Dievas atsakė, kad tenai paslėpta kiaulė (var. = su paršiukais). Kilus žydų tarpe juokui iš po statinės išbėgo kiaulė. Pasaka baigiama nurodymu, kad žydai užtat ir nevalgo kiaulienos, nes nenori savojo mėsos ragauti (218, 219, 220). Paminėto varianto pasakos savuoju turiniu primena šio rinkinio pasaką Nr. 243.

II. Kitą kartą Dievas Senelis išmokino mergaitę austi. Kai Dievas aplankė ją antrą kartą ir paklausė, kas ją išmokino austi, tai mergaitė pasigyrė pati austi išmokusi (221).

Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

III. Kiaule buvo paversta šykšti moteris, kuri seneliui elgetai — Dievui nepanorėjo duoti pavalgyti (222). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

C. Pasakų apie kiaulę pirmojo varianto skirtumai:

Įvykio metas: anuomet, kitą kartą (218, 219), kada Kristus kryžių nešė (220).

Žydai norėjo pasijuokti: iš Kristaus (218, 220), iš Dievo elgetos (219).

Po statine buvo pavožta: žydas (218), žydo pati su vaikais, su vienu vaiku (219, 220).

D. 218. Anuomet, kada Kristus po žemę keliavo,
Platindamas tarp svieto šventą mokslą savo,
Vieną kartą su mokiniais, kaip raštas mums sako,
Į Lietuvos miestelį taipogi nukako.
Tenai žydų susirinko daugybė,
Taikėsi patremti mūsų Kristaus didybę;
Apsvarstę nustatė rodą paskutinę:
Paslėpė vieną žydą, apvertę statinę.
O tada išlindęs tarė Kristui rabins,

Tikėdams, kad jo garbę išjuoks ir nugalabins:
— Girdėjom, tu galybę turi neištirtą,
Rodai didžius stebuklus, gavai garbę tvirtą!
Parodyk ir mums stebuklą nors vieną,
Tuoj tave įtikėsim nuo šios dienos:
Matai šitą statinę? Midus joje buvo.
Pasakyki dabar, kas po ja pakliuvo?! —
Džiaugiasi žydeliai iš išmislo tokio,
Nes, kaip jiems rodės, nesulauks atsakymo jokio,
O rabins iš džiaugsmo tik rankomis plakė.
— Po statine yra kiaulė! — Kristus jiems atsakė.
Rodės, kad iš tų žodžių juoktis tik privalo, —
Štai mažas ir didis juokėsi be galo.
Šit tik iš po statinės išlenda degloji.
Žydams atėmė žadą naujienytė toji.
Sunku netikėti, jeigu akys mato,
O degloji išlindus ausimis tik krato
Ir kvykdama nubėgo į atvirą lauką,
Kur piemenys ganė bandą. Nelaimingą auką
Žydeliai atrasti ketina ir šerius nuskusti
Ir likusiems siratėliams tėvą atiduoti.
Ieškojo gana ilgai, bet nepavyko:
Ickus tarpe kiaulių kaip liko, taip liko.
Del to žydai nieko nedaro kiaulienai,
Nes Ickaus neranda iki po šiai dienai.
O sviete visi žino tą žydišką būdą,
Jog žydas žydo nekanda nei riebaus, nei kūdo.
(Užrašė V. Sudikas, pasakė S. Sudikienė, Gudžiūnų ap.).

219. Seniai, seniai ėjo Dievas per žmones, juos išmėgindamas ir mokydamas. Vieną kartą pasivertė jis elgeta ir įėjo pas žydus. Pakalbėjo poterius ir ėmė jiems kalbėti visokių pamokymų.

— Ar tik nesi tas Dievas, kuris mus valdo? — paklausė jį žydai.

— Taip, aš esu Dievas! — atsakė Jis žydams.

Tuomet žydas pavožė priemenėj po kubilu savo pačią su vaikais ir, įėjęs į trobą, sako Dievui:

— Eime į priemenę ir, jei Dievas esi, atspėk, kas yra po kubilu!

— Po kubilu yra kiaulė su paršiukais, — atsakė Dievas — ir iš po kubilo išbėgo kiaulė su paršiukais.

Dabar žydai mano, kad kiaulė yra artima jų giminė, nes pats Dievas taip pavadino. Užtat ir nevalgo kiaulių mėsos. (Užrašė A. Kuzminskas, pasakė A. Stasiulis, Sakalų km., Stačiūnų vl.).

220. Iki Kristaus laikų ir Jo laikais kiaulių nebuvo. Kiaulė atsirado tik Kristaus metu iš žydelkos.

Kai Kristus nešė kryžių, tai žydai norėjo pakely iš Jo pasityčioti. Jie paguldė po duonkubiliu žydelką su mažučiu jos sūnumi. Priėjus Kristui prie to duonkubilio, žydai įsakė, kad Jisai, nešdamas kryžių ant pečių, apeitų tą duonkubilį (kiek kartų Kristus turėjo apeiti, tikrai nežinoma, rodos 9 kartus). Kai Kristus apėjo nurodytą skaičių, tuomet žydai klausė Jį, kas guli po duonkubiliu. Kristus atsakė:

— Po duonkubiliu guli kiaulė su devyniais paršeliais!

Atvožus duonkubilį, išlindo kiaulė su devyniais paršeliais. Iš tų paršiukų ir kilo visos mūsų kiaulės, kurių mėsą pradėjo vartoti krikščionys. Žydai negi valgys savo protėvių mėsą. (Užrašė N. N., Lupiškių km., Šiaulėnų vl.).

221. Vieną kartą ėjo Senelis per lauką ir beeidamas pamatė žmogų, kuris arė lauką ir, išaręs vieną vagą, vėl grįždavo iš to pat galo. Senelis pamokino žmogų arti ir nuėjo į kaimą. Kaime jis rado mergaitę, kuri audė siūlus tvoroje įsitaisiusi. Senelis pamokino ją įsitaisyti stakles.

Po kurio laiko atėjo Senelis pas tą žmogų, kuris arė, ir sako:

— Kas tave taip gražiai išmokino arti?

Žmogus jam atsakė:

— Kitą kartą čia vaikštinėjo toks Senelis ir išmokino arti!

Nuėjo tas Senelis į kaimą ir rado mergaitę staklėse įsitaisiusią beaudžiant. Ją taip pat paklausė:

— Kas tave išmokino taip austi?

— Kas mane išmokins: aš pati išmokau! — atsakė mergaitė.

Senelis užpyko ir pavertė ją kiaule. (Užrašė N. Dailidėnas, Kurmelių km. Deltuvos ap.).

222. Senų senovėje po Lietuvą vaikštinėjo Dievas Senelis ir, eidamas iš kaimo į kaimą, iš namų į namus, mokė žmones gero gyvenimo. Žmonės jį priiminėjo kaip savo žmogų: prie stalo sodindavo, gerti ir valgyti duodavo. Kuriuos namus Dievas aplankydavo, tai tuose namuose palikdavo amžiną, gražų gyvenimą. Vieną šaltą rudenio dieną atėjo pas vienus žmones nuskurdęs Senelis ir tarė:

— Tegul bus pagarbintas Viešpats Dievas! Geri žmonės duokit man pavalgyti, nes esu alkanas ir sušalęs!

Iš suolo atsikėlė dar jaunas vyras ir prašė žmoną, kad Seneliui duotų valgyti. Žmona iš pykčio atsisuko į vyrą ir piktu balsu tarė:

— Pats ir tavo vaikai neturi ko valgyti ir dar nori visokias valkatas maitinti! Tegul sau eina toliau! Aš jam nieko neduosiu!

Senelis liūdnai nulenkė galvą ir norėjo išeiti, bet vyras nenorėjo Jo išleisti alkano ir, pasinaudodamas, kad žmona nemato, paėmė nuo lentynos puodynę, pripylė pieno į stiklinę ir, tyliai sakydamas „valgyk", padavė Seneliui. Bet nesuspėjo Senelis paimti stiklinę, kai žmona šoko, ištraukė vyrui iš rankų stiklinę su pienu ir, piktai keikdama, išvarė Senelį. Paskui Senelį išėjo ir vyras ir parodė Jam kitus namus, sakydamas, kad tenai jam duos valgyti.

— Esi geras žmogus! — tarė Senelis, — ir nuo šio laiko tu nežinosi, kas yra vargas ir tavo vaikai bus laimingi per visą savo gyvenimą. Iš tos puodynės, iš kurios man norėjai duoti pieno, visuomet gersi ir niekuomet nepritruks, o tavo žmona pavirs į gyvulį, kurs niekuomet neprisivalgys. Laimingi tie, kurie man ranką paduoda, o prakeikti tie, kurie nusisuka nuo manęs, nes aš esu Dievas! — tarė Senelis ir pranyko.

Tą pačią valandą išsipildė Jo žodžiai: moteris pavirto kiaule, kuri visą savo amžių ėdė ir niekuomet soti nebuvo, o vyras su vaikais daug metų laimingai gyveno, ir nuo to laiko niekuomet skurdo ir vargo nematė. (Užrašė A. Kulvietytė, Ukmergės m.).

Kiškis (Lepus timidus).

A. Pasakų apie kiškį turėjau 2, būtent: Švenčionių ap .(223), Pabaisko ap. (224).

B. Paminėtose pasakose, kurios žemiau išspausdintos be ypatingų pakeitimų, žymiu du variantus. Be to, tenka paminėti, kad pasaka Nr. 224 savuoju turiniu labai artima šio rinkinio pasakoms Nr. Nr. 342—349.

D. 223. Kiškiui labai liūdna buvo, kad visi jį baido, o jo niekas nebijo. Nuėjo jis skųstis Dievui:

— Jau geriau būtų, kad aš nieko neregėčiau, — sako jisai, — kas prieš mane daros!

Dievas ir padarė kiškiui taip, kad jis dabar regi tiktai iš šono, o iš priekio nors kariuomenė eitų — vistiek neregėtų. (Užrašė A. Bielinis, Švenčionių ap.).

224. Kitą kartą, labai seniai, žmonės ir visi gyvuliai žinojo savo mirtį. Tada Dievas, pasivertęs seneliu, vaikščiojo po žemę. Žiūri — žmogus tvorą beardąs. Dievas jį ir klausia:

— Kam tu ardai tvorą?

— O kam ji man reikalinga? Aš rytoj mirsiu! — atsakė žmogus.

Dievas nuėjo toliau ir užėjo kitą žmogų, kuris savo trobą ardė.

— Kam tu griauni savo trobą? — klausia Dievas.

— Aš šiandieną vakare mirsiu, tai ji man nereikalinga! — atsakė žmogus.

Dievas, bekeliaudamas toliau, pamatė žmogų, kuris kirto žydinčias obeles.

— Kam tu kerti žydinčias obeles? Juk jos atneš tau gerų vaisių! — klausia Dievas.

— O kas tau darbo! Aš poryt numirsiu, tai jos vistiek man jokių vaisių neatneš! — atsakė žmogus.

— Nekirsk obelių! — paliepė Dievas.

Bet žmogus neklausė. Tuomet Dievas jam ir tarė:

— Už tai, kad tu toks nepaklusnus, tai nuo šios dienos visada kirsi obeles! — Ir tą žmogų Dievas pavertė kiškiu.

Todel kiškiai dabar graužia obeles, o žmogus ir kiti gyvuliai nežino savo mirties. (Užrašė B. Navikas, pasakė J. Navikas, Varkalių km., Pabaisko vl.).

Kurmis (Talpa europaca).

A. Pasakų apie kurmį turėjau 15: Litwa. 80 p. (225), Liet. Pas. I dl. 13 p. (226), Mūsų Tautinės Kūrybos Žiedai, 1912, 76 p. (227), Jonavos ap. (228), Baisogalos ap. (229, 230), Šunskų ap. (231), Kupiškio ap. (232), Panevėžio ap. (233, 234), Subačiaus ap. (235), Šeduvos ap. (236, 237), Upytės ap. (238, 239).

B. Paminėtose pasakose težymus vienas variantas, būtent, kartojama ta pati pasaka, kad kurmis (var. = kartu su piesliu) nepaklausė Dievo (nėjo kelių taisyti), ir už tai jam Dievas uždraudė keliais vaikščioti; vienoje pasakoje (225) sakoma, kad Dievo nepaklausė žmogus, vardu Žabalas, kuris ir buvo paverstas kurmiu.

C. Pasakų apie kurmį skirtumai:

Įvykis atsitiko: kuriant pasaulį (234, 237), sukūrus pasaulį (232), sutvėrus gyvulius ir paukščius (238), tuoj po tvano (235),

kai ant žemės kelių ir upių dar nebuvo (226, 231), labai seniai, senų senovėj (228, 229, 233), nenurodyta, kitą kartą (227, 230, 236, 239).

Veikėjai: žmogus, vardu Žabalas (225), kurmis ir klyklys (231), kurmis ir pieslys (226, 233, 234), kurmis (227—230, 232, 235—239).

Veikėjai nepaklausė: Dievo (225—228, 230—239), Kristaus (229).

Nepaklausymo priežastimi buvo: tinginys (226), nenorėjo darbo dirbti arba nenurodyta (225, 227, 239).

D. 225. Kai Dievas liepė visiems žmonėms taisyti kelius, tai niekas nuo tos prievolės neatsisakė, išskyrus tiktai Žabalą. Užtai Dievas jį pavertė kurmiu ir įsakė, kad nuolatos gyventų po žemėmis ir tiktai ten vaikščiotų. Be to, dar pridūrė Dievas, kad, kai tiktai kurmis išeis ant kelio, žmonių taisyto, tuojau padvės.

Lietuviai tiems, kurie nenoromis išeina iš namų, turi priežodį: „Bijosi kelio, kaip kurmis". (Litwa, 80 p.).

226. Kai dar kelių ir upių nebuvo, įsakė Dievas visiems paukščiams eiti upių kasti, o visiems žvėrims — kelių taisyti. Visi paukščiai ir žvėrys išėjo darban, tiktai tinginiai kurmis su piesliu neišėjo. Dievas juos už tai šitaip pabaudė: piesliui leido tiktai gerti vandenį, prilytą ant akmens, o kurmiui užgynė keliais vaikščioti.

Pieslys dabar, kai ištrokšta gerti, taip rėkia: „Lyk, lyk", o kurmis darosi takus po žeme, o jei įsidrąsina perbėgti per kelią — tuojau turi padvėsti. (Liet. Pas. I dl. 13 p.).

230. Kitą kartą Dievas varė visus žvėrelius kelio taisyti. Kurmis atsisakė ir nėjo. Dievas ant jo labai supyko ir liepė žemėje gyventi, bet tiktai į jos paviršių nelandžioti. Sulig tuo paliepimu, kurmis, jei išlindęs perlekia per kelią, tai tuoj nudvesia. (Užrašė K. Rudys, Baisogala).

231. Labai seniai, kai ant žemės nebuvo nei upių, nei kelių, Dievas sušaukė visus gyvulius ir paukščius ir liepė gyvuliams tiesti kelius, o paukščiams — upes kasti. Kurmis įlindo į žemę ir nėjo kelių dirbti, o klyklys pasikėlė į padanges ir nėjo upių kasti.

Dievas supyko ant tų dviejų neklaužadų ir tarė:

— Jeigu jūs manęs neklausot, aš jus nubausiu: kurmis nevaikščios keliais, o klyklys negers iš upės vandens!

Dabar kurmis žemės paviršiuj niekados nevaikščioja, o klyklys negeria iš upės vandens. Kai jis nori atsigerti, tai skraido ir rėkia:

„Lyk, lyk", nes lyjant jis gaudo lašus ir tokiu būdu atsigeria. (Užrašė V. Jaujininkas, Šunskų ap.).

232. Kai Dievas sutvėrė pasaulį, tai visiems gyvuliams įsakė eiti taisyti kelio.

— Kur aš eisiu, tai ten pats kelią pasidarysiu ir kitų pagalbos neprašysiu! — atsakė kurmis Dievui.

— Kad neklausai manęs, tai visą amžių turėsi landžioti po žemes ir taisyti sau kelią, o jeigu išlįsi ten, kur kitų pataisytas kelias, mirsi, — tarė jam Dievas.

Taip kurmis negyvas galima rasti ant kelių, takelių, pakrantėse ir kitur. Žmonės pasakoja, kad tas Dievo pasakymas kurmiui tebesipildo. (Užrašė A. Dulksnytė, pasakė M. Dulksnys, Naivių km., Kupiškio vl.).

235. Tuoj po tvano Dievas varė visus gyvulius kelių taisyti.

Kurie tik buvo gyvuliai, visi taisė kelius. Dievas pastebėjo, kad kurmio nėra, todėl jam ir uždraudė keliais vaikščioti ir saulei pasirodyti. Dabar kurmis, uždraudus jam keliais vaikščioti, landžioja po žemėmis ir saugosi kelių, o kad tik jis pereina per kelią, tuojau čia pat išdvesia. (Užrašė A. Bagdonas, Subačiaus ap.).

239. Dievas liepė visiems sutvėrimams taisyti kelią. Visi išėjo taisyti kelio, tiktai vienas kurmis nepanoro kelio taisyti. Visi kelią taiso: vieni griovinę kasa, kiti žemes veža, treti vandenį nuleidžia. Kurmis vienas į rugius įlindęs žiūri, kaip visi sutvėrimai darbuojasi. Dievas, matydamas, kad kurmis nieko nedirba, tarė:

— Nuo šio laiko tau negalima ant kelio užeiti!

Ir del to kurmis dabar ant kelio neužeina. (Užrašė P. Valentinavičiūtė, Vaišvilių km., Upytės ap.).

Lapė (Canis vulpes).

A. Pasakų apie lapę teturėjau vieną, būtent: Deltuvos ap. (240).

B. Pasakos turinys: Lape buvo paversta moteriškė, kuri pamokino savo vyrą neklausyti Dievo Senelio nurodymų, kaip statyti trobą.

Paminėta pasaka savuoju turiniu artima šio rinkinio pasakoms Nr. Nr. 221, 353, 354, 358, 360.

D. 240. Kitą kartą Dievas Senelis ėjo per lauką ir rado žmogų ariant. Tas žmogus negerai arė. Senelis jį pamokino, kaip reikia arti.

Pamokinęs Jis nuėjo toliau. Beeidamas per kaimą pamatė mergaitę, kuri audė tvoroje įsitaisius siūlus. Dievas ir ją pamokino, kaip reikia austi. Beeidamas toliau Jis užėjo pas ūkininką, kuris norėjo statyti namą. Senelis ir jį pamokino, kaip statyti namą.

Po kiek laiko Dievas Senelis ėjo pažiūrėti, ar žmonės paklausė Jo. Priėjo Jis prie gerai ariančio žmogaus ir paklausė:

— Kas tave išmokino taip gerai arti?

— Kitą kartą ėjo Senelis ir išmokino, — atsakė žmogus.

Nuėjo Dievas į kaimą ir rado gerai audžiančią mergaitę.

— Kas tave taip gerai išmokino austi? — klausia Dievas mergaitę.

— Aš pati išmokau, — atsakė mergaitė, ir Senelis už tai, kad ji meluoja, pavertė ją kiaule.

Nuėjo Dievas pas ūkininką ir rado dar jo namą nestatytą.

— Kodel namo nestatai? — paklausė jį Dievas.

— Mano žmona nedavė statyti, — atsakė ūkininkas.

Dievas Senelis supyko ir pavertė jo žmoną už neklausymą lape. (Užrašė P. Rakutis, pasakė J. Sarapinas, Paberžės km., Deltuvos vl.).

Meška (Ursus arctos).

A. Pasakų apie mešką turėjau 12, būtent: Litwa, 78—79 p. (241), Kėdainių ap. (242), Pumpėnų ap. (243), Valkininkų ap. (244), Ukmergės ap. (245, 246), Deltuvos ap. (247, 248), Pabaisko ap. (249), Siesikų ap. (250), Žemaitkiemio ap. (251), Alvito ap. (252).

B. Paminėtose pasakose težymus vienas variantas, būtent, kartojama ta pati pasaka, kurioje sakoma, kad Dievas meška pavertęs žmogų.

Kitą kartą Dievas (var. = Kristus su apaštalais), pasivertęs senu elgeta, keliavo po žemę. Nedoras žmogus sugalvojo Jį pagąsdinti: apsivilko išverstais kailiniais, ir, baisiai rėkdamas, kai elgeta prisiartino, puolė prie jo iš po tilto (var. = krūmų). Už tai Dievas pavertė tą nedorąjį žmogų meška, kuri ir dabar tebeturi plikas letenų apačias žmogiškai savo praeičiai atsiminti.

Be to, tenka paminėti kad pasaka Nr. 243 savuoju turiniu primena šio rinkinio pasakas Nr. Nr. 218—220.

C. Pasakų apie mešką skirtumai:

Keliavo: Dievas senelio pavidalu (241, 244, 247, 249—251), Kristus su mokiniais (242, 245), Dievas su apaštalais (248), Die-

vas su mokiniais (252), Dievas su šv. Petru (246); vienos pasakos (243) nurodymu, visa tai įvyko, kai žydai vedė kankinamąjį Kristų per tiltą.

Įvykis atsitiko senų senovėje: ant tilto (241—243, 245, 252), ant žemės (244), ties krūmais (246), rugių lauke (249), lauke (250), nenurodyta kur (247, 248, 251).

Įvykio priežastimi buvo: noras pagąsdinti (241, 242, 244—251), noras paniekinti Kristų (249), noras apiplėšti (254).

Gąsdintojais (var. = paniekintojais, plėšikais) dalyvavo: nedoras žmogus, vardu Baltrus (241), nedoras žmogus (249), trys žmonės (242), žydai (243), elgeta (244), arklininkai (245), piemuo (246), moteriškė (247, 251), naktigoniai (248), artojas (250), du plėšikai (252).

D. 241. Kitą kartą Dievas senelio pavidalu ėjo per tiltą, o nedoras žmogus, vardu Baltrus, sėdėdamas netoliese ties akmeniu, sugalvojo pagąsdinti pavargusį Senelį ir kad suriks nežmonišku balsu. Dievas už tokią nepagarbą pavertė žmogų meška, palikdamas jam užpakalines kojas tokias, kokias jis turėjo žmogumi būdamas. (Litwa, 78—79 p.).

242. Kitą kartą Kristus, mokydamas žmones, ėjo su savo mokiniais per tiltą. Ėjo tuo pat keliu trys žmonės ir, sugalvojo: kas eis tuo tiltu, išgąsdinti tuos. Tie žmonės buvo apsivilkę išverstais kailiniais ir atrodė, kaip meškos. Kai Kristus su mokiniais ėjo per tiltą, išlindo tie žmonės iš po tilto ir norėjo Jį išgąsdinti, bet Kristus pamatė juos ir tarė:

— Kad norėjot mane išgąsdinti, tai ir pavirskite meškom!

Tie žmonės pavirto meškom ir nudūmė į mišką. (Užrašė O. Leskauskaitė, Kėdainiuose).

243. Kai Kristus vaikščiojo po žemę ir darė stebuklus, žydai paėmė Jį ir norėjo nužudyti. Prieš nužudymą jie įvairiais būdais kankino ir tyčiojosi iš Kristaus. Taip vienas žydas, išsivertęs kailinius, palindo po tiltu, o kai Kristus ėjo tuo tiltu, tai žydai Jį paklausė:

— Jei tu esi Dievo Sūnus, tai pasakyk, kas čia po tiltu!

— O gi meška! — atsakė žmogus.

Išgirdę tai, žydai baisiai pradėjo tyčiotis ir delnais ploti. Bet tuojau nustebo, nes pamatė išbėgant vietoj žydo maurojančią mešką. (Užrašė B. Jankauskas, Pumpėnų m.).

246. Senų senovėje vaikščiojo Dievas su šv. Petru. Vieną kartą jie ėjo pro ganančius bandą piemenius. Piemenys, pamatę iš tolo ateinant praeivius, sumanė juos išgąsdinti. Vienas piemuo apsivilko iš-

verstais kailiniais ir pasislėpė šalia kelio augančiuose krūmuose. Dievas visą tai matė ir ramiai ėjo. Kai Jis su šv. Petru priėjo krūmus, kuriuose buvo pasislėpęs piemuo, tai piemuo šoko iš jų ir jau norėjo pakeleivius išgąsdinti, bet Dievas visai ramiai tarė jam:

— Norėjai būti meška, tai ir būk! — Ir piemuo pavirto amžinai meška. (Užrašė A. Milevičiūtė, pasakė O. Skapienė, Ukmergės m.).

247. Naktigoniai pamatė ateinantį būrelį žmonių — Dievą su mokiniais. Išvertė kailinius ir roplomis ėjo jų gąsdinti. Dievas už tai pavertė juos meškomis. (Užrašė E. Kaselytė, Deltuvoje).

249. Kitą kartą Dievas, elgetos rūbais apsirengęs, vaikščiojo po žmones ir mokino juos gerų darbų.

Vienas žmogus, norėdamas pagąsdinti elgetą, pasislėpė rugiuose, o kai pastarasai prisiartino, tai ropomis, lyg kokia meška, pradėjo slinkti artyn prie jo. Dievas, pastebėjęs tai, tarė:

— Kad tu mane norėjai išgąsdinti meškos pavidalu, tai ir per amžius būsi meška.

Sulig tais žodžiais žmogus ir pavirto meška. (Užrašė M. Pavydytė, Alionių km., Pabaisko vl.).

251. Kitą kartą Dievas vaikščiojo po pasaulį. Viena moteriškė išsivertė kailinius ir sugalvojo Jį pagąsdinti.

Dievas, tai matydamas, tarė:

— Dar nėra tokio žvėries, tai tu būk meška!

Nuo to meto meška ir panaši į moterį. (Užrašė N. Niauraitė, pasakė L. Kapočius, Kunigiškių km., Žemaitkiemio vl.).

252. Kitą kartą Dievas ėjo su savo mokiniais. Buvo jau vakaras, ir Jis turėjo eiti per tiltą. Kai tik užėjo ant tilto, iš po jo išlindo du išverstais kailiniais vyrai, kurie panoro juos iškrėsti, nes manė pas juos pinigų rasti.

Bet Dievas tarė:

— Norite būti lokiais — būkite! — ir tie vyrai pavirto lokiais ir nubėgo į tamsią girią. (Užrašė A. Grajauskaitė, Viščiakaimio km., Alvito vl.).

Ožka (Capra hircus).

A. Pasakų apie ožką turėjau 12, būtent: Liet. Pas. I dl., 9 p. (253), Liet. Pas. II dl., 10 p. (254), Josvainių ap. (255), Gustonių ap. (256), Panevėžio ap. (257, 258), Pumpėnų ap. (259), Subačiaus ap. (260), Deltuvos ap. (261), Pabaisko ap. (262), Ukmergės ap. (263, 264), Žemaitkiemio ap. (265). Paminėtų

pasakų Nr. Nr. 253, 254, 256, 259 ir 260 jau buvo išspausdinti „Mūsų Tautosakos" Nr. 2.

B. Paminėtose pasakose žymūs 5 variantai, būtent:

I. Ožką padarė velnias, bet niekaip negalėjo įkvėpti jai gyvybės, kurią ožkai paskum suteikė Dievas. Velnio padaryta ožka turėjo ilgą uodegą ir norėjo pabėgti, bet velnias griebė ją už uodegos ir žymią jos dalį nutraukė. (253—256, 259).

II. Kitą kartą kaimo mergaitė pasijuokė iš Dievo Senelio, pamėgdžiodama Jį ožkos balsu. Dievas už tai ją pavertė ožka (257, 261—264).

III. Ožiu buvo paverstas ūkininkas, kuriam neužderėdavo žirniai ir kuris iš piktumo ne tiktai nedavė seneliui elgetai išmaldos, bet dar liepė prašyti jos velnią (258). Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

IV. Kitą kartą velnias norėjo sugundyti žmogų ir tuo tikslu apsiėmė pastatyti tiltą. Kas pirmas sulig jų sutartim tuo tiltu būtų ėjęs, tas turėjo atitekti velniui. Žmogus pasiuntė pirma per tiltą eiti ožką, kuriai velnias iš pykčio nutraukė uodegą (260).

Pasaka išspausdinta „Mūsų Tautosakos" Nr. 2.

V. Velnias, pasivertęs gražia mergaite, tyčiojosi iš Dievo Senelio, paskum kurį jisai sekė ir bliovė ožkos balsu. Dievas už tai ir pavertė tą velnią ožka (265).

Pasaka išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

C. Pasakų apie ožką pirmojo varianto skirtumai:

Velnias padirbo juodą ožką ir pastatė ją ant tvoros (253), nulipdė ožką su didele, ilga uodega (254), padarė ožį, kuris nevaikščiojo (255), norėjo prisigerinti žmonėms ir padaryti jiems gyvulį, kuris duotų ir mėsos ir pieno (256), nulipdė iš molio ožką su ilga uodega (259).

Dievas baksterėjo ožkelę lazdele, ir ji nušoko žemėn (253), pūstelėjo ožkai snukin — ir ji ėmė bėgti, o velnias nutvėrė ją už uodegos ir žymią jos dalį nutraukė (254), liepė velniui tarti atsistojus prieš ožį: „Griebk velnią" (255), norėjo padėti žmonėms ir sutvėrė jiems karvę (256), pūstelėjo ožką, ir ji pradėjo bėgti, o velnias nusitvėrė jai už uodegos ir norėjo ją sulaikyti, bet ožka iš jo ištrūko ir pabėgo; bebėgdama įstrigo tvoron, ir uodegos dalį nusitraukė (259).

Ožka liko su balta žyme kaktoje (253), nubėgo keliu (254), ožys prarijo velnią ir pabėgo į pasaulį (255), ūkininkas velnio pa-

dovanotą ožką išvijo laukan (256), ožka tebeturi trumpą uodegą (259).

Be to, tenka paminėti, kad šio varianto pasakos savuoju turiniu primena pasaką Nr. 200 apie avelę.

Pasakų apie ožką antrojo varianto skirtumai:

Po žemę vaikščiojo Kristus su šv. Petru (257, 263, 264), Dievas su šv. Petru (261, 262).

Juos pamėgdžiojo, ožkos balsu bliaudama: graži mergaitė (257, 261, 263), kaimo merga (262, 264).

Velnias mėgino ožką įvaryti tvartan ir nutraukė jai uodegą (262—264).

D. 255. Senų senovėje gyveno pasaulyje Dievas, kuris vaikščiojo po žemę ir darė stebuklus. Tai pastebėjęs velnias ir tarė Dievui:

— Dieve aš padariau ožį, bet jis nevaikščioja!

— Papūsk jam į ausį ir sakyk: griebk mane! — pamokino Dievas.

Velnias taip ir padarė: nulipdė iš molio ožį ir tarė: „Griebk Dievą"!

Bet ožys nė krust! Antrą kartą taip pat tarė, bet vistiek nieko nesidarė. Tuomet velnias vėl ėjo skųstis pas Dievą, kuris vėl jį pamokino:

— Nesakyk „griebk Dievą", bet „griebk velnią".

Tuomet velnias parėjo į pragarą, papūtė ožiui į ausį ir sako:

— Griebk velnią!

Ožys šoko, surijo velnią ir išbėgo į pasaulį. Nuo to laiko ir gavome ožius. (Užrašė Z. Mažeikaitė, pasakė J. Mažeika, Rusenių km., Josvainių vl.).

257. Kitą kartą ėjo elgetomis pasivertę per žemę Kristus su šv. Petru. Eina jie abu per vieną kaimą, beeidami pamatė žiūrinčią pro langą gražią mergaitę, kuri garsiai sušuko:

— Žiūrėkit, kokie negražūs seniai eina! Bee, bee, bee!

— Taip tu visuomet bliausi! — pamatęs mergaitę, Kristus tarė.

Ir tą valandą iš mergaitės pasidarė ožka su ragais ir barzda. (Užrašė J. Liutkūtė, pasakė P. Praninskienė, 51 mt. amžiaus, moka skaityti, rašyti nemoka, Panevėžyje).

261. Vieną kartą Dievas tarė šv. Petrui:

— Dangaus vartų raktus imk ir turėk, o aš eisiu žemėn pasižiūrėti, ką žmonės veikia. — Ir, pasivertęs elgeta, nusileido žemėn.

Eina Dievas per vieną kaimą, kur bernas kyšt galvą iš trobos, o graži merga ir sako garsiu balsu:

— Žiūrėkit, žiūrėkit, koks Dievas eina! Bee, bee, bee!

Dievas pažiūrėjo į mergą ir tarė:

— Taip tu nuo šiol ir bliausi ne žmogaus balsu!

Tą valandą iš mergos pasidarė graži, didelė su barzda ir tokiais riestais ragais ožkutė, kuri rėkė:

— Bee, bee, bee!..

Taip ji visą amžių ir rėkė ne žmogaus, bet ožkos balsu. (Pasakė R. Dainienė, 93 mt. amžiaus, Saliečių km., Deltuvos vl.).

258. Gyveno kartą ūkininkas. Jam labai nederėdavo žirniai. Vienais metais jis gavo mažiau žirnių, negu buvo pasėjęs. Ūkininkas labai pradėjo pykti ant Dievo ir Juo nebetikėti.

Kartą, kai ūkininkas namuose Dievą keikė, užėjo pas jį kažkoks Senelis, prašydamas išmaldos. Seneliui ūkininkas pasakė, kad jis išmaldos neduos, nes nieko neturi. Tada Senelis pradėjo poterius kalbėti:

— Dieve, duok mums duonos kasdieninės!

Ūkininkas, išgirdęs, kad Senelis Dievą mini ir duonos Jį meldžia, smarkiai suriko:

— Melsk velnią, o ne Dievą!

Tada Senelis pasakė ūkininkui:

— Jei esi toks užsispyrėlis, tai tapsi ožiu!

Taigi ožiai yra kilę iš ūkininkų. (Užrašė B. Giminauskaitė, pasakė E. Balčiauskas, 87 mt. amžiaus, Panevėžyje).

265. Kitą kartą ėjo su lazda pašonėje po pasaulį Dievas Senelis ir mokino žmones gerų pavyzdžių.

Piktoji dvasia, pasivertusi gražia mergaite, visą laiką sekė paskui Dievą ir norėjo įvesti Jį į pagundą. Ji vis sekė paskui Dievą ir vis bliovė: „Mee, mee".

Dievas atsigręžė ir tarė:

— Eik tu nuo manęs, velniau! Dabar visą laiką bliausi ir pavirsi ožka!

Piktoji dvasia ir pavirto ožka. Be to, Dievas dar nutraukė ožkai uodegą.

Taip ir atsirado ožka su trumpa uodega. (Užrašė A. Skuodis, Vincentavo km., Žemaitkiemio vl.).

Šeškas (Putorius foetidus).

A. Pasakų apie šešką turėjau vieną, būtent: Vilkaviškio ap. (266).

B. Pasakos turinys: šešku buvo paverstas žmogus, kuris gavėnioje mėsą valgydavo.

D. 266. Kitą kartą gyveno žmogus, vardu Šeškas, kuris pasninko dienoje valgydavo mėsą. Kartą Dievas, vaikščiodamas po žmones, elgeta apsirėdęs, nuėjo pas Šešką ir paprašė valgyti. Nors buvo pasninko diena, bet Šeškas padavė Jam vištą.

Dievas ir paklausė:

— Kodel tu gavėnioje, pasninko dieną, valgai mėsą?

— Kad aš neturiu ko kita valgyti, — atsakė jam Šeškas.

— Kad tavo visas svirnas priverstas javų ir daržovių, — tarė Dievas.

Tada jau Šeškas negalėjo gintis, ir Dievas jam tarė:

— Tu pavirsi šešku ir ėsi mėsą!

Kai tik Dievas tuos žodžius pasakė, Šeškas ir pavirto nedideliu žvėreliu — šešku.

Nuo to laiko atsirado šeškai, kurie ir dabar ėda mėsą. (Užrašė S. Danilevičius, Vilkaviškis).

Šikšnosparnis (Chiroptera).

A. Pasakų apie šikšnosparnį turėjau vieną, būtent: Biržų ap. (267).

B. Pasakos turinys tolygus suglaustai atpasakotam „paukščių ir žvėrių keturkojų karo" dainos turiniui:

Kitą kartą paukščiai ir žvėrys kariavo. Šikšnosparnis sulig tuo, kuri pusė laimėdavo, prie tų ir prisidėdavo. Šikšnosparnio klastą visi pažino ir pradėjo jo šalintis.

D. 267. Kitą kartą buvo kilęs tarp žvėrių ir paukščių karas. Abu pulku ties Uralo kalnu didelį karą kėlė. Bet ilgą laiką karas nei vienai, nei antrai pusei nesisekė. Šikšnosparnis tad abiem pusėm tarnavo: kai paukščiai nugalėdavo, tai jis prie paukščių pristodavo, bet kai žvėrys laimėdavo, tai jis prie jų pristodavo. Kai jau buvo taika padaryta ir kariuomenė ėjo namo, tai šikšnosparnis vėl prie paukščių pristojo, bet paukščiai jo, del neištikimumo, nepriėmė. Taip pat ir žvėrys jo nepriėmė. Del to šikšnosparnis ir dabar, paukščių ir žvėrių nekenčiamas, slapstosi nuo jų ir tiktai vakare, kai visi gyvuliai sugula, išskrenda maisto ieškoti. (Užrašė J. Vaisiūnas, pasakė M. Uosienė, Biržų ap.).

Šuo (Canis familiaris).

A. Pasakų apie šunį turėjau 44, būtent: Liet. Pas. I dl. 11 p. (268), Liet. Pas. Yv. II dl. 201 (269), Liet. Pas. Yv. III dl., 163

(270), Liet. Chr. 369 p. (271), Josvainių ap. (272), Kėdainių ap. (273), Naujamiesčio ap. (274, 275), Panevėžio ap. (276, 277), Traupio ap. (278), Troškūnų ap. (279), Betygalos ap. (280), Kuršėnų ap. (281), Balninkų ap. (282), Deltuvos ap. (283—291), Kavarsko ap. (292), Pabaisko ap. (293—296), Siesikų ap. (297), Ukmergės ap. (298—309), Vilkaviškio ap. (310—311).

B. Paminėtose pasakose žymiu 14 variantų, būtent:

I. Kitą kartą rugių varpos augdavo didelės: nuo stiebo apačios ligi viršūnės. Žmonės, daug duonos turėdami ir jos nebrangindami, savo elgesiu tiek užrūstino Dievą, kad Jis rado reikalingu juos pabausti ir ėmė braukt rugių varpą, ją ne tiktai mažindamas, bet ir visai nubraukdamas. Tuo metu atsirado šuva, kuris paprašė Dievą visos varpos nebraukti — palikti nors truputį ir jo daliai. Dievas šunies prašymo paklausė ir paliko nedidelę rugio varpą.

Taigi dabar ir sakoma, kad žmogus gyvena šunies (var. = katės) dalimi (268, 270—273, 280, 281, 306).

II. Kitą kartą siautė badas. Šuva kaukdamas išprašė iš Dievo žmonėms pagelbos. Tokiu būdu ir virto šuva žmonių išgelbėtoju (274, 276).

Trečiojo (269), ketvirtojo (304), penktojo (275), šeštojo (277) ir septintojo (278) variantų pasakos, kurių turėjau tiktai po vieną, išspausdintos žemiau be ypatingų pakeitimų.

VIII. Kitą kartą ir medžiai šnekėdavo (var. = jais būdavo pasivertęs Dievas). Jie, žmogaus kertami, ko šisai prašydavo, tą jam ir duodavo. Vieną sykį kirto medį vargšas žmogus, kuriam kertamasai medis pakartotinai suteikė duonos ir kito turto. Kai žmogus panorėjo su visa savo šeimyna tapti dievais, tai Dievas pavertė juos šunimis (279, 282—284, 286, 287, 290, 297—299).

IX. Gobšus žmogus, įvairiais būdais turtuoliu tapęs, panorėjo dar turtingesnis tapti ir net su visa šeimyna dievais virsti. Už tat jis ir visi jo namiškiai ir buvo paversti šunimis (291—295, 302, 307).

X. Kitą kartą turtingas žmogus pagailėjo elgetai, kuriuo pasivertęs vaikščiojo Dievas Senelis, nakvynės. Už tai jis ir buvo paverstas šunimi (285, 288, 289, 296, 300, 303, 305, 310).

Vienuoliktojo (301), dvyliktojo (308), tryliktojo (309) ir keturioliktojo (311) variantų pasakos, kurių turėjau tiktai po vieną, išspausdintos žemiau be ypatingų pakeitimų.

C. Pasakų apie šunį pirmojo varianto skirtumai:

Atsitikimas įvyko: senų senovėje, kai rugių varpos augdavo visu šiaudo ilgumu (268, 271, 272, 280, 281), senų senovėje, kai Dievas Senelis žeme vaikščiodavo (273, 306),

Dievą užrūstino: žmonių nepasitenkinimas gerais derliais (268, 281), netikęs moterų elgesys su javais (270—272), pardavinėjimas javų už degtinę ir kitoks jų darkymas (273), pasiturinčiųjų žmonių nenoras sušelpti pavargėlį (306), nepažymėta (280).

Moterys tuo būdu darkė javus, kad viena jų: duonos gabalu šluostė vaikui užpakalį (270), blynu šluostė vaikui užpakalį (271), duona nugrindo grindis, padarė iš duonos vaikui sėdynę (272), rugių sauja nušluostė susipurvinusį vaiką (273).

Pasigailėjimo iš Dievo išprašė šuniukas, kuris: apžiojo varpos galą (268, 271, 281), išmaldavo lietų (270, 272); šuva veiksme visai nedalyvauja (273, 280, 306).

Dievo Motina išprašė palikti nedidelę varpą katės ir šunies daliai (280).

Dievas Senelis, niekeno neprašomas, paliko nedidelę varpą katės ir šunies daliai (306).

Pasakų apie šunį antrojo varianto antroji pasaka (276) man pačiam padarė įspūdžio, lyg jinai būtų buvusi užrašyta pirmosios šio varianto pasakos (274) įtakoje. Taigi jų skirtumų čionai ir neminiu, o turinį atitinkamoje vietoje tepaduodu pirmosios pasakos (274).

Pasakų apie šunį aštuntojo varianto skirtumai:

Kitą kartą žmogus kirto: obelę (279, 282, 283, 286, 287, 290, 298, 299), eglutę (297), nepažymėta kurį medį (284).

Medžiai šnekėjo todėl, kad: jame buvo Dievas (279), Dievas buvo pavirtęs medžiu (286, 287, 298).

Šalia medžio buvo Dievas Senelis, kuris prašė medžio nekirsti (283).

Pro šalį ėjo Dievas Senelis, kuriam pagailo kirtėjo (284).

Pasakų apie šunį devintojo varianto pasakos savo turiniu labai artimos aštuntojo varianto pasakoms. Jos tik tuo skiriasi, kad devintame variante neminimas medžių gabumas šnekėti.

Paminėto varianto pasakų skirtumai šie:

Turtingu tapo: neturtingas žmogus (291), žuvininkas (292, 293), vargšas, kuriam Dievas primalė pilnas girnas miltų (294), vargšas, kuris gerai priėmė Dievą Senelį (295, 302), neturtingas žmogus, kuriam turtų davė pakeleivingas Senelis (307).

Vargšas tuo buvo nusipelnęs, kad: atidavė pakeleivingam elgetai Dievui savo pamestus ir to elgetos rastus pinigus (292), paleido pagautą žuvelę (293), priglaudė vargingą Senelį Dievą (295, 302).

Pasakų apie šunį dešimtojo varianto skirtumai:

Keliavo ir nakvynės prašė: Dievas Senelis su šv. Petru (285, 289), Dievas (288, 296, 300, 303, 305), Senelis (310).

Nakvynę suteikti prašomi, žmonės Dievui Seneliui pasiūlė: javus kulti ir nenorėjo Dievo su Šv. Petru vienų palikti jaujoje (285), moteris, Dievo nepažinusi, išvarė Jį (288), užstūmė duris ir Dievo neįsileidė (289), davė Dievui nakvynę (296), labai šiurkščiai suriko ant Dievo (300), iš šykštumo neįsileido Jo (303), 305), nedavė Dievui Seneliui pavalgyti (310).

Nusidėję žmonės buvo paversti: šunimis (285, 286), kale (288), šunimi, kale ir šuniukais (289, 300, 303, 305, 310).

D. 268. Kitą kartą, kai dar augdavo ant viso šiaudo varpos su grūdais, ėmė žmonės rūgoti, kad daug Dievo dovanos eina niekais. Mat, gerokai grūdų palikdavo ant ražienų, gerokai piaunant nusibarstydavo.

Viešpats Dievas, nesikęsdamas žmonių murmėjimu, atėjo ant dirvos ir ėmė braukti varpą nuo apačios į aukštą, klausdamas žmogų:

— Ar tiek!?

— Ne! — atsakė žmogus.

Viešpats Dievas vėl pabraukė į aukštą ir paklausė:

— Ar tiek?

— Ne! — tarė žmogus.

Dievas vėl pabraukė ir klausia:

— Ar tiek?!

— Dar ne! — sako žmogus.

Viešpats Dievas supykęs būtų visą varpą nubraukęs, jei ne šuniukas, kuris ten buvo. Mat, jis tik kapt ir apžiojo varpos galą: tai tiek varpos ir teliko, kiek šuva apžiojo.

Todel dabar visi taip ir sako, kad žmogus gyvena šunies dalia. (Liet. Pas. I dl., 11 ps.).

270. Kitą sykį javai augdavo daug didesni, negu dabar: varpos būdavo ištisai per visą šiaudą nuo žemės ligi viršui. Žmonės tuomet, buvo labai išdykę: viena moteris duonos gabalu nušluoščiusi savo vaikui užpakalį.

Dievas už tai nedavė lietaus ar per tris vasaras. Žmonės pradėjo badu mirti ir ėmė prašyti Dievą lietaus. Bet Dievas nesidavė žmonėms savęs permaldauti.

Tuomet šunelis pradėjo Dievą melsti, tarydamas:

— Dieve, duok nors tokią varpelę, kokią aš apžioju!

Dievas šunelio išklausė, ir dabar tokios trumpos varpos tebeauga, nes sakoma: „Žmogus būna šuns dalyje". (Liet. Pas. Yv. III dl., 163).

271. Senybėje, sako, rugių varpos augdavo daug ilgesnės — nuo viršūnės ligi pašaknės. Žmonės, turėdami daug grūdų, visiškai, sako, išdirgo, kad net jų moterys pradėjo vaikams užpakalius blynais šluostyti.

Dievas už tokius darbus ant žmonių labai supyko ir norėjo, nubraukydamas varpas, juos badu numarinti.

Šuva, matydamas, kad Dievas nubraukys rugius ir jam nebebus ko ėsti, pradėjo Dievą prašyt, kad paliktų nors tiek varpos, kiek jis jos apžios.

Dievas šunio ir paklausė.

Dar ir šiandien sakoma: „Durnas tas gaspadorius, katras šunio nekenčia, — šunio dalia sako, gyveni". (Liet. Chr., 369 p.).

272. Senovėje varpos buvo daug didesnės, negu dabar. Jos augdavo nuo šiaudo viršaus ligi žemės. Bet žmonės tuomet buvo labai išdykę, o viena moteriškė iš duonos nugrindo grindis, kita savo vaikui sėdynę padarė.

Dievas už tai žmones nubaudė, ir paskui nebuvo didelių varpų.

Žmonės, neturėdami ko valgyti, pradėjo labai sirgti. Jie prašė, kad Dievas jiems dovanotų jų nusidėjimus, bet Dievas nedovanojo.

Tada šunelis dar paprašė:

— Viešpatie, duok lietaus, kad varpos būtų, kaip mano gerklė!

Ir nuo tos dienos buvo varpos, kaip šunies gerklė. (Užrašė E. Vaitkevičius, pasakė V. Vaitkevičienė, Angirų km., Josvainių vl.).

280. Senovėje rugio varpa buvo per visą šiaudą. Dievas ant žmonių supyko ir, norėdamas juos nubausti, griebė iš pykčio rugių varpą ir norėjo ją nutraukti, bet Jo Motina išmeldė, kad paliktų šunelio ir katelės daliai.

Taigi Dievas ir paliko, o mes ligi šiol katės ir šunies dalimi maitinamės. (Užrašė Vl. Tiškus, pasakė Mt. Gervė, Būdų vnk., Betygalos vl.).

281. Senų senovėje javų varpos buvo ligi pat žemės. Žmonės nebeturėjo kur grūdų dėti. Tada jie pradėjo rūgoti ant Dievo. Dievas, sužinojęs, kad žmonėms perdaug grūdų, atėjo į rugių lauką, paėmė varpą už apačios ir braukia grūdus. Braukdamas, klausia žmonių:

— Ar dar braukti?

Žmonės Jam nieko neatsakė.

Dievas gal būtų nubraukęs visą varpą, tik staiga kur buvęs, kur nebuvęs — šust šunytis. Apžiojo jis likusį varpos galą ir sako:

— Dieve, palik nors mano dalį!

Dievas paklausė šunelio ir daugiau grūdų nebebraukė.

Nuo to laiko varpa pradėjo augti tokio didumo, kiek tuomet šunelis buvo ją apžiojęs.

Geri ūkininkai, kepdami duoną, visuomet iškepa šuniui pagrandį. Jie sako, kad visi žmonės šunies dalimi mintą. (Užrašė J. Stonytė, pasakė T. Stonienė, Kuršėnų ap.).

301. Kai tik atsirado visokių javų, Dievas, pasivertęs seneliu, ėjo po žemę, prašydamas išmaldos. Užėjo Jis pas vieną turtingą šeimą ir paprašė visokių javų. Tik jam sako, kad patys nieko neturį. Senelis nuėjo tuomet į lauką ir, paėmęs vieną rugių varpą, pabraukė ją ir paliko tik šunies ir katės daliai, o žmonėms nieko.

Dabar žmonės ir minta katės ir šunies visokių javų dalimi. O tuos žmones, kurie Dievui nedavė išmaldos, Dievas pavertė pelėmis. Užtat dabar ir yra daug pelių. (Užrašyta Ukmergėje).

274. Vienais metais buvo labai didelis badas. Žmonės iš bado mirte mirė. Vienas žmogus turėjo gerą ir ištikimą šunį. Tas šuo nuėjo į sodą, atsitūpė ant paskutinių kojų ir taip graudžiai pradėjo kaukti, kad net gaila buvo į vargšą šunelį ir pažiūrėti.

Dievas, išgirdęs tokį vargšo šunelio kauksmą, pasigailėjo šunyčio ir numetė šalia jo duonos gabalą. Bet šuo nė žiūrėti nežiūrėjo į tą duoną, tik dar graudžiau ėmė kaukti. Tuomet Dievas suprato, kad šunelis prašo ir žmonėms maisto. Pagailo Dievui šunies, ir tik delto ištikimo šunies Jis atsiuntė žmonėms duonos.

Delto mes turime šunį labai mylėti, nes jis mus išgelbėjo nuo bado. (Užrašė P. Valentinavičiūtė, Vaišvilčių km., Naujamiesčio vl.).

269. Kartą ėjo Dievas per sodžių, ir šuva šoko jį loti.

— Kam gi tu mane loji? Aš gi tave sutvėriau! — sako jam Dievas.

— Matyt, neturėjai darbo, kad mane sutvėrei! — atsakė šuva. — Daug būtų buvę geriau, kad tu manęs nebūtum sutvėręs! Dabar nereiktų man kęsti ir šaltis ir lietus! — dar pridūrė šuva. (Liet. Pas. Yv. II dl., 201).

304. Kitą kartą Dievas, tverdamas gyvulius, suteikė jiems balsą. Tik vienas šuva liko be balso ir nuėjo pas Dievą skųstis, kodel visi gyvuliai turi balsą, o jis neturi. Dievas jam tarė:

— Tu visados turėsi loti, bet tik tada, kai išgirsi, kad kas kitas balsą pakelia!

Dabar šuva, kai tiktai išgirsta, kad kas nors sukrutėjo ar žmogus kokį balsą pakelia, tuojau ir pradeda loti. (Užrašė L. Pečiūra, Ukmergėje).

275. Kai Dievas sutvėrė žmogų, tai šis begyvendamas pamatė, kad jo nė vienas gyvulys nenori mylėti.

Mano sau žmogus:

— Eisiu pas Dievą ir prašysiu, kad sutvertų gyvulį, kuris mane mylėtų!

Nuėjo jis pas Dievą ir prašo, kad jam sutvertų gyvulį, kuris jį mylėtų.

— Tebūnie tas gyvulys šuo! — tarė Dievas.

Žmogus dar prašo, kad šuo ir supykęs būtų jam geras. Dievas sutiko. Bet čia šuo įsikišo, sakydamas:

— Tokiam sutvėrimui aš netarnausiu! Kad tarnausiu, tai ir valdysiu jį, nes ir aš noriu, kaip ir kiti gyvuliai, turėti sau sutvėrimą, kuris manęs bijotų!

Tuomet Dievas tarė:

— Kad tu taip nori, kad tavęs bijotų, tai bijos daug gyvulių, net ir žmogus. Bet tu turėsi tarnauti ir klausyti jo ir jam ištikimas būti. Galios tu neturėsi ant nieko! Žmogus tave valdys!

— Aš jo klausysiu, jei jis manęs nemuš, ir tada kito nieko neklausysiu, net ir tavęs, Dieve! — atsakė šuo.

Dievas supyko ir tarė:

— Kad tu nenori manęs klausyti, tai tave žmogus muš ir tu turėsi jo klausyti ir prasčiau už kitus gyvulius ėsti! Ir išvarė Dievas žmogų su šunim, įsakydamas šuniui, kad jis gerai tarnautų žmogui. (Užrašė P. Valentinavičiūtė, Vaišvilčių km., Naujamiesčio vl.).

277. Kitą kartą šunys sušaukė seimą, nes jiems buvo labai bloga gyventi. Visi susitarė vieną šunį siųst pas Dievą, kad šis apskųstų žmogų ir palengvintų jų gyvenimą.

Kai šuo pasiskundė Dievui, tuomet Dievas tarė:

— Nuo šios dienos jums bus kviečių lakalas, pūkų patalas!

Eina namo šuo patenkintas ir vis kartoja Dievo žodžius. Jam beeinant pasipainiojo žmogui po kojų, ir tas suriko:

— Ar tu neisi lauk! Ašakų lakalas, spalių patalas!

Užmiršo šuo, ką buvo pasakęs Dievas, ir pradėjo žmogaus žodžius sakyti: „Ašakų lakalas, spalių patalas“. Parėjo namo ir pasakė šunims, kad Dievas pasakė: „Ašakų lakalas, spalių patalas“.

Šunys labai nuliūdo ir išsiskirstė iš seimo.

Nuo to laiko visuomet šuniui ašakų lakalas, spalių patalas. (Užrašė O. Markevičiūtė, pasakė Jurgaitienė, Panevėžyje).

278. Kitą kartą žmogus sėjo rugius.

Atėjo Dievas, pasivertęs elgeta, ir sako:

— Padėk Dieve!

— Dėkui! — atsakė artojas.

— A, tai rugius sėji? — sako Dievas.

— Taip! — atsakė artojas.

— Čia gera dirva! Jei Dievas padės, gali dideli rugiai išaugti! — ėmė kalbėti Dievas.

— Kad gera dirva, tai ir be Dievo užaugs! — atsakė artojas.

— Nu, pažiūrėsi, ar taip bus, kaip tu sakai, — pasakė Dievas ir nuėjo per dirvą.

Atėjo ruduo. Žiūri artojas, kad rugių kaip ir nėra. Jie tik ten užaugo, kur Dievo pėdos buvo.

Pamatė tai artojas ir, parėjęs namo, sako:

— Jei būčiau žinojęs, tai būčiau tą elgetą po visą lauką už plaukų išvalkiojęs!

Dievas išgirdo tuos artojo žodžius ir tarė:

— Tai tu taip elgtumeis su žmogum! Ė, tai tu būsi šuo!

Ir nuo to laiko tas artojas virto šunimi. (Užrašė St. Sližys, pasakė A. Vaitkevičienė, Traupio m.).

279. Kitą kartą medžiai šnekėdavo, nes juose būdavo Dievas.

Vienas žmogus nuėjo į mišką obelaitės kirsti. Ši ėmė prašyti, kad jos nekirstų. Žmogus sako:

— Aš duonos neturiu!

— Nekirsk manęs, tau bus duonos! — atsakė jam obelaitė.

Parėjęs namo žmogus rado duonos, bet jam to negana. Pasitaręs su pačia, vėl ėmė tą obelaitę kirsti.

— Juk duonos turi, ko tau dar reikia? — klausia jį obelaitė.

— Kad duonos ir turiu, bet ponu noriu būti! — sako jai kirtėjas.

— Eik namo, būsi ponu! — tarė obelaitė.

Žmogus paponavo ir vėl jam negana. Susitaria jis su pačia vėl eiti obelaitės kirsti.

— Ko dar jums reikia? — klausia juos obelaitė.

— Mes norime būti karaliais!

— Eikit namo ir būsit karaliais! — atsakė jiems obelaitė.

Žmogus, pabuvęs karalium, vėl nepatenkintas. Ir nuvažiavo jis su žmona, su sūnum, su daugybe tarnų ir palydovų karietose kirsti tos obelaitės. Karalius su karaliene ir karalaičiu eina kirsti obelaitės.

Obelaitė ir klausia juos:

— Ko jums reikia?

— Noriu, kad aš ir mano pati ir vaikai dievais būtumėm! — tarė karalius.

— Tai geriau jūs būkite šunimis! — prabilo obelaitė.

Tuojau karalius ir karalienė, ir karalaitis pavirto šunimis. Visi ponai ir tarnai ėmė juos gaudyti ir glamonėti. Del to ir dabar ponai šunes myli. (Užrašė M. Rogovaitė, Grybulių km., Troškūnų vl.).

283. Kitą kartą gyveno žmogus su šeima, kuris neturėjo duonos. Nuėjo jis į girią ir kerta obelę. Tuo metu pamato jis prie obelės Senelį.

— Ko nori, aš viską tau duosiu! — tarė Senelis

— Aš noriu turėti daug duonos!

— Eik namo ir bus tau duonos! — atsakė Senelis.

Žmogus parėjo namo ir rado duonos.

Bet to jam dar neužteko. Jis vėl eina kirsti obelės. Tas Senelis vėl klausia, ko jam reikia.

— Aš noriu būti karaliumi! — sako žmogus.

— Eik namo ir būsi karalius!

Žmogus parėjo namo ir buvo karaliumi. Nusibodo jam būti karaliumi, jis panorėjo būti Dievu, ir vėl eina į girią prie obelės. Ir vėl ten randa Senelį.

— Ko reikia? — klausia jį Senelis.

— Aš noriu būti Dievu! — sako žmogus.

Nuo šios dienos tavo visa šeima virs šunimis! — tarė jam Dievas ir pavertė visus juos šunimis. (Užrašyta Deltuvoje).

284. Kadaise gyveno neturtingas miško kirtėjas, kuris vienas buvo namuose darbininkas, o valgytojų — daug. Kartą, kai jis kirto medžius, pro šalį ėjo Dievas, pasivertęs elgeta.

— Padėk Dieve! — tarė elgeta.

— Dėkui! — atsakė kirtėjas.

Dievui pagailo kirtėjo, ir Jis tarė jam:

— Mesk kirtęs ir eik namo! Ten grįžęs rasi geresnį gyvenimą. Jei dar ko tau reikėtų, ateik čia ir kirsk medžius — viską tau duosiu!

Kirtėjas metė darbą ir parėjo namo. Parėjo ir mato, kad toje vietoje, kur sena jo pirkelė stovėjo, gražūs namai stovi, pati ir vaikai gražiausiais rūbais apsivilkę.

Žmogus ėmė gražiai gyventi — mat, visko turėjo. Po kiek laiko jo sūnui reikėjo eiti karan. Tėvas labai nenorėjo sūnaus leisti, bijodamas kad nežūtų. Nuėjo jis miškan ir kerta medžius. Pasirodė Dievas ir klausia:

— Ko tau reikia?

— Mano vyriausiam sūnui prireikė karan eiti. Aš bijau, kad jis nežūtų. Tai nenoriu leisti!

— Gerai! Nereikės tavo sūnui karan eiti! — tarė Dievas.

Ir kirtėjo sūnui neteko karan eiti.

Atėjo tokia vasara, kad labai lijo su smarkiomis perkūnijomis. Labai bijojo kirtiko šeima tų griausmų. Tai jis nuėjo miškan ir kerta medžius.

Pasirodė Dievas ir klausia:

— Ko tau reikia!

— Šiemet dažnai lyja, ir su smarkiomis perkūnijomis. Aš ir mano pati labai bijome. Norėčiau turėti tokią galybę, kad galėčiau suvaldyti audras ir perkūnijas! — sako žmogus.

— Tavo norams nebus galo, — tarė Dievas. — Eik namo ir gyvenk pikto šunies vietoje!

Parėjęs namo kirtikas pavirto šuniu ir lojo, lojo visą dieną, lojo visą amžių, nenustodamas. (Pasakė Al. Kuselienė, Saliečių km., Deltuvos vl.).

287. Kitą kartą medžiai šnekėdavo. Žmogus nueis, būdavo, į girią ko nors pasikirsti, tai medeliai imdavo prašyti, kad jų nekirstų ir žmogus, nieko jiems nedaręs, eidavo namo.

Vienas žmogus nuėjo į mišką obelaitės kirsti. Ši ėmė prašyti, kad jos nekirstų.

— Aš duonos neturiu! — sako jai žmogus.

— Nekirsk manęs, tau bus duonos! — atsako jam obelaitė.

Parėjęs namo žmogus rado duonos, bet jam to dar negana.

Pasitarė jis su pačia ir vėl nuėjo obelaitės kirsti.

— Juk duonos jau turi! Ko tau dar reikia? — klausia jį obelaitė.

— Aš noriu būti ponu! — sako jai žmogus.

— Eik namo — būsi ponu!

Tuomet parėjo jis namo ir buvo ponu. Ir dar jam neužteko. Jis vėl nuėjo obelaitės kirsti.

— Ko dar nori? — klausia obelaitė.

— Aš noriu būti karalium!

— Eik namo — būsi karalium!

Tuomet jis pasitarė su pačia, kad būtų jiems gera virsti dievais. Ir vėl jis nuėjo į girią obelaitės kirsti.

— Ko gi dar nori? — klausia jį obelaitė, kuria buvo pasivertęs Dievas.

— Aš noriu būti Dievu! — sako žmogus.

— Verčiau šunim tu lakiok po laukus, negu Dievu būk! — tarė obelaitė.

Ir nuo to laiko žmogus lakioja po laukus, šuniu pasivertęs. (Užrašė V. Jankauskaitė, Deltuvoje).

297. Seniau gyveno kirtėjas, kuris, nuėjęs kartą miškan, rado eglutę ir norėjo ją kirsti. Bet eglutė tarė:

— Jei tu manęs nekirsi, tai aš tave paversiu turtingu žmogumi!

Kaip tarė, taip padarė. Nusibodo žmogui gyvent turtuose. Eina jis vėl pas eglutę ir sako:

— Aš noriu būti karalium!

Eglutė ir pavertė jį karalium.

Nusibodo žmogui ir karaliauti. Vėl jis nueina prie eglutės ir ima kirsti.

— Ko tu nori? — klausia jį eglutė.

— Noriu būti Dievu!

— Dievas jau yra, o šunies dar nėra! — tarė eglutė ir pavertė žmogų šunim. Mat, eglute buvo pasivertęs Dievas. (Užrašyta Daugalių km., Siesikų vl.).

299. Kitą kartą medžiai šnekėdavo. Nueis, būdavo, žmogus į girią medžių kirsti, tai medeliai ir ima jį prašyti, kad jis jų pasigailėtų. Ir žmogus, nieko tokiems medeliams nedaręs, eidavo namo.

Taip vienas žmogus nuėjo į mišką obelaitės kirsti. Ši kad ims žmogų prašyti, kad jis nekirstų jos.

— Aš duonos neturiu! — sako žmogus.

— Nekirsk manęs — tau bus duonos, — tarė jam obelaitė.

Parėjo žmogus namo — ir rado duonos. Bet jam to dar negana. Jis pasiėmė pačią ir vėl nuėjo tos obelaitės kirsti.

— Juk duonos turi! Ko dar tau reikia? — klausia obelaitė.

— Duonos tai turiu, bet aš ponu noriu būti! — aiškina žmogus.

— Eik namo ir būsi ponu! — atsakė jam obelaitė.

Žmogus paponavo — ir vėl jam negana.

Pasitarė jis su pačia ir vėl eina obelaitės kirsti.

— Ko dar tau reikia? — klausia obelaitė.

— Karalium noriu būti, — sako žmogus.

— Eik namo — ir būsi karalium!

Žmogus pabuvo karalium — ir vėl nepatenkintas. Nuvažiuoja jis su pačia pas tą obelaitę karietoje, su daugybe ponų, tarnų. Karalius su karaliene ir karalaičiais prieina prie obelaitės ir ima ją kirsti.

— Ko dabar nori? — klausia obelaitė.

— Noriu, kad aš ir mano pati ir mano vaikai Dievais būtume, — sako žmogus.

— Geriau jūs būkite šunimis! — tarė obelaitė.

Tuojau karalius, karalienė ir karalaičiai visi pavirto šunimis. Ponai ir tarnai ėmė juos glamonėti. Delto ir dabar ponai šunes myli. (Užrašė O. Navikaitė, Ukmergėje).

292. Gyveno kartą žuvininkas su savo moterimi ir dviem vaikais. Vieną kartą išėjo žuvininkas meškerioti ir pametė maišelį su pinigais. Grįžta jis atgal ir sutinka elgetą.

— Ar neradai maišelio su pinigais? Nedaug turėjau ir tuos pamečiau! — sako elgetai žuvininkas.

— Radau, — atsako elgeta ir grąžina jam pinigus.

— Kad tu toks geras, tai gali sau pasilikti tuos pinigus, — tarė žuvininkas.

Eina žuvininkas keliu ir sutinka kitą elgetą. Tasai jam ir sako:

— Kad tu toks geras buvai, tai, parėjęs namo, rasi ten turtų ir gerai gyvensi!

Padėkojo žuvininkas ir, parėjęs namo, rado taip, kaip buvo sakęs elgeta. Neužilgo po to jis vėl eina meškerioti ir išmeta tyčiomis pinigus. Sutinka jisai elgetą ir klausia:

— Ar neradai pinigų?

— Radau! — atsako elgeta.

Tuomet jis vėl atiduoda elgetai pinigus ir eina toliau. Sutinka jis vėl tą patį elgetą, kuris, vėl jį apdovanojęs, nueina savo keliais.

Gavęs daug turto, žuvininkas parėjo namo ir labai džiaugės. Trečią kartą jis vėl sutinka elgetas, bet antrasai elgeta ir sako:

— Kad tau maža tiek turto, tai tu pavirsk šuniu, tavo pati — kale, o vaikai — šuniukais ir vaikščiokit paliai svietą.

Taip ir atsitiko. Tas elgeta, mat, buvo Dievas. (Užrašė E. Kraujalytė, Riklikų km., Kavarsko vl.).

294. Gyveno neturtingi žmonės, kurie nieko neturėjo valgyti. Pradėjo jie prašyti Dievą, kad jiems primaltų pilnas girnas miltų. Dievas primalė. Pati vėl pradėjo prašyti, kad pastatytų jiems gražius namus. Dievas pastatė. Pačiai vis dar neužtenka, ji pradėjo prašyti, kad padarytų visam pasauly juos turtingiausius. Dievas padarė. Pati vėl prašo, kad jos vyrą padarytų karalium, o ją karalienę. Dievas padarė.

Ilgai jie gyveno ir karaliavo. Bet pati vėl pradėjo prašyti, kad Dievas padarytų ją Dieve, o vyrą Dievu. Tuomet Dievas pasakė:

— Liksite šunimis! Tu šuniu, o ji kale! (Užrašė O. Zagreckaitė, pasakė J. Zagreckas, Žuklių km., Pabaisko vl.).

295. Kartą gyveno senelis ir senutė. Jie buvo labai vargingi, net ir duonos kaip kuomet pritrūkdavo. Reikėdavo tai vienam, tai antram eiti elgetauti. Kartą užėjo pas juos vargingas Senelis. Jie priėmė Senelį priėmė, pavalgydino ir paguldė.

Rytą Senelis atsikėlė ir tarė:

— Prašykite kokio nors vieno daikto!

— Duok mums tiek grūdų, kad kai tik ateičiau prie girnų malti — jos būtų visuomet pilnos ir primaltų tiek miltų, jog mums su seneliu niekuomet nepritrūktų duonos! — ėmė prašyti senelė.

— Gerai! Bus! — tarė Senelis, kuris, mat, buvo Dievas.

Antrą kartą vėl užėjo tas Senelis pas tuos žmones. Šie gražiai jį priėmė pavalgydino ir paguldė.

Rytą Senelis atsikėlė ir klausia:

— Ko norite, to prašykite!

— Padaryk mane ponia, o mano senelį ponu! — ėmė prašyti senelė.

— Gerai! — tarė Dievas. — Taip ir bus.

Trečią kartą vėl užėjo Dievas pas tuos senelius. Šie gražiai, kaip ir pirma, Jį priėmė, pavalgydino ir paguldė.

Atsikėlė Dievas ir sako:

— Ko norite, prašykite ir tą gausite!

— Padaryk mane viso krašto gražiausia karaliene, o mano senį — karalium — ėmė prašyti senelė.

— Gerai, — atsakė svetys, — taip ir bus! — taip pasakė ir išėjo.

Ketvirtą kartą atėjo Dievas, pasivertęs seneliu, pas tuos žmones. Jį vėl gražiai jie priėmė, pavalgydino ir paguldė.

Rytą Senelis atsikėlė ir klausia:

— Ko norite, to prašykite ir gausite!

— Padaryk mane viso pasaulio valdove, o mano senį — valdovu! — ėmė prašyti senelė.

— Gerai! Taip ir bus! — atsakė Senelis.

Ir penktą kartą atėjo tas pats Senelis pas tuos žmones. Jie labai gražiai jį priėmė, pavalgydino ir paguldė.

Rytą, kai tik Dievas atsikėlė, tuojau senė pribėgo prie jo ir sako:

— Seneli, padaryk, kad aš būčiau Dievė, o mano senis — Dievas!

Tuomet Dievas supyko ant senės ir tarė:

— Dievas jau yra, bet dar nėra šunų. Tad tu būsi kalė, o tavo senis — šuo. Ir per visą savo gyvenimą jūs šunimis būsite! — Tai taręs, Dievas ir pavertė abu senius pirmąja šunų pora. (Užrašė P. Kurganaitė, Domuntiškių dv., Pabaisko vl.).

307. Gyveno vienasėdyje neturtingas žmogus, kuris turėjo tris vaikus. Vieną kartą jo pati ėmė jį varyti:

— Eik duonos paieškot! Nebeturime ko valgyti!

Beeidamas susitiko jis Senelį, kuris ir paklausė jį:

— Kur tu eini?

— Duonos ieškot. Neturiu ko valgyt ir ko vaikams duoti, — atsakė žmogus.

— Pareik namo ir atsigulk, kad pati nežinotų, iš kur tu gausi duonos, — tarė jam Senelis.

Rytą atsikėlė tas žmogus ir rado — rugių, kviečių, miežių ir kt. Pasidžiaugė jis su pačia, bet ši ir vėl jį varo pasirūpinti pieno, mėsos.

Žmogelis vėl išėjo ir beeidamas sutiko Senelį. Senelis ir vėl paklausė:

— Kur dabar eini? Juk duonos jau turi. Ko dar tau reikia?

— Pati išvarė. Sako, kas iš tos duonos, jei neturim nei pieno, nei mėsos — paaiškino žmogus.

— Eik namo ir atsigulk! Atsikėlęs rytą rasi, ko nori, — tarė Senelis. Atsikėlė rytą žmogus ir rado daugybę visokių gyvulių. Bet pati ir vėl jį varo:

— Viso turim ir duonos ir mėsos! Dabar aš noriu, kad tu būtum Dievas, o aš Dievienė, o mūsų vaikai Dieviukai!

Jis vėl išėjo pačios norų pildyti — ir susitiko Senelį. Senelis vėl jį paklausė:

— Ko gi dabar tau reikia? Juk visko turi!

— Mano pati nori, kad aš būčiau Dievas, ji Dievienė, o mūsų vaikai — Dieviukai!

— Pareik namo, pükštelk į duris, kad pati išgirstų ir tris kartus, kaip šuo, sulok — ir tuomet tu liksi Dievas, tavo pati — Dievienė, o vaikai — Dieviukai, — tarė Senelis.

Parėjęs žmogus namo, taip padarė — ir tuo pat metu jis pavirto šuniu, jo pati — kale, o vaikai — šuniukais. (Užrašė B. Zabarauskaitė, pasakė J. Ūsonienė, 30 mt. amžiaus, Ukmergėje).

285. Vieną sykį ėjo per žmones Dievas Senelis su šv. Petru. Dienai baigiantis keleiviai užėjo pas ūkininką ir paprašė nakvynės. Ūkininkas, kuris buvo sunkios širdies žmogus, tarė seniams:

— Turiu pridžiovęs javų pilną jaują. Jei rytoj rytą atsikėlę iškulsite, tai galėsit pas mane pernakvoti. Šiaip aš dovanai jokių perėjūnų į savo namus nepriimu ir nešeriu!

— Gerai, javus iškulsime, — tarė Dievas Senelis. — Mes džiaugiamės, kad galėsime pernakvoti!

Rytą keleiviai atsikėlė su patamsiu ir šeimininko vedini nuėjo į kluoną kulti.

— Dabar gali eiti į trobą, — tarė ūkininkui Senelis, — mes vieni padarysime skirtą darbą.

Bet ūkininkas nepaklausė Senelio. Tuomet Senelis supyko ant ūkininko ir pavertė jį šuniu. Tai padaręs, išnešė Senelis javus ir sukrovė viduryje klojimo stirtelę. Tuomet paėmė ugnies, padegė stirtelę iš keturių šonų ir eina aplink stirtelę, sakydamas: „Pu-pu-pu-pu-pu!" Javai įsiliepsnojo iš visų šonų, liepsna ėmė kilti viršum balkių, tuojau pasiekė stogą — ir užsidegė visas kluonas.

Dievas Senelis išėjo iš klojimo ir, nuėjęs į trobą, tarė:

— Jau iškūlėme, kiek turėjome! Dėkui už nakvynę!

Ir išėjo. Šuva greitai atbėgo į trobą ir pasakė visą jų darbą. Nuo to laiko šuo saugo namus. (Pasakė R. Dainienė, 93 mt. amžiaus, Saliečių km., Deltuvos vl.).

296. Senų senovėje po pasaulį vaikščiojo Dievas. Vieną kartą apsitaisė Dievas gerais drabužiais ir išėjo po pasaulį vaikščioti.

Gyveno viename kaime du žmonės. Vienas jų buvo neturtingas, o antras — turtingas.

Užėjo Dievas pas neturtingąjį ir paprašė nakvynės. Tas žmogus buvo geros širdies, kaip turėdamas, Dievą pavalgydino ir davė gerą nakvynę.

Rytojaus dieną atsikėlė pakeleivis ir tarė:

— Už tavo širdį aš tau duosiu daug turto! — taip tarė ir išėjo.

Turtuolis, pamatęs kad jo kaimynas praturtėjo, paklausė jį, kaip tai įvyko. Tasai, būdamas geros širdies žmogus, paėmė ir išpasakojo, kokiu būdu jis praturtėjo. Parėjo turtuolis namo ir liepė savo tarnams išvalyti kiemą, sakydamas, kad pas jį ateis Dievas.

Rytojaus dieną kiemas buvo jau išvalytas ir visi tarnai laukė Viešpaties Dievo ateinant. Bet tuo kartu įėjo į kiemą pavargęs ir sušlapęs Senelis. Mat, kai Dievas išėjo iš varguolio namų, tai pasivertė pavargėliu.

Tuokart turtuolis liepė papiudyti tą Senelį šunimis, sakydamas:

— Vykite tą elgetą! Ko jis čia atėjo! Gal nežino, kad pas mus Dievas ateis!?

Tarnai tuojau papiudė Senelį šunimis, kurie perkando jam šoną. Rytojaus dieną atėjo Dievas ir tarė:

— Tu šykštus žmogus! Še tau atpildas! — ir pavertė tą žmogų ir jo vaikus šunimis. (Užrašė B. Svirbutavičius, pasakė F. Svirbutavičius, Graužiečių km., Pabaisko vl.).

300. Labai seniai po žemę vaikščiojo Dievas, pasivertęs seneliu. Taip bevaikščiodamas užsuko Jis ir į Lietuvą. Daug gerų patarimų Jis duodavo žmonėms, kurie jo paklausydavo. Beeidamas Senelis pamatė žmogų, kuris vedėsi arklį į turgų, ir tarė jam:

— Klausyk, žmogau, kam tu tą arklį vediesi, o pats eini pėsčias? Sėsk ant arklio ir be jokio vargo nujosi į turgų!

Žmogus paklausė Senelio ir, užsėdęs ant arklio, džiaugdamasis nujojo toliau.

Taip Seneliui bevaikščiojant ėmė temti ir reikėjo gauti kokia nors nakvynė. Jis užėjo pas turtingą ūkininką ir prašo nakvynės, bet ūkininkas kad supyko, net išsigando Senelis, išgirdęs tokius žodžius:

— Bėk iš čia, kvailas seni! Aš tau parodysiu nakvynę! Ei, tarnai, primuškite tą senelį ir išvarykite iš namų!

— Jei jūs tokie negailestingi, tai tu tapk šunim, o tavo tarnai tegu tampa šuniukais! — taip taręs, Senelis nuėjo toliau, žmones mokydamas. (Užrašė J. Čepaitis, Ukmergėje).

301. Ėjo kartą per Lietuvą Dievas, pasivertęs seneliu. Beeidamas Jis priėjo kaimą, kuriame nebuvo nei duonos, nei javų. Įėjęs į kaimą, Jis užsuko pas didžturtį ir tarė:

— Pas jus nėra duonos! Paimk tu, nuplėšk nuo tvarto perniai dengtą šiaudais stogą ir iškulk! Kiek gausi grūdų, tiek ir pasėk!

— Eik tu, senas kvaily! Plėšysiu, mat, aš stogą! Ten nė vieno grūdelio nerasi! — atsakė didžturtis.

Senelis Dievas nieko nepasakė ir išėjo. Nuėjo jis pas didžturčio kaimyną, vargšą. Išpasakojo jam Dievas Senelis tą pat, ką ir didžturčiui sakė. Vargšas, nieko nesakydamas, padarė taip, kaip buvo jam sakęs Senelis — ir išaugo gražūs javai, nė atsigėrėti negalėjo. Žmonės pirko iš jo ir mokėjo didelius pinigus. O didžturtį Dievas Senelis supykęs pavertė šunimi. (Užrašė L. Katkevičius, Ukmergėje).

308. Kitą kartą Kristus, eidamas per Lietuvą, mokė žmones. Taip beeidamas, pamatė Jis maldingą elgetą, kuris meldėsi atsiklaupęs prieš kryžių. Pamatė Kristus neturtingą žmogų ir pakvietė jį kartu eiti į bažnyčią. Pavargėlis mielai sutiko ir taip pradėjo mylėti Kristų, kad, kai reikėjo atsisveikinti, tai ėmė verkti. Tuomet Kristus jam tarė:

— Aš atsilankysiu pas tave dar kartą.

Pamokęs metus žmones, Kristus atsilankė vėl pas tą patį elgetą, kuris buvo jau nebe elgeta, bet turtingas ponas. Jis nebepriėmė Kristaus, nes Kristus jam atrodė labai paprastas žmogus. Supykęs, kad tas žmogus jau užmiršo tikėjimą ir didžiuojasi tuo, kad jis ponas, Kristus pavertė jį šunimi. (Užrašė A. Keturka, Ukmergėje).

309. Senų senovėje žmonės nemokėjo dar namų statyti. Jie gyvendavo žagarų ir lentų būdelėse, kurių daug apie vieną vietą sustatydavo. Jie tingėdavo ir maisto eiti pasiieškoti, todel visados būdavo pusiau alkani.

Vieną kartą į tokią jų sodybą atėjo Senelis elgeta. Niekas jam nieko nedavė, nes nė vienas nieko neturėjo, patys buvo išalkę. Tuomet Senelis ir sako jiems:

— Aš jums paaiškinsiu, kaip reikia namai statyti! — Ir paaiškino jiems, kaip reikia namai statyti.

Bet kai kurie pradėjo iš jo juoktis ir vienas jų dar tarė:

— Ką? — sako jis. — Statyti tokius namus, tiek darbo, tiek laiko! Geriau tose būdelėse baigti savo gyvenimą! — taip jis kalbėjo — ir daugumas jam pritarė.

Tuomet Senelis tarė:

— Kas nenori manęs klausyti, tai tegul pavirsta šunimi ir tegu savo gyvenimą praleidžia tokiose būdelėse!

Ir visi tie, kurie nenorėjo namų statyti, pavirto šunimis. Kiti gi pasistatė namus ir, sugaudę šunis, pririšo juos prie būdelių, kad jie namus jiems saugotų.

Todel dabar šunys, pamatę elgetą ar taip kokį senelį, taip loja ir vis nori jam įkąsti. (Užrašė V. Ragėnas, Ukmergėje).

311. Vieną kartą Dievas Senelis ėjo keliu. Piktas žmogus, pamatęs Senelį einant, sumanė jį išgąsdinti. Pasislėpė jis už šieno kupetos ir laukia Senelio prisiartinant. Vos tik Dievas Senelis priėjo prie kupetos, tas žmogus ir sustaugė šunies balsu. Už tai Dievas Senelis jį paėmė ir pavertė šuniu. Bet, norėdamas palikti šuniui truputį žmogaus panašumo, Dievas Senelis vieną pirštą paliko jam panašų į žmogaus pirštą. (Užrašė V. Trečiokas, Vilkaviškyje).

Vilkas (Canis lupus).

A. Pasakų apie vilką turėjau 24, būtent: Liet. Pas. I dl., 9 p. (312), Vabalninko ap. (313, 314), Baisogalos ap. (315), Krekenavos ap. (316), Naujamiesčio ap. (317), Paystrio ap. (318), Panevėžio ap. (319, 320), Pušaloto ap. (321), Smilgių ap. (322), Šimonių ap. (323), Kavarsko ap. (324), Pabaisko ap. (325—328), Taujėnų ap. (329), Ukmergės ap. (330—333), Vilkaviškio ap. (334, 335). Paminėtų pasakų Nr. Nr. 312—322 buvo jau išspausdintos „Mūsų Tautosakos" Nr. 2.

B. Paminėtose pasakose žymūs 7 variantai, būtent:

I. Vilką padarė velnias, bet jokiu būdu negalėjo jam įkvėpti gyvybės. Tuomet Dievas patarė velniui, kad šis atsistotų prieš vilką ir sakytų: „Vilke, griebk velnią!"

Velnias nenoromis taip padarė, ir vilkas velnią prarijo (312, 313, 321).

II. Kitą kartą Dievas (var. = šv. Jurgis) leido vilkui žmogų (var. = kvailą žmogų) papiauti (314, 315, 323).

III. Kitą kartą pikto būdo šeimininkė nuskriaudė šunį: vietoj duonos gabalo sviedė jam karštą akmenį. Nuskriaustasai šuo, kurio snukis nuo karšto akmens pasidarė juodas, pabėgo girion, ir sutiko tenai Dievą, kuris leido jam piauti žmogaus gyvulius, kiek tik jam reikės. Tasai šuo taip ir liko gyventi miške, o iš jo atsirado vilkai (317, 319).

IV. Vilkas paklausė Dievo ir liepiamas kasė upes. Atlyginimui už darbą gavo juodą odą (316).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

V. Kitą kartą vilkas su Dievu (var. = su angelu) vaikščiojo ir vos tik dangun nepateko. Neiškentęs vilkas nukando žąsinui galvą ir užtat turėjo likti žemėje (318, 322).

Paminėtam variantui artima savo turiniu pasaka Nr. 320, kurioje šv. Jurgis leidžia senam vilkui suėsti žąsiną, kiaulę ir aviną, bet vilkas, per savo kvailumą, ne tik jų nesugeba suėsti, bet ir pats nukenčia.

VI. Vilku buvo paverstas piktos moteries vyras, kuris buvo gero būdo žmogus ir šelpdavo pavargėlius. Dievas už gerus darbus pasiėmė jį dangun. Būdamas danguje, tasai žmogus neiškentė ir pasižiūrėjo vienan kambarin, kuris jam buvo uždrausta darinėti. Bausmei Dievas tą žmogų išvarė iš dangaus ir pavertė vilku (324).

Pasaka, kurios turinys žemiau išspausdintas be jokių pakeitimų, savąja nuotaika, palyginus ją su kitomis pasakomis apie vilką, daro įspūdžio, lyg jinai būtų dirbtinai sugalvota.

VII. Vilku buvo paverstas nedoras žmogus (var. = nedori žmonės), kuris užrūstino Dievą Senelį, po žemę vaikščiojusį ir žmones mokiusįjį (325—335).

C. Pasakų apie vilką pirmojo varianto skirtumai:

Šio varianto visų plačiausia pasaka — Nr. 313, kurioje sakoma, kad velniui nusibodo klausyti, kaip žmonės jį už viską kaltina. Nuėjo velnias pas Dievą prašyti, kad žmonės jo taip nebekaltintų. Dievas liepė velniui nulipdyti vilką. Nulipdytas vilkas puolė velnią ir įkando jam kojon — ir velnio kraujo lašas užtiško vilkui ant kaktos. Dabar žmonės vilko bijo, nes ant jo yra velnio kraujo, o jei kas atsitinka, tai kaltina jau ne be velnią, bet vilką. Likusios dvi pasakos (312 ir 321) temini tik tai, kaip vilkas buvo padarytas.

Velnias vilką: padarė iš samanų (312), nulipdė iš molio (313, 321).

Kad vilkas būtų gyvas, Dievas liepė velniui atsistoti prieš vilką ir sakyti: „Vilke, praryk mane“ (312), „Vilke, griebk mane“ (313).

Velnias iš pradžių mėgino sakyti: „Vilke, griebk Dievą“ (313), siundė vilkas: „Usi, Dievą, usi“. Paskum pasakė: „Vilke, praryk mane“ (312), „Vilke, griebk mane (313). Pasakoje Nr. 321 sakoma, kad velnias mėgino užsiundyti Dievą, o Dievas supyko ir tarė vilkui: „Usi, velnią, usi!“.

Vilkas, gyvas pasidaręs: velnią prarijo (312), velniui kulną įkando (313), velnią apdraskė (321).

Žmonės vilko bijo, nes: jisai turi velnio plauką (312), ant jo kaktos užlašėjęs velnio kraujo lašas (313).

Pasakų apie vilką antrojo varianto skirtumai:

Visos trys šio varianto pasakos labai skirtingos ir teturi tiek bendro, kad jose teminimas Dievo (var. = šv. Jurgio) leidimas, vilkui duotas, papiauti žmogų (var. = kvailą žmogų).

Pirmoje pasakoje (314) pasakojama apie žmogų, kuris ėjo pasiklausti Dievą, kas jam valgyti. Pakeliui jisai sutiko: vilką, obelį ir žuvį, kurie, sužinoję, kad žmogus eina pas Dievą, visi prašė sužinoti vieną kitą jų rūpestį. Vilkas prašė sužinoti, nuo ko jam pilvas skauda, obelis — kodel ji vaisių neišduoda, o žuvis — kas per priežastis, kad ji baigia džiūti.

Žmogus miške surado Senelį, kuris kureno ugnį, ir pasisakė, kad nori sužinoti pas Dievą, kas jam valgyti. Tasai Senelis pasakė, kad jis Dievas ir liepė jam, ko tik jis nori, klausti. Žmogus paklausė apie žuvį, obelį ir vilką ir gavo atatinkamus atsakymus. Ką žmogus turėtų valgyti — Dievas nepasakė. Grįždamas atgal žmogus, sulig Dievo pasakytais žodžiais, žuviai liepė išsiimti iš pilvo aukso akmenį, obeliai — išsikasti iš po šaknų katilą aukso, o kai šie ėmė prašyti žmogų tai padaryti, tai jis atsisakė nuo tų turtų, sakydamas, kad Dievas ir taip duos jam duonos. Vilkui žmogus pasakė, kad Dievas liepė jam suėsti kvailą žmogų ir jo pilvas tuomet nustos skaudėjęs. Vilkas puolė tą žmogų ir suėdė.

Antroje pasakoje (309) sakoma, kad vienas žmogus mėgino neduoti šv. Jurgio vigilijoje bažnyčiai dovanų. Kartą tasai žmogus išgirdo miške, kad šv. Jurgis leido vilkui to žmogaus margą karvę papiauti. Žmogus karvę perdažė — ir tokiu būdu trejus metus apgaudinėjo vilką. Ketvirtais metais šv. Jurgis leido vilkui patį žmogų papiauti, ir nors žmogus labai slapstėsi, bet vilkas jį surado ir papiovė.

Trečioje pasakoje (323), kuri žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų, sakoma, kad vilkas prašė Dievą ir gavo iš jo leidimą papiauti žmogų, tiktai ne moterį, ne seną ir mažą, bet jauną, didelį vyrą. Kai vilkas pamėgino tokį vyrą papiauti, tai tasai vyras vilką prilupė ir leisgyvį paleido. Kai vilkas grįžo pas Dievą ir pasakė, kad žmogaus mėsa karti, tai Dievas uždraudė jam žmogų beliesti.

Trečiojo pasakų apie vilką varianto skirtumai:

Abi pasakos viena į kitą visai panašios ir tesiskiria tik redakcijos žodžiais, pav., Nr. 317 pasakoj pasakyta: „Dievas jam pasakė, kad jisai galįs nebeiti žmogui tarnauti ir be jokio darbo nueiti pas

galvijus arba kur kitur ir piauti žmonėms naudingus gyvulius". Panašiai pasakyta ir pasakoje Nr. 319: „Dievui pagailo šunies, ir Jis pasakė jam, kad šuo (= vilkas) galįs nebegrįžti pas žmones, bet laisvai bėgioti po miškus ir imti iš žmogaus, ką tik jis norėsiąs".

Penktojo pasakų apie vilką varianto skirtumai:

Visos trys šio varianto pasakos labai skirtingos ir tiek teturi bendro, kad jose minimas vilko ir žąsino incidentas: vilkas Dievo (var. = angelo) akivaizdoje (var. = šv. Jurgio leidimu) nukando žąsinui galvą (var. = mėgino žąsiną ir kt. gyvulius papiauti).

Pirmoje šio varianto pasakoje (318) sakoma, kad vilkas ilgai buvo neėdęs. Atėjo pas jį angelas ir pasakė, kad už ilgą pasninkavimą jisai ves vilką dangun, bet su sąlyga, kad kelyje jis nepalies nė vieno gyvulio. Vilkas pakeliui neiškentė ir nukando žąsinui galvą, o angelo baramas ėmė sakyti, kad jis esąs šventas ir, esą, buvę galima nubausti žąsiną už tai, kad pastarasai ant jų šnypštęs.

Angelas pamatė, kad vilkas nepataisomas ir paliko jį dangun nenuvedęs.

Antroje šio varianto pasakoje (320) sakoma, kad vilkas trimis atvejais prašė šv. Jurgį duoti jam ką paėsti. Šv. Jurgis taip pat trimis atvejais leido jam pasinaudoti žąsimi ir žąsiukais, kiaule ir paršiukais ir avelių pulku. Žąsis su kiaule, prieš jas papiausiant, prašė vilką leisti joms papoteriauti, o kai šis jas paleido papoteriauti, tai jos vilką apgavo ir nuo jo pabėgo, o kiaulė vilką net primušė. Vilko pagautas avinas pasisiūlė nuo pakalnės tiesiai jam gerklėn įšokti, ir gerokai vilką savo ragais prikūlė. Šv. Jurgis ant vilko supyko ir, tris kartus samčiu jam per kaktą sušėręs, jį užmušė.

Ši pasaka savuoju turiniu primena pasaką apie katę (Nr. 211), kurią pelė, jos pagauta, besiprašydama leisti jai papoteriauti, taip pat apgavo katę ir tuo būdu paspruko.

Trečioje šio varianto pasakoje (322) sakoma, kad Dievas nulipdė šunį, o velnias padarė vilką. Dievas leido velniui vilką padaryti tąja sąlyga, kad pastarasai niekam nekenks. Beeidamas su Dievu ir velniu, vilkas neiškentė ir nukando žąsinui galvą. Dievas supyko ir sudavė velniui per snukį, o apie vilką pasakė, kad žmogus jo neprijaukins ir naudos iš jo neturės.

Pasakų apie vilką septintojo varianto skirtumai:

Atsitikimas įvyko, kai: Kristus vaikščiojo po žemę (325), labai seniai (326), kitą kartą, neturtingam ir turtingam broliui begyvenant (327), kai Kristus su šv. Petru keliavo po žemę (328), kai Dievas Senelis vaikščiojo žmones mokydamas (329), turtingam ponui begyvenant (330), kai Dievas Senelis po žemę vaikščiojo (331), kai Dievas Senelis su šv. Petru po žemę vaikščiojo (332), kai Dievas Senelis mokė žmones kulti (333), nenurodyta, kitą kartą (334).

Vilkais buvo paversti: naktigoniai, kurie kaukimu gąsdino Kristų (325), malkų kirtėjo duktė, kuri, nešdama tėvui valgį, paklydo miške ir buvo nemandagi su Dievu Seneliu, ją miško trobelėje radusiu (326), turtingasai brolis, kuris užpiudė Dievą šunimis (327), mušeikos, kurie per karaliaus dukters vestuves susipešė ir nesiliovė peštis net Kristaus įspėti (328), artojas, kuris neprisipažino, kas jį išmokė gražiai arti (329), turtingas ponas, kuris buvo labai piktas ir nuolatos tarnus bardavo (330), pasiturinčio žmogaus moteris, kuri buvo labai godi, pikta ir nedavė elgetai — Dievui Seneliui, jų namus aplankiusiam, išmaldos (331), turtingi žmonės, kurie, Dievo Senelio prašomi, nepapiovė jam jaučio (332), neklusnūs vyrai (333), du karaliaus sūnūs (334), vienas karaliaus sūnus (335).

Paversti vilkais žmonės: ligi šios dienos vilkais laksto (325, 327), Dievas Senelis mergaitę, vilku paverstą, akmenimis užmušė (326), išlakstė miškais (328), tebeklaidžioja miškais ir gailisi savo praeities (330), išbėgo į mišką (331), Dievas Senelis, mergaitės, Jį sušelpusios, prašomas, du brolius, Jo vilkais paverstus, vėl atvertė žmonėmis (334), jų likimas nepasakytas (329, 332, 335).

D. 323. Kitą kartą buvo tokie blogi metai, jog net vilkai badu mirė. Tuomet vienas vilkas sumanė pasipiauti nors vieną žmogų, bet, Dievo nepasiklausęs, bijojo jį liesti. Taigi nutarė eiti jis pas Viešpatį pasiklausti, ar galima piauti žmogų. Nuėjo jis pas Dievą ir klausia:

— Viešpatie, tokie mums blogi metai atėjo, jog niekur nebegalima rasti nei paršelio, nei žąselio, nei jokio kaulelio! Ar negalima būtų pasipiauti bent vieną žmogų?

Dievas patylėjęs atsakė:

— Piauk! Tiktai žiūrėk tu man, kad neliestum moteriško, seno ir mažo. Gali pasipiauti tik didelį jauną vyrą.

Vilkas, padėkojęs Dievui, linksmas nubėgo prie didelio kelio, atsigulė ir laukia ateinančio žmogaus. Eina sena moterėlė. Vilkas ir klausia:

— Kur eini, senute, aš tave piausiu?

— Ką tu čia mane piausi, — aš, sena moterėlė, einu bažnytėlėn!

— Na, tai eik sau! — tarė vilkas.

Ateina jaunas berniukas, persikabinęs per pečius knygų krepšelį. Vilkas vėl klausia:

— Kur eini, berniuk, aš tave piausiu!

— Aš, jaunas berniukas, einu mokyklon!

— Kad eini, tai ir eik sau! — tarė vilkas.

Ateina didelis vyras, ilga sermėga apsivilkęs, vilkine kepure, klumpėm apsiavęs. Vilkas iš džiaugsmo net atsistojo ir klausia:

— Žmogau, aš tave piausiu!

— Piausi? Labai gerai! Tik leisk dar man prieš mirtį nueiti miškan n.....ų!

— Gerai — eik! Tik netruk! — tarė vilkas.

Žmogus, nuėjęs miškan, nusipiovė alksninę lazdą, pasikišo ją po skvernu ir, atėjęs pas vilką, sako jam:

— Duok aš tau dar prieš mirtį uodegon pabučiuosiu!

Vilkas sukt pasturgalį ir atsuko. Žmogus tik kapt jam už uodegos, kad išsitrauks iš po skverno lazdą, kad ims duoti per vieną šoną, per kitą. Primušė, pridaužė vilką ir paliko jį.

Vilkas primuštas padrybsojo ir paskum nuėjo pas Dievą.

Dievas jį ir klausia:

— Na, kaip, ar gardi žmogaus mėsa?

— Oi, Viešpatie, karti, labai karti!

— Jei karti, tai tu žmogaus daugiau niekados neliesk! — tarė jam Dievas.

Ir nuo to laiko vilkas žmogaus bijo.

(Šitą pasaką užrašytojui jo senelė sakydavusi, kai norėdavusi padrąsinti vaikus vilko nebijoti). (Užrašė Ant. Čiurlys, Paiženio km., Šimonių vl.).

324. Kitą kartą gyveno ūkininkas, kuris buvo labai geras vargšams, o jo žmona — labai negera. Ūkininkas, kai jo žmona nematydavo, duodavo vargšams ką tik galėdamas, bet jei jo žmona pamatydavo savo vyrą taip darant, tai išbardavo jį įvairiais žodžiais.

Vieną kartą to vyro žmona ravėjo darže svogūnus ir beravėdama tris jų laiškus išrovė. Atėjo elgeta ir ėmė prašyti jos tų trijų svogūno laiškų, bet ji tų laiškų jam nedavė ir dar išvarė jį iš daržo.

Elgeta išeidamas dar vis prašė tų trijų svogūnų. Tuomet šeimininkė supykusi atidavė jam juos ir liepė greitai eiti iš daržo. Nuo to laiko ji daugiau nė vienam pavargėliui nieko neduodavo.

Ta moteris po kiek laiko mirė ir nuėjo į pragarą, ir jos vyras nieko nežinojo, kur jo žmona. Po kiek laiko numirė ir vyras. Jį Dievas pasiėmė į dangų, leido jam visur vaikščioti, žiūrinėti, bet tik vienas duris uždraudė darinėti.

Vieną sykį Dievas išvažiavo, o tas žmogus pasiliko danguje. Jis visur žiūrinėjo, visur ėjo, bet jam vis rūpėjo pasižiūrėti ir tenai, kur Dievas uždraudė duris darinėti. Neiškentęs ėmė jis ir atidarė to kambario duris. Kai tik atidarė jis tas duris, tai baisiausiai persigando, nes pamatė, kad jo žmona dega baisioje ugnyje. Senelis persigando, greičiausiai uždarė duris ir nuėjo tolyn.

Po kiek laiko parvažiavo Dievas ir klausia to žmogaus, kodel jis toks nuliūdęs, bet jis tylėjo.

— Ar nebuvai tu ten, kur aš tau uždraudžiau? — klausia jį Dievas.

Iš karto žmogus norėjo neprisipažinti, bet paskui prisipažino, kad buvo. Tuomet Dievas ėmė jį klausinėti, ką jis ten matė. Žmogus prisipažino, kad jis matė savo žmoną, ugnyje degančią. Puolė Dievui po kojomis ir ėmė prašyti:

— Dieve, ar negalėtum Tu mano žmonos išgelbėti?

— Jos visa pašalpa, tai tie trys svogūnai! Jei ją išgelbėsi, tai tik su trimis svogūnais, o jei ne, tai turės per amžius degti ugnyje. Galėsi ją tik tris kartus gelbėti! — tarė Dievas.

Tuomet vyras įkišo vieną svogūno laišką į pragaro ugnį — tuojau jo žmona griebėsi už jo, o paskui ją ir daugybė dvasių norėjo išsigelbėti. Bet kai ji pasipurtė, tai nugramzdėjo dar giliau. Antrą kartą tas vyras vėl ėmė ją tokiu pat būdu gelbėti, bet ji ir vėl dar giliau nugramzdėjo. Kai trečią kartą jis ją pabandė gelbėti, ji nugramzdėjo bedugnėn.

Žmogus ėmė labai verkti, kad negali savo žmonos išgelbėti. Tuomet Dievas ant jo labai supyko, kad jis žiūrėjo uždrauston vieton, išvarė jį iš dangaus ir pavertė vilku. Būdamas vilku jis gailėjosi dangaus. Tai taip ir priviso vilkų. (Užrašė A. Raudonikis, pasakė J. Raudonikis, 65 mt. amžiaus, Mackonių km., Kavarsko vl.).

325. Kitą kartą, labai seniai, kada dar Kristus vaikščiojo po žemę, dideliame miške naktigoniai ganė arklius. Beganydami pamatė jie ateinant Kristų su savo mokiniais ir nutarė juos pagąsdinti. Išvertę savo kailinius ir, staugdami lyg vilkai, ėmė jie artintis prie Kristaus.

— Jei norite būti vilkais, tai ir būkite! — tarė jiems Kristus.

Kai tik ištarė Kristus tuos žodžius, visi tie naktigoniai paėmė ir pavirto vilkais.

Nuo to laiko vilkai gyvena miškuose ir naktimis staugia. (Užrašė B. Navikas, pasakė J. Navikas, Varkalių km., Pabaisko vl.).

326. Seniai, labai seniai gyveno malkų kirtėjas su žmona, kurie turėjo dvi dukteris. Vyresniosios dukters motina nekentė, o jaunesniąją labai mylėjo.

Vieną kartą jų tėvas išėjo į mišką malkų kirsti.

Likusi namie motina liepė vyresniajai dukteriai nešti tėvui pietų valgyti. Ji nešė, nešė ir paklydo labai dideliame miške. Sutemus rado ji tenai mažutę trobelę, kurioje nė vieno žmogaus nebuvo. Vakare į tą trobelę atėjo Dievas Senelis ir pradėjo mokyti mergaitę įvairių darbų. Ji domiai klausė, ką Dievas jai sakė — ir liko laiminga mergaitė.

Kitą dieną nešė valgyti antra jos sesuo, kuri taip pat atklydo ton trobelėn, bet ji nieko neklausė to Senelio, užtat Jis paėmė ir pavertė ją vilku, o paskui išsivedė rytą oran ir akmenimis užmušė. (Užrašė E. Keblaitė, Pasiekų vnk., Pabaisko vl.).

327. Gyveno du broliai, vienas turtingas, antras neturtingas. Vieną kartą pas neturtingąjį užėjo kažkoks nepažįstamas žmogus, kurį jis labai maloniai priėmė ir pavaišino. Buvo jau vakaras, nepažįstamasis pasiprašė nakvynėn. Neturtingasis maloniai jį priėmė.

Rytą atsikėlė nepažįstamasis ir sako:

— Nuo šio laiko tu būsi turtingas!

Neturtingąjį, matai, buvo aplankęs Dievas, pasivertęs paprastu žmogumi.

Sužinojęs tai jo turtingasai brolis, liepė tarnams nušluoti kiemą ir laukti Dievo. Dievas pasivertė elgeta ir nuėjo pas turtingąjį brolį, kuris, pamatęs elgetą ateinant, papiudė jį šunimis.

Dievas, pamatęs, kad tas žmogus elgetų nekenčia, pavertė jį vilku. Nuo to laiko jis ir liko vilku. (Užrašė P. Valatkaitė, Griaužiečių km., Pabaisko vl.).

328. Kai Kristus vaikščiodavo su mokiniais po pasaulį ir mokydavo žmones, Jis daug padarydavo visokių stebuklų. Vieną kartą užėjo Jis, eidamas per žydų žemę, į didelį miestą. Tame mieste buvo keliamos didelės karaliaus dukters vestuvės. Nuėjo Kristus ir ten, ir nuėjęs pamatė, kad žmonės pasigėrę labai mušasi ir pešasi tarp savęs. Kristus norėjo juos sudrausti, bet jie neklausė. Kiek palukėjęs, Kristus vėl

juos subarė, bet jie ir vėl neklausė. Tuomet prie Kristaus priėjo šv. Petras ir sako:

— Mokytojau, kodel tu nesudraudi tų žmonių, kad jie taip mušasi!?

— Aš jau juos kelis kartus sudraudžiau, bet jie neklauso manęs! — atsakė Kristus.

— Tai nubausk juos, Viešpatie, nes jie gali mirtinai užsimušti.

Kristus, dar truputį palukėjęs, ėmė ir pavertė juos vilkais, kurie paskum išlakstė į miškus.

Iš to ir pasidarė vilkai. (Užrašė J. Krūminaitė, pasakė V. Krūminaitė, Pabaisko m.).

329. Kitą kartą ėjo Senelis bemokydamas žmones. Pamatė jis beariantį vyrą, kuris per visus laukus vieną vagą varė, o paskui nešė dyką arklą vėl nuo galo pradėti. Pamokė Senelis tą žmogų kaip reikia arti ir, beeidamas toliau, pamatė beaudžiančią tvoroj audėją, kurios gijos buvo išnarpliotos po tvorą. Senelis pamokė ją įsitaisyti stakles ir nuėjo toliau. Po metų tas pats Senelis vėl ėjo tuo pačiu keliu ir, pamatęs gražiai audžiančią audėją, paklausė ją:

— Kas tave, dukryte, taip gražiai austi išmokė?

— Buvo kitados atėjęs pas mus toks Senelis, tai jis mane ir išmokė, — atsakė audėja.

Paskum Senelis rado lauke ariantį artoją ir paklausė:

— Vaikeli, kas tave taip gražiai arti išmokė?

— O kas gi mane išmokys? Pats išmokau! — atsakė artojas!

Tuomet Senelis pasakė kelis žodžius — ir artojas pavirto vilku. (Užrašė A. Grigonis, Varžų km., Taujėnų vl.).

331. Kitą kartą vaikščiojo po pasaulį Dievas, kuris buvo labai paprastai apsivilkęs ir prašinėdavo išmaldos. Tiems, kurie jam neduodavo išmaldos, jis sakydavo:

— Neduodate man, tai ir jums, kai seni būsite, kiti neduos! Gal reikės eit išmaldos prašyti, bet maža ką gausite, o gal dar mažiau, negu aš!

Vieną kartą ėjo Dievas, pasivertęs elgeta, ir visur prašė, kad Jam ką nors duotų. Visi žmonės Jį priiminėjo kaip pažįstamą ir svetį. Taip Dievas užėjo į vieną trobą, kurioj gyveno gana turtingi žmonės. Tų namų šeimininkė buvo labai pikta ir godi, o jos vyras buvo geras ir pavargėliams nieko nesigailėjo, nors nekiek gero tegalėjo padaryti, turėdamas tokią pikčiurną žmoną. Kaip ir visur, taip ir pas juos Dievas

paprašė ką nors Jam duoti, bet moteris supyko ir pradėjo rėkti, sakydama:

— Aš pati alkana, neturiu ko valgyti, o dar visokias valkatas maitinsiu.

Pamačiusi, kad jos vyras nori atpiauti duonos riekelę, ji atėmė ir duoną, o elgetai liepė eiti laukan. Pastovėjo Dievas, palingavo galvą ir išėjo iš grįčios su vyru, sakydamas:

— Tavo žmona del jos piktumo ir godumo neverta būti žmogum. Jai daugiau su žvėrimis, negu su žmonėmis, pritiks gyventi! — Tai pasakęs, Dievas pranyko.

Vyras labai persigando, pamatęs, kad su nepaprasta elgeta kalbėjo, nes pajuto, kad neveltui elgeta taip kalbėjo. Pasiskubino jis grįžti namo. Vos tik duris jis atidarė — ir iš išgąsčio visas sustyro: prieš jį toje pačioje vietoje, kurioje paliko jis savo žmoną, stovėjo pilka, baisi, plona ir dantimis iš bado kalenanti vilkė. Pamačiusi vyrą, ji puolė pro langą ir išbėgo į mišką. (Užrašė E. Maskaliūnaitis, Ukmergėje).

333. Kitą kartą Dievas, pasivertęs pavargusiu seneliu, vaikščiojo po pasaulį ir mokė žmones įvairių darbų. Vieną kartą užėjo Dievas Senelis į kaimą ir rado daug vyrų, susėdusių ir renkančių iš varpų grūdus. Senelis, priėjęs prie vyrų, pasakė, kad taip rinkti grūdus yra sunku ir užima daug laiko.

— Tai kaip mums reikia rinkti? — paklausė vyrai.

— Paimkite vieną ilgą lazdą, o antrą trumputę, tik storesnę. Paskiau abi lazdas suriškite taip, kad trumpoji lazda laisvai kabėtų. Paskiau, paėmę už ilgosios lazdos galo ir javus ant švarios žemės pakloję, muškite ja varpas. Po kiek laiko pastebėsite ant žemės visus grūdus išlindusius iš varpų!

Bet vyrai, tai išgirdę, pradėjo šaukti:

— Ką, — sako jie, — mes sudaužysime grūdus ir neturėsime duonos. Išvarykime tą senį! — ir puolė visi Senelį.

Bet kas atsitiko? Tie visi vyrai, kurie norėjo išvaryti Senelį, pavirto vilkais ir išlakstė po miškus.

Tuomet kiti, tai pamatę, suprato, kad tas Senelis buvo Dievas, ir, pasidirbę tokius pagalius, kokius jiems Senelis liepė pasidirbti, iškūlė visus javus.

Vilkai gi susirinko į vieną krūvą ir susitarė tą Senelį sudraskyti.

Todel ir dabar vilkai dažnai užpuola kur ant lauko ar miške kokį senelį elgetą ir dažnai jį sudrasko, manydami, kad tai yra tas pats Senelis, kuris juos pavertė vilkais. (Užrašė V. Ragėnas, pasakė A. Ungurys, Ukmergės m.).

334. Kitą kartą gyveno karalius, kuris turėjo du sūnus. Išėjo tie jo sūnūs į mišką pasivaikščioti, ir sutiko apdriskusį, išalkusį senelį. Tas senelis buvo Dievas. Sutiktas Senelis paprašė vieną brolį, kad Jam duotų duonos, bet šis šiurkščiai atsakė:

— Eik, pats užsidirbk — ir turėsi ko valgyti!

— Jeigu tu toks negeras, tai tu pavirsi dabar vilku! — tarė jam Senelis.

Kai tik tas Senelis taip pasakė, tai pirmasai brolis ir pavirto vilku. Prašo Senelis kitą brolį, kad Jam duotų valgyti.

— Tu esi dar nelabai senas, gali užsidirbti — ir turėsi ko valgyti! — atsakė antrasai brolis.

Tuomet Senelis ir jį pavertė vilku, ir tas vilkas nubėgo į mišką.

Paskum Senelis, beeidamas mišku, sutiko mergaitę, kuri nešė tėvui valgyti. Senelis ir ją paprašė duonos. Mergaitė paėmė duonos ir davė Seneliui. Senelis ją palaimino, ir ji nuėjo toliau į mišką.

Beeidama mišku mergaitė sutiko du vilkus, kurie prakalbėjo žmonių kalba:

— Eik tu pas tą Senelį ir paprašyk, kad jis mums mūsų kaltę dovanotų ir kad mes taptumėm vėl žmonėmis!

Mergaitė taip ir padarė. Senelis dovanojo tiems žmonėms jų kaltę — ir jie tapo vėl žmonėmis. Paskui jie grįžo namo, atsikvietė tą mergaitę ir nuo to laiko buvo geri, daug gero žmonėms padarė. (Užrašyta Vilkaviškyje).

335. Kitą kartą buvo galingas karalius, kuris turėjo sūnų ir labai jį mylėjo. Vieną dieną karalaitis ir sako savo tėvui:

— Tėveli, aš eisiu į pasaulį laimės ieškoti!

Tėvas nenorėjo jo leisti, nes teturėjo tik tą vieną sūnų. Bet atėjus nakčiai karalaitis pametė namus.

Pakeliui jis susitiko jauną vyrą, kuris taip pat ėjo į pasaulį laimės ieškoti. Jie ėjo kartu. Ėjo, ėjo ir priėjo didelį mišką. Dabar tas vyras ir sako karalaičiui:

— Lįsk į maišą! Aš tave nešiu, nes štai ateina žmogus.

Karalaitis įlindo į maišą, o tas vyras užsidėjo jį ant pečių ir eina tiesiai į tą žmogų.

— Ką neši maiše? — klausia tas žmogus.

— Gyvą vilką. Kad nepabėgtų, tai įsidėjau jį į maišą, — atsakė paklaustasis.

— Na, kad neši vilką, tai ir nešk!

Ir nuėjo tas žmogus savo keliu. Vyras atrišo maišą — ir pamatė begulintį jame vilką. (Užrašyta Vilkaviškyje).

Voveris (Sciurus vulgaris).

A. Pasakų apie voverį turėjau 1, būtent, Kupiškio ap. (336).

B. Pasakos turinys:

Voverį Dievas sutvėrė nedidelę ir su mažute uodega. Kitų gyvulių pajuokiama voveris pasiskundė Dievui ir gavo didelę uodegą (336).

D. 336. Voverį Dievas sutvėrė nedidelę ir su mažute uodega. Kiti gyvuliai, kurie turėjo dideles ir gražias uodegas, ėmė iš voveries juoktis, kad ji su savo uodega negalėsianti ir musių nusibaidyti. Nuėjo tuomet voveris pas Dievą ir ėmė skųstis, kad kiti gyvuliai iš jos juokiasi, jog ji turinti tokią mažutę uodegą. Dievas davė jai tokią uodegą, kokios dar iki tolei nebuvo turėjęs nė vienas gyvulys. Ir dabar voveries uodega už visų gyvulių uodegas gražiausia ir didžiausia. (Užrašė A. Dulksnytė, Naivių km., Kupiškio vl.).

IV. PASAKOS APIE DIEVO SENELIO SANTYKIUS SU ŽMONĖMIS.

Kaip moteries ir velnio galvos buvo sumainytos.

A. Pasakų „Kaip moteries ir velnio galvos buvo sumainytos" turėjau 2, būtent: Surviliškio ap. (337), Naujamiesčio ap. (338).

B. Paminėtose pasakose težymus vienas variantas, būtent:

Kitą kartą moteris mainė su velniu puodus. Velnio duotasai moteriai puodas jokiu būdu neužvirdavo, todel ji norėjo gauti atgal savo puodą. Velnias nesutiko, ir iš to kilo didelis ginčas (var. velniai ir moterys buvo susirinkę pasilinksminti). Tuomet Dievas pasiuntė savąjį palydovą, kad šis susiginčijusius (var. = besilinksminančius) nuramintų. Palydovas nukirto moteriai ir velniui galvas, o kai Dievas liepė jam skubiai galvas jiems atgal uždėti, tai Jo pasiųstasai palydovas nukirstas galvas supainiojo: moteriai uždėjo velnio galvą, o velniui — moteries.

C. Pasakų apie velnio ir moteries galvų sukeitimą skirtumai:

Pasakoje Nr. 337 sakoma apie puodų mainus, moteries ir velnio padarytus, ir per tai kilusį ginčą; pasakoje Nr. 338 kalbama apie pasilinksminimą, kurį padarė velniai su moterimis.

Galvas nukirto ir jas sumainė: Dievo palydovas (337), šv. Petras (338).

D. 337. Anuo metu, kai dar velniai su žmonėmis draugavo ir ripkomis mušė, sumainė moteris su velniu savo puodus. Bet puodas, kurį gavo moteris iš velnio, niekaip neužvirdavo. Tuomet moteris nuėjo atsiimti iš velnio savo puodo, bet šis nesutiko, ir jie pradėjo smarkiai ginčytis. Tuo metu ėjo Dievas su palydovais ir, išgirdęs didelį triukšmą, liepė vienam palydovui eiti jų nuraminti. Po kiek laiko palydovas, triukšmą nuraminęs, sugrįžo atgal.

— Kodel taip greitai nuraminai? — klausia jį Dievas.

— Aš jiems galvas nukirtau, — atsakė palydovas.

— Bėk greitai ir uždėk atgal! — smarkiai sušuko Dievas.

Palydovas nubėgo ir, nepastebėjęs, velnio galvą uždėjo moteriai, o moteries — velniui.

Todel dabar moterys ir dengia galvas skepetomis. (Užrašė A. Butkus, pasakė V. Žemaitis, Kalnaberžės km., Surviliškio vl.).

338. Seniau Dievas su savo mokiniais vaikščiodavo po žemę. Vieną kartą beeidamas per sodžius, Dievas išgirdo, kad vienoj troboj kažkas labai juokiasi ir triukšmauja. Tuomet Dievas siunčia šv. Petrą pasižiūrėti, kas tenai darosi. Šv. Petras nuėjo ir rado velnius su bobom išdykaujant ir labai juokiantis. Jis įspėjo juos ir nuėjo. Bobos ir velniai ėmė juoktis iš šv. Petro, tuomet šv. Petras paėmė ir nukapojo jiems visiems galvas.

— Kas ten buvo? — klausia Dievas sugrįžusį šv. Petrą.

Šv. Petras papasakojo visa, kas nutiko. Tuomet Dievas ir sako:

— Eik greičiau ir pagydyk juos! Jei aš taip kapočiau žmones, tai jų visai neliktų žemėje! Eik ir prilipdyk jiems galvas, ir jie išgys!

Nuėjo šv. Petras ir nebežino kurią galvą prie kurio kūno dėti. Tad paėmė ir bile kaip sudėjo, taigi, kai kurios velnių galvos buvo prilipytos prie bobų. Bobos, gavusios velnių galvas, tapo piktos ir keliančios barnius. Ir dabar nestinga tokių bobų, apie kurias žmonės sako, kad jos turinčios velnio galvas. (Užrašė M. Slavinskaitė, pasakė P. Narbutas, 40 mt. amžiaus, Linginių km., Naujamiesčio vl.).

Žmogaus ir naminių gyvulių amžiaus ilgumas.

A. Pasakų apie žmogaus amžiaus ilgumą turėjau 3, būtent: Vaškų ap. (339), Panevėžio ap. (340) ir Naujamiesčio ap. (341).

B. Paminėtose pasakose težymus vienas variantas, būtent:

Kai Dievas skyrė žmogui ir visiems gyvuliams, kiek metų amžiaus kuriam jų teks gyventi, tai žmogui paskyrė trumpą am-

žių, o naminiams gyvuliams — žymiai ilgesnį. Naminiai gyvuliai prašė Dievą jiems skirtąjį amžių sumažinti, nes nenorėjo ilgai vargti. Žmogus išprašė sau iš Dievo ilgesnį amžių, kuris buvo sudarytas iš naminių gyvulių amžiaus likučių.

C. Pasakų apie žmogaus ir naminių gyvulių amžiaus ilgumą, kurios visos žemiau išspausdintos be ypatingų pakeitimų, skirtumai:

Žmogui iš pradžių buvo skirta gyventi: 30 mt. (339), 25 mt. (340), 10 mt. (341);

Vėliau žmogaus amžius buvo pailgintas ligi 100 mt. (340, 341), nenurodyta (339);

arkliui iš pradžių buvo skirta: 50 mt. (340, 341), karvei — 40 mt. (341), kiaulei — 84 mt. (341), šuniui — 30 mt. (340), bezdžionei — 30 mt. (340); arklys prašė sumažinti jo amžių ligi 25 mt. (340), ligi 30 mt. (341), karvė ligi 27 mt. (341), šuva ligi 5 mt. (340), bezdžionė ligi 5 met. (340).

D. 339. Dievas davė vienam žmogui gyventi tiktai trisdešimt metų. Žmogus, pagyvenęs 30 metų ir viso pasaulio dar nepamatęs, nuėjo pas Viešpatį Dievą ir prašo, kad pailgintų jam metus.

— Gerai, — sako Dievas, — aš tau pridėsiu 20 metų, bet tie metai bus arklio metai, nes, kai jaunas buvai, tai iki 30 metų buvai gražus ir nereikėjo nieko dirbti, o nuo 30 metų pradeda žmogus senti, reikia daugiau dirbti, vaikai auginti, delto tie metai ir pavadinti arklio metais!

Žmogus, pagyvenęs dar 20 metų, vėl eina prašyti pas Dievą, kad dar pailgintų jam gyvenimą.

— Iki kol tu visą amžių gyvensi, — sako jam Dievas, — tai liksi bezdžionės metų, nes tu pasensi, pražilsi, būsi susiraukšlėjęs ir niekam netikęs!

Tai taip ir baigėsi žmogaus gyvenimas. (Užrašė J. Butkevičiūtė, pasakė V. Marcinkevičienė, 44 mt. amžiaus, Vaškų ap.).

340. Dievas, sutvėręs pasaulį, teikė kiekvienam gyvuliui gyvenimo amžių. Pirmiausia pasišaukė Jis žmogų ir tarė:

— Tu gyvensi 25 metus!

— O Viešpatie, tiek mažai! — sušuko žmogus.

Dievas jam nieko neatsakė, o pasišaukė arklį ir sako, kad jis gyvens 50 metų ir dirbs žmogui sunkiausius darbus. Arklys persigandęs pradėjo prašyti Dievą, kad jo amžių sutrumpintų. Išgirdęs žmogus tai,

pradėjo prašyti Viešpatį, kad jam geriau suteiktų dar 25 arklio metus. Dievas taip ir padarė: arklys gyvena 25 metus, o žmogus jau — 50 mt.

Pasišaukė Dievas šunį ir suteikė jam gyventi 30 metų, loti ką pamatys ir žmogaus klausyti. Šuo labai išsigando ir pradėjo prašyti, kad Dievas jo metus sumažintų. Pastebėjo tai žmogus ir ėmė prašyti, kad jam Viešpats pridėtų dar 25 šuns metus. Dievas taip ir padarė: šuniui liko gyventi 5 mt., o žmogui 75 mt., bet jis vis dar nepasitenkino.

Pasišaukė Dievas bezdžionę ir teikė jai 30 metų, sakydamas, kad į ją rodys visi pirštais ir tyčiosis iš jos. Labai nusigando bezdžionė, o žmogus, tai pastebėjęs, pradėjo prašyti Dievą, kad jam suteiktų dar 25 bezdžionės metus. Dievas vėl paklausė žmogaus — ir suteikė jam dar 25 metus, nuo bezdžionės atimtus. Dabar tiktai, turėdamas 100 mt. amžių, žmogus pasitenkino. Taip dabar žmogus iki 25 metų amžiaus, rankas į kišenes susikišęs, kepurę ant galvos šono užsidėjęs, tik ir vaikšto. Po 25 metų jis sulaukia 25 arklio metus. Tuomet žmogelis veda ir susilaukia vaikų, kuriuos reikia maitinti, tad vargšas žmogus dirba sušilęs, kaip arklys, ištisus 25 metus. Po tų arklio metų susilaukia dar 25 šuns metų. Po tų šuns metų jis labai nusivaro ir pavargsta, todel, nebegalėdamas pats dirbti, įsakinėja vaikams, bet vaikai neklauso jo, kad ir daro ką, vis negerai. Taip vargšas žmogelis kalba, kaip tas šunytis mėnesienoje loja. Matai, tie 25 metai — tai šunies metai.

Po šunies metų žmogus visai pasensta, pailsta ir sėdi per dienas ant krosnies, o jo anūkai juokiasi iš jo ir pirštais rodo, kad jų senelis susirietęs, kaip bezdžionė, tupi ant krosnies. Pagaliau, baigiasi ir bezdžionės metai, ir vargšas senelis, baigęs savo amželį, miršta. (Užrašė J. Tušys, Panevėžyje).

341. Ilgą laiką Dievas nepaskyrė nei žmonėms, nei gyvuliams, kiek kuriam gyventi. Po kiek laiko Dievas davė žmogui 10 metų gyventi.

Pagalvojo Dievas, kas žmogui bus reikalingiausia šiame pasauly ir suprato, kad — arklys. Nuėjo Dievas pas arklį ir pasakė jam, kad su juo žmogus daugiausia dirbs ir kad jam duoda 50 metų gyventi.

Arklys pasisakė Dievui, kad jam sunku bus tiek daug metų atvargti, ir prašė Dievą, kad tik 30 metų leistų jam gyventi. Dievas sutiko ir nuėjo pas karvę.

Karvei Dievas davė 40 metų, bet karvė prašė taip pat pamažinti jos amžių, nes ir ji pabijojo tiek daug vargti, jei ant jos visi turės valią. Dievas tuomet davė karvei 30 metų. Karvei ir to buvo perdaug, ir ji vis prašė sumažinti. Galų gale Dievas paskyrė jai 27 metus gyventi ir nuėjo pas visus kitus gyvulius, o taip pat ir paukščius, skirdamas jiems metus sulig reikalu žmogui tarnauti.

Kai jau visus gyvulius ir paukščius Dievas aplankė, Jam pasirodė, kad Jis dar kažką yra užmiršęs. Pradėjo skaičiuoti — ir atsiminė, kad Jis pas kiaulę dar nėra buvęs. Žmogus, pasilikęs namie, galvojo apie savo gyvenimą, ir sumanė eiti pas gyvulius pasiklausti, ar daug jiems Dievas amžiaus paskyrė. Nuėjo žmogus pas arklį ir paklausė, kiek metų jam Dievas davė gyventi. Arklys pasakė, kad jam buvo siūlyta 50, bet jis paprašė tik 30 metų. Tada žmogus susijaudino ir nuėjo pas karvę, manydamas rasti ten Dievą, ir prašyti pridėti jam metų. Bet, nuėjęs pas karvę, Dievo nerado. Klausė karvę, kiek ji gyvensianti. Karvė atsakė, kad jai Dievas pasiūlė 40 metų, bet ji paprašė, kad jai paliktų tik 27 metus. Taip žmogus vaikščiojo pas gyvulius ir paukščius, bet vis Dievo nerado. Pradėjo jis klausti, kur yra Dievas, ir jam pasakė, kad pas kiaulę nuėjo. Nuėjo žmogus pas kiaulę — ir randa ten Dievą su kiaule besiderant. Dievas siūlo kiaulei 84 metus, kiaulė Dievui sako, kad tuomet Jo žmonės jos mėsos tegalės sulaukti tiktai po keturių kartų, taigi tiktai penktoji karta galėsianti jos mėsos valgyti. Tuomet Dievas atsakė jai, jei jinai norinti, kad kiekvienas žmogus jos mėsos sulauktų, tai galės ją piauti už metų ir dargi nesulaukus metų. Kiaulė prašė Dievą, kad jai nors tiek, kiek žmogus gyvena, paskirtų gyventi.

Tuo laiku, kai kiaulė prašė Dievą, ir žmogus pradėjo Jį prašyti pailginti jam, žmogui, gyvenimą. Dievas liepė nutilti, kol Jis susikalbės su kiaule, bet žmogus neiškentė ir pasakė, kad kiaulė tegul gyvena kiek tiktai ji norės, nes tokios biaurybės žmogus nevalgysiąs. Supyko Dievas ant žmogaus ir pasakė, kad Jo įstatymais jis nevalgysiąs mėsos; tą galėsią padaryti tiktai kitos kartos žmonės.

Baigęs su kiaule derybas, derėjosi Dievas su žmogumi. Pridėjo Dievas prie 10 metų žmogui avelės 5 metus, ir dar žmogui maža. Pridėjo Dievas jam dar kalakuto 5 metus, ir vis žmogui maža. Pridėjo 20 metų arklio, ir dar maža. Turėjo tokiu būdu žmogus jau 40 metų, ir dar prašė Dievą daugiau. Pridėjo Dievas dar ir karvės 10 metų, bet žmogui vis maža. Pridėjo dar ožio 20 metų. Vadinas, jau 70 metų. Tuomet žmogus tarė:

— Norėčiau dar Dievulį prašyti pridėti daugiau, bet bijau, kad Dievulis nesupyktum, nes dabar nesimato, ar Dievulis pyksta ar ne, ar susiraukęs ar juokiasi!

Supyko Dievas ir pasakė, kad Jis žmogui prideda dar 30 bezdžionės metų, ir kad nuo 70 metų amžiaus žmogus būsiąs, kaip bezdžionė barzda apaugęs, negalėsiąs nieko dirbti ir vos bevaikščiosiąs.

Todel žydai ir neskuta barzdos ne tik nuo 70 metų, bet ir nuo jaunųjų dienų. (Užrašė St. Valentinavičius, Vaišvilčių km., Naujamiesčio vl.).

Seniau žmonės iš anksto žinojo savo mirtį.

A. Pasakų apie tai, kad seniau žmonės iš anksto žinojo savo mirtį, turėjau 9, būtent: Tauta ir Žodis, V, 638 p. (342), Mūsų Laikraštis 1930, Nr. 6 (58) (343), Kėdainių ap. (344), Palėvenio ap. (345), Subačiaus ap. (346), Betygalos ap. (347), Gruzdžių ap. (348), Ukmergės ap. (349).

B. Paminėtose pasakose težymus vienas variantas, būtent:

Senų senovėje žmonės žinojo savo mirtį. Tad kai kurie jų ėmė netikusiai dirbti darbą, jiems skirtą, arba naikinti savąjį turtą. Dievas, vaikščiodamas po žemę, pamatė tai, susirūstino ant žmonių už netikusį jų elgesį ir padarė taip, kad dabar žmonės savosios mirties iš anksto nebežino. Be to, tenka paminėti, kad kalbamam pasakų variantui savuoju turiniu labai artima šio rinkinio pasaka Nr. 224.

C. Pasakų, kad seniau žmonės iš anksto žinojo savo mirtį, skirtumai:

Žmonės žinojo savo mirtį: tuojau po sutvėrimo pasaulio (343), senovėje (344), kitą kartą (345), maža beatmenamais laikais (346), labai seniai (347, 348), kai tik atsirado pasaulis (349).

Netikusį darbą papildė: žmogus (342—344, 346, 348, 349), bernas (345), žmogelis (347).

Žmogaus mirtis turėjo įvykti: greitai (342, 346), rytoj (343, 345, 348), netrukus (344), už poros nedėlių (347), už trijų dienų (349).

Dirbo prieš mirtį: žolių tvorą tvėrė (342), vandeniui užvirinti ne žabus, bet visą mišką degino (343), pasistatė ledo trobelę ir ugnį joje kureno (344), šiaudų tvorą tvėrė (345, 346, 349), kiečių tvorą tvėrė (347, 348).

Netikusį darbą pastebėjo: Senelis (342), Dievas (343, 348), Dievas, apsirengęs seneliu (344), Dievas Senelis (345, 346), Dievas ir šv. Petras (347), Dievas, pasivertęs seneliu (349).

Žmonės klausiami pasiteisino, kad: „greitai mirsiu, man pakaks“ (342), „kam man tas miškas — juk ne giminė“ (343), „kam man bereikalingi tie namai“ (344), „man jos nereikės“ (345), „mano amžiui užteks“ (346, 347, 349), „tvirtos nebereikia“ (348).

Pabaudai Dievas skyrė: kad žmogus nebežino, kada jis mirs (342, 344, 348), leido žmogui ilgai gyventi ir išgaišintą turtą atgauti (343).

D. 343. Tuojau po sutvėrimo pasaulio žmonės žinojo, kada jie mirs. Del to prieš mirtį nieku nebesirūpino ir viską naikino.

Kartą Dievas eina pamiške ir mato trobelę. Iš jos išėjęs žmogus uždegė vieną pušį. Beregint visas miškas užsidegė. Tada žmogus į anglis įstatė katilą vandens ir verda.

— Ką darai? — paklausė Dievas.

— Vandens noriu užsivirinti!

— O kam visą mišką degini? Ar neužtenka glėbelio žabų?

— Kas man tas miškas! Juk ne giminė! Vistiek rytoj reikės man mirti! — atsakė žmogus.

Jei taip darai, tai nuo šiol daugiau nebežinosi savo mirties valandos, — tarė Dievas.

Ir tiesa. Žmogus nemirė ir turėjo daug dirbti, kol sudegintą turtą galėjo papildyti.

Po kiek laiko vėl eina Dievas ir mato tą patį žmogų medžius besodinantį.

— Kam juos sodini? — paklausė Dievas.

— Išaugs ant degėsių gražus miškas.

— Tai kam tau tas miškas? Juk tu toks pražilęs — tuojau mirsi.

— O kas žino: gal ir pagyvensiu. Jei ir ne, tai bent mano vaikai pasidžiaugs, — atsakė žmogus.

— Matai, — pranykdamas atsakė Dievas, — kaip gerai, kad savo mirties dienos nežinai. (Mūsų Laikraštis, 1930, Nr. 6 (58).

344. Senovėje žmonės žinojo, kada mirs. Vieną kartą Dievas, apsirengęs seneliu, sumanė eiti pasivaikščioti, pažiūrėti ką veikia žmonės. Eina keliu ir mato: žmogus, pasistatęs iš ledo trobelę, kureną joj ugnį ir patsai šildosi, o trobelė tirpsta.

— Žmogau, ką darai? Trobelė sutirps, ir visas tavo darbas nueis veltui.

— Tegu tirpsta, — sako žmogus, — visvien neilgai gyvensiu. Kam man reikalingi tie namai. Tik šalsiu be reikalo, kol pastatys.

— O vaikai, kur jie gyvens? — vėl klausia Senelis.

— Vaikai gali patys pasirūpinti, o man kas! — atšovė žmogus.

Dievas už tokį atsakymą supyko ir tam žmogui pasakė:

— Už tai, kad tu rūpinies tik savimi, nuo šios dienos nežinosi, kada mirsi, — tarė Dievas ir išnyko. (Užrašė R. Drazdavičius, pasakė J. Vitkauskas, Kėdainiai).

345. Kitą kartą žmonės žinojo iš anksto, kada jiems reiks mirti. Vienas bernas taip pat žinojo savo mirties dieną. Kaip tiktai prieš ją

šeimininkas išsiuntė jį tvoros tverti. Nuliūdo bernas, kad jam rytojaus dieną reiks mirti, o dar čia jį darbais vargina, ir pradėjo jis tverti tą tvorą iš šiaudelių.

Atėjo Dievas Senelis ir klausia:

— Vaike, ką tu dirbi?

— Tvorą tveriu!

— Bet kodel iš šiaudų?

— Man jos vistiek nereikės. Rytoj aš mirsiu!

Už tokį darbą Dievas susirūstino, ir nuo to laiko žmonės nebežino, kada jiems reiks mirti. (Palėvenis, Kupiškio vl.).

346. Labai seniai, vos beatmenamais laikais, dar tada, kai žmonės žinodavo, kada mirs, ėjo Dievas Senelis per pasaulį ir pamatė žmogų šiaudinę tvorą tveriantį.

— Žmogel, kodel šiaudinę tvorą tveri? Tokia tvora labai netvirta!

— Mano amžiui užteks, nes aš greit mirsiu!

— Žmogel, netverk šiaudinės tvoros! Gal dar ilgai gyvensi!

Nuo to laiko Dievas Senelis padarė, kad žmonės nežinotų, kada jie mirs. (Užrašė G. Šalkevičiūtė, pasakė J. Stankevičienė, Subačius).

347. Kažkada, labai seniai, vaikščiojo žemėje Viešpats Dievas. Jis ne vienas vaikščiojo, Jį visur lydėjo šv. Petras. Vot, vieną kartą jie eina ir pamato žmogelį tveriant tvorą. Nustebę priėjo jie prie žmogaus ir klausia:

— Kam, žmogeli, tveri kiečių tvorą? Juk tokia tvora laikys labai trumpą laiką!

—O kam aš kitokią tversiu? Juk už poros nedėlių mirsiu. Taigi mano amžiui užteks ir tokios, — atsakė žmogus.

Pamatė Viešpats Dievas, kad žmonėms bloga, jei jie žino savo mirtį, ir sako šv. Petrui:

— Padarysiu taip, kad žmonės nežinotų, kada mirs. Žinodami savo mirties laiką, jie visai nesirūpina kitais, o dirba tik tam laikui.

Kaip Viešpats Dievas sakė, taip ir padarė. Ir nuo to laiko nė vienas žmogus nežino savo mirties dienos. (Užrašė Vl. Tiškus, Būdų vk., Betygalos vl., Raseinių ap.).

348. Labai seniai, kada dar Dievas vaikščiojo ant žemės, žmonės žinodavo savo mirties dieną.

Taigi, vienas žmogus, žinodamas, kad jis greitai mirs, tvėrė tvorą iš kiečių. Jam bedirbant, atėjo Dievas ir klausia:

— Žmogau, ką tu darai?

— Tvorą tveriu! — atsakė žmogus.

— Tai kodel iš kiečių?

— Todel, kad rytoj mirsiu. Tvirtos nebereikia! — atsakė žmogus.

Dievas suprato, kad nereikalinga žmogui žinoti, kada jis mirsiąs, todel nuo to laiko padarė taip, kad žmogus savo mirties valandos negali žinoti. (Pasakė Morta Stulginskienė, 62 m. amž., šeimininkė, gyv. Šiaulių apskr., Gruzdžių valsč., Verbūnų kaime).

Senis Kindikis.

A. Pasakų apie Senį Kindikį turėjau 3, būtent: Ariogalos ap. (350), Kėdainių ap. (351), Panevėžio ap. (352).

Kadangi „Senio Kindikio" pasakos, kuriose Dievas Senelis visai neminimas, iš dalies patvirtina prieš tai išspausdintųjų pasakų nurodymą, kad seniau žmonės iš anksto žinodavo savo mirties dieną, tai viena šitų pasakų ir spausdinama žemiau be ypatingų pakeitimų.

B. Pasakos turinys:

Kitą kartą Lietuvoje gyveno senis Kindikis, kuris sulaukė 100 metų amžiaus ir to meto papročiu turėjo būti išvežtas miškan ir tenai žvėrims sudraskyti paliktas. Sūnus tėvo pasigailėjo ir paslėpė jį namuose. Atėjus bado metui, senis patarė sūnui, kaip javų prasimanyti. Pro šalį važiavo karalius, kuris ėmė klausinėti ūkininką, ką jis sėja, ir ūkininkas prisipažino, kad patarimą taip sėti jam davė jo tėvas, kurį jis laikė paslėptą. Karalius liepė Kindikį atvesti, ir tasai atvestas išpranašavo karaliui, kad jis mirs Kūčių vakarą. Karalius šituo pranašavimu netikėjo, bet vėliau jo pabūgo ir, antrą kartą pamatęs Kindikį, klausė patarimo, kaip mirties išsisaugoti. Tasai patarė karaliui eiti vogti. Kai šis ėjo vogti, tai išgirdo tariantis suokalbininkus, kurie ruošėsi jį nunuodyti Kūčių vakarą. Tokiu būdu karalius ir išsigelbėjo nuo mirties, nes suokalbininkus jisai nugalabijo.

D. 350. Senų senovėje gyveno Lietuvoje senis Kindikis. Jis turėjo sūnų ir sūnaus sūnų. Tuo metu Lietuvoje viešpatavo įstatymai, kurie rodė, jog kiekvienas senelis, sulaukęs šimto metų amžiaus, turi būti išvežamas į mišką, kur jį žvėrys sudraskydavo. Kai senis Kindikis sulaukė šimto metų, sūnus paėmė rogutes, įsodino senelį ir veža į mišką. Kartu išėjo ir senelio anūkas, devynių metų vaikutis. Atvežė sūnus savo tėvą į mišką, paleido jį ir norėjo grįžti atgal, bet jo sūnus ir sako jam:

— Tėte, nepalik rogučių! Juk ir man reikės tamstą vežti į mišką, Iš kur aš gausiu tuomet rogutes?

Tėvui pagailo savo tėvo Kindikio, ir jis parsivežė jį atgal į namus. Parvežęs tėvą namo, paslėpė jį kambary, kur niekas neužeidavo, nes bijojo, kad karalius nesužinotų ir nenubaustų už nesilaikymą įstatymų. Kaimynams gi paskelbė, kad tėvą Kindikį miške palikęs.

Po kiek laiko užėjo blogi metai. Daug numirė žmonių iš bado. Badas pasiekė ir Kindikio šeimą. Pasišaukė senis Kindikis sūnų ir sako:

— Nudraskyk stogo šiaudus, iškulk varpas ir pasėk gautuosius pelus. Iš tų pelų išaugs puikūs rugiai — ir turėsime duonos!

Kartą važiavo karalius ir pamatė Kindikio sūnų besėjant pelus. Karalius sustabdė vežimą, pasišaukė sėjėją ir klausia:

— Žmogau, ką tu čia sėji? Man rodos, kad tai yra pelai.

— Šviesiausias karaliau, dovanok man! — tarė žmogus. — Aš turiu paslėpęs šimto metų tėvą, kurio nenorėjau miške palikti ir parsivežiau namo. Jis man liepė sėti pelus, nes iš jų išaugsią puikūs rugiai su svyruojančiom varpom!

— Parodyk man savo tėvą! — atsakė karalius.

Kai sūnus atvedė senį Kindikį, karalius apžiūrėjo jį ir klausia:

— Pasakyk man, kada aš mirsiu? Juk tu daug žinai, jei sakai, kad iš pelų išaugs rugiai.

— Šviesiausias karaliau, tamsta mirsi Kūčių vakarą! — drąsiai atsakė senis Kindikis.

Karalius nusijuokė ir nieko netaręs nuvažiavo.

Atėjo rugiapiūtė. Rugiai išaugo gana gražūs. Varpos pribrendusios lingavo. Kindikio sūnus piovė rugius ir džiaugės geru derliumi. Kindikis vaikščiojo paežiais ir staiga pamatė atvažiuojantį karalių. Susijaudinęs puolė po kojom karaliui ir prašė, kad ir šį kartą jo nebartų už perilgą gyvenimą. Bet karalius, pamatęs tokius gražius rugius, pats labai nustebo. Jam baisu pasidarė, nes prisiminė Kūčių vakarą. Jei iš pelų rugiai išaugo, tai senelis daug žino ir man teisybę sakė, — pamanė karalius ir ėmė maldauti senelį, kad pasakytų išsigelbėjimo būdą.

— Turėsi eiti vogti, — atsakė senis Kindikis.

Karalius parvažiavo namo ir ėmė galvoti, kaip jis turės eiti vogti. Sumanė persirengti vagies rūbais ir, nuėjus į savo dvarą, ką nors pavogti. Išėjęs sutiko kitą vagį, kuris jo nepažino ir pavadino eiti kartu. Taip beeidami gatve, jie nutarė užeiti į gubernatoriaus rūmus, nes ten daug aukso buvo.

Kai priėjo prie gubernatoriaus rūmų, jau vidurnaktis buvo. Priėję pamatė trečiame aukšte šviesą. Vagis išsiėmė geležinius nagus ir sako:

— Reikia lipti pažiūrėti.

Karalius atsakė, kad jis neturįs geležinių nagų. Tuomet vagis supykęs sako karaliui:

— Tu, tur būti, esi mulkis, kad neturi vagies įrankių! Aš tavim negaliu pasitikėti!

Bet karalius aiškino, kaip įmanydamas, kad jis esąs tikras vagis. Pagaliau, vagis sutiko ir užlipo pažiūrėti, kas ten yra. Užlipęs pamatė, kad gubernatorius tariasi su savo tarnais nužudyti karalių.

— Kūčiose pakviesime karalių į balių ir paduosime jam nuodų taurę išgerti, — sako gubernatorius.

Pavaldiniai su tuo sutiko.

Vagis nulipęs pasakė ką girdėjo karaliui.

Karalius nudžiugo, tai išgirdęs. Jis dabar pasidarė drąsesnis. Kai gubernatoriaus rūmuose užgeso šviesa, vagys įlindo į rūmus ir pavogė daug pinigų. Paskui nuėjo į mišką, kur buvo vagies namelis, pasidalino pinigus ir, draugiškai vienas kitam ranką paspaudę, išsiskyrė. Karalius beeidamas kreida paženklino tvorą, kuri tęsėsi pagal kelią.

Kai atėjo Kūčios, gubernatorius pasikvietė karalių į vaišes. Karalius nuvažiavo su didele kariuomene. Gubernatorius pripylė taures vyno ir, sveikindamas karalių, paprašė išgerti jam skirtą taurę.

Karalius paėmė taurę, padavė gubernatoriui ir sako:

— Išgerk, šviesusis gubernatoriau, mano taurę, o aš išgersiu tavo.

Gubernatorius, nerasdamas kitos išeities, išgėrė. Išgėręs tuoj krito ant žemės negyvas. Dabar karalius įsakė kareiviams iškapoti visus gubernatoriaus pavaldinius ir linksmas sugrįžo namo. Pagrįžęs įsakė kareiviams, kad jotų į mišką ir suimtų vagį, kuris gyvena vienoje trobelėje. Joti reikia pagal tvorą, kuri pažymėta kreida.

Kareiviai greitai parvedė į karaliaus rūmus vagį. Vagis, pamatęs karalių, puolė po kojom ir prašė pasigailėjimo, nes manė, kad jį už vagystę čia atvedė. Karalius liepė vagį nuprausti ir atvesti į jo kambarį. Kai vagis įėjo į karaliaus kambarį, šis ištraukė iš palovės maišiuką su pinigais ir sako:

— Na, drauge, ar atsimeni, kai mudu ėjome vogti. Per tavo drąsą aš išlikau gyvas. Todel dabar gyvensi su manim iki mirties!

Vagis, išgirdęs tokius žodžius, buvo labai patenkintas.

Po to karalius nusiuntė seniui Kindikiui dovanų ir išleido įsakymą, kuriuo suteikė Lietuvos žmonėms laisvę gyventi iki savo mirties. Ir tai atsitiko per Kindikio išmintį. (Užrašė Br. Minelga, pasakė P. Minelgienė, 48 mt. amžiaus, Padargupių km., Ariogalos vl.).

Dievas Senelis pamokina žmones įvairių darbų.

A. Pasakų, kaip Dievas Senelis pamokino žmones įvairių darbų, turėjau 8, būtent: Baisogalos ap. (353), Kėdainių ap. (354), Palėvenio ap. (355), Panevėžio ap. (356, 357), Kurklių ap. (358), Pabaisko ap. (359), Būdežerio ap. (360).

C. Paminėtose pasakose žymūs 4 variantai, būtent:

I. Kitą kartą vyrai nemokėjo arti, moterys — austi; ardami, kai išvarydavo vagą, arklą atgal nešte atnešdavo, o ausdamos siūlus ne staklėse taisydavo, bet tvorose. Dievas Senelis pamokė artoją, kaip reikia arti, audėją — kaip austi. Kuriam laikui praslinkus ėjo Dievas pro šalį tų pačių artojo ir audėjos, kurie, Jo pamokyti, vienas gerai arė, kita gerai audė, ir paklausė, kas juos išmokė taip gražiai dirbti. Artojas pasisakė, kad išmokęs arti iš Senelio, o audėja pasigyrė pati austi išmokusi. Artojas užtat dabar pasilsi, o moterys neturi poilsio (353, 354, 358, 360).

Paminėtoms pasakoms savuoju turiniu artimos šio rinkinio pasakos: 201, 221, 329.

II. Seniau žmonės dalgių nežinojo ir javus peiliais piaudavo. Dievas Senelis padirbo dalgį ir juo javus piauti išmokė (356).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

III. Seniau žmonės javus krūvomis kraudavo. Dievas Senelis parodė žmonėms, kaip javai gubomis statyti (357).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

IV. Kitą kartą žmonės buvo tiek nesupratingi, kad, košės išsivirę ir ją bevalgydami, kai jos šaukštą pasikabindavo, tai pieno tuo pačiu šaukštu užsrėbti kas kartas bėgdavo ton vieton, kurioje pienas būdavo padėtas. Pamatęs taip žmones darant, Dievas Senelis pamokino juos iš karto atsinešti pieno puodynę ir be reikalo nelakstyti (355, 359).

Pasakų, kaip Dievas Senelis pamokino žmones įvairių darbų, pirmojo varianto skirtumai:

C. Kurių nors ypatingų skirtumų paminėtos pasakos neturi. Jose šiek tiek skirtingas moteries paminėjimas, būtent, Dievas Senelis

bevaikščiodamas rado: mergaitę tvoroje audžiant (353), audėją, kuriai nesisekė austi (354), mergaitę, kuri taisė stakles ir nenorėjo klausyti Senelio patarimų (358), moteriškę, tvoroje benarpliojančią (360). Charakteringa, kad pamokymas arti ir austi minimas vienoje pasakoje, nes tiktai III-je pasakoje tekalbama apie audėjos pamokymą.

Pasakų, kaip Dievas Senelis pamokino žmones įvairių darbų, ketvirtojo varianto skirtumai:

Abiejų pasakų skirtumas tasai, kad pasakoje Nr. 355 sakoma, jog žmonės pieno užsisrėbti bėgdavo maltuvėn, o pasakoje Nr. 359 — svirnan.

D. 353. Kitą kartą Dievas, pasivertęs seneliu, vaikščiojo po žemę ir rado lauke žmogų, kuris per visą lauką arė vieną vagą, o paskum arklu nešinas vėl grįždavo nuo pat vagos galo. Senelis išmokė artoją tinkamai su arklu apsieiti. Padėkojo artojas už tai Seneliui, ir šis nuėjo savo keliu.

Beeidamas rado jis vieną mergelę, beaudžiančią tvoroje. Senelis ją pamokė gražiai siūlus suverpti, suriesti, išausti, ir išėjo. Po kurio laiko užėjo Senelis vėl pas tą patį artoją ir klausia:

— Kas tave išmokė taip gražiai arti?

— Aną dieną buvo kažin koks senelis, dėkui jam, tai mane išmokė taip gražiai arti, — atsakė artojas.

— Dirbsi ir turėsi poilsį, — tarė jam Senelis.

Paskum užėjo Senelis pas mergaitę, rado ją beaudžiančią ir paklausė:

— Kas tave išmokė taip gražiai austi?

— Kas mane galėjo išmokyti! Aš pati išmokau! — atsakė mergaitė.

Senelis susirūstino ir tarė:

— Dirbsi ir neturėsi poilsio! (Užrašė J. Tvarijanavičius, Baisogalos ap.).

358. Dievas, pasivertęs elgeta ir vaikščiodamas pas žmones, užėjo kartą į vienus namus, kur rado mergaitę taisant į stakles audeklą. Dievas ėmė ją mokyti, kaip geriau būtų galima austi.

— Man gerai ir taip! — atšovė mergaitė.

Dievas labai supyko ir padarė taip, kad moterys dirba — ir niekados nepailsi. (Užrašė Br. Markūnaitė, pasakė J. Markūnienė, 42 mt. amžiaus, moka skaityti ir rašyti, Kurklių vl.).

360. Kartą vaikščiojo po žemę Dievas Senelis ir rado nemokantį arti vyrą. Jis pamokė jį, kaip reikia arti, ir nuėjo. Toliau beeidamas rado Jis moteriškę, tvoroje siūlus benarpliojančią. Jis pamokė ir ją, kaip reikia austi, ir nuėjo.

Po kiek laiko vėl ėjo tas pats Senelis. Radęs gražiai ariantį vyrą, paklausė:

— Kas tave išmokė taip gražiai arti?

— Kitą kartą ėjo toks senelis, tai jis mane ir pamokė, kaip reikia arti, — atsakė artojas.

— Dirbsi, vaikeli, bet padirbėjęs galėsi pasilsėti, — tarė Dievas.

Todel dabar vyrai, padirbėję, gauna poilsio.

Toliau beeidamas Dievas rado moteriškę, gražiai beaudžiančią.

— Kas tave taip gražiai išmokė austi? — klausia Dievas.

— Ogi kas mane mokys! Pati išmokau! — pasigyrė mergaitė.

— Tu dirbsi ir niekad poilsio neturėsi! — tarė supykęs Dievas.

Todel dabar mergos dirba — ir niekad darbo nepabaigia. (Užrašė V. Vingilis, Būdežerių km., Vilkaviškio vl.).

356. Kitą kartą Dievas, eidamas per pasaulį, pamatė žmogų, piaunantį su peiliu rugius. Dievas paklausė, kodel jis nepiauna su dalgiu. Žmogus atsakė, kad tokio daikto jisai dar nėra matęs. Dievas paklausė, ar galės jo namuose pernakvoti. Žmogus sutiko — ir nuvedė Dievą į savo namus. Dievas jam padirbo dalgį ir išmokė juo piauti. Žmogus labai dėkojo Dievui už pagelbą, nes dalgiu daug sparčiau piauti, negu peiliu. Ir dabar žmonės piauna dalgiais. (Užrašė A. Žekaitė, pasakė S. Žekienė, 30 mt. amžiaus, skaityti moka, Pagiegalos km., Panevėžio vl.).

357. Vieną kartą ėjo per žmones Dievas, pasivertęs keleiviu. Buvo tuo metu pati rugiapiūtė. Beeidamas pro vieną lauką, Jis pamatė žmones statant gubas. Jie pėdus statė didelėm krūvom, ir patys nežinojo, kiek ten galėjo būti pėdų. Tai Dievas, norėdamas juos pamokinti, paėmė vieną pėdą ir jo viršūnę užlenkė, paskum iš kraštų pastatė kryžmai keturis pėdus, o jų tarpuose — dar keturis. Dešimtą paėmęs, padarė kepurę ir uždėjo ant jų. Kad lengviau būtų suskaičiuoti, patarė statyti eilėmis.

Nuo to laiko žmonės taip stato gubas, kaip Dievas pamokė. (Užrašė J. Liutkūtė, pasakė O. Indrėlaitienė, 68 mt. amžiaus, nemoka nei skaityti nei rašyti, Pagiegalos km., Panevėžio vl.).

359. Kitą kartą Dievas, pasivertęs seneliu, vaikščiojo po žemę ir užėjo į vieną trobelę, kurioje sėdėjo žmonės ir valgė košę. Pamatė, kad tie žmonės paima šaukštą košės ir lekia svirnan pasisemti pieno.

— Kodel jūs taip neišmintingai darot? Atsineškit puodynę, pasistatykit ant stalo ir valgykit, o šiaip jūs be kojų liksite, belakstydami į svirną pieno su šaukštu! — tarė Dievas.

Žmonės taip ir padarė. (Užrašė A. Šarmavičiūtė, pasakė K. Šarmavičienė, Žuklių km., Pabaisko vl.).

Javai, ugnin paberti, staiga sužaliavo ir pražydo.

A. Pasakų, kaip javai, ugnin paberti, staiga sužaliavo ir pražydo, turėjau 2, būtent: Ariogalos ap. (361) ir Kurklių ap. (362).

B. Paminėtose pasakose težymus vienas variantas, būtent:

Kitą kartą žmonės paabejojo Dievo galybe atgaivinti išdžiovintus laukuose javus. Dievas Senelis pabėrė besikūrenančion krosnin saują javų, kurie ugnyje sužaliavo ir pražydo.

C. Pasakų, kaip javai, ugnin paberti, staiga sužaliavo ir pražydo, skirtumai nedideli, nes Nr. 361-ame minimi žirniai, o Nr. 362 — aguonos.

D. 362. Kitą kartą Dievas, pasivertęs elgeta, užėjo pas vieną šeimą. Jis rado tik vieną šeimininkę, bekurenančią krosnį. Dievas paklausė ją, kodel ji viena esanti namie. Šeimininkė Jam pasakė, kad visi išėję lauko laistyti, nes viskas buvo išdžiuvę. Tada jis paprašė jos aguonų ir, paėmęs jų saują, supylė jas į krosnį. Krosnyje aguonos staiga išaugo ir pražydo.

Čia Dievas pamokino, kad jei Dievas duos, tai kad ir ilgai nelytų — visvien viskas užaugs. (Užrašė Br. Markūnaitė, pasakė J. Markūnienė, 42 mt. amžiaus, moka skaityti ir rašyti, Kurklių ap.).

Atsiuntė lietų.

A. Pasakų, kaip Dievas Senelis atsiuntė lietų, turėjau vieną, būtent: Kirdeikių ap. (363).

B. Paminėtos pasakos turinys:

Kitą kartą buvo labai sausa vasara, kuri grėsė pavojumi javams išdžiūti. Todel ponas liepė vergams laistyti laukus. Viena senutė pavalgydino pavargusį elgetą, kuris pasakė, kad nedidelis jų žemės plotas turės didesnį derlių už visą pono žemę. Be to, se-

nutė, pakepusi nedaug duonos, to elgetos malonės dėka, susilaukė daug duonos. Ponas sužinojęs, kad senutė gavo daug duonos ir, be to, patyręs jos pasikalbėjimo su elgeta turinį, supyko ir pasodino senutę kalėjiman. Kilusi audra sunaikino pono laukuose derlių, o senutės laukas liko nepaliestas. Po to senutė ir kiti kaliniai to paties elgetos stebuklingu būdu buvo išgelbėti iš kalėjimo ir apdovanoti puikiais rūbais ir gražiais rūmais. Pono dvaras pranyko, o patsai ponas virto stulpu (363).

D. 363. Seniai, labai seniai gyveno turtingas ponas, kuris turėjo labai daug vergų. Tie vergai ponui viską dirbdavo, o jis už visą jų darbą duodavo jiems po mažą prastos žemės sklypelį.

Vienais metais buvo labai sausa vasara. Visi pono laukai buvo labai išdžiuvę, todel ponas išvarė visus vergus laukų laistyti. Namie pasiliko tik tie, kurie negalėjo dirbti.

Pono žemėj gyveno senelis ir senutė. Vieną dieną senelis išėjo su visais laistyti laukų, o namie pasiliko senutė, kuri turėjo kepti duoną. Ta duona buvo labai prasta: avižinių miltų perpus su pelais.

Senutei pakepus duoną, trobon įėjo pavargėlis Senelis, kuris paprašė senutę, ar neturi ji ko valgyti, nes jis labai išalkęs. Bet senutė atsakė nieko neturinti, tik duoną pakepusi krosnin, o duona esanti dar neiškepus ir, be to, labai prasta: perpus su pelais. Bet Senelis liepė jai pažiūrėti krosnin, ar nebus duona jau iškepus. Senutė atsidarė krosnį — ir labai nustebo, pamačiusi labai didelę, kaip trobą, krosnį ir bakanus, kaip ratus. Ji labai apsidžiaugė ir, ištraukusi duonos bakaną, davė pavargėliui valgyti. Senutė suprato, kad tai yra nepaprastas senelis, bet Dievas. Tada ji pradėjo pasakoti apie savo vargus, kad jie turi labai mažą žemės sklypelį, o dabar esanti labai karšta vasara, kad ponas savo laukus laisto, o jų baigia išdžiūti.

Senelis, ją ramindamas, tarė:

— Nenusimink! Tas jūsų žemės plotelis atneš daugiau derliaus, negu visa pono žemė. Rytoj aš atsiųsiu lietų: jis išplaus visus pono javus, o tavo paliks — ir užaugs! — Tai pasakęs, Senelis išnyko.

Rytojaus dieną kiti pono vergai sužinojo, kad ta senutė turi daug ir geros duonos ir pranešė apie tai ponui. Ponas atėjo, atėmė iš senutės duoną ir ėmė klausinėti, iš kur ją gavo. Senutė papasakojo ponui visą atsitikimą, bet ponas nenorėjo tuo tikėti ir sakė, kad jeigu tai būtų buvęs Dievas, tai būtų užėjęs pas jį, o ne pas tokią neturtingą senelę. Ponas pavadino ją burtininke ragana, liepė ją suimti ir, uždėjus pančius, nuvesti į kalėjimą. Tuomet atsitiko taip, kaip pavargėlis sakė:

užėjo didelė audra su lietumi ir perkūnija — ir išplovė visus pono laukus, tik senelių javai liko neišplauti. Ponas norėjo iš senelio atimti jo žemę, bet senelis nenorėjo duoti, tada ir jį įmetė į kalėjimą, ir liepė sargams juos abu gerai saugoti ir žiūrėti, ar neateis pas juos Dievas. Nes jeigu jis buvo atėjęs į namus, tai gali ateiti ir į kalėjimą.

Sargams besaugant pačios prasivėrė kalėjimo durys — ir įėjo tas pats pavargėlis Senelis. Sargai jam nesipriešino ir leido eiti. Pavargėliui įėjus į kalėjimą, tuojau nukrito nuo kalinių pančiai. Senelis ir senutė pasijuto laisvi ir labai puikiais rūbais apsirengę. Pavargėlis liepė jiems eiti paskui jį. Ir jie visi išėjo iš kalėjimo. Senelis juos nuvedė į tą vietą, kur buvo jų trobelė. Bet dabar toj vietoj stovėjo labai gražūs rūmai. Įėjęs į vidų, Senelis pasakė, kad jų buvusio pono dvaras buvo užkeiktas, ir dabar jis pranyko, o pats ponas pavirto stulpu prie jų rūmų. Be to, jis pasakė, kad tie rūmai jiems priklauso, ir pranyko.

Senelis su senute po to atsitikimo ilgai ir laimingai gyveno. (Užrašė P. Švogžlytė, pasakė G. Aiškinienė, 63 mt. amžiaus, Ginučių km., Kirdeikių vl.).

Dievas Senelis pabaudė artoją, kuris manė gerą derlių turėsiąs ir be Dievo pagalbos.

A. Pasakų, kaip Dievas Senelis pabaudė artoją, kuris manė gerą derlių turėsiąs ir be Dievo pagalbos, turėjau 7, būtent: Biržų ap. (364), Daujėnų ap. (365), Josvainių ap. (366), Obelių ap. (367), Kuršėnų ap. (368), Šiaulių ap. (369), Kavarsko ap. (370, 371), Kazlų Rūdos ap. (372).

B. Paminėtose pasakose žymus vienas variantas, būtent:

Kitą kartą artojas, kuris ruošė dirvą sėjai, Dievo pakalbintas, pasakė, kad geroje dirvoje ir be Dievo pagalbos viskas gerai užauga. Kitas artojas, kuris arė blogą dirvą, Dievo taip pat pakalbintas, pasakė, kad su Dievo pagalba ir blogoje dirvoje viskas užauga. Pirmojo artojo lauke javai teužaugo tik tose vietose, kuriose buvo Dievo Senelio pėdos; antrojo artojo dirvoje javai užaugo geri. Taip Dievas vieną artoją už jo puikumą pabaudė, o kitam už pareikštą Dievui pagarbą atlygino.

C. Pasakų „Pabaudė artoją“ varianto skirtumai:

Kitą kartą vaikščiojo po žemę Dievas Senelis (364—368), 370—372), Marija su Jėzumi bėgo Egiptan (369).

Dievo pakalbinti žmonės: arė lauką (364—369, 372), sėjo rugius (370), sodino bulves (371).

Be to, paminėtos pasakos skiriasi tuo, kad pasakai Nr. 364 prikergtas Varinio Vilko pasakos variantas. Pasakoje Nr. 366 pasakyta, kad gerojo lauko savininkas, blogo derliaus sulaukęs, nutvėręs elgetą, mėgino jį aplink lauką apvesti, kad per tą geras derlius pasidarytų. Pasakoje Nr. 369 paminėti dar žydai, kurie vijo Mariją su Jėzumi ir klausė žmones, kaip toli jų vejami asmenys spėjo nubėgti.

D. 364. Kitą kartą buvo du broliai, vienas turtingas, antras neturtingas. Turtingasis turėjo žemės labai daug, o neturtingasis — nedaug ir ta pati buvo menka. Pavasarį abu broliai arė savo laukus. Turtingojo arkliai buvo gražūs, žemė, kaip pūkas. Neturtingojo kumelė vos tik velkas, žemė apaugusi žolėmis. Turtingajam ariant ėjo pro šalį Dievas Senelis ir tarė:

— Padėk Dieve!

— Dėkui!

— Ką čia sėsi?

— Rugius!

— Tur būt, rugiai geri užaugs?

— Žinoma, kad turi geri užaugti! — atsakė turtingasis artojas.

Senelis atsisveikino ir nuėjo. Eidamas pro neturtingojo lauką, kuris taip pat arė, Senelis tarė:

— Padėk Dieve!

— Dėkui!

— Ką sėsi?

— Rugius!

— Tur būt, rugiai geri užaugs?

— Kaip Dievas duos, taip ir bus! — atsakė neturtingas artojas.

Ir Senelis nuėjo sau savo keliu toliau.

Turtingojo rugiai užaugo labai blogi, kiekvieno arklio pėdoj tik po vieną šiaudą, o neturtingojo — užaugo tokie dideli, jog iš tolo juos galima buvo matyti.

Netoli girioj medžiojo karalius. Karalius iš tolo pamatė tuos rugius, nusiuntė tarnus ir liepė jiems nupiauti rugius ir parvežti į jo pilį. Tarnai taip ir padarė. Už rugius neturtingajam broliui karalius atsiuntė vežimą aukso. Karalius tuos rugius supylė į didelį svirną. Po kiek laiko karalius pastebėjo, kad rugiai vis mažėja. Jis siuntė savo tarnus rugių saugoti, bet niekas nesusekė, kas rugius vagia. Karalius paskelbė visam mieste, kas sugaus vagį, kuris rugius vagia, tam duos didelę dovaną. Vienas kareivis, paskaitęs skelbimą, nuėjo pas karalių

ir pasakė, kad jis sugaus vagį, ir paprašė karalių, kad šis lieptų iškasti prie svirno didelę duobę ir prie duobės padėti didelį akmenį su plaktuku. Karalius viską išpildė.

Naktį kareivis nuėjo į svirną ir saugoja. Žiūri — atbėga Varinis Vilkas ir ryja rugius. Kareivis jam su plaktuku tik kaukšt per galvą — ir Vilkas apsvaigo. Tada kareivis Vilką įstūmė į duobę — užrito ant jo akmenį ir paliko.

Rytojaus dieną kareivis nuėjo pas karalių pasakyti, kad sugavo vagį. Karaliaus nerado namie, rado tik jo dvylikos metų sūnų, kuris pradėjo prašyti, kad kareivis parodytų jam vagį. Ilgai prašomas, kareivis nuvedė karalaitį prie duobės. Kai tik atkėlė akmenį, Varinis Vilkas iššoko ir nubėgo.

Atvažiavus karaliui kareivis viską papasakojo. Karalius labai supyko ant sūnaus ir išvarė jį iš namų. Karalaitis, eidamas keliu, sutiko Dievą Senelį, kuris ir paklausė jį:

— Kur eini?

Karalaitis Jam papasakojo, kad jį tėvas išvarė iš namų, ir pasakė, kad eina į miestą arklio pirkti.

— Kai nueisi į miestą, jei norėsi pirkti arklį, tai ne gražų pirk, bet prastą. Nusipirkęs arklį, pastatyk jam namus ir laikyk jį septynerius metus tuose namuose užmūrytą. Kiekvieną dieną jam duok ėsti medaus ir gerti vyno. Kai sueis septyneri metai, tai atsistok prie namų ir sušuk:

— Vaska! Jei atsilieps kas, tai arklys bus gyvas, o jei ne — tai žinok, kad arklys negyvas, — taip pasakęs, Senelis nuėjo.

Karalaitis nuėjo į miestą ir nusipirko prastą arklį. Pastatė jam namus, užmūrijo jį ir šėrė kiekvieną dieną medum, girdė vynu. Praėjus septyneriems metams, karalaitis priėjo prie namų ir sušuko:

— Vaska!

Sužvingo arklys, skilo siena — ir išėjo labai gražus arklys su ginklais ir balnu. Karalaitis užšoko ant arklio. Arklys pakilo į padangę ir nusileido prie kažkokio miesto vartų. Aplink miestą buvo aptverta tvora, o ant tvoros baslių užmauta daug kaukolių. Karalaitis nuėjo pas karalių prašyti vietos. Karalius jį priėmė ganyti kumelę ir pasakė:

— Jeigu jos neišganysi, tai ir tavo kaukolė atsidurs ant baslio.

Karalaitis sugrįžo pas savo arklį ir viską papasakojo. Arklys jam ir sako:

— Ta kumelė yra užkeikta karalaitė, ir kai tu užsėsi ant jos, ji pakils aukštai ir, nunešusi tave toli, suės!

Paskum arklys jam davė aukso obuolį ir pasakė:

— Kai kumelė pakels tave aukštai, tu pradėk su aukso obuoliu duoti jai per šonus. Tuomet ji vėl nusileis žemėn!

Karalaitis pasiėmė obuolį ir nuėjo pas karalių. Karalius išvedė kumelę. Karalaitis užsėdo ant jos. Kumelė ėmė keltis aukštyn. Tuomet karalaitis pradėjo auksiniu obuoliu daužyti jai šonus, ir kumelė ėmė leistis žemyn. Kai kumelė nusileido žemėn, ji staiga pavirto gražia karalaite. Jie abu nuėjo pas karalių. Karalius padėkojo už dukters išgelbėjimą ir užrašė karalaičiui pusę karalystės.

Karalaitis sugrįžo pas savo arklį, užsėdo ant jo, pasikėlė į padangę ir nusileido prie kito miesto. Tas miestas buvo visas aptrauktas juodu rūbu. Karalaitis paklausė vieną žmogų, kodel tas miestas aptrauktas juodu rūbu. Paklaustasis jam atsakė, kad ryt turi karalaitę atiduoti slibinui.

Karalaitis nuėjo pas karalių prašyti tarnystės. Karalius jį priėmė vištų ganyti.

Atėjo diena, kada karalaitę išvedė prie jūros ir paliko slibinui. Karalaitė besimelsdama pamatė karalaitį, per debesis atjojantį. Karalaitis nusileido ir paprašė karalaitę, kad ji paieškotų jam galvą. Karalaitei beieškant, jis užmigo. Po kiek laiko karalaitė pamatė, kad slibinas jau iš vandens išlindo. Ji pradėjo budinti karalaitį, bet niekaip negalėjo pabudint. Karalaitė pradėjo verkti, nes slibinas jau buvo nebetoli. Jai beverkiant viena ašara nukrito karalaičiui ant veido. Staiga jis pašoko, pagriebė kardą ir puolė slibiną. Karalaitis nukerta jam vieną galvą, o ji tuoj ir vėl priauga. Karalaitis labai nuvargo. Tai pamatęs, arklys atbėgo pagelbon, bet vistiek negalėjo slibino nuveikti. Kai slibinas jau baigė karalaitį nugalėti, jis sušuko:

— Ak, Varini Vilke, aš tave išgelbėjau, bet dabar pats žūsiu!

Kai tik karalaitis taip pasakė, pamatė atbėgant Varinį Vilką. Tuomet jie visi trys puolė slibiną ir nugalėjo jį. Karalaičiui buvo sužeista koja. Karalaitė nusiėmė nuo kaklo savo šilkinę skarelę ir aprišo karalaičiui koją. Karalaitis sėdo ant arklio ir nulėkė atgal į karaliaus pilį. Karalaitė viena ėjo namo ir sutiko vieną dvariškį. Tas išsitraukė kardą ir liepė karalaitei prisiekti, kad ji sakys, jog jis ją išgelbėjo. Karalaitė nusigandus sutiko.

Jie parėjo į pilį. Karalius labai nudžiugo, pamatęs savo mylimą dukrelę, ir paklausė, kas ją išgelbėjo. Karalaitė pasakė, kad tas, su kuriuo ji atėjo. Karalius dvariškiui atidavė pusę karalystės ir savo dukterį. Karalaitė nežinojo, kad tas, kuris ją išgelbėjo, gano jos tėvo vištas.

Vestuvių dieną karalius sukvietė visus tarnus į karalaitės vestuves. Karalaičio, kuris ganė vištas, koja buvo dar neužgijus ir aprišta karalaitės dovanota skarele.

Visiems bevalgant, karaliui nukrito šakutės. Karalius pasilenkė ir pamatė ant tarno kojos, kuris ganė vištas, karalaitės skarelę. Karalius tarną pradėjo klausinėti, iš kur jis gavo karalaitės skarelę. Tarnas pasakė, kad karalaitė jam dovanojo. Tada karalaitė pribėgo prie jo, apkabino jį ir pasakė, kad jis ją išgelbėjo. Karalius iš karto nenorėjo tikėti, bet karalaitė papasakojo, kaip ją dvariškis privertė tylėti. Tuomet karalius labai supyko ant dvariškio ir liepė jį pakarti. Karalaitės vestuvės buvo iškeltos su karalaičiu. Vedę jie ilgai ir laimingai gyveno. (Užrašė S. Baužytė, pasakė V. Telyčėnienė, 29 mt. amžiaus, kilusi iš Biržų m., rašyti ir skaityti moka).

365. Seniau Dievas, pasivertęs seneliu, ėjo per svietą. Vieną kartą eidamas žiūri ir mato žmogų ariant lauką.

— Padėk Dieve! — sako jam Dievas.

— Dėkui!

— Ką čia sėsi?

Žmogus atsakė, kad jis sės kviečius. Tada Dievas Senelis ir sako:

— Žemė gera, gerai išdirbta! Kad duos Dievas, tai augs!

— Tokioj žemėj kviečiai gerai augs ir be Dievo! — lyg supykęs atsakė žmogus.

Dievas Senelis nuėjo toliau. Beeidamas pamatė Jis pagal mišką ariant kitą žmogelį. Žemė, kur tas žmogelis arė, buvo labai prasta: vieni kelmai, akmenys, toksai slėnis.

— Padėk Dieve! — sako artojui Dievas Senelis.

— Dėkui! — atsakė žmogelis.

Paskui Dievas Senelis ir sako:

— Žemė prasta, bet kad duotų Dievas, gal kas ir užaugtų!

Žmogelis atsiduso ir sako:

— Išarsiu, pasėsiu kviečius, jei Dievas duos, gal ir augs!

Ir Dievas Senelis nuėjo toliau.

Kai tik tas žmogelis pasėjo kviečius, už kelių dienų visi gražiai sudygo, o ateinančiais metais jis turėjo labai gražių kviečių. Džiaugėsi žmogelis ir dėkojo Dievui už gerą derlių. O tam žmogui, katras sakė, kad ir be Dievo jam augs, teužaugo vienos smilgos ir dirsės. Tada jis suprato, kad, jei Dievas nepadeda žmogui, nieko gero nebūna. (Užrašė St. Levickaitė, pasakė M. Salučkienė, 40 mt. amžiaus, skaityti ir rašyti moka. Vizorių km., Daujėnų vl.; girdėjo iš P. Gaigalo 75 mt. amžiaus).

366. Vieną kartą arė neturtingas žmogus lauką. Jam beariant eina pro šalį senukas, kuris buvo Dievas, ir sako:

— Padėk Dieve!

— Dėkui, dėkui! — atsakė žmogus.

Senelis apėjo aplink visą jo lauką, pakalbėjo su tuo žmogumi ir nuėjo toliau.

Beeidamas toliau, Jis pamatė ariant turtingą ūkininką, Jis ir su juo pasikalbėjo. Bet tas pasakė, kad jo žemėje ir be Dievo padėjimo gerai uždera.

Atėjus rudeniui, pas neturtingą ūkininką rugiai ir kiti javai gerai užderėjo, o pas turtingą — beveik nieko neužderėjo. Tuomet turtuolis suprato, kas per priežastis. Kartą jis pamatė einant elgetą, ir manė kad tai Dievas. Tuoj griebė jį už pakarpos ir apvedė aplink lauką. Nors tas ir sakė, kad jis beveik negalįs paeiti, bet ūkininkas vistiek neklausė. Bet ir iš to nieko gero nepasidarė. (Užrašė J. Anuškevičiūtė, pasakė O. Narbutienė, Josvainių vl.).

368. Vieną kartą Dievas, pasivertęs senuku, vaikščiojo po žemę ir žiūrėjo, ką daro žmonės. Eidamas pamatė žmogų, ariantį dirvą, ir tarė jam:

— Dieve, padėk!

— Dėkui! — atsakė artojas.

— Gera žemelė! Jei Dievas duos, turėsi javų, — sako Senelis.

— Tokioje dirvoje ir be Dievo davimo užaugs! — atsakė artojas.

Senelis nieko neatsakė, tik palingavo galvą ir nuėjo tiesiai per lauką. Kiek paėjęs, pamatė kitą artoją, blogą dirvą beariantį, ir tarė:

— Kas čia tau, žmogeli, tokioje blogoje žemėje augs!

— Jei Dievas duos, tai užtektinai užaugs, ir duonai ir putrai! — atsakė artojas.

Senukas nuėjo savo keliu.

Rudenį pirmojo artojo javų visai nieko nebuvo: tik pėdose, kurias įmynė Senelis, eidamas per dirvą, užaugo dideli javai. Antrojo artojo javai užaugo dideli ir gražūs, net iš dirvos linko. (Užrašė J. Stonytė, pasakė T. Stonienė 85 mt. amž., Kuršėnų vl.).

369. Marija su Jėzumi bėgo į Egiptą. Vienas žmogus pagal kelią arė labai gerą dirvą.

— Padėk Dieve! Gerą dirvą ari. Gal geri bus javai, — tarė praeidama Marija.

— Aš ir be tavęs žinau, kad geri bus javai! — atsakė žmogus.

Bet metų gale derlius buvo labai prastas. Marija, eidama toliau, priėjo kitą ūkininką, kuris akėjo labai prastą dirvą.

— Tokią prastą dirvą dirbi. Tur būt, bus prasti javai! — tarė Marija.

— Kaip Dievas duos, taip ir bus, — atsakė ūkininkas.

— Šiandien sėji, rytoj piausi, — tarė Marija ir nuėjo.

Ryto metą bėgo pro tą pačią vietą žydai, kurie vijosi Mariją. Susitikę pirmąjį ūkininką, jie paklausė:

— Ar nematei pro čia bėgant moteriškės su mažu vaikeliu?

Ūkininkas atsakė:

— Kai rugius sėjau, tai bėgo, o dabar dar jie tik dygsta!

Žydai, susitikę antrąjį ūkininką, to pat ir jį paklausė. Šis atsakė:

— Bėgo, kai rugius sėjau, o dabar jau einu piauti!

Varlė, kuri tuomet netoli buvo, sušuko: „Vakar, vakar!", o rapukė atsakė: „Šiandie, šiandie"! (Užrašė L. Paškūnas, pasakė K. Žilinskas, Žadžiūnų km., Šiaulių vl.).

370. Kitą kartą gyveno turtingas ūkininkas. Jis sėjo rugius, ir tuomet pro šalį ėjo Dievas.

— Ką čia darai? — paklausė jį Dievas.

— Kas tau darbo, ką aš darau? — atsakė turtingas ūkininkas.

— Ar tu nieko nesėji? — vėl paklausė Dievas.

— Gi akmenis sėju!

— Gerai! Tegul bus akmenys! — tai taręs, Jis ir nuėjo.

Visiems žmonėms rugiai jau išdygo, o to ūkininko dar vis nedygsta. Jis nuėjo pas kaimynus ir sako:

— Gal kas mano lauką užbūrė.

Žmonės rugius jau nupiovė ir klojimuosna suvežė, o jo dar vis nebuvo išdygę. Nuėjo tuomet ūkininkas į lauką ir pradėjo žemę kapstyti. Gi žiūri — visur akmenys ir akmenys. Jis tuomet suprato, kad tai Dievo stebuklas.

Vieną kartą užėjo pas tą ūkininką elgeta ir paprašė duonos.

— Tave reikia užmušti, o ne duonos tau duoti! — atsakė ūkininkas elgeta pasivertusiam Dievui.

Taip rūsčiai ūkininko sutiktas Dievas tarė, kad ūkininką po metų ištiks nelaimė.

Visus metus tas ūkininkas gerai gyveno, o kai atėjo metų galas, tai taip ir atsitiko, kaip sakė elgeta: visi jo gyvuliai pastipo ir kluonas su javais sudegė.

Po kelių dienų negeri žmonės ir jo trobą padegė. Galų gale jis paliko toks elgeta, jog turėjo eiti per žmones ir prašyti išmaldos. (Užrašė A. Medišauskaitė, pasakė M. Linartienė, Užubalių km., Kavarsko vl.).

372. Kartą ėjo per kaimą Senelis. Pamatė Jis žmones ariant lauką, priėjęs prie jų ir tarė:

— Padėk Dieve, vaikeliai!

— Dėkui, seni! — rūsčiai šie Jam atsakė.

— Kokią gražią žemelę jūs čia dirbate! Tai užaugs javai, jei Dievas duos!

— Ką čia, seni, Dievas duos: kaip pasėsim, taip ir augs! — atsakė jie Dievui Seneliui.

Senelis palingavo liūdnai galva ir nuėjo toliau. Beeidamas Jis vėl rado dirbančius žmones. Čia žemė buvo grumstuota, molina, nuvargę žmonės sunkiai dirbo. Senelis priėjo prie jų ir tarė:

— Padėk Dieve, vaikeliai! Ką jūs čia sėsit į tokią blogą žemę? Čia jums niekas neužaugs!

— Užaugs, seneli, jei Dievas duos! — maloniai atsakė darbininkai.

Ir Senelis patenkintas nuėjo toliau.

Rudenio sulaukus, tų žmonių, kurie sėjo geroj žemėj, nebuvo nė ko piauti, o tų, kurie sėjo blogoj, — užaugo labai gražūs rugiai. Tie žmonės, kurių buvo bloga dirva, buvo sotūs per visą metą, ir melsdamiesi dėkojo Dievui už gerą derlių. (Užrašė B. Vitaitė, Kazlų Rūdoje).

Kaip Dievas Senelis pabaudė ūkininką, kuris sakė, kad geroje pievoje žolė ir be Dievo želia.

A. Pasakų, kaip Dievas Senelis pabaudė ūkininką, kuris sakė, kad geroje pievoje žolė ir be Dievo želia, turėjau vieną, būtent: Panevėžio ap. (373). Pasaka savuoju turiniu, kuris žemiau išspausdintas be pakeitimų, labai primena šio rinkinio pasakas Nr. Nr.364—372.

D. 373. Kitą kartą turtingas ūkininkas, belygindamas kurmiarausius, vaikščiojo po pievą. Ateina kažkoks seniukas, ir sako jam:

— Padėk Dieve!

— Dėkui, dėkui! — atsakė jam ūkininkas.

— Čia, tose pievose, jei Dievas duos, gali daug žolės priaugti, — tarė seniukas.

— Čia auga ir be Dievo! — atkirto turtingas ūkininkas.

Tas seniukas nuėjo, o tose pievose tuos metus beveik niekas nedygo. Beeidamas seniukas užėjo visai neturtingą žmogelį, kuris šlapioj baloj kasė griovį.

— Padėk Dieve — tarė jam seniukas.

— Dėkui, seniuk!

— Čia tavo menkos pievos. Tur būt, nė žolė neželia?

— Iškasiu griovį, nubėgs vanduo, tai, jei Viešpats Dievas duos, gali užaugti, — atsakė žmogelis.

— Gerai sakai, vaikeli! Be Dievo niekad nieko nebus! Nuo šios dienos tu šiose pievose, kuriose iki šiol niekad nieko nebuvo, piausi daug šieno! — tarė tas seniukas ir nuėjo.

Po to tos pelkės be galo gerai žėlė — ir vargdienis liko turtingas, o turtingasis liko vargdieniu. Mat, tas seniukas buvo Dievas. (Užrašė E. Filipavičiūtė, pasakė O. Labanauskienė, 60 m. amžiaus, Plūkių vnk., Panevėžio vl.).

Kaip Dievas Senelis javus jaujoje iškūlė.

A. Pasakų, kaip Dievas Senelis javus jaujoje iškūlė, turėjau 6, būtent: „Žvaigždutės", 1930 m. Nr. 3, 51 p. (374), Biržų ap. (375), Panevėžio ap. (376—378), Pumpėnų ap. (379).

B. Pasakų turinys:

Kitą kartą Dievas Senelis pasiprašė naktigulto. Gavo nakvoti jaujoje ir, susitaręs su ūkininku, jam nakvynę suteikusiu, apsiėmė jo javus, jaujoje padžiautus, iškulti. Ūkininkas pasislėpė ir žiūrėjo, kaip Senelis javus kuls. Senelis sudėjo javus krūvon ir padegė juos iš visų keturių kerčių jaujos krosnies ugnimi. Taip Jis, vaikščiodamas aplink javų krūvą, ir iškūlė juos. Kai tokiu pat būdu pamėgino ūkininkas kulti, tai jo javai ir klojimas sudegė.

C. Paminėtos pasakos skiriasi tuo, kad:

Keliavo Dievas su šv. Petru (374, 377), Senelis (375, 378), Dievas Senelis (376, 379); nakvynei Dievas sustojo pas pasiturintį ūkininką — sunkios širdies žmogų (374), pas ūkininką (375, 378), pas neturtingą ūkininką (376, 379), pas šykštų ūkininką (377); javus Dievas turėjo iškulti: už suteiktą nakvynę (374, 375, 377), pats pasisiūlė iškulti (376, 379); pamatęs ūkininko pradėtus kulti javus, pats ėmė juos kulti (378); prieš kuldamas javus, Dievas: juos uždegė iš keturių šonų jaujos krosnies ugnimi (371), uždegė juos (375), uždegė javus iš kerčių (376), liepė šv. Petrui padegti jaują iš keturių šonų (377), uždegė pėdus iš keturių kampų (378), pastatė jaujos kampuose keturias žvakes (379).

Kiti šių pasakų skirtumai aiškūs iš jų turinio, kuris žemiau paduotas be pakeitimų.

D. 374. Ėjo per žmones Viešpats Dievas su šventuoju Petru, pasivertę paprastais seniais keleiviais.

Dienai baigiantis keleiviai vienur užėjo pas ūkininką pasiprašyti nakvynės. Ūkininkas, kuris buvo sunkios širdies žmogus, tarė seniams:

— Aš turiu pridžiovęs pilną jaują javų. Jei rytoj rytą atsikėlę jūs man tuos javus iškulsite, tai galėsite pas mane pernakvoti. Šiaip aš dovanai jokių perėjūnų į savo namus nepriimu ir nešeriu.

— Gerai, iškulsime priruoštus javus, — tarė senis, katras buvo Dievas. — Mes džiaugiamės, kad galėsime pas tamstą pernakvoti.

Rytą keleiviai atsikėlė su patamsiu ir šeimininko vedini nuėjo į kluoną kulti.

Dabar tamsta gali eiti į trobą, — tarė ūkininkui Senis, katras buvo Dievas; — mes vieni padarysime skirtą darbą.

Bet ūkininkas į trobą nėjo. Jis pasislėpė už kluono ir žiūrėjo, kaip seniai dirba. O šie visus javus išnešė iš jaujos ir sukrovė juos viduryje klojimo į stirtelę. Tada Dievas Senelis paėmė ugnies iš jaujos krosnies, padegė stirtelę iš keturių šonų ir eina aplink stirtelę, sakydamas: „Pu pu pu pu , pu pu pu pu!“ Javai liepsnojo nedidele liepsna, ir grūdai išsiskyrė iš šiaudų. Seniai šakėmis šiaudus nuvertė, grūdus sustūmė į krūvą ir nuėjo į trobą.

— Jau iškūlėme, kiek turėjome iškulti, — tarė keleiviai. — Dėkui už nakvynę, sudiev.

Seniai išėjo, ūkininkas pagalvojo:

— Gerai, kad žiūrėjau. Pamačiau, kaip jie lengvai dirbo. Ir aš taip darysiu!

Ir ūkininkas tą pačią dieną iškūreno jaują ir pridžiovė javų. Paskum nuėjo su bernu į kluoną ir javus sukrovė viduryje klojimo į stirtelę.

— Dėde, nieko nepadarysime, taip storai prikrovę, — tarė bernas, — spragilai nepermuš.

— Tylėk, pamatysi, kas bus, — sudraudė ūkininkas berną.

Ūkininkas paėmė ugnies iš jaujos krosnies, padegė stirtelę iš keturių šonų ir eina aplink stirtelę, pupsėdamas: „Pu pu pu pu, pu pu pu pu!“

— Dėde, sudegs ir javai ir visas kluonas! — nerimavo bernas.

— Tylėk ir netrukdyk man kulti! — vėl sudraudė ūkininkas berną.

Ugnis greitai liepsnojo iš visų šonų, ėmė kilti viršum balkių, tuojau pasiekė stogą — ir užsidegė visas kluonas. Ūkininkas išbėgo iš

kluono ir ėmė bėgti aplink trobą, vis dar pupsėdamas. Galop, jisai pamatė, kad kluonas tikrai dega, ir žmogus nuleido rankas. Ir jo kluonas sudegė su visais dar nekultais javais ir pašaru. (Žvaigždutė, 1930, Nr. 3, 51—52 p.).

375. Pas vieną ūkininką pasiprašė nakvynėn toks senelis, kuris buvo Dievas. Ūkininkas ir sako:

— Gerai, bet rytoj rytą reiks klojimą rugių iškulti!

Senelis sutiko. Rytą ūkininkas nuėjo ir paklojo jam klojimą rugių. Senelis labai greit tuos rugius iškūlė ir parėjo grįčion. Ūkininkas nuėjęs žiūri — tikrai iškulta, net pelai nuo grūdų atskirti. Ir jis suprato, kad čia yra kažkokie burtai. Rytojaus dieną ūkininkas vėl paklojo klojimą rugių, prikėlė Senelį, o pats užsislėpė už prėslo ir žiūri, ką tas Senelis darys. Senelis ėmė ir uždegė šiaudus. Ūkininkas jau norėjo surikti, bet Senelis pamažu kalba ir ramina ugnelę:

— Pamažu, ugnel, pamažu!

Ugnis nesiplėtė, perėjo visą klojimą, sudegino šiaudus, o grūdus paliko. Ūkininkas nudžiugo, pigiai paslaptį sužinojęs, ir Senelį išvarė, o kitą rytą pats sumanė pamėginti taip kulti. Uždegė jis šiaudus ir kalba:

— Pamažu, ugnel, pamažu!

Bet ugnelė jo neklausė: ji sudegino kluoną ir visas trobas.

Taip Dievas nubaudė ūkininką už pakeleivingųjų varginimą. (Papilys, Biržų ap.).

376. Atėjo kartą pas vieną ūkininką kažkoks senelis ir paprašė nakvynės. Bet ūkininkas jam tarė:

— Kur mes tau leisim čia nakvoti, kad patys neturim kur gulėti!

— Gal jauja šilta? — paklausė senelis, kurio būta Dievo.

— Šilta! — atsakė ūkininkas.

Tuomet Senelis su bernu nuėjo gulti į jaują.

Pirmą nakties valandą atėjo šeimininkas su šeimyna kulti. Senelis nubudo ir išgirdo, kad tariasi kulti. Jis atsikėlė ir, nuėjęs pas šeimininką, sako jam:

— Eikit gulti! Aš iškulsiu!

— Kaip tu vienas iškulsi? — sako šeimininkas.

Senelis liepė jiems eiti gulti — ir visi nuėjo, tik pats ūkininkas jo nepaklausė. Jis išėjo už durų ir žiūrėjo, kaip tas Senelis vienas kuls.

Senelis, prisinešęs javų, prisiklojo jų ir paskum, juos peržegnojęs, mostelėjo — ir visos kertės ėmė degti, o javai — kultis. Senelis stovi ir kalba:

— Pu pu pu pu! — o javai tik češka, tik kuliasi. Beregint buvo viskas iškulta.

— Grūdai sau, pelai sau! — tarė Senelis, ir grūdai atsiskyrė nuo pelų.

Kai Senelis baigė darbą, atėjo ūkininkas ir sako:

— Dabar aš kulsiu!

— Neiškulsi, vaikeli! — tarė jam Senelis.

Ūkininkas Senelio nepaklausė; prisinešė jis javų, prisiklojo, peržegnojo, permojo ranka, bet kertės nė nemano degti. Tuomet jis paėmė degtuką, padegė juo kertes ir sako:

— Pu pu pu pu!

Tuomet visos kertės suliepsnojo — ir visas klojimas sudegė. Vos ne vos pats ūkininkas išsigelbėjo iš ugnies. (Užrašė E. Čerkesaitė, pasakė P. Čerkesas, 80 mt. amžiaus, Bernotų km., Panevėžio vl.).

377. Seniau, kai Viešpats Dievas su šv. Petru, persirengę pakeleivingais, vaikščiodavo po žemę, vieną kartą šitaip atsitiko. Vieną vakarą pas ūkininką atėjo du pakeleiviai, kurie buvo Viešpats Dievas ir šv. Petras, pasivertę elgetomis, ir paprašė nakvynės. Ūkininkas, būdamas šykštus, nenorėjo jų priimti, bet jie nesiliovė prašę, sakydami:

— Kur mes dabar eisime! Juk jau vėlu!

Tuomet ūkininkas ir sako jiems:

— Iškulkite rugius, parduokite tuos grūdus už 100 rublių ir man juos atiduokite. Bet visa tai padarykite per tą patį vakarą ir ne visus rugius parduokite, o tiktai tiek, kiek prikulsite iš vieno kūlio! Girdėjote, ką sakiau!

Ūkininkui net galvon neatėjo, kad tie pakeleiviai galėtų pavestą darbą atlikti. Juk jis tiek mažai davė jiems iškulti javų ir parduoti juos už tiek pinigų ir dar tiek daug padaryti per vieną vakarą — tai ne juokai.

Nuvedė ūkininkas pakeleivius į jaują ir, palikęs juos tenai, pats pasislėpė už jaujos durų. Stovi jis ir žiūri, ką jie darys. Tuo metu vienas pakeleivis paėmė rugių kūlį, atsistojo viduryje aslos ir, kratydamas kūlį, sako:

— Kratau kūlį — pinigai byra!

Ir tol jis kratė kūlį, kol pribirėjo tiek pinigų, kiek jų reikėjo. Paskum pirmasai keleivis liepė antrajam padegti jaują iš keturių kampų. Bet, žinoma, antrasis jaujos nepadegė, ūkininkui tik taip rodėsi akyse, nes Dievas viską žino. Dievas žinojo ir tai, kad ūkininkas, pa-

sislėpęs už jaujos durų, žiūri į juos. Paskum Dievas surinko pinigus, nunešė juos ūkininkui ir padavęs tarė:

— Jau iškūlėme, pardavėme ir pinigus grąžiname. Dabar einame naktigulto!

Taip tarę, pakeleiviai išėjo miegoti ant šiaudų, neseniai iškultų.

Rytą pakeleiviai atsikėlė, padėkojo už nakvynę ir išėjo. Ūkininkas, smalsumo pagautas, sumanė taip padaryti, kaip darė pakeleiviai. Juk toks lengvas darbas, o pinigų ir javų bus daug.

Nusivedė jis berną į jaują ir sako:

— Paimk ugnies ir uždek jaują iš keturių kampų!

Iš karto bernas persigando, bet paskum turėjo išpildyti šeimininko įsakymą: jis padarė taip, kaip jam buvo įsakyta. Ūkininkas gi, paėmęs kūlį ir, tokius pat žodžius tardamas, kokius kalbėjo Senelis, pradėjo kūlį kratyti, bet pinigai nebirėjo. Nematydamas kas aplinkui dedasi, ūkininkas ir stebėte nepastebėjo, kad jis jau visas ugnies apsiaustas. Taip ir sudegė jis su jauja. Bernas persigando, nubėgo į pirkią ir viską papasakojo. Tuomet suprato tiek šeimyna, tiek ir bernas, kas per vieni buvo tie pakeleiviai. Jie buvo Viešpats Dievas ir šv. Petras! Taigi toje vietoje, kur jauja sudegė, žmonės pastatė kryžių. (Užrašė St. Grumbinaitė, pasakė M. Sereika, Panevėžyje).

378. Pas vieną ūkininką atėjo toksai Senelis ir paprašė nakvynės. Ūkininkas nenorėjo jo priimti, sakydamas, kad neturi kur paguldyti. Bet Senelis atsakė:

— Nors klojime gal bus vietos?

Tuomet ūkininkas leido jam eiti gulti į klojimą, kur buvo kuliami rugiai. Tas Senelis atsikėlė anksti rytą ir pradėjo kulti. O kūlė jis taip, kad Jam viskas savaime darėsi. Pirmiausia jis suklojo pėdus ir uždegė juos iš keturių kampų. Paskum jis, paėmė lazdelę ir, vaikščiodamas iš visų pusių, ėmė maišyti, vartyti pėdus ir vis kalbėjo:

— Pa pa pa pa! Skyrium šiaudai, skyrium pelai, skyrium grūdai! — vis vaikščiojo, taip kalbėdamas, ir viskas gražiai skyrėsi, niekas neužsidegė. Taip jis viską gražiai ir iškūlė.

Pamatė ūkininko kaimynas, kad klojime kažkas dega, ir greitai atbėgo pažiūrėti, kas ten dedasi. Pamatęs bekuliantį Senelį, jis nėjo į klojimą, bet pasižiūrėjo taip, kad Senelis jo nepastebėtų. Mat, kaimynui rūpėjo sužinoti, kas čia toliau bus. Žiūri jis ir mato, kad dega pėdai, bet nesudega, o Senelis vaikšto aplinkui su lazdele ir, vartydamas pėdus, kalba:

— Skyrium šiaudai, skyrium grūdai, skyrium pelai! Pa, pa, pa pa!

Tuomet kaimynas pamislijo, kuo tas senis geresnis už jį. Jei seniui taip viskas gražiai kuliasi, tai ir jam išsikuls! Parėjo jis namo ir, paėmęs visus pėdus, sukrovė juos į vidurį klojimo. Paskum uždegė juos iš visų keturių kampų, pasiėmė lazdelę ir, bėgdamas apie pėdus, ėmė sakyti taip, kaip kalbėjo Senelis:

— Skyrium šiaudai, skyrium grūdai, skyrium pelai! Pa, pa, pa, pa! — taip vis bėgo jis aplinkui ir kartojo. Nuo pėdų ugnis persimetė jau ant klojimo, o jis vis mano, kad dar išsikuls. Paskum išbėgo jis iš klojimo, pradėjo bėgti aplink ugnį ir vis manė, kad taip reikia, kad dar išsikuls. — Pa, pa, pa, pa! Skyrium pelai, skyrium grūdai, skyrium šiaudai! Pa, pa, pa, pa!" — taip ir supapsėjo jo klojimas.

O tas Senelis, viską gražiai iškūlęs, padėkojo ūkininkui už nakvynę ir išėjo.

Kai šeimyna nuėjo į klojimą kulti, rado viską gražiai iškultą. Tuomet visi suprato, kad tai ne paprastas Senelis buvo, bet Dievas Senelis. (Užrašė M. Klastauskaitė, pasakė O. Jančauskienė, Panevėžys).

379. Vieną kartą Dievas, beeidamas per žmones, užėjo pas vieną ūkininką, kuris buvo neturtingas.

Senelis, įėjęs į vidų, paprašė nakvynės. Ūkininkas Senelį priėmė, bet liepė jam eiti gulti į jaują.

Kadangi seniau žmonės kuldavo kultuvais ir javus džiovindavo jaujose, tai ir to ūkininko jauja buvo prikurenta ir pridžiauta javų.

Senelis nuėjo gulti, o ūkininkas ėmė saugoti jį, kad jis neimtų nešti javų, bet ramiai gulėtų. Senelis, norėdamas ūkininkui padaryti gero, negulė, bet ėmė javus kulti. O kūlė jis šitaip: pasiėmė keturias žvakes ir, į kiekvieną kampą pastatęs po žvakę, užžibino jas. Paskum javus patiesė ant grindų ir ėmė kalbėti atsistojęs:

— Šiaudai sau, grūdai sau! Šiaudai sau, grūdai sau!

Taip jis kalbėjo, kol visi javai išsikūlė. Tuomet Senelis atsigulė, pagulėjęs atėjo į gryčią ir sako:

— Tu esi geras žmogus! Tu mane paguldei, pavaišinai! Už tai aš tau atsimokėjau! — Taip tarė Senelis ir išėjo.

Ūkininkas viską papasakojo pačiai. Pati prisipirko daug vaško, pridirbo daug žvakių, ir, viską, padariusi, kaip Senelis darė, ėmė kulti javus: šiaip sakė, taip, bet vistiek nesikūlė. Mat, to Senelio būta Dievo. (Užrašė K. Dankevičiūtė, Varakiškių vnk., Pumpėnų vl.).

Dievas Senelis prašė parodyti kelią.

A. Pasakų, kaip Dievas Senelis prašė parodyti kelią, turėjau 3, būtent: Baisogalos ap. (380), Traupio ap. (381), Kurklių ap. (382).

B. Paminėtose pasakose žymus vienas variantas, būtent:

Kitą kartą Dievas Senelis prašė parodyti kelią. Tinginys žmogus jam kelio neparodė, bet užtat kelią jam parodė mergaitė, kuri vėliau ištekėjo už to tinginio, ir abu laimingai gyveno.

C. Pasakos, kaip Dievas Senelis prašė parodyti kelią, varianto skirtumai:

Kitą kartą keliavo ir kelią parodyti prašė: Dievas su šv. Petru (380, 381), Dievas Senelis (382).

Kelią jiems parodė mergaitė, kuri grėbė šieną (380), akėjo dirvą (381). Pasakoje Nr. 382, kuri savo turiniu iš dalies artima šio rinkinio Nr. Nr. 353, 354, 358, 360, pasakyta, kad kelią parodyti Dievas Senelis paprašė moterį, kuri per savo puikumą pasisakė laiko neturinti. Už tai Dievas jai ir pasakė: „Neturi dabar laiko, tai ir neturėsi niekuomet". Be to, pasakos Nr. 381 galė pridurta, kad Dievas su šv. Petru pakeliui susitiko pasiutusį šunį ir girtuoklius.

D. 380. Vieną kartą ėjo du senukai per pasaulį. Tai buvo Viešpats Dievas ir šv. Petras. Beeidami jie priėjo vieną žmogų, kuris, paleidęs arklius ganytis, pats atsigulęs gulėjo. Senukas paprašė jį parodyti jiems kelią, bet jis atsakė:

— Neturiu laiko. Tik ką paleidau arklius ir noriu pats pasilsėti! —Taip pasakęs, jis pakėlė koją ir koja parodė jiems kelią.

— Tai tinginys tas žmogus! Kelią rodo koja! — tarė šv. Petras.

Nuėjo jie toliau ir priėjo mergaitę, grėbiančią šieną.

— Padėk Dieve! — sako jai Viešpats Dievas.

— Dėkui! — atsakė mergaitė.

Dievas prašo mergaitę parodyti jiems kelią.

— Parodyčiau, tik lietus gali sulyti mano šieną! — atsakė mergaitė.

— Dievas duos — ir nesulys! — sako jai pakeleiviai.

Tuomet mergaitė pabėgėjo ir parodė jiems kelią, o grįžusi ji sugrėbė šieną, ir lietus jo nesulijo.

Dievas su šv. Petru nuėjo toliau.

— Šita mergaitė ištekės už to tinginio! — paėėjęs kiek tarė Dievas.

— Kaip tai gali būti! Tokia darbšti mergaitė ir eis už tokio tinginio! — nustebo šv. Petras.

Bet Dievas atsakė:

— Tas tinginys gali mirti iš bado, o šita mergaitė jį išgelbės nuo bado!

Taip ir atsitiko. Ji išėjo už šito tinginio ir laimingai gyveno. (Užrašė St. Jurevičius, Kutiškių km., Baisogalos vl.).

381. Vieną kartą Dievas su šv. Petru ėjo kaip paprasti žmogeliai ir beeidami užėjo besivoliojantį artoją. Dievas paėmė ir paklausė jį kelio. Artojas pakėlė koją ir parodė.

Eina toliau Dievas su šv. Petru ir užeina akėjančią mergaitę. Dievas ir ją paklausė kelio. Ji, sustabdžius arklius, pavedėjo juos ir aiškiai nurodė tą vietą, kur jiems reikėjo eiti. Tuomet šv. Petras ir sako:

— Matai, koks anas tinginys, o ta mergaitė viską rūpestingai išrodė!

— Tas tinginys pateks tai mergaitei! — sako Dievas.

— Kodel taip? — klausia šv. Petras.

— Jei abu tinginiai sueitų — badu mirtų! — paaiškino Dievas.

Toliau beeidami jie pamatė atbėgant pasiutusį šunį.

— Bėkim iš to kelio, nes gali kas blogo atsitikti! — suriko šv. Petras.

— Nebijok! — nuramino Dievas. — Nieko blogo neatsitiks.

Toliau beeidami jie susitiko girtuoklius ir tuomet Dievas tarė:

— Dabar tai sukim iš kelio! (Užrašė St. Sližys, pasakė A. Vaitkevičiūtė, Traupio m.).

382. Vieną kartą Dievas Senelis užėjo pas vieną šeimą ir paprašė parodyti jam kelią. Šeimininkė, nenorėdama parodyti kelio, pasakė, kad ji neturi laiko.

— Neturi dabar laiko, tai ir niekuomet jo neturėsi! — atsakė Dievas. (Užrašė Br. Markūnaitė, pasakė J. Markūnienė, 42 m. amžiaus, moka skaityti ir rašyti, Kurklių vl.).

Dievas Senelis prašo duoti pavalgyti.

A. Pasakų, kaip Dievas Senelis prašė duoti pavalgyti, turėjau 4, būtent: Šėtos ap. (383), Panevėžio ap. (384, 385) ir Šiaulių ap. (386).

B. Paminėtose pasakose, kurios visos žemiau išspausdintos be ypatingų pakeitimų, žymūs 4 variantai, kurie tesiskiria ne turiniu, bet jame paminėtais asmenimis.

I. Gyveno trys broliai, kurių du atsisakė pavalgydinti senelį pavargėlį, ir už tai buvo nubausti; trečiasai brolis, kuris tėvų buvo kvailiu laikomas, tą pavargėlį du kartu sušelpė ir už tai buvo turtais apdovanotas, o po mirties pateko dangun (383).

II. Dievas paprašė šeimininkę, kuri kepė duoną, duoti jam duonos, bet šeimininkė Jį išvarė. Kita šeimininkė Dievą pavalgydino, ir už tai ji duonos ištraukė iš krosnies daugiau, negu buvo pakepusi; pirmosios šeimininkės duona krosnyje sudegė (384).

III. Šykšti moteriškė pagailėjo Dievui Seneliui duonos plutos, ir už tai pati senatvėje neturėjo ko valgyti, elgetavo. Galop, jinai suprato, kad blogai buvo pasielgusi su pakeleivingu seneliu, pradėjo netikusio savo elgesio gailėtis ir, kai Dievas Senelis liepė jai eiti namo, ji, grįžusi į savo namus, pasidarė gera ir ėmė šelpti pavargėlius (385).

IV. Dievą Senelį pavalgydino paklydęs miške piemenėlis, kuris po to atrado kelią ir grįžo namo (386).

D. 383. Kartą gyveno senelis su senele ir turėjo tris sūnus, kurių vienas buvo kvailas. Tėvas kvailojo sūnaus labai nemylėjo. Vieną kartą tėvas išleido į mišką vyresnįjį sūnų malkų parvežti. Motina įdėjo į krepšį pyrago su vynu ir padavė jam. Jis nuvažiavo į mišką ir atsisėdo valgyti. Pro šalį ėjo pavargėlis, kuris paprašė jį valgyti, bet tas nedavė, ir pavargėlis nuėjo. Pavalgęs senelių sūnus nuėjo malkų kirsti ir persikirto koją ligi kelio, vos tik namo sugrįžo.

Antrą dieną tėvas išleido antrąjį sūnų. Motina ir jam pridėjo pyrago ir vyno. Tas nuvažiavo į mišką ir atsisėdo valgyti. Vėl atėjo pavargėlis ir paprašė valgyti.

— Jei aš tau duosiu, tai pats neturėsiu ko valgyti, — atsakė antrasis senelių sūnus.

Pavargėlis, negavęs pavalgyti, nuėjo. Pavalgęs žmogus nuėjo kirsti medžių, bekirsdamas juos perkirto sau ranką ir grįžo namo.

Trečią dieną prašėsi važiuoti trečiasis brolis. Tėvas nenorėjo jo leisti, bet galų gale leido. Motina šiam įdėjo ne pyrago, bet juodos duonos ir ne vyno, bet butelį vandens.

Nuvažiavęs ir jis atsisėdo valgyti. Kai tik jis pradėjo stiprintis, tuoj atėjo pavargėlis ir prašo jį valgyti.

— Turiu duonos gabalėlį — gal užteks mum abiem. Prašom sėsti, ir valgysime! — tarė jis pavargėliui — ir jo rankose juoda duona virto pyragu, o vanduo — vynu. Pavalgęs nuėjo jis kirsti medžių, bet jam ir nereikėjo jų kirsti, — jie patys į vežimą ritosi.

Sugrįžo jis su dideliu vežimu namo ir sako:

— Dėkui, mamaite, už pyragą ir vyną!

Tėvai mąsto — kvailas kvailiai ir kalba. Bet kodel jis sveikas iš miško grįžo? Jo broliai, kaip susižeidė, taip ir nepagyja. Nors visur juos vežioja, bet jokiu būdu negali vis išgydyti. Tėvas jau visą žemę pardavė, juos begydydamas. Tad ėmė ir išvarė tėvas savo kvailąjį sūnų, o kelionei jam davė tik vieną skatiką ir duonos gabalėlį. Keliauja vargšas per pasaulį ir sutinka pavargėlį.

— Duok man nors truputį pasistiprinti ir nors vieną skatiką, nes aš esu labai pavargęs, — sako jam tas pavargėlis.

— Čia aš turiu truputį pinigų. Imk! Gal užteks! O čia man įdėjo duonos gabalėlį. Imk, pasistiprink! Aš apsieisiu ir taip, — tarė išvarytas sūnus pavargėliui.

— Jei tu esi toks geras, tai aš tau išpildysiu tris dalykus, kokius tik nori.

— Pirmiausia aš noriu, kad mano broliai pasveiktų; antra, kad aš turėčiau kišenėje pinigų; trečia, kad numiręs patekčiau į dangų!

— Viskas, ko nori, bus! Eik namo! — atsakė pavargėlis.

Sugrįžo jis namo — ir jo broliai tuoj pasveiko. Kadangi jis visuomet kišenėje turėjo pinigų, tai nusipirko dvarą ir laimingai gyveno su savo broliais, o miręs į dangų pateko. (Užrašė A. Stomaitė, pasakė O. Kiškaitė, 30 mt. amžiaus, Šėtos ap.).

384. Vieną kartą Dievas, pasivertęs seneliu, nuėjo pas vieną ūkininką ir paprašė duonos, kuri kaip tik kepė krosnyje. Šeimininkė ne tik nedavė Seneliui duonos, bet dar išvarė Jį. Tuomet Dievas nuėjo pas kitą ūkininką, taip pat prašydamas duonos. Ten šeimininkė paprašė Jį palaukti, nes jos duona taip pat buvo krosnyje. Kai šeimininkė ištraukė iš krosnies duoną, tai jos buvo daug daugiau, negu kad buvo pakepta, o jos kaimynė ištraukė sudegusią duoną — vienus anglis. (Užrašė J. Liutkūtė, pasakė O. Indrėlaitienė, 68 mt. amžiaus, skaityti ir rašyti nemoka., Pagiegalos km., Panevėžio vl.).

385. Kartą Dievas, pasivertęs seneliu, ėjo per žmones ir užėjo pas vieną moteriškę, kur paprašė valgyti. Moteriškė Senelį išvijo, sakyda-

ma, kad tokiems seniams ji neturinti ko duoti. Senelis prašė nors mažytės plutelės, bet moteriškė atsakė:

— Geriau tą plutelę atiduosiu šuniui suėsti, negu tau!

Senelis padėkojo jai už tokią gerą širdį ir išėjo, sakydamas:

— Atsimink, kad ir tu turėsi senatvėje vaikščioti pakiemiais ir prašyti duonos!

Sulaukus senatvės, moteriškė turėjo elgetauti, nes žentas jos nekentė ir išvarė. Atsiminė tuomet moteriškė Senelio žodžius ir gailėjosi. Kartą, eidama per žmones, ji sutiko tą patį Senelį. Senelis paklausė, kodel ji elgetauja, — juk seniau taip gerai gyvenusi.

— Kad dabar turėčiau ko duoti, tai duočiau ne tik duonos, bet ir sviesto, — atsakė moteriškė.

Senelis pasigailėjo jos, liepė eiti namo ir daugiau šelpti vargšus. Nuo to laiko moteriškė vėl gerai gyveno ir suprato, kad tas Senelis buvo Dievas. Kai pas ją ateidavo elgeta, tai ji visuomet jį sušelpdavo. (Užrašė A. Žėkaitė, pasakė O. Žėkienė, 43 mt. amžiaus, Pagiegalos km., Panevėžio vl.).

386. Labai seniai, kai dar Dievas žemėje vaikščiodavo, didelėje tankioje girioje sėdėjo piemenėlis ir verkė. Kiek paverkęs, išsitraukė jis kąsnelį duonos ir buvo bevalgąs. Tuo metu išlindo iš krūmų senas, suvargęs Senelis ir, prisiartinęs prie to piemenėlio, ėmė prašyti duonos. Bet piemenėlis atsakė:

— Kaip aš galiu tau duoti duonos, kad pats labai noriu valgyti! Aš tik kąsnelį jos teturiu! Be to, klaidžiojau per visą dieną po mišką, ieškodamas karvių, kurios pražuvo man užmigus. Jų neradęs norėjau eit namo, bet kelio neberandu!

Ir vėl piemenėlis pradėjo verkti. Bet Senelis vis prašo ir prašo:

— Duok, sūneli, duok!

Pagailo piemenėliui Senelio, ėmė jis ir atidavė paskutinį kąsnelį. Senelis paėmė, suvalgė ir, sušnibždėjęs kelius nesuprantamus žodžius, nuėjo. Šoko piemenėlis, norėjo dar Jį paklausti kelio, bet Jo jau nebuvo.

Tada jis ėmė žvalgytis — ir staiga viską suprato, supratęs paskiau atrado kelią ir parėjo namo.

Tas Senelis, mat, buvo Dievas. (Pasakė M. Masaitienė, 35 mt. amžiaus, Šiaulių m.).

Kaip Dievas Senelis prašė nakvynės.

A. Pasakų, kaip Dievas Senelis prašė nakvynės, turėjau 16, būtent: Mūsų Rytojus, 1931 m. Nr. 34, (387), Dotnuvos ap. (388), Josvainių ap. (389), Kėdainių ap. (390, 391), Naujamiesčio ap. (392), Panevėžio ap. (393—397), Pušaloto ap. (398), Subačiaus ap. (399), Papilės ap. (400), Linkmenų ap. (401), Švenčionių ap. (402).

B. Paminėtose pasakose žymūs 7 variantai, būtent:

I. Dievas Senelis ateina į kaimą ir prašo nakvynės iš pradžių pas turtingą žmogų, kuris Jo nepriima, o vėliau nueina pas biedną gyventoją, kuris Jam ne tiktai suteikia nakvynę, bet dar ir pavalgydina. Išeidamas Dievas Senelis klausia Jį priglaudusius žmones, ko jie norėtų. Šie teprašo amžino laimingo gyvenimo. Dievas Senelis suteikia jiems gražų namą ir išeina. Godus turtingasai kaimynas sužino, kad jis nepriėmė nakvynėn Dievo Senelio, kuris taip gausiai apdovanojo biednus žmones, ir vejasi Dievą, kuris turtingąjį žmogų vienok nubaudžia (387, 391, 396, 398, 402).

Kai kurios šio varianto pasakų (369) turi „nudilusiąją" pabaigą, nes jose neminimos turtingojo žmogaus pastangos sulaukti iš Dievo Senelio neužtarnautos malonės.

II. Dievas Senelis prašo turtingą ūkininką priimti Jį nakvynėn, bet pastarasai Jo nepriima. Tuomet Dievas Senelis eina prašyti nakvynės pas neturtingus žmones, kurie Jį ne tiktai nakvynėn priima, bet ir pavalgydina. Dievas Senelis, iš tų žmonių išeidamas ir už gerą širdį jiems atsidėkodamas, padaro taip, kad tie žmonės tą dieną daug naudos apturi iš pradėtojo darbo: daug drobės prisimatuoja, duonos prisikepa ir t. t. (400, 401).

Šio varianto pasakos savuoju turiniu labai artimos pirmojo šios pasakų grupės varianto turiniui. Taip pat kai kuriose jų stinga plačiau paminėto epizodo su turtinguoju ūkininku, kuris mėgina susilaukti iš Dievo Senelio neužtarnautos malonės.

III. Dievas Senelis prašo nakvynės pas vieną moteriškę, ir, kai ši Jo nepriima, tai Jis ją išbara už šykštumą ir liepia rūpintis elgetomis. Moteris paklauso Dievo Senelio ir darosi elgetoms gera (397).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

IV. Dievas Senelis gauna nakvynę pas vargingą žmogų ir, sužinojęs, kad šis nieko neturi duoti Jam valgyti, pats pavalgo ir

šeimininką pavalgydina pirščiuku medaus ir riešuto didumo kepaliuku (388).

Pasaka žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų.

V. Dievas Senelis (var. — su šv. Petru) gauna nakvynę pas neturtingą žmogų (var. — kalvį). Išeidamas Jis liepia šeimininkams prašyti trijų dalykų. Nors šv. Petras (var. — apaštalai) pataria tiems žmonėms prašyti iš Dievo dangiškų dalykų, bet žmonės jų patarimo neklauso ir prašo, kad: jų kieme šaltinio vanduo nuolatos vynu tekėtų, kas prisilies prie jų obelies (var. — kriaušės), kad negalėtų nuo jos atlipti, kas sės su jais kortomis lošti, kad nuolatos praloštų ir t. t. Dievas žmonių norus patenkina, ir šie jiems suteiktos malonės pagalba mėgina atsikratyti nuo velnio (var. — mirties) (389, 392, 395).

VI. Dievas Senelis prašo ir gauna nakvynę. Jam tenka nakvoti klojime su bernu, kuris naktį eina atsigerti (var. — eina atnešti Dievui Seneliui gerti). Eidamas atnešti vandens bernas mato daug baisenybių, kurias Dievas Senelis atitinkamais palyginimais aiškina (390, 393, 394).

VII. Dievas Senelis prašo nakvynės pas turtingą ūkininką, kuris Jo nepriima. Paskui Jis paprašo nakvynės pas neturtingą našlę, kuri Jį priima ir pavalgydina ožkos — vienintelio jos turto — pienu. Dievas Senelis padėkoja už nakvynę ir išeina. Jam išėjus našlės ožkytė padvesia, o turtingasai ūkininkas gauna statinę aukso. Angelo klausiamas, kodel Jis taip padarė, Dievas Senelis atsako: „Turtuoliui aš nebūsiu skolingas amžinoje karalystėje, o našlei atsilyginsiu amžinoje karalystėje (399).

C. Pirmojo pasakų „Prašo nakvynės", varianto skirtumai:

Dievas Senelis prašo nakvynės ir jos negauna pas: turtingą žmogų (387), poną (391), turtingą ūkininką (396), nepasakyta (398).

Jį nakvynėn priima: vargšas (387), neturtingas žmogus (391), suvargęs ūkininkas (396), miško eigulis (398), neturtinga moteriškė (402).

Suteikusiems Dievui Seneliui nakvynę Jis palieka: naujus namelius (387), stiklo namelius (391), gražius rūmus (396), nurodo lauke pakastus pinigus (398), paverčia duotas valgyti kruopas, kurias Jis išpila aslon, pinigais (402).

Nepriėmusį nakvynėn žmogų Dievas Senelis baudžia tuo, kad: jo arklys stimpa (387, 391), žmona prie balno prilimpa (387, 391), gražius jo rūmus paverčia sulužūsiais (396).

Antrojo pasakų „Prašo nakvynės“ varianto skirtumai:

Dievo Senelio nakvynėn nepriima: turtingas ūkininkas (400).

Dievą Senelį priima nakvynėn ir Jį pavalgydina: neturtinga našlė (400), moteriškė (401).

Jį priglaudusiems žmonėms Dievas Senelis tuo būdu atsilygina, kad: našlė, pradėjusi matuoti drobę, pilną grįčią jos primatuoja (400), moteriškė, užmaišiusi gorčių miltų, gauna pilną rėčką tešlos (401).

Nepriėmusius nakvynėn Dievas Senelis pabaudžia tuo būdu, kad: jų kieme atsiranda tvenkinys (400).

Penktojo pasakų „Prašo nakvynės“ varianto skirtumai:

Dievas Senelis keliauja su šv. Petru (389, 392), su dviem apaštalais (395).

Juos nakvynėn priėmė: kalvis (389, 392), kaimietis (395).

Tie žmonės prašo Dievą, kad: jų kiemo šaltinio vanduo tekėtų vynu, kad kas prieis prie kriaušės — priliptų, kad kas loš su juo kortomis—visuomet praloštų (395), kas imtų nuo jo obelies obuolius, kad tas priliptų, kas ims iš maišelio uknolius, kad tas priliptų, kas loš su juo kortomis, kad tas praloštų (392), kas prisilies prie jo uknolių, kad prie jų priliptų; tokios kėdės, kurion kas atsisėdęs — priliptų, obelies, kurion kas įlipęs — neišliptų (389).

Pasinaudodami Dievo Senelio suteiktąja malone, žmonės sėkmingai mėgina atsikratyti nuo: velnio (389), mirties (392), giltinės (395).

Galop, giltinė žmogų nuneša dangun, ir tenai jisai pralošia Dievui (395), patenka pragaran ir, aplošęs velnią, išvaduoja iš pragaro avelių būrį (= vėlės? J. El.) (392), prikulia velnią ir lieka žemėje gyventi (389).

Šeštojo pasakų „Prašo nakvynės“ varianto skirtumai:

Dievas Senelis nakvoja klojime pas ūkininką (390, 393, 394).

Kartu su juo gulėjo: bernas (390, 393), piemuo (394).

Eidamas vandens atnešti, bernas (var. = piemuo) matė: mergaites, kurios po girnomis žemes graužė (= jos duoną visada mėtydavo) (393), dviejuose galuose trobos po du žmones gulėjo ir vieniems jų karvelis į burną snapą kaišiojo, o tarp kitų buvo sniego pusnis (= pirmieji du žmonės buvo geri, o kiti du — blogi) (393), ties šulniu liežuviai pleškėjo (=jie visada meluodavo) (393), varteliai buvo žmogaus ranka užkišti (= šeiminin-

kas niekuomet jų neuždarydavo) (393), vandenyje stovėjo žmogus ir prašė gerti (= tas, kuris ėjo atsigerti) (393), grįčios kampuose šaukė: „Gerti, gerti!“ (= dūšios rėkia, kurios neranda grįčioje atsigerti) (394), šeimininkui ant krūtinės užverstą ledo gabalą (= supykęs atsigulė) (394), ant tako pamatinę, didumo kaip jautis (= ją tankiai minėjo), (394), ties klojimo durimis angį (= tas piemuo labai pykdavo ir keikdavo gyvulius) (394), ties vartais sukapotą žmogų (= neuždarius vartų daug nelaimių atsitinka) (390), ties klojimo durimis pakartą žmogų (=šieno vežimas buvo likęs klojime su neatleistais viržiais) (390).

D. 387. Tai buvo anais senais laikais, kai žemėj mėgo vaikščioti pats Viešpats Dievas, prisižiūrėdamas, kaip žmonės gyvena ir elgiasi. Kartą taip Dievuliui bekeliaujant užėjo naktis ir teko ieškotis nakvynės. Netoli kelio pamatė Dievas dvi trobas. Viena jų graži, didelė, o antroji — visai paprasta, net kiek pakrypus del senumo. Pirmojoj gyveno visko pertekęs turtingas žmogus, o antrojoj — vargšas vargšelis. Viešpats Dievas pamanė, kad jis turtingajam mažiau kliudysiąs, negu vargšui, ir pasibeldė į pirmuosius namus. Bet išėjęs iš trobos turtuolis atsisakė Dievulį priimti nakvynėn, nes, girdi, jei jis kiekvieną pakeleivingą priiminėtų, tai jam pačiam greitai tektų eiti elgetauti.

Viešpats Dievas nieko neatsakė, ir pasuko pas vargšą. Šis pakeleivį priėmė labai maloniai, davė jam ko turėjo pavalgyti ir paguldė savo lovon, o pats su žmona atsigulė asloje.

Rytą, prieš išeidamas, Viešpats Dievas paklausė, ko jie nori, nes Jis galįs jiems įvykdyti tris pageidavimus. Abu vargšai atsakė, kad jie nieko daugiau nenori, kaip tik laimingo amžino gyvenimo, o kol bus gyvi, kad turėtų kąsnelį duonos ir sveikatą.

Viešpačiui Dievui toks jų noras labai patiko, ir Jis dar paklausė, ar jie nenorėtų naujų namelių. Vargšai atsakė, kad tai būtų nebloga. Dievas patenkino visus jų norus ir išėjo.

Turtingas, pamatęs vargšo naują trobą, atbėgo pasiklausti, kaip tai atsitiko. Šis viską atvirai papasakojo. Tada turtingas, savo žmonos raginamas, sėdo raitas ant arklio ir, pavijęs Viešpatį Dievą, labai atsiprašinėjo, kad neįsileido Jo nakvoti, nes, girdi, buvęs pametęs raktus nuo miegamojo kambario, ir kvietė pas save paviešėti. Dievas atsakė, kad užeisiąs, jei kada teksią vėl keliu keliauti. Tai išgirdęs, turtuolis nudžiugo ir ėmė prašyti, kad jam įvyktų trys jo norai. Dievas sutiko, ir turtuolis ėmė skubėti namo.

Arklys bėgo smarkiai ir kliudė turtuoliui galvoti, nes jis norėjo labai gudrius tris norus pasakyti. Perpykęs ant arklio, jis sušuko:

— Kad tu sprandą nusisuktum!

Sulig tais žodžiais arklys tik trinkt — ir išsitiesė žemėj negyvas. Turtuolis pamatė, kad vienas noras žuvo, bet guodėsi, turįs dar du. Nuėmęs nuo arklio balną, užsidėjo ant pečių ir ėjo toliau. Saulė jau pakilo ir ėmė smarkiai kepinti. Balnas buvo sunkus, turtuolis jį nešė, šluostydamas prakaitą. Staiga jam atėjo į galvą mintis, kad jis čia vargsta, vilkdamas balną, o žmona jo sėdi ramiai namie. Įširdęs, jis tarė, manydamas apie žmoną: „Gera būtų, kad ne aš neščiau balną, o tu jame sėdėtum ir niekad negalėtum išlipti". Kai tik taip pasakė, pajuto, kad balno jau neturi ant pečių. Suprato, kad ir šis jo noras jau įvyko, ir išsigandęs pasileido bėgti namo. Čia rado žmoną bešokinėjančią balne ir besikeikiančią. Pamačius vyrą, ji rėkė, kad tik ją greičiau iš balno išvaduotų. Turtuolis iš pradžių nenorėjo tai daryti ir stengėsi ją nuraminti, nurodinėdamas į didelius turtus, kurių gali gauti, pasakęs paskutinį norą. Bet žmona atkirto, kad jai niekas nemiela, net viso pasaulio turtai, jei ji turės visą amžių sėdėti balne. Turtuoliui tada nieko daugiau neliko, kaip tik išvaduoti žmoną. Taip tad iš trijų turtuolio norų nieko gero neišėjo. (Mūsų Rytojus, 1931 m., Nr. 34/220).

391. Seniai, labai seniai Dievas, apsirengęs elgeta, vaikščiodavo per žmones. Vieną kartą Jis ėjo per mišką ir sutemus priėjo prie kelio, kurio vienoje pusėje stovėjo gražūs namai, kuriuose gyveno turtingas ponas, o kitoje pusėje buvo menki nameliai, kuriuose gyveno neturtingas žmogus. Dievas užėjo pas turtingąjį poną ir pasiprašė nakvynės, bet tasai ponas, pamatęs elgetą, pasakė:

— Aš nepriimu tokių elgetų! Eik sau!

Senelis nuėjo pas tą neturtingąjį ir ten pasiprašė nakvynės. Tasai žmogus Dievą priėmė ir davė pavalgyti. Miegoti paguldė Jį savo lovon, o pats atsigulė ant žemės. Rytą Dievas atsikėlė ir vėl gavo valgyti. Prieš išeidamas Jis tarė šeimininkams:

— Prašykite mane trijų dalykų!

Šeimininkai galvojo, galvojo ir tarė:

— Mes norime, kad būtų mums gražus stiklo namas, kad valgyti visada turėtume ir kad po mirties danguje gyventumėme!

Dievas pasakė sudiev ir išėjo.

Rytojaus dieną šeimininkai atsikėlė, gi žiūri: taip šviesu, jų nameliai stikliniai, o valgyti, ko tik nori!

Pamatė tai turtingasai žmogus ir labai nustebo; vakar tų vargšų nameliai buvo menki, o šiandien — gražūs stikliniai namai, ir nuėjo

pasiklausti, kaip tai atsitiko. Šie viską papasakojo turtingajam apie tą elgetą. Prisiminė tuomet turtingasai, ar ne tas pats Senelis buvo ir pas jį užėjęs. Greitai sėdo ant arklio ir pradėjo jį vytis. Pasivijęs ir sako:

— Seneli, duok man tris daiktus, kokių aš prašysiu!

— Gerai, — atsakė Dievas.

Apsidžiaugė turtingasai ir joja namo, o ta diena buvo labai karšta; jis jojo, jojo ir arklys nebepabėga greitai.

— O, kad tu sprandą nusisuktum! — suriko jis ant arklio — ir arklys sukniubo ir galvą nusisuko.

Eina žmogus balną ant pečių užsidėjęs namo, sušilo ir sako:

— O, kad žmona atsisėstų ant balno ir kad man nereikėtų taip sunkiai nešti!

Su tais žodžiais balnas pranyko. Eina žmogus vienas ir galvoja, ko čia prašyti. Ėjo, ėjo ir parėjo namo. Žiūri: žmona ant balno sėdi, rėkia ir sako:

— Ką tu padarei, kad aš negaliu nuo balno atlipti?!

Tuomet jis tarė:

— Kad mano žmona nuo balno atliptų!

Kai tik pasakė tuos žodžius — ir žmona nuo balno atlipo. Dar žmogus, prašė, bet jau buvo išsipildę trys dalykai, ir jis daugiau nieko nebepešė.

O anas vargšas žmogus gerai gyveno. (Užrašė M. Širkaitė, pasakė. K. Širkienė, Kėdainiai).

396. Seniau Dievas vaikščiodavo po žemę. Vieną kartą atėjo Jis pas vieną turtingą ūkininką ir prašė priimti Jį pernakvoti.

— Kad mes neturim vietos! Eik kitur, gal priims! — atsakė ūkininkas.

Senelis išėjo. Netoli gyveno suvargęs kitas ūkininkas, pas kurį Senelis nuėjo ir taip pat paprašė leisti Jam pernakvoti. Tie ūkininkai jį priėmė, pavaišino ir paguldė.

Rytą Senelis atsikėlė ir sako:

— Kuo jums atlyginti?

— Nieko mums nereikia! — atsakė ūkininkas.

Po to išnyko Senelis ir ūkininkas taip pat kažkur išėjo, o kai parėjo, žiūri: kur stovėjo sulūžę jo namai, ten dabar gražus rūmas, o kur buvo turtingo ūkininko gražūs namai, ten dabar sulūžę.

Ūkininkas ir suprato, kad tas pakeleivis buvo ne koks pavargęs senelis, bet Dievas. Tuomet jis puolė ant žemės ir ėmė garbinti Dievą. (Užrašė Ur. Taletaitė, pasakė Ur. Taletienė, Panevėžyje).

398. Vieną šaltą žiemos vakarą kažin kas pasibeldė į miške gyvenusio neturtingo eigulio duris. Šeimininkas jas atidarė — ir įėjo žilas senelis, kuris buvo Dievas, ir paprašė nakvynės. Šeimininkai Jį priėmė ir paprašė sėsti. Senelis atsisėdo prie krosnies. Šeimininkas ir klausia:

— Kodel, seneli, taip vėlai vaikštinėji? Dar gali kaimo šunys užpulti!

— Buvo dar šviesu, kai atėjau į kaimą, bet niekur negavau nakvynės, — atsakė pakeleivis.

Šeimininkė davė pakeleiviui vakarienės, o kai jis pavalgė, tai pataisė jam gulti prie krosnies. Senelis atsigulė.

Rytą pakeleivis padėkojo už nakvynę ir išėjo, pasakęs:

— Kokią sėklą pasėjai, tokia ir išdygs!

Praėjo dveji metai, ir eigulis kartą išvažiavo toli į miestą. Begrįžtant jau namo sutemo, o toje vietoje nebuvo gyventojų. Žmogus susirūpino. Pavažiavęs pamatė jis netoli žiburį ir pasuko arklius į tą pusę. Privažiavo trobelę ir pabeldė į duris. Durys atsidarė — ir išėjo tas pats Senelis, kurį eigulis ir paprašė nakvynės.

— Nedaug žmogui tereikia vietos, sutilpsime, — tai pasakęs, senelis įsivedė keleivį į vidų ir pažino jį. Eigulis Senelį taip pat pažino. Tuomet Senelis ir sako:

— Aš esu kartą pas tamstą nakvojęs. Man malonu, kad šiandien mano pastogėje nakvosi. Vadinas, pasėtoji sėkla jau dygsta!

Rytą Senelis, išleisdamas svečią, tarė jam:

— Kai parvažiuosi namo, nueik į lauką ir iš po beržo išsikask pinigus!

Senelis eigulį išlydėjo, ir šis, padėkojęs Seneliui už dovanas, išvažiavo.

Parvažiavęs namo, eigulis savuosius rado labai nusiminusius, nes jie negalėjo tėvo sulaukti ištisus du mėnesius ir manė, kad jis jau žuvo. Eigulis, papasakojo visą savo kelionę, paskui nuėjo į lauką ir išsikasė pinigus. Taip jis ir praturtėjo. (Užrašė A. Bajorūnaitė, pasakė N. Šidagienė, 45 m. amžiaus, skaityti moka, rašyti nemoka, Pušaloto m.).

402. Ėjo kartą Dievas ir užėjo pas vieną neturtingą moteriškę. Ten ir apsinakvojo. Toji moteriškė neturėjo kuo patalo pakloti, taigi paklojo tam keleiviui savo geriausius šventadieninius rūbus, kad tik būtų geriau jam miegoti. Atsikėlęs iš ryto keleivis paprašė užkąsti. Moteriškė atsakė, kad neturinti ko duoti.

— Ką turi, tą ir duok! — tarė keleivis.

Moteriškė, turėdama truputį kruopų, paėmė ir išvirė jas, o išvirus užbaldė pienu, kurio teturėjo tik nedidelį puoduką vaikučiams. Taigi

vaikams jo nedavė, bet keleiviui visą išpylė. Keleivis paragavo truputį kruopų, o likusias išpylė žemėn ir išėjo. Moteriškė labai nustebo, kad keleivis kruopas išpylė. Jai nuostabu buvo, kad ji atėmė nuo savęs ir vaikų paskutinį kąsnį, o jis išpylė viską žemėn. Bet, pasižiūrėjus į kruopas, pamatė, kad vietoj išpiltų žemėje kruopų žerėjo auksas. Ji tuojau tą auksą surinko, ir tuomet tik suprato, kad tai buvo ne paprastas senelis, bet Dievas Senelis. (Užrašė S. Galinkevičiūtė, pasakė O. Baranauskienė, 75 mt. amžiaus, Švenčionių ap.).

397. Kitą kartą Dievas, pasivertęs seneliu, ėjo per žmones. Taip bevaikščiodamas užėjo Jis pas vieną moteriškę ir paprašė leisti Jam pernakvoti, nes jau buvo vėlus vakaras. Moteriškė, sakydama, kad neturi vietos, nepriėmė pakeleivio. Bet Senelis tol prašė, kol buvo priimtas.

Rytą šeimininkė pasakė, kad neturi Jam duoti valgyti ir liepė eiti kur kitur. Senelis žinojo, kad ji turtinga, todel išbarė ją už tokį šykštumą ir įsakė geriau priimti pavargėlius ir jais rūpintis. Nuo to laiko moteriškė su malonumu sutikdavo elgetas ir juos sušelpdavo, nes po to, kai Senelis ją pamokino, ji buvo daug geresnė ir doresnė. Ji suprato, kad tai buvo Dievas. (Užrašė A. Žėkaitė, pasakė G. Juzuliūnienė, 63 m. amžiaus, skaityti ir rašyti nemoka, Bernotų km., Panevėžio vl.).

400. Anais laikais, kai Dievas Senelis ėjo per žemę mokydamas žmones, priėjo Jis vieną kartą kaimą. Jau buvo vėlu, taigi užėjo Jis pas vieną turtingą to kaimo ūkininką ir paprašė priimti nakvynėn, sakydamas:

— Jau vėlu! Ar negalėčiau čia kur nors pernakvoti?

Bet turtingas ūkininkas nenorėjo ir klausyti:

— Čia nėra vietos kur pernakvoti! — Ir išvarė Dievą Senelį.

Senelis ėjo toliau per kaimą ir priėjo vienos neturtingos našlės trobelę. Užėjo pas ją ir paprašė nakvynės. Ta moteriškė su mielu noru priėmė Senelį, nors ir nedaug teturėjo vietos. Priėmusi nakvynėn, ji dar pavaišino Senelį tuo, ką turėjo.

Senelis, rytą atsikėlęs, padėkojo už nakvynę ir palaimino, sakydamas:

— Kokį darbą šiandien pirma pradėsi, dirbsi per visą dieną! — Tai taręs, Senelis išėjo.

Moteriškė Senelio tartų žodžių nesuprato. Išleidusi svetį, ji atsiminė, kad buvo dar užsilikę drobės skrynioj. Paėmė tą drobę ir norėjo sumatuoti, kiek iš jos išeis vaikui marškinėlių. Matuoja, matuoja, ir vis nėra galo. Taip primatavo ji pilną grįčią ir tiktai saulei nusilei-

dus rado galą. Pasitaikė eiti pro šalį ir tam turtingam ūkininkui. Mato jis, kad čia pilnas kambarys drobės ir klausia:

— Iš kur gavai tiek daug drobės?

— Vakar buvo atėjęs toks senelis. Paprašė jis nakvynės, aš jį pernakvinau, tai jis padėkojo ir išeidamas pasakė: „Kokį darbą šiandien pradėsi dirbti, dirbsi per visą dieną ligi saulės nusileidimui!" Paėmiau matuoti drobę vaikui marškinėliams — ir dabar matuoju ir vis galo nėra! Tik dabar supratau, — sako moteriškė — ką tie Jo žodžiai reiškė! Čia būta ne paprasto senelio, bet Dievo Senelio!

Tuomet tas turtingas ūkininkas atsiminė, kad ir pas jį prašė nakvynės tas Senelis, ir jam pagailo, kad jis neteko tokios laimės. Parėjo jis namo ir liepė savo tarnams eiti ieškoti Senelio. Jei ras jį, tai kad pakviestų pas jį. Tarnai surado Senelį ir pakvietė jį pas savo poną. Senelis atėjo. Jį priėmė su didžiausiu džiaugsmu, pavaišino viskuo ir pernakvino. Senelis rytą atsikėlė, padėkojo ir išeidamas palaimino taip pat, kaip moteriškę, sakydamas:

— Kokį darbą šiandien pradėsi dirbti, tokį dirbsi per visą dieną ligi saulės nusileidimui!

Tai taręs, Senelis išėjo.

Turtingas ūkininkas sumanė skaityti pinigus, o kad jų daug priskaitytų ir kad nereiktų laikas gaišinti, jis išėjo į orą, išbuvo tenai visą dieną, ir tik saulei nusileidus sugrįžo namo. Ir vietoj pinigų krūvos atsirado tvenkinys, kuriame galėjo antys plaukyti. (Užrašė T. Klastauskaitė, pasakė B. Klastauskaitė, Kalniškių km., Papilės vl.).

401. Gyveno tokia moteriškė. Vieną kartą užėjo pas ją elgeta ir paprašė nakvynės ir ko nors pavalgyti, nes buvo labai alkanas. Moteriškė nieko neturėjo, tik miltų gorčių. Bet elgeta sako:

— Užteks! Užmaišyk duoną ir kiek bus, tiek užteks!

Moteriškė užmaišė duoną — ir pamatė rytą, kad pilna rėčka tešlos. Iškepė ji duoną labai gerai, visi pavalgė, liko dar ir kitam kartui daug duonos.

Senelis padėkojo moteriškei ir išėjo.

Tuomet moteriškė suprato, kad tai buvo Dievas, nes iš gorčiaus miltų iškepė labai daug duonos. (Užrašė S. Galinkevičiūtė, pasakė J. Matulevičienė, 50 m. amžiaus, Linkmenų m.).

388. Kitą kartą pagiryje gyveno vargingas žmogus, o netoli jo, ant kalniuko, — turtingas ūkininkas. Vieną vakarą užėjo pas turtingąjį ūkininką Dievas Senelis ir paprašė nakvynės, bet tas jo nepriėmė. Tuomet užėjo Senelis pas vargingąjį žmogų ir ten paprašė nakvynės. Tas mielai Jį priėmė, bet pasakė:

— Aš nieko, be grybų, neturiu, kuo galėčiau tamstą pavalgydinti.

Tuomet Senelis išėmė pirščiuką medaus ir riešuto didumo kepaliuką ir sako tam vargšui:

— Atnešk man dvi lėkštes, peilį ir šaukštą!

Išgirdo tai žmogus ir pamanė, kad tas Senelis truputį kvailas, nes iš to pirščiuko ir riešuto nori save ir jį, šeimininką, pavalgydinti. Bet vis delto atnešė jam prašomus daiktus. Senelis pradėjo tą riešutą piaustyti — ir pripiaustė pilną lėkštę. Paskui paėmė tą pirščiuką medaus, pradėjo su šaukštu semti — ir prisėmė pilną lėkštę. Pavalgė abu skaniai ir sočiai. Seneliui pernakvoti vargšas davė savo lovą, o pats atsigulė ant krosnies. Kokią antrą valandą ryto mato tas žmogus, kad troboj pasidarė šviesu, bet jis nežinojo, ar jis sapnuoja, ar tai yra teisybė. Mato jis pas tą Senelį atlėkusį angelą, kuris ir sako Jam:

— Laba diena, Viešpatie Dieve!

Senelis klausia angelą, kas girdėti aplinkumoj.

— Pas vieną ūkininką atsirado laukis ėriukas ir juoda avelė. Paskui pas vieną žmogų gimė sūnelis! — sako angelas.

Dievas Senelis tą sūnelį paskyrė kunigu, kad būtų naudingas žmonijai, laukį paskyrė vilkams sudraskyti, o tą avelę paliko ūkininko naudai.

Anksti rytą vargšas ir Senelis atsikėlė ir suvalgė kas buvo pasilikę lėkštėse. Paskum Senelis tam vargšui ir sako:

— Palydėk mane iki vieškelio!

Jiems beeinant tas vargšas ištroško gerti. Senelis, gerdamas vandenį, tarė:

— Koks skanus tas vanduo!

O žmogus, gerdamas vandenį, atsakė:

— Tas vanduo yra kartus!

— Tai tavo nuodėmės! — sako jam Senelis.

Atsisveikindamas Senelis paklausė:

— Sakyk, ko tu nori savo gyvenime?

— Aš noriu būti toks pat, kaip mano kaimynas! — atsakė vargšas.

— Gerai! Tau Dievas už tavo gerą širdį visą tai duos. — Tai taręs, Senelis nuėjo savo keliu, o vargšas namo.

Grįžta vargšas namo ir mato, kad jo grįčia dega. Puolė jis jos gesinti, bet jau buvo pervėlu. Paskui jis ir sako:

— Maniau, kad duos Dievas man laimę, o dabar dar tą paskutinę grįčią sudegino!

Verkė jis, verkė ir pradėjo kasti, manydamas, kad pelenuose kokį kirvį arba taip ką nors ras. Paskui pradėjo krosnį griauti ir begriau-

damas rado puodą auksinių pinigų. Radęs pinigus, labai apsidžiaugė ir pamanė, kad tas Senelis buvo Dievas. Iš jo nelaimės padarė laimę. (Užrašė A. Kantautaitė, pasakė A. Kantautas, Dotnuva).

389. Gyveno vienas kalvis, kuris buvo labai turtingas. Vieną vakarą užėjo pas jį du keleiviai, Dievas ir šv. Petras, ir pasiprašė nakvynės. Kalvis juos meiliai priėmė. Atsikėlę iš ryto svečiai rengėsi eiti toliau į kelionę ir išeidami paklausė kalvį:

— Duosime tau tris daiktus! Sakyk, ko nori?

Kalvis pagalvojo ir tarė:

— Noriu, kad turėčiau maišą uknolių ir jei kas prie jų prisilies, kad priliptų!

Petras kumštelėjo jį į šoną ir sako:

— Sakyk, kad dangaus noriu!

Bet kalvis jam atsakė:

— Aš dar nemirsiu ir nenoriu dangaus!

— O dar ko nori? — paklausė Dievas.

— Tokios kėdės, jei kas į ją atsisės, kad priliptų!

Petras vėl sako jam:

— Sakyk — dangaus!

Bet kalvis vis jo neklausė.

— O dar ko nori? — paklausė Dievas.

— Noriu tokios obelies, kurion jei kas įlips, kad neišliptų!

Tuomet šv. Petras nuliūdo, kad kalvis neprašo dangaus ir atsisveikinęs iškeliavo į pasaulį.

Gyveno kalvis labai ilgai, bet pagaliau atėjo ir jam galas. Atėjo pas jį velnias ir prašo, kad eitų kartu su juo. Kalvis sutiko. Jis tiktai paprašė, kad velnias nueitų vinių atnešti.

Velnias priėjo prie maišo ir, jį palietęs, prilipo prie jo. Tuomet velnias ėmė prašyti, kad jį paleistų, ir žadėjo kalvio nebesivesti. Kalvis išklausė jo prašymo ir jį paleido.

Praėjus keliems metams vėl atėjo pas kalvį velnias ir pasakė, kad jo daugiau nebepaliks. Kalvis nieko neatsakė, bet paprašė jį atsisėsti į kėdę. Kai tik velnias atsisėdo, ir vėl visas prilipo ir pradėjo rėkti. Tada kalvis jam ir sako:

— Ar nesivesi kartu, tai paleisiu!

Velnias atsakė, kad nesivesiąs. Taip ir paliko kalvis šitam pasaulyje. Jei gyvas, tai ir dabar tebegyvena. (Užrašė V. Mažeika, pasakė A. Mažeika, Ruseinių km., Josvainių vl.).

392. Seniau po pasaulį vaikščiodavo Dievas ir šv. Petras. Vieną sykį Dievas bekeliaudamas labai pavargo ir apsinakvojo pas vieną kalvį.

Kalvis buvo neturtingas ir neturėjo kuo Dievo pavaišinti. Dievas jam davė tris kapeikas ir liepė atnešti valgyti. Kalvis paėmė tas tris kapeikas, nuėjo į smuklę ir, jas pragėręs, parėjo namo be nieko. Ir vėl Dievas jam davė tiek pat pinigų. Kalvis nuėjo ir parnešė duonos. Dievas pavalgė, paskui pavalgė ir visa kalvio šeimyna. Pavalgęs Dievas atsigulė. Rytą atsikėlęs, išėjo Dievas į sodą pasivaikščioti, o šv. Petras pasiliko troboje ir tarė tam kalviui:

— Eik ir persiprašyk Dievą, o paskum prašyk dangaus!

Kalvis nuėjo pas Dievą ir sako:

— Padaryk taip, kad jei kas imtų mano obuolius nuo obelies, kad tas tuoj priliptų!

— Kaip sakai, taip ir bus! — atsakė Dievas.

Kalvis grįžo pas šv. Petrą, kuris ir klausia jį:

— Ar paprašei Dievą dangaus?

— Ne! — atsakė kalvis.

Šv. Petras vėl liepė eiti ir prašyti dangaus. Kalvis nuėjo ir sako:

— Jei kas imtų iš mano maišelio uknolius, tai padaryk taip, kad jis tuoj priliptų!

— Kaip sakai, taip ir bus! — tarė Dievas.

Kalvis vėl atėjo pas šv. Petrą, kuris ir vėl jį klausia:

— Ar prašei Dievą dangaus?

— Ne!

Šv. Petras vėl jam liepia eiti pas Dievą ir paprašyti dangaus.

Kalvis nuėjo ir sako Dievui:

— Kai aš lošiu, tai kad vis išloščiau!

— Kaip sakai, taip ir bus! — tarė Dievas.

Dievas ir kalvis atėjo į trobą ir rado šv. Petrą jau pasirengusį keliauti, taigi jiedu ir iškeliavo.

Praslinkus daugeliui metų atėjo pas kalvį mirtis ir sako:

— Aš tave piausiu!

— Gerai, bet pirma nuskink man obuolį! — atsakė kalvis.

Mirtis siekė obuolį — ir prilipo jai rankos, o kalvis, paėmęs lazdą, kad ėmė mušti mirtį. Primušė, primušė ir paskui paleido.

Praslinkus keletai metų vėl atėjo mirtis. Kalvis tuomet kaustė arklį ir paprašė mirtį paduoti jam vieną uknolį. Mirtis griebė uknolį — ir jos rankos prilipo, o kalvis paėmė lazdą ir ėmė mušti mirtį. Primušė, primušė ir paskui paleido. Paleista mirtis kad griebė kalvį ir papiovė jį. Nuėjo kalvis į dangų, o šv. Petras laiko duris ir neleidžia. Tuomet kalvis nuėjo į pragarą — ir ten jo neįsileidžia. Bet ėmė jis prašytis — ir įsiprašė. Patekęs pragaran, kalvis ėmė lošti iš spirgių. Išmetė kortas,

ir velniai jam davė maišelį spirgių. Paskui jis išėjo iš pragaro, nuėjo ant šieno kupetos ir atsigulė, o tuos tris maišelius spirgių pasidėjo šalia savęs. Rytą nubudęs, jis pamatė didžiausią avelių būrį. Paėmė kalvis ir nusivarė visas aveles į dangų. (Užrašė S. Ladavičiūtė, pasakė S. Ladavičius, 56 mt. amžiaus, skaityti ir rašyti moka, Naujamiesčio vl.).

395. Seniau, kai Dievas, seneliu pasivertęs, vaikščiojo po žemę, ėjo Jis vėlų vakarą su savo dviem apaštalais per kaimą. Buvo gana tamsu, ir jie nutarė kur nors pernakvoti. Užėjo pas vieną kaimietį ir paprašė naktigulto. Žmogelis gražiai juos priėmė ir pavalgydino.

Rytą apaštalai siunčia žmogelį pas Viešpatį, kad paprašytų Jį kokios nors malonės. Žmogelis nuėjo ir prašo, kad šaltinėlis, kuris sunkėsi jo kieme, visada būtų pilnas vyno. Dievas jo prašymą išklausė ir suteikė, ko jis geidė. Kaimietis labai nudžiugo ir, nubėgęs pas apaštalus, pasigyrė jiems, ko jis iš Dievo prašė.

Apaštalai, išgirdę, ko jis iš Viešpaties prašo, tuo jo prašymu labai pasipiktino. Ir siunčia jie žmogelį antrą sykį pas Viešpatį. Dabar kaimietis, nuėjęs pas Viešpatį, prašo, kad jei kas prie jo kriaušės prieis, kuri auga jo kieme, tai kad tas nebegalėtų nueiti. Dievas ir tą jo prašymą išklausė. Dabar kaimietis, manydamas, kad jis tikrai gero dalyko paprašė, vėl džiaugiasi apaštalams, kad Viešpats Dievas jo išklausė.

Apaštalai ėmė jį barti, kodel jis neprašo amžinų dalykų, o tik žemiškų. Ir jau paskutinį sykį jie siunčia tą žmogelį pas Viešpatį. Žmogelis eidamas ir galvoja, ko čia jam paprašius geresnio. Pagalvojo žmogelis ir prašo, kad su kuo tiktai jis loš kortom, kad niekas jo neaploštų, o tik jis visus. Viešpats ir tą jo norą išpildė. Dabar žmogelis, net pasišokėdamas, bėga apaštalams pasigirti. Bet Apaštalai, išgirdę ko jis prašė, tik nusispiovė ir tiek.

Dievas padėkojo žmogeliui už vaišes, o žmogelis Dievui už suteiktas malones, ir Dievas su apaštalais iškeliavo toliau.

Likęs žmogelis pardavinėjo vyną, ir gražiai gyveno. Susikrovė nemaža turto ir gražius namelius pasistatė.

Kartą jis žiūri pro langą ir mato, kad kažkas prie jo kriaušės kruta. Gi nueina pažiūrėti — ir mato giltinę bestovinčią. Giltinė žmogų nutvėrė ir nebepaleido. Ir žmogelis atsidūrė prie dangaus vartų. Šv. Petras įleido žmogelį į dangų ir pristatė avių ganyti. Kartą siunčia Dievas vieną angelą pas tą žmogelį, kad jam atneštų vieną avelę. Angelas nuėjęs prašo vienos avelės, o žmogelis sako:

— Sėsk kortom lošti: jei išlosi, tai gausi vieną avelę, o jei ne — tai negausi.

Pradėjo jie lošti, ir angelas pralošė.

Siunčia Dievas antrą ir trečią angelą, bet ir tie pralošia ir neatneša avelės.

Eina dabar jau pats Dievas ir prašo vienos avelės, o žmogelis ir Dievui liepia sėsti ir sulošti su juo kortom. Susėdo jie lošti — ir Dievas išlošė. Žmogelis nusigando ir sušuko:

— Kas čia dabar yra! Aš visus visada aplošdavau, o dabar mane aplošė!

Dievas nusišypsojo ir tarė:

— Aš esu tas pats, kuris tau tą galią davė, — ir, paėmęs jį už rankos, nusivedė jį pas save. (Užrašė R. Steponavičiūtė, pasakė A. Steponavičienė, 60 mt. amžiaus, Panevėžio m.).

390. Kitą kartą, dar senų senovėje, kai Dievas vaikščiodavo po svietą ir mokydavo žmones, toksai vienam ūkininkui atsitiko pamokymas.

Dievas, pasivertęs seneliu ir lazdele pasiramsčiuodamas, ėjo per sodžių. Buvo jau vakaras. Dievas užėjo pas vieną, pas kitą ūkininką ir vis prašė priimti nakvynėn, bet tie atsakė:

— Neturime vietos, kur galėtumėm tamstą paguldyti!

Galiausiai nuėjo Dievas pas turtingą to sodžiaus ūkininką ir taip pat prašo nakvynės, bet ir to namuose atsakė:

— Troboje neturime kur tamstos paguldyti. Jei tik klojime. Kitur negalime!

Dievas pasiliko pas turtingą ūkininką nakvoti. Šeimininkė Jį pavalgydino, o paskum leido Jam miegoti klojime su bernu. Pasiėmė jie duonos, paduškas, kuo užsikloti ir nuėjo į klojimą. Pasitaisė guolį ir miega.

Apie pusiaunaktį bernas atsibudęs norėjo vandens atsigerti, bet bijojo eiti. Tuomet ir Senelis atsibudo. Pamatė Jis berną pabudusį ir sako:

— Vaikeli, tu jaunesnis, nueik atnešk man vandens! Aš labai noriu gerti!

Bernas, nors bijodamas, bet vis tiktai nuėjo į trobą, pasiėmė puoduką ir eina prie šulinio. Priėjo jis prie vartų, gi žiūri, kad žmogus sukapotas guli: čia viena ranka, toliau koja. Bernas buvo pamanęs šeimininkui pasakyti, bet, bijodamas eiti į trobą, pribėgo prie klojimo ir pamatė pakartą žmogų. Pamatęs pakaruoklį, jis taip persigando, jog net suriko. Nuėjo jis į savo guolį ir drebėdamas guli.

Senelis, pastebėjęs, kad bernas atėjo, paklausė jį:

— Vaikeli, kodel neatnešei vandens?

— Nuėjau į trobą, pasiėmiau puodą ir ėjau prie šulinio. Nugi prie vartų pamačiau žmogaus ranką ir koją! Bėgau į klojimą, o pagal klojimą žmogus pakartas! — drebančiu balsu ėmė pasakoti bernas.

Tuomet Senelis ir sako:

— Matai, vaikeli, tai vis pamokymas: ta ranka ir koja prie vartų reiškia, kad, vartų neuždaręs, gali daug nelaimių padaryti, o pakartas žmogus, tai šieno vežimas, kurio viržių vakar neatleidote. Taip jis ir paliko suveržtas, kaip pakartas žmogus!

Tai pasakęs, Senelis prapuolė, o bernas ramus išmiegojo iki ryto. Rytą atsikėlęs papasakojo jis visa, kas buvo atsitikę, šeimininkams. Bet jie nenorėjo tikėti, manė, kad jis meluoja. Nuėjo pasižiūrėti — ir to Senelio neberado. Tuomet ir jie įtikėjo, kad tai buvo Dievo pamokymas. (Užrašė L. Ribikauskas, Kėdainiuose).

393. Vieną kartą atėjo pas ūkininkus kažkoks senelis ir paprašė nakvynės. Ūkininkai jį priėmė, bet gulti jam liepė eiti su bernu į klojimą. Kai jie užmigo, tai bernas ėmė labai knarkti. Senelis jį pabudino ir sako:

— Ko tu taip knarki?

— Aš labai noriu gerti, tai ir knarkiu!

— Eik ir atsigerk!

Bet bernas nėjo gerti. Tik kai senelis trečią kartą jį pabudino, tik tada jis nuėjo. Nuėjo jis į trobą ir pamatė, kad po girnom sėdi mergaitės ir kad graužia, kad graužia žemes, net joms dantys kruvini. Eidamas pro trobą žiūri — gi vienam ir kitam trobos gale guli po du žmones, kurių vieniems karvelis į burnas kaišioja snapelį, o tarp kitų — sniego pusnis. Nueina jis prie šulinio, gi žiūri: liežuviai, kad pleška, kad pleška. Priėjo jis prie vartelių — ir rado juos žmogaus ranka užkištus. Nuėjo prie klojimo — ir pamatė žmogų, kuris stovi vandenyje ir prašo gerti.

Kai jis sugrįžo į klojimą, senelis ir klausia jį:

— Ką gi tu ten matei?

— Mačiau po girnom dvi mergaites graužiant žemes!

— Jos visada duoną mėtydavo! — atsakė senelis.

— Paskui mačiau vienoj pusėj trobos du žmones ir kitoj du: vieniems karvelis į burną kaišiojo snapelį, o tarp kitų — sniego pusnis!

— Kurie visada buvo geri, tai prie tų karvelis, o kurie buvo blogi, tai tarp jų sniego pusnis! — tarė senelis.

— Paskui mačiau, kad prie šulinio liežuviai pleška!

— Jie visada meluodavo! — vėl tarė senelis.

— Einant pro vartelius mačiau, kad jie žmogaus ranka užkišti!

— Jis buvo šeimininkas, ir niekuomet vartų neuždarydavo, — paaiškino senelis.

— Paskui dar mačiau, kaip vienas žmogus stovėjo vandeny ir prašė gerti.

— Tai būsi tu! — sako senelis. — Eik atsigerk — ir nieko nebematysi!

Bernas nuėjo, atsigėrė ir tikrai nieko nebematė, bet kai sugrįžo į klojimą — senelio neberado.

Tas senelis buvo Dievas. (Užrašė E. Čerkesaitė, pasakė M. Kanišauskienė, 80 m. amžiaus, Panevėžyje).

394. Gyveno toks ūkininkas, pas kurį atėjo kartą elgeta ir sako:

— Ar nepriimtum į nakvynę?

Kodel ne! — sako ūkininkas. — Nueik su piemeniu į klojimą ir atsigulk!

Taip ir nuėjo tas senis su piemeniu ir atsigulė. Naktį tas senis ir sako piemeniui:

— Nueik, vaikeli, ir atnešk man gerti!

Tas vaikas atėjo į grįčią vandens. Klauso ir girdi, kad visuose grįčios kampuose kažkas rėkia: „Gerti, gerti!“. Tas vaikas išsigandęs bėgti pas ūkininką. Atbėgo ir mato, kad ūkininkui didelis ledo gabalas ant krūtinės užverstas guli. Išsigando vaikas ir ūkininko nepabudino. Eina jis atgal, gi žiūri — pamatinė, kaip jautis, guli. Eina prie klojimo, gi žiūri — guli angis. Atėjo išsigandęs jis į klojimą. Senelis ir sako jam:

— O ką, vaikeli, ar atnešei gert?

— Kad kai aš nuėjau į grįčią, tai visuose kampuose ėmė rekti: „Gerti, gerti!“

— Tai dūšios rėkia gerti, nes jos grįčioje niekad neturi vandens, — tarė senelis.

— O kai aš nuėjau pas ūkininką, tai ant ūkininko krūtinės gulėjo ledo gabalas, o kai bėgau toliau, tai ant tako gulėjo pamatinė, kaip jautis, o kai atėjau pas klojimo duris, tai pamačiau gulinčią angį. Maniau, kad ji mane nukirs!

Tuomet senelis tarė:

— Ant ūkininko krūtinės ledas už tai jam, kad jis supykęs atsigulė. Toji pamatinė už tai, kad ją tankiai minavojo, garbino, o toji angis už tai tave norėjo nukirsti, kad tu labai pyksti, keiki gyvulius. — Taip pasakęs, tas senelis paėmė ir išnyko jam iš akių.

Piemuo viską papasakojo ūkininkui, o ūkininkas pagalvojęs tarė:

— Tas senelis — tai pats Dievas buvo. (Užrašė V. Dūdaitė, pasakė O. Vaškevičienė, 70 m. amžiaus, Naudžiūnų vnk., Panevėžio ap.).

399. Kitą kartą Dievas Senelis vaikščiojo po žmones. Taip Jam bevaikščiojant atėjo vakaras. Dievas Senelis buvo labai nuvargęs ir norėjo pasilsėti. Nuėjo Jis pas turtingą ūkininką prašyti nakvynės, bet tas jo nepriėmė, teisindamasis tuo, kad vietos nėra. Tuomet Dievas Senelis nuėjo pas labai neturtingą našlę ir ją paprašė nakvynės. Ši Dievą Senelį priėmė ir, pamelžusi ožkytę, kuri buvo toje pat troboje, davė Jam vakarienės, o paskui paguldė Jį ant suolo, nes geriau kur Jo paguldyti neturėjo.

Rytojaus rytą Dievas Senelis padėkojo našlei už nakvynę ir išėjo.

Jam išėjus, tuoj pastipo tai vargšei ožkytė, o tam turtuoliui bačka aukso kieman įriedėjo.

Angelas, kuris tą viską matė, paklausė:

— Dieve, kodel taip darai? Toji moteriškė tokia neturtinga, ir tą paskutinį jos turtą atėmei? O tas turtuolis toks turtingas, ir dar jam tiek turto davei?!

Dievas Senelis jam paaiškino:

— Todel aš taip padariau, kad tam turtuoliui vis maža ir maža. Tai aš jam dar bačką aukso nusiunčiau. Aš jam nebūsiu skolingas amžinoj karalystėj, o tai vargšei atlyginsiu savo amžinoje karalystėje. (Užrašė G. Šalkevičiūtė, pasakė J. Stankevičienė, Subačiaus m.).

Kaip Dievas Senelis pamokino nemeluoti.

A. Pasakų, kaip Dievas Senelis pamokino nemeluoti, turėjau 4, būtent: Tauta ir Žodis, V kn. 639 p. (403), Dotnuvos ap. (404), Kėdainių ap. (405), Ramygalos ap. (406).

B. Paminėtose pasakose žymus vienas variantas, būtent:

Dievas Senelis beeidamas sutinka pakeleivingą žmogų (var. — eina kartu su šv. Petru), su kuriuo toliau keliauja. Bekeliaujant sutiktasai žmogus (var. — šv. Petras) slapčia suvalgo Dievo turėtąją maisto atsargą, bet, kai Dievas pradeda klausinėti, kas Jo maisto atsargą suvalgė, tai žmogus išsigina to nedaręs. Galop, Dievas sudaro tokias aplinkybes, kad žmogus (var. — šv. Petras) prisipažįsta jo maistą suvalgęs.

Pasaka Nr. 405 savuoju turiniu labai artima šio rinkinio pasakoms Nr. Nr. 407—410.

C. Pasakų „Pamokino nemeluoti" varianto skirtumai:

Dievas Senelis beeidamas susitiko: atitarnavusį kareivį (403), elgetą (404), neturtingą žmogų, kuris ėjo elgetauti (405), Viešpats Dievas ėjo su šv. Petru (406).

Pavalgyti jie turėjo: pasipiautą krūmuose gėrelį, kurio jaknas kareivis slapčia suvalgė (403), tris sūrius, kurių vieną slapčia suvalgė elgeta (404), keletą bandelių, kurių dvi elgeta slapčia suvalgė (405), du sūrius, kurių vieną pavogė šv. Petras (406).

Prisipažinti, kad maisto atsargą, Dievo turėtąją, jie slapčia suvalgė, Dievas Senelis tuo būdu privertė, kad: kareivis ėmė upėje skęsti (403), skęsdamas upėje elgeta neprisipažino sūrį pavogęs, bet, kai Dievas tris krūveles aukso sudėjo ir pažadėjo trečiąją duoti tam, kuris sūrį suvalgė, tai elgeta prisipažino tai padaręs (404); kai elgeta skendo ir ugnyje degė, tai neprisipažino bandeles vogęs, bet kai Dievas Senelis gautus už pono dukters išgydymą pinigus suskirstė trimis krūvelėmis ir trečiąją pažadėjo atiduoti bandeles suvalgiusiam, tai elgeta prisipažino tai padaręs (405); šv. Petras taip pat neprisipažino sūrį suvalgęs, bet kai Dievas iškastus pinigus suskirstė trimis krūvelėmis ir trečiąją krūvelę paskyrė sūrį suvalgiusiam, tai šv. Petras prisipažino jį suvalgęs.

Jo maisto atsargą slapčia suvalgiusius ir to išsigynusius Dievas Senelis tuo baudė, kad: atėmė iš elgetos auksą, sūrius ir liepė visą amžių elgetauti (404), liepė nevogti ir pavogus nesiginti (405), leido vyrams šv. Petrą primušti (406).

403. Kartą ėjo Dievas, pasivertęs elgeta, ir susitiko atitarnavusį kareivį.

— Kur eini? — klausia Dievas.

— Paleido iš kariuomenės, tai ir einu, pats nežinodamas kur. O valgyt baisiai noriu!

— Einam krūmuosna! Rasim ten avelių, pasipiausim, išsivirsim ir pavalgysim, — tarė Dievas.

Kareivis sutiko. Nuėjo jie krūmuosna, pasipiovė gėrelį ir verda.

— Tu virk, o aš einu į kaimą duonos ir druskos pakalėdoti. Tik, žiūrėk, vienas nevalgyk! — tarė Dievas.

Kareivis sutiko. Senelis nuėjęs ilgai negrįžo, o kareivis buvo taip alkanas, tad ėmė jis ir išsigriebęs suvalgė jaknas. Po to greit atėjo Senelis ir klausia:

— Ar nevalgei?

— Ne! — sako kareivis.

— O kur jaknos? — klausia Dievas.

Tur būt, gėrelis buvo be jaknų... Kaip Dievą myliu, aš nevalgiau!

Pavalgę eina jie toliau ir prieina upę. Dievas eina viršum vandens, o kareivis skęsta. Tada Dievas ir klausia:

— Ar gėrelis buvo be jaknų?

— Su jaknom! — atsakė kareivis. (Tauta ir Žodis. V kn. 639 p.).

404. Kitą kartą Dievas, norėdamas išmėginti elgetų dorybę, pats persirengė elgeta ir išėjo pasivaikščioti žemėn. Beeidamas sutiko Jis elgetą, kuris ir pakvietė Dievą nueiti su juo į vieną dvarą paprašyti išmaldos. Dievas sutiko ir nuėjo su juo į tą dvarą, kur ponai davė jiems tris sūrius.

Elgeta, Dievui nematant, paėmė ir suvalgė vieną sūrį. Kiek paėjus Dievas ir klausia:

— Kur yra dar vienas sūris? Juk buvo trys!

— Du buvo — du ir yra! — atsakė elgeta.

Beeidami prieina jie gilią upę ir, kadangi niekur liepto nebuvo, turėjo briste perbristi. Kai vanduo elgetai priėjo ligi burnos, Dievas vėl klausia, kur yra vienas sūris. Nors elgeta turėjo pilną burną vandens, bet kaip nors ištarė:

— Du buvo — du ir yra!

Dievas, pamatęs, kad elgeta neprisipažįsta, ištraukė jį iš vandens, ir abu nuėjo toliau. Po kiek laiko priėjo jie gražų kalniuką, kur nutarė pasilsėti. Atsisėdo. Dievas ir sako:

— Štai, aš turiu daug aukso! Man vienam perdaug, tai galime pasidalyti! — Ir Dievas pradėjo dalyti, dėdamas auksą į tris krūveles. Vieną krūvelę sau, antrą — elgetai, o trečią — tam, kas suvalgė sūrį.

Elgeta, norėdamas gauti daug aukso, sušuko:

— Aš suvalgiau tą sūrį!

Tuomet Dievas jį už gobšumą nubaudė: atėmė iš jo auksą ir sūrius ir dar pasakė, kad jis visą savo amžių elgetaus, bet jokių turtų nesusikraus. (Užrašė V. Žemaitytė, pasakė P. Vasiliauskaitė, Kebonių km., Dotnuvos vl.).

405. Gyveno trys broliai, kurie buvo tiek neturtingi, kad neturėjo net ko pavalgyti. Ir sumanė vienas tų brolių eiti elgetauti. Vieną kartą, eidamas per pasaulį, sutiko jis senelį, o tas senelis buvo Dievas. Senelis ir sako jam:

— Einam kartu! Bus linksmiau!

Ir jie nuėjo kartu. Beeidami išalko, pavargo ir atsisėdo pasilsėti. Senelis išėmė iš kišenės dvi bandeles ir vieną pasiėmė sau, o antrą padavė savo kelionės draugui. Suvalgęs bandelę, Senelis atsigulė ir užmigo. Elgeta, pamatęs, kad Senelis užmigo, paėmė ir ištraukė jam iš

kišenės dar dvi bandeles ir suvalgė. Atsibudo Senelis ir nuėjo toliau. Senelis žinojo, kad elgeta paėmė jo bandeles, ir, norėdamas sužinoti, ar jis prisipažins ar ne, sako jam:

— Žinai, turėjau dvi bandeles, o dabar nebeturiu. Gal tu paėmei?

— Gink Dieve, ne aš! — atsakė elgeta.

— Na, gerai! — sako Senelis.

Eina jie toliau keliu ir prieina labai didelį ežerą. Senelis nenorėjo aplink sukti ir nuėjo tiesiog per vandenį. Kadangi Jis buvo Dievas, tai neskendo. Elgeta taip pat ėjo iš pradžių virš vandens, bet paskui pradėjo skęsti. Kai jis visai jau baigė skęsti, kai jam vanduo buvo jau iki barzdos, jis pradėjo šaukti:

— Dieve, gelbėk!

Senelis atsigręžęs pažiūrėjo ir sako:

— Gal tu suvalgei tas dvi bandeles?

— Ne, ne aš! — atsakė elgeta.

— Gerai, kad ne tu! — tarė Dievas ir padavė jam ranką.

Perėjo jie ežerą, ir vėl nuėjo toliau. Beeidami priėjo jie didelę liepsną. Dievas nuėjo per liepsną nieko nejausdamas. Paskui Jį nuėjo ir elgeta. Elgetai, beeinant per liepsną, pradėjo drabužiai degti. Iš karto jis nieko nesakė, bet kai pradėjo degti jam kūnas, jis vėl ėmė šaukti:

— Dieve, gelbėk!

Tuomet Dievas ir vėl paklausė:

— Gal tu suvalgei bandeles?

— Gink Dieve, ne aš! — atsakė elgeta.

— Na, gerai! — tarė Dievas, ir jie išėjo iš ugnies sveiki!

Beeidami toliau jie užėjo vieną dvarą, kuriame gyveno labai turtingas ponas. To pono duktė buvo ką tik mirus. Ponas labai gailėjo dukters ir tarė:

— Jei kas išgelbėtų mano dukterį, atiduočiau tam žmogui visą dvarą!

Dievas Senelis, išgirdęs, kad ponas gaili dukters, nuėjo ir tarė:

— Neverk! Aš ją išgydysiu!

Ponas labai nudžiugo ir sako:

— Ką tik nori, Seneli, duosiu, tik išgydyk mano dukterį!

— Man daug nereikia. Duok man krūvą pinigų — ir užteks, — atsakė Dievas.

Ponas sutiko Seneliui duoti krūvą pinigų. Tuomet Senelis priėjo prie lavono, pabraukė lazdele išilgai kūno, paėmė už rankos — ir numirėlis atsikėlė. Ponas, išvydęs tokį stebuklą, labai džiaugėsi ir liepė tarnams tuojau atnešti pinigus.

Dievas Senelis, gavęs pinigų, supylė juos į tris krūvas.

— Kodel į tris krūvas supylei? Juk mes tik dviese esam! — paklausė nustebęs elgeta.

— Viena krūva bus man, antra — tau! — atsakė Dievas Senelis.

— O trečia kam? — neiškentęs paklausė Dievo draugas.

— Trečia bus tam, kuris suvalgė bandeles! — atsakė Dievas.

Tuomet elgeta pašoko, pagriebė dvi krūvas pinigų ir suriko:

— Aš, aš suvalgiau tas dvi bandeles!

Tuomet Dievas Senelis jam tarė:

— Niekuomet taip nedaryk! Visuomet būk teisingas! Dabar aš atsiskirsiu ir eisiu savo keliu, o tu vienas eik savo keliu! Niekuomet nevok ir pavogęs nesigink! — pridūrė dar Dievas Senelis ir nuėjo savo keliais. (Užrašė B. Buinevičius, pasakė J. Zdanavičienė, Kėdainių m.).

406. Kitą kartą, labai seniai ėjo per pasaulį Viešpats Dievas su šv. Petru ir beeidami labai išalko valgyti. Tada Dievas liepė šv. Petrui nupirkti du sūrius. Šv. Petras nupirko du sūrius, ir jie abu pasidalino po vieną. Šv. Petras suvalgė savo sūrį — ir dar nebuvo sotus. Tuomet jis paėmė ir pavogė iš Dievo sūrį, o kad Dievas nesuprastų, kas pavogė sūrį, jis nutrupino kelis trupinius žemėn ir sako:

— Žvėrys suėdė sūrį ir dar keli trupinėliai liko ant žemės!

Dievas jam nieko neatsakė ir jie nuėjo toliau.

— Dabar pasikaskim pinigų! — kiek paėėjęs tarė Dievas — ir jie prisikasė pinigų. Tuomet Dievas ir klausia šv. Petrą:

— Kaip dabar tuos pinigus pasidalinsim!

— Dieve, kadangi mes esame du, tai į dvi dalis ir dalinkime!

Bet Dievas padalino į tris dalis ir tarė:

— Viena tau, antra — man, o trečia — tam, kuris pavogė sūrį!

Tuomet šv. Petras prisipažino, kad sūrį jis pavogė — ir gavo tą trečią dalį pinigų.

Pasidalinę pinigus, jie nuėjo toliau ir užėjo ant pūdymo. Tuo metu ten mergaitė atginė žąsis ir, pamačiusi Dievą, tarė jam:

— Tu, Dieve, paganyk mano žąsis, o aš eisiu į bažnyčią pasimelsti! — tai pasakiusi ji ir nubėgo.

Žąsys palesusios sugulo, ir mergaitė, parėjusi iš bažnyčios, rado visas žąsis gulinčias.

Šv. Petras pradėjo pavydėti Dievui, kad jis taip viską žino ir gali. Tuomet jis paprašė Dievą padaryti taip, kad ir jis, kaip Dievas, viską

žinotų. Dievas taip ir padarė. Kitą rytą ta mergaitė, kai tiktai atginė žąsis, tai ir vėl Dievui tarė:

— Tu, Dieve, paganyk mano žąsis, o aš eisiu į bažnyčia pasimelsti!

Kai ji nubėgo, žąsys pradėjo visur lakstyti po rugius ir vasarojį. Šv. Petras, pamatęs, kad žąsys taip laksto, pradėjo jas varinėti į vieną vietą, bet žąsys jo neklausė. Po kiek laiko parbėgo iš bažnyčios mergaitė ir pamatė, kad kažkoks senis su ilga barzda jos žąsis varinėja. Ji greitai nubėgo į kaimą ir pranešė vyrams, kad kažkoks žmogus žąsis varinėja po lauką. Vyrai, greitai nuėjo į lauką ir, pamatę šv. Petrą žąsis varinėjant, smarkiai jį su pagaliais primušė. Šv. Petras apdaužytas atėjo pas Dievą, bet nieko Jam nepasakė. Nuo to laiko jis nebenorėjo lygintis su Dievu. (Užrašė J. Klastauskaitė, pasakė M. Žostautaitė, Ramygalos m.).

Kaip Dievas Senelis pagydė ligonius.

A. Pasakų, kaip Dievas Senelis pagydė ligonius, turėjau 4, būtent: Tauta ir Žodis, V kn., 640 p. (407), Kėdainių ap. (408), Pernaravos ap. (409), Utenos ap. (410).

B. Paminėtose pasakose težymus vienas variantas, būtent:

Kitą kartą Dievas Senelis (var. — šv. Petras) keliavo kartu su neturtingu žmogumi (var. — žydu) ir stebuklingu būdu išgydė sunkiai sirgusį (var. — jau mirusį) ligonį. Giminės už tai norėjo Dievui Seneliui atsilyginti, bet Jis jokio atlyginimo neėmė. Neturtingasai žmogus mėgino vienas, nuo Dievo Senelio atsiskyręs, gydyti ligonius, bet jam tasai gydymas nesisekė ir net mirties pavojų buvo sudaręs, ir tik Dievas Senelis neturtingąjį žmogų iš to pavojaus išgelbėjo.

Paminėtos pasakos savuoju turiniu artimos šio rinkinio pasakai Nr. 405.

Prie visų šitų pasakų dar prikergtas aukščiau minėtųjų pasakų variantas, būtent: pamokina nemeluoti, nes ir šios grupės pasakose minima, kad neturtingasai žmogus mėgina patylomis ką nors iš valgomųjų produktų, Dievo turėtųjų, nuslėpti ir suvalgyti, o suvalgęs ginasi to nepadaręs.

C. Pasakų, kaip Dievas Senelis pagydė ligonius, skirtumai:

Kitą kartą keliavo: Dievas Senelis (407, 409, 410), šv. Petras (408).

Kartu su Dievu (var. — šv. Petru) keliavo: žydas (407), neturtingas žydas (408), pamaldus senis (409), neturtingas kalvis (410).

Dievas (var. — šv. Petras), supiaustydamas ligonio kūną į gabalus ir atskiras jo dalis vandenyje plaudamas, o paskum sudėtąjį kūną ranka braukdamas, išgydė: sunkiai sirgusiąją mergaitę (407), sirgusįjį karalių (408), mirusiąją vienturtę žmogaus dukterį (409), vienturtę karaliaus dukterį (410).

Lydėjusieji Dievą žmonės slapčia nuo Jo suvalgė: žąsies koją ir duonos plutos gabalą (407), sūrį (408), pusę kepalėlio duonos (409), šešius obuolius ir sūrį (410).

Dievas žmones, kad jie slapčia sunaudojo jo valgymus, tuo būdu prisipažinti pamokino, kad: suskirstė rastąjį po akmeniu auksą į tris krūvas ir pasakė, kad trečioji krūva bus tam, kuris suvalgė Jo valgymą (407), padalino trimis krūvomis surinktus kelionėje pinigus ir pasakė taip pat, kaip aukščiau (409), liepė supilti tris smėlio krūvas, pavertė jas auksu ir trečiąją paskyrė tam, kuris suvalgė jo valgymą (410).

Keliavusieji su Dievu ir nuo jo atsiskyrusieji žmonės mėgino išgydyti: ponaitį (407), karalienę (408), pakeliui užeitą ligonį (409), karalaitį, (410). Kaip aukščiau minėta, šitos žmonių pastangos išgydyti ligonius buvo nesėkmingos ir nevykusius gydytojus nuo grėsusios jiems mirties tiktai Dievas išgelbėjo.

Visos paminėto varianto pasakos žemiau išspausdintos be ypatingų pakeitimų.

D. 407. Kartą žydas turėjo 100 rublių ir nežinojo, kur juos dėti. Žmonės jam liepė išdalyti tuos pinigus pavargėliams. Žydas taip ir padarė. Pavargėliai, gavę pinigų, tarė, kad Dievas žydui šimteriopai atlyginsiąs, ir žydas ėmė laukti iš Dievo užmokesčio.

Kartą atėjo pas jį Senelis ir pakvietė žydą kartu pakeliauti. Žydas sutiko. Beeidami jie užėjo vieną kaimą ir rado jau 6 metus sunkiai sergančią mergaitę. Senelis pasižadėjo motinai dukterį išgydyti ir liepė atnešti didelį peilį. Motina išsigando, bet atnešė. Motinai paliepęs išeiti, Senelis jos dukterį nugalabijo ir supiaustė į gabalėlius. Žydas pradėjo Senelį barti. Tuomet Senelis papūtė — ir iš supiaustytų gabalėlių tapo jauna, graži mergaitė. Motina už išgydymą dukters siūlė Seneliui daug pinigų, bet Jis paėmė tik keptą žąsį ir duonos kepalą. Žydas pyko, kam Senelis pinigų neima. Greit abu jie išėjo toliau. Senelis liepė žydui nieko nevalgyti, kol prieis didelį akmenį. Bet žydas neiškentė: jis paėmė ir

suvalgė žąsies koją ir atkando duonos plutą. Priėjus jiems akmenį, Senelis liepė žydui išimti žąsį ir duoną. Bet žąsies jau nebuvo.

— Kas suvalgė žąsi? — klausia Dievas.

Žydas užsigynė, kad jis nevalgęs. Tuomet Senelis liepė jam atristi akmenį, kur žydas pamatė krūvą aukso ir jau norėjo jį semti, bet Senelis žydą sulaikė. Sulaikęs žydą, Senelis paskirstė pinigus į tris dalis ir tarė:

— Viena krūva — man, antra — tau, o trečia — tam, kas žąsies koją suvalgė.

— Aš suvalgiau žąsies koją! — prisipažino žydas, ir gavo dvi krūveles pinigų.

Pavalgę jie nuėjo toliau. Senelis beeidamas išgydė daug žmonių, bet žydui vis nepatiko, kam Dievas pinigų neima už gydymą, ir jis, Dievą palikęs, užsimanė pats vienas gydyti. Tuoj apsiėmė jis išgydyti vieną ponaitį. Supiaustė jis ponaitį į gabalus, pučia, pučia — niekas nesidaro. Tuomet žydą nuvedė prie kartuvių ir jis pradėjo šaukti:

— Seneliuk, Seneliuk, kur tu? Išvaduok mane iš nelaimės!

Senelis atėjo, ponaitį išgydė ir žydą išvadavo. Mat, tas Senelis buvo Dievas (Tauta ir Žodis, V kn., 640 p.).

408. Gyveno neturtingas žydas. Vieną kartą šv. Petras, mokydamas žmones, paėmė ir užėjo pas tą neturtingąjį žydą. Žydas paprašė šv. Petrą, kad šis padarytų jį turtingą. Šv. Petras liepė jam paimti sūrį ir kastuvą ir eiti kartu. Taip jiems beeinant žydas suvalgė sūrį, o kai šv. Petras paklausė, kur dingo sūris, tai žydas gynėsi jo nevalgęs. Toliau beeidami, jie priėjo kūpstelį. Šv. Petras liepė žydui tą kūpstelį kasti, bet žydas nesutiko. Tada šv. Petras pats kasė ir iškasė dėžę aukso. Žydas, išvydęs auksą, tuojau norėjo jį paimti, bet šv. Petras liepė palaukti, ir padalijo rastąjį auksą į tris dalis. Žydas paklausė, kam bus ta trečioji dalis. Šv. Petras pasakė, kad tam, kas suvalgė sūrį. Žydas tuojau pasisakė suvalgęs sūrį, gavo dvi dalis aukso, labai apsidžiaugė ir toliau tęsė kelionę.

Priėjo jie vieną karalystę, kurios karalius sunkiai sirgo. Šv. Petras apsiėmė tą karalių pagydyti, bet tik su ta sąlyga, kad žydas niekur nesiims gydyti. Žydas prižadėjo. Šv. Petras supiaustė karalių į gabaliukus, įmetė juos į verdantį vandenį, o paskum tuos gabaliukus išėmė ir sudėstė — ir karalius tapo visiškai sveikas. Atsilygindamas karalius norėjo šv. Petrą apdovanoti, bet šis nieko neėmė.

Žydas supyko ant šv. Petro, kad Jis nieko nepaėmė už išgydymą ir sugrįžo namo.

Po kiek laiko susirgo toj pačioj karalystėj karalienė, kurią pagydyti apsiėmė tas pats žydas. Bet kai jis karalienę supiaustė, tai ji daugiau nebeatgijo. Žydas išsigando, nes jam grėsė mirties bausmė. Bet visai netikėtai atsirado šv. Petras — ir karalienę išgelbėjo.

Tokio atsitikimo pamokytas, žydas daugiau nebegydė ir nebebuvo toks godus pinigams. (Užrašė St. Žėmelis, pasakė V. Ardavičius, Kėdainių m.).

409. Vienoje parapijoje gyveno labai pamaldus senis, kuris vieną kartą per mišias bažnyčioje pradėjo balsiai poterius kalbėti. Visi žmonės pradėjo iš jo juoktis. Tuomet jis labai supyko ir norėjo pasiskandinti: nuėjo prie upės, persižegnojo ir jau šoko vandenin, bet tuo metu stvėrė jį kažkoks seniukas už nugaros ir tarė:

— Nesiskandink! Eisim po svietą vandravoti!

Tas seniukas buvo ne šiaipjau seniukas, bet pats Dievas. Beeidami jie priėjo upę, kurią peržengė ir neprigėrė. Eidami toliau rado jie namelį ir nutarė jame apsinakvoti. Įėjo jie į tą trobą ir rado visus jos gyventojus verkiančius, nes labai sunkiai sirgo vienturtė to žmogaus duktė. Seniukas apsiėmė tuojau ją išgydyti. Pasiėmė Jis tą ligonę ir šilto vandens ir užsirakino kambaryje. Kol nunešė ligonę, jinai paėmė ir numirė. Tuomet Seniukas ją supiaustė, išmazgojo, vėl sudėjo, papūtė — ir ji liko sveika. Už pagydymą ligonės Seniukas gavo daug pinigų, ir Jis su savo draugu išėjo toliau keliauti.

Bekeliaujant pas tą Seniuką visados užantyje atsirasdavo duonos kepalėlis, kurį jis perlaužęs pusę pats suvalgydavo, o kitą pusę tam žmogui duodavo.

Vieną kartą Seneliui bemiegant žmogus panorėjo valgyti: paėmė jis ir suvalgė pusę kepalėlio duonos. Senelis atsibudo ir norėjo dalyti duona, bet žiūri, kad tik pusė kepalėlio beliko. Klausia Jis žmogų, ar šis nesuvalgė Jo duonos, bet žmogus užsigynė. Teko jiems vėl eiti per upę, bet žmogus jau pradėjo skęsti. Seniukas paėmė jį ir pernešė per upę. Beeidami jie vėl užėjo ligonį, ir Dievo draugui panoro uždirbti pinigų. Seniukui bemiegant jis nunešė ligonį į kitą kambarį, supiaustė jį ir norėjo jau mazgoti, bet tik krauju išsitepė. Kai pradėjo dėlioti, tai niekaip negalėjo sudėti. Ligonio giminės, ilgai jo nesulaukdami, išlaužė duris ir norėjo jau jam galvą nukirsti, bet tuo metu atsibudo Seniukas ir pasakė:

— Leiskite, aš tuojau išgydysiu!

Žmonės leido Seneliui gydyti, ir Jis išgydė ir šitą ligonį. Taip, bekeliaudami jie ir begydydami, surinko labai daug pinigų. Vieną kartą priėjo jie tokią gražią pievą, ir Seniukas tarė:

— Jau užteks mums vaikščioti po svietą! Dabar pinigus pasidalinsim!

Ir Senelis pradėjo dalinti pinigus, papildamas tris krūveles ant žemės. Žmogus paklausė, kam bus trečioji krūvelė pinigų.

—Tam, kas suvalgė duonos kepaliuką! — atsakė Senelis.

Žmogus prisipažino, kad jis suvalgė duoną — ir gavo visas tris krūveles pinigų. (Užrašė St. Hanusauskas, pasakė K. Hanusauskas, 68 mt. amžiaus, skaityti ir rašyti moka, Grinelių km., Pernaravos vl.).

410. Labai seniai gyveno kalvis, kuris iš savo uždarbio su visa šeima lengvai pragyvendavo ir niekada duonos nestigdavo. Bet atėjo blogi metai, niekas neužderėjo. Žmonės, neturėdami ko valgyti, grūdo šiaudus ir iš jų kepė duoną. Pasidarė visoje šalyje badas. Vieną dieną užėjo pas tą kalvį senelis elgeta ir, sukalbėjęs poterius, paprašė išmaldos. Bet ką galėjo duoti žmogelis, jei ir pats su savo šeima neturėjo nieko valgyti. Tada senelis elgeta nusikabino nuo kaklo savo terbą, iškratė iš jos užsilikusius duonos trupinius ir tarė:

— Valgykite! Ką darysi, kad Dievas taip lemia!

Visi privalgė ligi soties trupinių — ir dar jų liko pilnas rėtis. Po to ir sako elgeta kalviui:

— Ar nenorėtum su manim pakeliauti po platųjį pasaulį?

Ką darys žmogelis nesutikęs. Pasiėmė jis savo plaktuką ir išėjo. Taip jie šnekučiuodami ėjo kelias dienas, kol pagaliau priėjo didelį dvarą. Aplinkui to dvaro buvo neapsakomas gražumas: puikūs sodai, didžiausi rūmai, gražiai išpuošti takeliai ir kitos grožybės. Bet jie didžiai nustebo, kai pamatė tame dvare juodu raiščiu perrištą vėliavą. Kadangi jie buvo labai išalkę, todel ir nutarė įeiti į tą dvarą ir paprašyti ko nors valgyti.

Kai jie įėjo į rūmus, tai visur dvelkė vien liūdesys ir visur viešpatavo tyla. Įėjo senelis elgeta į virtuvę ir paklausė virėją:

— Kodel čia liūdima? Gal kas bloga nutikę?

— Kurgi neliūdės, — atsakė virėja, — jei karaliaus vienturtė duktė serga ir joki pasaulio gydytojai negali jos pagydyti!

— Leiskite mane jos pažiūrėti! Gal aš ją pagydysiu, — tarė senelis elgeta.

— Ką tu padarysi! Ne tokie pasaulio gydytojai žiūrėjo ir tai nieko nepadėjo! — atsakė virėja.

Bet senelis elgeta vis tiktai įkalbėjo virėją, kad ji paklaustų karalių ir karalius sutiko. Įėjus seneliui elgetai, karalius didžiai nusistebėjo, kad toks prastas žmogelis nori pagydyti jo dukterį, ir tarė:

— Duočiau tam pusę karalystės, kas galėtų pagydyti mano vienturtę dukterį!

— Gerai! — atsakė senelis elgeta. — Pakurenkite pirtį, prišildykite dvi bačkas vandens, pakinkykite į karietą arklius ir nuvežkite karalaitę į pirtį!

Karalius įsakė savo tarnams visa taip padaryti, kaip liepė senelis elgeta. Kaip buvo įsakyta, taip ir buvo padaryta. Karalaitę ligi pirties nulydėjo kariuomenės būrys. Ji buvo įnešta į pirtį, o kariuomenė pasiliko aikštėje, prie pat pirties. Senelis elgeta įsileido pirtin kalvį ir iš vidaus užsirakino. Didžiausiam kalvio nustebimui senelis elgeta paėmė karalaitę, nupiovė jai galvą, supiaustė jos kūną į keturias dalis ir sumerkė viską į vieną bačką. Kalvis iš išgąsčio net suriko:

— A, tu biaurybe! Ką tu padarei? Dabar mes abu pražūsime!

Kariuomenė, žiūrėjusi pro langą, kas dedasi pirtyje, pradėjo laužtis vidun, rėkdama:

— Greičiau atidarykit duris!

Bet senelis elgeta, nieko nebodamas, išplovė karalaitės mėsą, kuri pasidarė balta, bet ne raudona, sudėjo viską ant lentos, pridėjo galvą, perbraukė ranka: ir galva ir mėsos sulipo, kaip pirmiau jos buvo. Tada jis papūtė savo kvapu — ir karalaitė pradėjo kvėpuoti, o paskui ir visai pasveiko.

Parvežė karalaitę į dvarą su didžiausiu džiaugsmu. Karalius niekaip negalėjo atsidėkoti elgetai. Jis pasiūlė jam pusę savo karalystės, bet senelis elgeta nuo visko atsisakė, sakydamas:

— Duok man, karaliau, vieną sūrį ir tris obuolius!

Karalius išpildė jo norą, gardžiai senelį su kalviu pavalgydino ir išlydėjo iš dvaro. Kada senelis elgeta išėjo į vieškelį, kalvis pradėjo rūgoti ant senelio elgetos, norėdamas jam net plaktuku suduoti į sprandą, delko jis nepaėmė iš karaliaus pusę karalystės. Pagaliau, kalvis tiek supyko ant senelio elgetos, kad šis atsisakė nuo tokio turto, jog paėmė ir atsiskyrė nuo jo.

Toliau kalvis keliavo jau vienas. Beeidamas, kaip ir pirmą kartą, jisai priėjo labai gražų dvarą. Ant dvaro rūmų jis pamatė bekabant juodu raiščiu perrištą vėliavą. Įėjęs į vidų, pasiteiravo jis, kodel taip liūdima, ir sužinojo, kad serga karaliaus vienturtis sūnus, kurio niekas

negali pagydyti. Ir kalvis sumanė pats tokiu pat būdu, kaip kad senelis elgeta, pagydyti tą karalaitį ir pasisiūlė karaliui. Karalius su džiaugsmu sutiko ir taip viską padarė, kaip jam kalvis sakė. Tuojau karalaitis buvo nulydėtas kariuomenės būrio ligi pirties. Kalvis pirties duris užsirakino ir pradėjo savo darbą. Jis supiaustė karalaitį į keturias dalis ir sumerkė į bačką. Bet, didžiam jo nustebimui, karalaičio mėsa pasiliko taip pat raudona, kaip ir buvus. Kariuomenė, pamačiusi, kas atsitiko karalaičiui, ėmė veržtis į pirtį. Kalvis greitai sudėjo vėl mėsą, kaip kad buvo, ir perbraukė ją su ranka, bet kūno dalys nesulipo. Jis labai nusigando ir manė, kad jau tikrai įsiveržusi kariuomenė jį užmuš.

Bet tuo metu pamatė jis tą patį senelį elgetą einant keliu pro pirtį ir su ašaromis akyse pradėjo jį šaukti, kad jis jį išgelbėtų iš nelaimės. Senelis elgeta praėjo pro įniršusią kariuomenę ir įėjo į pirtį. Įėjęs į pirtį išplaudė jis karalaičio mėsą ligi baltumo, sudėjo ją vėl kaip reikiant, perbraukė per ją su ranka — ir karalaičio kūno dalys vėl sulipo. Tada papūtė savo kvapu — ir karalaitis pasidarė sveikas. Tuomet senelis elgeta buvo sutiktas su didžiausiu džiaugsmu. Kalvį norėjo karalius pakarti, bet senelis elgeta išprašė, kad jis paliktų kalvį gyvą. Karalius pasiūlė seneliui elgetai pusę savo karalystės, bet šis paprašė tiktai trijų obuolių ir sūrio. Karalius išpildė jo norą.

Išėjus seneliui su kalviu iš rūmų, kalvis vėl pradėjo rūgoti senelį elgetą, kodel šis nepriėmė pusę karalystės, — nereikėtų jiems dabar vaikščioti po žmones. Bet šį kartą kalvis nuo senelio jau neatsiskyrė. Beeidami toliau jie pavargo ir atsisėdo pasilsėti. Senelis elgeta nusikabino terbą, kurioje buvo du sūriai ir šeši obuoliai, pasidėjo ją šalia savęs ir liepė kalviui pilstyti smėlį į tris krūveles, o patsai atsigulė. Kalvis smėlį pilstė iki tol, kol senelis elgeta užmigo, o kai šis užmigo, tai jis paėmė iš terbos visus obuolius ir abu sūriu ir suvalgė. Kai senelis elgeta atsikėlė, neberado jau nei sūrių, nei obuolių. Pasibaręs senelis ant kalvio, pažiūrėjo į smėlio krūveles ir, pamatęs, kad jų dar nedaug kalvis supilstė, jis pats dar papilavo — ir pavertė vieną tų krūvų auksu, antrą — sidabru, o trečią — variu ir tarė kalviui:

— Pasiimk, kiek nori, nepasotintas žmogau, ir keliauk pas savo žmoną ir vaikus!

Dabar žmogelis suprato, kad čia buvo Dievas, elgeta pasivertęs, todel, žemai nusilenkęs, padėkojo Jam ir, pasiėmęs, kiek galėjo, pinigų, parėjo į savo namus. Žinoma, jis tapo turtingas žmogus, pakėlė labai didelę puotą, į kurią ir mane buvo pakvietęs. (Pasakė A. Žilėnas, Utenos ap.).

Kaip Dievas Senelis baudė už godumą.

A. Pasakų, kaip Dievas Senelis baudė už godumą, turėjau 9, būtent: Kauno ap. (411, 412), Kėdainių ap. (413, 414), Panevėžio ap. (415), Smilgių ap. (416), Kuktiškių ap. (417), Gižų ap. (418), Kavarsko ap. (419).

B. Paminėtos pasakos, kurios visos žemiau išspausdintos be ypatingų pakeitimų, tiek turi bendro, kad jose pasakojama, kaip Dievas Senelis nubaudė godžius žmones. Jų turinys:

I. Priglaudusiųjų Jį žmonių sūnui Dievas paliko ragą, kuriuo papūtus atsirasdavo visokių turtų. Pasidarę turtingi, tie žmonės nebepriglaudė Dievo Senelio, ir užtat buvo nubausti: vėl liko biedni (411).

II. Neturtinga moteris pasiskundė Dievui savo vargais ir buvo Jo nuraminta. Turtinga moteris girdėjo, ką Dievas žadėjo padaryti neturtingai, ir per savo godumą taip pat pasiskundė Dievui pramanytais vargais. Bausmei už pamelavimą tos moteries sudegė namai (412).

III. Varguolis brolis apvilko senelį, kurį rado prigėrusį sniege, savais rūbais. Senelis atsidėkodamas padovanojo jam trimis atvejais tris tabokines: medinę, sidabrinę ir auksinę, iš kurių pareikalavus iššokdavo tarnai: iš medinės — trys, iš sidabrinės — šeši ir iš auksinės — devyni. Šitie tarnai pristatydavo varguoliui, ko tiktai šis prašydavo. Varguolio brolis Sukčius pamatė tas tabokines, ir išviliojo jas iš brolio. Kai Sukčius, paskutinę tabokinę iš brolio išviliojęs, pareikalavo iš jos tarnų gėrimų ir valgymų, tai pastarieji jį primušė. Sukčius mušamas sugrąžino tabokinę ir nusuktą turtą broliui Varguoliui (413).

IV. Vienas vyras norėjo praturtėti ir paprašė Dievą Senelį, jo sutiktąjį, padaryti taip, kad visi daiktai, prie kurių jisai prisilies, pasidarytų auksiniai. Dievas jo prašymą išpildė, ir nuo to laiko visa, ką tasai vyras paliesdavo, net valgymai, — virsdavo auksu. Vyras ėmė badą kęsti ir, gailėdamasis padarytos klaidos, suieškojo Dievą Senelį ir prašė padaryti taip, kad visi daiktai, kurie jo palytėti buvo virtę auksu, vėl pasidarytų kaip buvę. Dievas taip ir padarė: vyras tuo nudžiugo, nes vėl galėjo valgyti ir gyventi. (414, 419).

V. Pamotė įstūmė šulnin savo podukrą Elenytę, kuri sutiko tenai Senelį ir, jam gerai patarnavusi, gavo dovanų mėlyną dėželę. Parsinešusi tą dėželę namo ji atidarė ją, ir išaugo gražūs rūmai. Tuomet pamotė iš pavydo įstūmė šulnin savo dukterį

Onytę, kuri blogai patarnavo sutiktam Seneliui ir gavo dovanų raudoną dėželę. Kai ji tą dėželę parsinešus namo atidarė, iš jos iššoko ugnis ir sudegino ją ir jos motiną (415).

VI. Neturtingą žmogų jo turtingasai brolis pasiuntė eiti pragaran. Šis išėjo ir pakeliui gavo iš sutiktojo Senelio tris akmenėlius, kuriuos padėjus į kampus atsirasdavo visokio turto. Sužinojęs apie tai, turtingasai jo brolis išėjo ieškoti tų akmenėlių. Sutiko jis tą patį Senelį ir jo klausiamas nemandagiai pakalbėjo — ir mirė badu (416).

VII. Kitą kartą Dievas pastatė malūną elgetoms miltų malti. Malūninninkas, vardu Laurynas, iš pradžių teisingai malė, bet vėliau ėmė sukti ir net šventomis dienomis dirbti. Dievo Senelio subartas malūninninkas šiurkščiai jam atsakė, ir jo malūne vietoj miltų pasidarė smėlis, o pats malūnas dingo su malūninninku (417).

VIII. Neturtingas žmogus ėjo ugnies pas kaimyną pasiskolinti — ir gavo iš Senelio, pakeliui jo sutiktojo, pilnus skvernus žarijų, kurios namo parneštos virto auksiniais pinigais. Turtingasai kaimynas iš pavydo taip pat ėjo ugnies pasiskolintų, bet, kai jis, sutikęs tą patį Senelį, paprašė jį ugnies, tai Senelis parodė jam į jo degančius namus (418).

D 411. Viename kaime gyveno trys kaimynai, kurių vienas buvo labai turtingas, antras — teturėjo tik duonos, o trečias — ir duonos neturėjo.

Atėjo kartą tan kaiman senelis, kuris buvo labai senas, apdriskęs, ir sušalęs. Įėjo jis pas turtinguosius ir sako:

— Įsileiskite mane nors vandenėlio atsigerti. Esu labai nuvargęs!

— Ne, ne! Mes nieko neturim! — suriko ūkininko duktė ir užtrenkė duris.

Įėjo senelis pas neturtinguosius ir paklausė:

— Ar galima įeiti?

— Prašom, prašom, dieduk! — tarė šeimininkė, kuri, matyti, tą dieną buvo nevalgiusi, nes jos balsas buvo labai plonas, o ji labai geltona ir nuvargusi.

Senelis, pernakvojęs pas tuos žmones, rytojaus dieną atsikėlė ir klausia:

— Kuo man jums atlyginti?

— Nieko mums nereikia! — atsakė jam.

Tuomet senelis pašaukė šeimininko sūnų ir tarė:

— Te tau, sūneli, ragas! Kai tuo ragu papūsi — atsiras tau visko, ko tik panorėsi, — tai taręs, senelis išėjo.

Sūnus papūtė ragu — ir atsirado gražus, didelis namas. Tame name jis rado daug gėrybių.

Praslinko daug, daug metų. Atsilankė kartą vėl tas pats senelis ir įėjo į tą gražų, didelį namą.

— Ar galima vandenėlio atsigerti? — tarė senelis.

— Ne, negalima! Man ponas liepė nieko neįleisti! — atsakė tarnas.

Senelis nuėjo, bet vėl tuojau sugrįžo apsivilkęs gražiais drabužiais ir įėjęs paklausė, ar galėsiąs pas juos šįnakt pernakvoti. Tarnas jį įsileido. Tuomet senelis papūtė ragu — ir vėl atsirado senas, netvarkingas namelis.

Visi tuomet suprato, kad tas senelis buvo Dievas. (Užrašė E. Branaitė, Kaunas).

412. Kitą kartą žiemos metu ėjo bažnyčion moteriškė ir eidama šluostėsi ašaras. Ją pavijo senelis, kuris buvo Dievas, ir paklausė:

— Ko verki?

Moteriškė papasakojo savo nelaimę. Senelis ją paguodė ir tarė:

— Parėjusi rasi, ko reikės, bet tik niekam nesigirk!

Paveja Senelis ir kitą moteriškę, kuri taip pat eidama verkė. Matai, ji buvo girdėjusi, ką sakė Senelis anai moteriškei. Senelis klausia ir ją:

— Ko gi verki?

Ši pradėjo visokiais dalykais skųstis, o labiausia, kad jos vaikai neturį nieko valgyti, kuo apsivilkti ir taip toliau.

— Parėjus rasi, ko tau reikės. Bet žiūrėk, kad niekam nesigirtum, nes nieko negausi! — tarė Senelis ir nuėjo savo keliu.

Moteriškė pažadėjo tylėti, bet širdy džiaugės, kad bus turtingiausia už visas savo kaimynes ir turės kuo pasigirti.

Parėjo pirmoji moteriškė namo. Vaikučiai ją pasitiko su dideliu džiaugsmu ir ėmė pasakoti jai apie Senelį, kuris buvo užėjęs pas juos ir liepęs jiems sueiti į virtuvę. Po kiek laiko tas Senelis įleido juos atgal į kambarį ir liepė persižegnoti. Jie persižegnojo ir pamatė, kad viskas jų namuose pasikeitė: stalas buvo gražus ir žvilgėjo, aprūkusios lubos pasidarė baltos, grindys — baltos, langai — švarūs, kampe stovėjo graži spintelė. Viskas buvo gražu.

Parėjo namo ir antroji moteriškė ir rado trobą bedegančią, o prieš ją atsistojo tas pats Senelis ir tarė:

— Kad tu pamelavai, tai dabar ir to neturi, ką turėjai, ir kuo buvai nepatenkinta. (Užrašė D. Šimkevičiūtė, Kaunas).

413. Vieną kartą gyveno du broliai, vardu Varguolis ir Sukčius. Po tėvo mirties jie pasidalijo palikimą. Sukčius paėmė labai daug tėvo pinigų, ir Varguoliui maža kas beliko. Varguolis matė, kad jis nuskriaustas, bet tylėjo. Paėmė jis savo dalį, nuėjo į karčiamą ir pragėrė. Varguolis labai mėgo išsigerti, bet buvo geros širdies.

Vieną kartą Varguolis pamatė vienmarškinį senelį, kuris ligi kaklo buvo įkritęs sniegan. Tai buvo Dievas Senelis. Varguolis tą Senelį ištraukė iš sniego, apvilko savo rūbais ir paleido. Atsitiko taip, kad tasai Varguolis bedirbdamas kartą labai pavargo ir sušalo. Norėdamas sušilti, jis ėmė bėgti ir, pamatęs tokią trobelę, įėjo jos vidun ir rado tenai tą Senelį, kurį prieš tai buvo nuo šalčio išgelbėjęs. Senelis, jį pamatęs, davė jam medinę tabokinę, iš kurios pašaukus išbėgdavo trys tarnai ir suteikdavo tabokinės savininkui visa, ko šis prašydavo. Varguolis paprašė gerų rūbų ir, gavęs juos, apsivilko ir grįžo džiaugdamasis namo. Po kelių dienų jis pakvietė pas save brolį Sukčių, kuris, pamatęs tabokinę, paėmė ir išviliojo ją iš brolio.

Kiek laiko praėjus nuėjo vėl Varguolis pas tą Senelį kitos tabokinės prašyti. Senelis jam davė dabar sidabrinę, iš kurios iššokdavo jau šeši tarnai. Sukčius, sužinojęs, kad jo brolis turi antrą tabokinę — ir tą atėjęs išviliojo. Varguolis nuėjo trečios tabokinės prašyti. Senelis iš pradžių nenorėjo jam duoti, bet pagalvojęs davė. Ši trečioji buvo gryno aukso.

Varguolis, išėjęs iš Senelio namų, panorėjo vyno ir liepė tabokinės tarnams jo atnešti. Čia iššoko devyni tarnai ne su vynu, bet su lazdomis ir mušė jį tol, kol jis prižadėjo daugiau vyno nebegerti.

Nuėjęs pas brolį, Varguolis pasakė, kad turi aukso tabokinę. Sukčius norėjo, kad jis ją mainytų ant anų dviejų, bet Varguolis nenorėjo. Galų gale jie vis delto apsimainė. Varguolis gavo dvi pirmąsias tabokines ir nuėjo namo.

Kai Varguolis išėjo, Sukčius pareikalavo visokių valgių ir gėrimų.

Iššokę devyni tarnai mušė jį, kol jis prižadėjo daugiau nesukčiauti.

Tuomet Sukčius šitą tabokinę ir nusuktus pinigus grąžino broliui.

Nuo to laiko abu broliai laimingai gyveno. (Užrašė H. Mikštavičius, Kėdainių m.).

414. Vienas vyrukas norėjo tapti turtingu žmogumi. Bet kad nesumanė, kaip jis galėtų praturtėti, tai labai liūdėjo. Kartą tas vyrukas eina keliu galvą nuleidęs ir sutinka senelį, kuris buvo Dievas.

— Ko tamsta toks nelinksmas? — paklausė Senelis.

— Noriu būti turtingas, — atsakė vyrukas, bet nesumanau, kaip turtų įsigyti!

— Tai ko tu labiausiai norėtum? — paklausė Senelis.

— Aš norėčiau daug aukso turėti. Aukso turėdamas visa ko turėčiau. Aš norėčiau turėti tokios galios, kad tai, ką į rankas paimčiau, auksu pavirstų.

— Gerai, — tarė Senelis — grįžk namo, ir bus, kaip nori!

Vyrukas grįžo namo. Užsinorėjo jis valgyti ir paėmė duonos, bet duona pavirto auksu. Paėmė peilį — ir peilis pavirto auksu. Paėmė šaukštą — ir šaukštas pavirto auksu. Ir visa, ką tik jis palytėjo rankom, virto auksu. Vyrukas labai nudžiugo. Jis ėmė visokius daiktus ir krovė juos, jau kaip auksą, į krūvą. Didelę krūvą prisikrovė. Dar maža pasirodė, tai antrą krūvą prikrovė. Dar maža — prikrovė trečią. Vis dar maža — prikrovė visą grįčią, priemenę, kamarą, svirną, tvartą, kluoną. Paskui vyrukas čiupinėjo trobas, tvoras — ir tos darėsi auksinės. Nebetekęs daiktų namie, išėjo į miškelį ir ėmė čiupinėti medžius — ir visi medžiai auksu virto. Jam pradėjo labai norėtis valgyti, bet duona, bulvės, mėsa ir visi kiti daiktai, kuriuos jis ėmė burnon dėti, virto auksu ir todel jų negalima buvo valgyti. Nuėjęs miškan, jis bandė rinkti grybų, uogų, laukinių obuoliukų, bet ir tie virto auksu. Nusiminė vargšas ir parėjo namo, o pilvas prašo maisto: jame, kaip su ratais važiuoja, taip gurgia. Vyrukas atsisėdo ant slenkščio ir galvoja: „Kas man iš to aukso, kad aš negaliu valgyti. Jau trečia diena kamuojuos. Jei taip toliau bus, tai galą gausiu, ir visas auksas paliks. Ir ką jis man padarė tas Senis? Eisiu jo paieškoti — gal atitaisys klaidą. Ir išėjo jis, vos kojas bevilkdamas. Lyg tyčia, žiūri — eina tas pats Senelis.

— Ko tu nusiminęs, vyreli?

— Kur aš būsiu nenusiminęs, Seneli, jei jau trečia diena nieko nevalgau!

— Bet aukso turi!

— Kas man iš to aukso, jei nieko valgyti negaliu. Mirštu iš bado. Pataisyk mano klaidą, Seneli! Labai prašau!

— Grįžk namo! Bus, kaip nori! Kai palytėsi auksinius daiktus, jie vėl pasidarys, kaip buvę! — tarė Senelis.

Nudžiugo vyrukas ir, nusiskubinęs namo, padarė taip, kaip jam Senelis liepė — ir jau galėjo valgyti ir gyventi. Tuomet jis suprato, kad ne turtuose — laimė. Aukso nevalgysi. (Užrašė V. Zabotkaitė, pasakė O. Švaranovičiūtė, Kėdainiai).

419. Gyveno vienas žmogus, kuris norėjo praturtėti, bet niekaip negalėjo. Kartą eina jis keliu ir sutinka elgetą.

— Ko gi toks nelinksmas eini? — klausia jį elgeta.

— Noriu būti turtingas ir niekaip negaliu! Norėčiau, kad viskas, prie ko tik prisiliesiu, pavirstų auksu!

—Eik namo! Kaip nori, taip ir bus! — atsakė jam elgeta.

Žmogus, parėjęs namo, prisilietė prie duonos — ir ji tuoj auksu virto, prisilietė prie lazdos — ir ji tuoj auksu virto. Prie ko tik jis prisilytėjo — viskas tapo auksu.

Žmogus įsinorėjo labai valgyti — ir nebežinojo kas daryti. Eina jis keliu ir, sutikęs tą patį elgetą, sako jam:

— Labai noriu valgyti ir nieko negaliu suvalgyti: prie ko tik prisiliečiu, viskas virsta auksu!

— Grįžk namo! Viskas bus, kaip pirma buvo, — tarė jam elgeta.

Mat, tas elgeta buvo Dievas, tik pasivertęs elgeta. Tada tas žmogus, sugrįžęs namo, rado viską, kaip pirma buvo, ir laimingai gyveno. (Užrašė E. Kraujalytė, pasakė J. Aviža, Riklikų km., Kavarsko vl.).

415. Viena pamotė turėjo dukterį Onytę ir podukrą Elenytę. Elenytės ji labai nekentė. Kartą Elenytė verpė atsisėdusi ant šulnio rentinio, ir pamotė paėmė ir įstūmė ją šulnin. Elenytė, įstumta šulnin, atsirado gražioje pievoje ir sutiko kažkokį senelį. Tas senelis ir sako jai:

— Eik pas mane avelių ganyti!

Elenytė sutiko. Ji aveles gerai ganė: anksti išvarydavo, vėlai parvarydavo. Avelės, gerai ganomos, nutuko. Po trijų mėnesių senelis atnešė jai tris skryneles, liepė vieną jų pasirinkti ir eiti namo. Bet skrynelę liepė atidaryti tik namie.

Elenytė pasirinko mėlyną skrynelę. Parėjus namo, ji atidarė skrynelę, ir iš jos iššoko gražūs rūmai.

Tuomet pamotę paėmė pavydas. Ji įstūmė tyčiomis savo dukterį šulnin. Ši irgi sutiko senelį, kuris taip pat liepė jai ganyti aveles. Bet ji aveles ganė blogai: vėlai išgydavo, anksti pargydavo, ir avelės, taip ganomos, suliesėjo. Po trijų mėnesių senelis atnešė ir Onytei tris skryneles. Ji pasirinko raudonąją (buvo dar balta ir mėlyna). Mat, raudona buvo gražesnė. Senelis, palydėdamas Onytę ligi vartų, liepė jai skrynelę atidaryti tik namie. Sugrįžusi Onytė namo, atidarė skrynelę, ir iš jos iššoko ugnis, kuri tuojau sudegino Onytę ir jos motiną. Nors buvo gaisras, bet Elenytės rūmai nesudegė. Mat, tas senelis buvo Dievas. (M. Putelytė, Panevėžyje).

416. Gyveno du broliai, kurių vienas buvo turtingas, o antras — neturtingas. Neturtingasis eidavo pas savo brolį dirbti darbo, bet kartą jis nepaklausė savo brolio, ir tasai iš piktumo jį atstatė nuo darbo, liep-

damas eiti pragaran. Tuomet šis parėjo namo, atsisveikino su žmona, vaikais ir išėjo. Beeidamas priėjo jis didelę girią, kur rado menką seną žmogelį, sėdintį ant kelmo. Tai buvo Dievas Senelis.

— Kur eini? — paklausė jį Dievas Senelis.

Vargšas viską pasipasakojo. Senelis jam davė tris akmenėlius ir liepė grįžti į namus. Bet tas sako:

— Kad išėjau, tai ir negrįšiu! Darbo neturiu, neturėsiu ko valgyt!

Bet paskui sutiko ir grįžo.

Senelis jam liepė parsineštus akmenėlius padėti į kampus. Tas viską taip ir padarė, grįžęs namo — ir sekantį rytą jis rado kampuose rugių, kviečių ir auksinių pinigų. Nudžiugęs jis tuojau nusiuntė sūnų pas brolį paskolinti sieko. Tas paskolino, bet nenoromis. Viską skubiai susaikavęs, brolis sieką grąžino, bet už sieko lanko užkišo keletą pinigų. Turtingasis, radęs už sieko lanko pinigų, nuėjo pas savo brolį ir viską išklausinėjo. Brolis jam papasakojo visą teisybę. Tuomet turtingasis sekantį rytą paprašė žmoną, kad pridėtų jam visokių valgių, ir išėjo. Priėjo jis tą pačią girią ir joj rado tą patį Senelį.

— Kur eini, žmogau? — klausia jį Senelis.

— Kas tau darbo! — atsakė turtuolis.

Senelis jam nieko nebesakė. Tas žmogus, taip beeidamas, labai toli nuo savo namų nuėjo ir, pristigęs maisto, turėjo mirti. (Užrašė M. Zavadskytė, pasakė, B. Zavadskienė, Pažverinių km., Smilgių vl.).

417. Kitą kartą pasaulyje buvo labai daug elgetų. Dievas, matydamas jų vargą, įkūrė malūną elgetoms maitintis. Malūnininkas buvo vienas žmogus, vardu Laurynas. Nors jis ir daug malė, bet nė vieno svetimo grūdo sau nepaimdavo. Grūdų jam į malūną pristatydavo angelai. Pavargėliai ir našlaičiai, kurie tiktai ateidavo, malūne duonos gaudavo, o žvėreliai ir paukšteliai žiemą jame savo alkį numarindavo.

Pradėjo malūnininkas Laurynas kažin kodel paukštelius skriausti: tiktai smėlio ir skiedrų ėmė išpildinėti. Dar vėliau nustojo jis ir elgetas šelpęs. Jis malė jau tik sau ir pylė į maišus. Mat, tuo manė praturtėti. Lauryno malūnas jau niekad nesustodamas malė: šiokią ir šventą dieną.

Mala kartą malūnininkas šventą naktį. Dūrys uždarytos. Žiūri, besėdi kažkoks senelis, kuris buvo Dievas. Kruptelėjo Laurynas, bet pamatęs, kad tai elgeta, rūsčiai tarė:

— Ko reikia?

— Duonos, — atsakė Senelis, — juk čia pavargėlių malūnas!

— Buvo kadaise, bet dabar ne! — atsakė Laurynas. — Aš dabar sau malu!

— Tokia šventa naktis ir mali!

— Kas tau darbo, seni! Eik laukan!

Bet Senelis priėjo prie girnų ir paklausė:

— Ką tamsta čia mali?

Malūnininkas pažiūrėjo: nagi, visur smėlis! Maiše ir aruoduose! Malūnininkas baisiai nusigando, bandė žegnotis, bet neįstengė, o Senelis pradėjo žibėti, kaip saulė.

— Kad išniekinai šventą dieną, tai malsi, kol visą smėlį iš apylinkės sumalsi, — tarė Senelis ir išnyko.

Ryto metą žiūri žmonės: nebėra malūno, jo vietoj, tik didelis storas medis bestovįs. (Užrašė St. Čižaitė, pasakė V. Kaušilienė, 81 mt. amžiaus, Kuktiškių m.).

418. Gyveno du ūkininkai kaimynai. Vienas jų buvo turtingas ir godulis, o antras — labai neturtingas. Pastarasis, būdavo, anksti kelia, vėlai guli, bet nieko negali uždirbti, nes viskas jam nesiseka. Kartą pabaigė jis ugnį, neturi su kuo valgyti išvirti. Eina jis pas kaimyną ugnies, žiūri — ant tako stovi Senukas, kuris buvo Dievas ir žarsto šiupėle žarijas.

— Kur eini? — klausia jį Senukas.

— Pas kaimyną ugnies.

— Laikyk skvernus — aš tau įdėsiu ugnies!

— Ką tu manai, seneli! Skvernas sudegs!

— Nesudegs, tik laikyk!

Tas palaikė skvernus — ir Senukas jam pripylė juos pilnus ugnies. Parsineša jis ugnį namo, įeina į trobą, žiūri — gi pilni skvernai auksinių pinigų. Jis tuoj nusiuntė mergaitę pas tą turtingąjį, kad paskolintų puskvortę. Atėjo ji pas turtingąjį ir sako:

— Tėtis prašė paskolinti puskvortę!

Turtingasis jai puskvortę davė ir ji parnešė ją namo. Neturtingasis susaikavo pinigus ir , vieną pinigą užkišęs už puskvortės lanko, grąžino ją turtingajam. Dabar turtingasis galvoja, ką jo kaimynas galėjo saikuoti, kad jis jokių javų neturi?

— Reikia pažiūrėti, gal už lanko bus koks grūdas, — tarė jis ir, paieškojęs, rado už lanko auksinį pinigą.

— Na, kur dabar tas elgeta galėjo gauti tiek pinigų, kad net puskvorte juos saikuoja! — tarė jis ir, anksti rytą nuėjęs pas kaimyną, paklausė:

— Kur tu gavai tiek pinigų?

Tas pasakė, kaip viskas atsitiko. Turtingajam iš pavydo net plaukai ant galvos stati atsistojo. Kitą rytą jis nuėjo į tą vietą, kur kaimynas sakė, ir rado tą patį Senuką.

— Kur eini? — klausia jį Senukas.

— Einu ugnies skolinti! Gal paskolinsi, Seneli?

— Ko tu, žmogeli, prašai! Žiūrėk, kiek daug tu turi ugnies! Kam ji tau reikalinga?

Atsigręžė žmogus, žiūri — jo namai dega.

Parėjo jis namo ir liko beturtis, o jo neturtingas kaimynas tapo turtingas. (Užrašė V. Dūdaitė, pasakė M. Kazlauskienė, 65 m. amžiaus, iš Ožkabalių).

Dievas Senelis numato žmonių ateitį.

A. Pasakų „Dievas Senelis numato žmonių ateitį" turėjau 5, būtent: Tauta ir Žodis, V kn., 639 p. (420), Josvainių ap. (421), Krekenavos ap. (422), Kupiškio ap. (423), Panevėžio ap. (424).

B. Paminėtose pasakose žymu 2 variantai, būtent:

I. Dievas Senelis, beeidamas su žmogumi (var. — angelu), gavo prieglaudą neturtingo žmogaus namuose, kuriuos išeidamas padegė. Pakeliui Dievas įstūmė upėn ir prigirdė jaunikaitį (var. — Jį priglaudusiojo žmogaus vaiką). Klausiamas palydovų, kodel taip padarė, Dievas atsakė, kad padegėlis griuvėsiuose ras aukso puodą, o prigirdytasai vaikas būtų buvęs galvažudys (420, 424).

II. Dievą priglaudžia neturtingi žmonės, kurie teturi duoti jam pavalgyti karvės pieno. Beeinant toliau, Dievą ir jo palydovus sutinka vilkas, kuris prašo duoti jam paėsti. Dievas leidžia vilkui vienintelę žmonių, Jį priglaudusiųjų, karvę suėsti. Klausiamas palydovų, kodel taip daro, Dievas atsako, kad tie žmonės greitai mirs ir karvės jiems nebereikės (421, 422, 423). Pasakoje Nr. 422 paminėtas epizodas, kaip Dievas Senelis patsai su angelu pavalgė ir Jį priglaudusiąją šeimyną papenėjo trupiniais, jo terboje likusiais. Pasakoje Nr. 423 pasakyta, kad Dievas šv. Petrui savo žygį (leidimą vilkui karvę papiauti) tuo būdu išaiškino, kad Jis padarė priglaudusius Jį žmones turtingais, ir tie, tapę turtingi, nebenorėjo pavargėlių priglausti, tad už tai jų turtą ir atėmė.

C. Pirmojo pasakų „Numato žmonių ateitį" varianto skirtumai:

Dievas Senelis ėjo: su nusiminusiu žmogumi (420), su angelu (424).

Juos priglaudė: ūkininkas (420), neturtingas žmogelis (424).

Dievas aplankė tris žmones ir iš pirmojo jų išnešė aukso puodą, kurį paliko pas nepriglaudusįjį ūkininką, o trečiajam ūkinin-

kui, kuris maloniai priėmė, padegė namus (420), Dievas aplankė du žmones, kurie Jį gražiai priėmė ir kurių pirmajam Dievas padegė namus (424).

Nustūmė upėn Dievas: jaunikaitį, kuris buvo pasisiūlęs kartu su Juo eiti (420), antrojo ūkininko vaiką, kuris turėjo Jam kelią parodyti (424).

Antrojo pasakų „Numato žmonių ateitį" varianto skirtumai:

Keliavo: Dievas su šv. Petru (421, 423), Dievas ir angelas (422).

Jie prašė ir negavo prieglaudos: pas poną, kuris liepė juos išplakti ir išvarė (421), pas ūkininką (422).

Juos priglaudė ir pavalgydino: varginga moteriškė (421), žmogelis (422), neturtingi žmonės (423).

Vilkas gavo leidimą sudraskyti moteriškės karvę (421), vilkas norėjo papiauti Dievo arklį, kuriuo Dievas ir angelas važiavo, bet gavo leidimą suėsti žmonių karvę (422), vilkui buvo leista suėsti moteries karvę, bet šv. Petras įspėjo tą moterį, ir ji perdažė savo karvę, kurios vilkas nebepažino.

Savo žygius Dievas Senelis tuo būdu pateisina, kad moteriškė gana jau vargusi (421), kad žmogus turėjo tą naktį mirti (422), kad norėjo parodyti šv. Petrui, kaip žmonės, tapę turtingi, pasikeičia (423).

D. 420. Vienas žmogus ėjo namo. Priėjo kryžkelę, atsisėdo nusiminęs ant akmens ir nebežino kur eiti. Prieina prie jo kažin koks senelis ir klausia, kodel jis taip nusiminęs.

— Kaipgi, — sako tas žmogus, — nebūsiu nusiminęs? Priėjau kryžkelę — ir nebežinau kur eiti!

— Eik su manim! Aš tau parodysiu kelią! — tarė senelis, kuris buvo Dievas.

Nuėję jie abu, užėjo pas vieną ūkininką, kuris maloniai juos priėmė, sušildė ir pavalgydino. Žmogus pamatė, kad Senelis išeidamas paėmė auksinį puodą. Paskui užėjo jie pas kitą ūkininką. Tas buvo nedoras žmogus. Jis jų ne tik nepriėmė, bet iškoliojo ir išvarė. Senelis, iš to ūkininko išeidamas, paliko jo priemenėje tą auksinį puodą.

Kitą dieną užėjo jie pas trečią ūkininką. Tas vėl buvo geras žmogus ir juos maloniai priėmė. Senelis, iš jo išeidamas, uždegė jo namus. Paskum jie sutiko gražų jaunikaitį, ir ėjo visi trys kartu. Beeidami priėjo tiltą. Senelis nustūmė tą jaunikaitį nuo tilto — ir šis prigėrė. Tada sako žmogus tam Seneliui:

— Eik kur nori! Aš su tokiais galvažudžiais nenoriu susidėti!

— Išklausyk mane. Tas auksinis puodas buvo užnuodytas, ir aš išgelbėjau gerą žmogų, o nubaudžiau nedorėlį. Po tų namų, kuriuos aš sudeginau, pamatu buvo užkastas didelis turtas. Dabar tas žmogus jį surado ir pasistatys ne tokią lūšnelę. O vaikinas, kurį upėn įstūmiau, būtų užmušęs savo tėvą.

Taip pasakęs, Senelis parodė žmogui kelią, ir jiedu išsiskyrė. (Tauta ir Žodis. V. 639 p.).

421. Kartą Dievas su šv. Petru, eidami pro vieną dvarą, užėjo jan atsigerti pieno. Tarnas pranešė ponui, kad du elgetos atėjo prašyti pieno. Ponas liepė juos išplakti ir išvaryti. Tarnai pono paliepimą išpildė. Tuomet Dievas ir šv. Petras nuėjo pas vieną labai vargingą moteriškę prašyti pieno. Moteriškė namie pieno neturėjo, tai ji, paėmusi ąsotį, ėjo pasimelžti karvės net į ganyklą. Dievas jai liepė paimti kibirą. Moteriškė paklausė — ir primelžė pilną kibirą pieno.

Atsigėrę pieno, Dievas su šv. Petru atsisveikino ir išėjo.

Beeidami jie sutiko vilką, kuris juos prašė duoti jam valgyti. Dievas liepė vilkui nubėgti į ganyklą ir sudraskyti pačią menkiausią karvelę. Vilkas taip ir padarė.

Moteriškė, sužinojusi, kad vilkas sudraskė jos karvelę, iš susijaudinimo, jog nebeturės ko valgyti, paėmė ir mirė. Mirė taip pat ir jos maži vaikučiai. Tuomet šv. Petras paklausė Dievą:

— Kodel taip padarei, Viešpatie?

— Gana jau buvo vargti tai vargšei šioj ašarų pakalnėj, — tarė Dievas. (Užrašė J. Anuškevičiūtė, pasakė P. Tranienė, 54 met. amžiaus, Malaikonių km., Josvainių vl.).

422. Labai seniai važiavo per kaimą Dievas ir angelas. Sutemo. Pradėjo jiedu ieškoti nakvynės. Nė vienas turtuolis ūkininkas nenorėjo priimti. Galop, užsuko jie gale sodžiaus pas vieną grytelninką, kuris visus elgetas nakvynėn priimdavo. Žmogelis ir juos priėmė, davė arkliui šieno, pamelžė savo karvutę, pastatė dubenį pieno ant stalo ir sako:

— Pagerkit, sveteliai, nors pieno, nes duonos neturiu nė kąsnio!

Dievas išsiėmė baltą, kaip sniegas, terbelę, pakratė virš dubens, ir pribirėjo duonos. Visi gardžiai pavalgė, o pieno pasiliko pilnas dubuo. Pernakvoję ir padėkoję, jie išvažiavo. Miške susitiko vilką. Vilkas sako:

— Aš piausiu jūsų arklį!

Dievas atsakė:

— Kam tau senas arklys piauti! Jo mėsa kieta, negardi. Geriau nueik galan sodžiaus, ten kieme rasi riebią karvę, ją ir pasipiauk.

Angelas nusigandęs sako:

— Viešpatie, jis mumis papenėjo, o dabar liepi jo vienintelę karvelę vilkui papiauti!

Dievas atsakė:

— Jam karvė nebereikalinga, jis šiąnakt ateis pas mane!

Naktį angelas atnešė Dievui to žmogelio sielą, o turtuoliams velniai per naktis neduodavo ramybės, barstydami ant jų galvų pinigus. (Užrašė, Zakaraitė, Mučiūnų km., Krekenavos vl.).

423. Seniau gyveno labai neturtingi žmonės, kurie daugiau nieko neturėjo, kaip tik sulūžusią triobelę ir vieną karvę.

Vieną kartą atėjo pas juos Dievas su šv. Petru. Jie buvo labai pavargę ir paprašė nakvynės. Tie žmonės, nors buvo neturtingi, bet atjautė keleivius: jie tuoj pamelžė karvę ir davė svečiams duonos su pienu. Paskui, nors jų triobelėje tebuvo vienas stalas, suolas ir lova, jie paguldė keleivius į tą lovą, o patys atsigulė ant grindų. Rytą keleiviai atsikėlę padėkojo už vaišės ir nakvynę ir padėkoję išėjo.

Ėjo, ėjo ir sutiko vilką. Vilkas prašo Dievą, kad duotų jam ko nors ėsti. Dievas pasakė, kad ten ganosi karvė, kuri galvoje turi baltą dėmę:

— Eik ir suėsk ją!

Šv. Petras pradėjo sakyti:

— Tie žmonės taip gerai mumis priėmė, o dabar jiems tokią nelaimę nori padaryti!

Šv. Petras nuėjo ir pasakė tai moteriškei, kad ji išteptų karvės dėmę degutu. Vilkas, neradęs tos karvės, vėl eina pas Dievą ir sako, kad tokios karvės — nėra. Dievas pasakė, kad yra su juoda dėme ant galvos:

— Eik ir suėsk ją!

Šv. Petras vėl pradėjo prašyti Dievą, kad to nedarytų. Dievas pasakė, kad dabar jie neturtingi, bet kai bus turtingi, tai nieko nebeduos.

Kitą rytą tie žmonės žiūri, kad jie gražiuose namuose begyvenа. Ta moteriškė tik ruošiasi visą laiką, o čia pilni tvartai gyvulių. Tada vėl atėjo šv. Petras su Dievu. Jie paprašė nakvynės, bet ta moteriškė pasakė, kad jie eitų į tvartą ir atsigultų. Jie dar paprašė valgyti, bet ta moteriškė pasakė:

— Jeigu kas liks, tai duosiu!

Kitą rytą atsikėlė tie žmonės ir neberado nei gražių namų, nei gyvulių. Ir jie gyveno dar vargingiau. (Užrašė S. Korsakaitė, pasakė U. Jonušienė, kilusi iš Aukštupėnų km., Kupiškio vl.).

424. Kitą kartą ėjo Dievas Senelis per pasaulį ir beeidamas užėjo pas vieną neturtingą žmogelį. Žmogelis Dievą Senelį pavaišino, ir šis išėjo, bet išeidamas uždegė žmogaus trobelę. Angelas, kuris kartu su Dievu keliavo, labai stebėjosi Jo pasielgimu, bet nedrįso Jį klausti, kodel Jis taip daro.

Bekeliaudami jie vėl užėjo pas vieną žmogelį. Žmogelis juos maloniai priėmė, pavaišino ir jiems išeinant kartu su jais išėjo ir to žmogelio vaikas kelio parodyti. Kai jie priėjo upę, Dievas Senelis paėmė ir įstūmė vaiką į upę. Tuomet Angelas jau neiškentė ir paklausė:

— Dieve, kodel gi Tu tokius gerus žmones nubaudei? Kam vieno namus sudeginai, o kito vaiką įmetei į upę?

Dievas atsakė:

— Aš visa tai dariau, žinodamas, kad tas žmogus po griuvėsiais ras pilną puodą pinigų, o tas vaikas būtų buvęs didelis žmogžudys! (Užrašė J. Marčiulionytė, pasakė J. Marčiulionienė, 75 m. amžiaus, Panevėžio ap.).

Pasikviečia Dievą svečiuosna.

A. Pasakų „Pasikviečia Dievą svečiuosna“ turėjau 10, būtent: Ariogalos ap. (425), Gudžiūnų ap. (426), Josvainių ap. (427), Kėdainių ap. (428—430), Panevėžio ap. (431), Šeduvos ap. (432), Kuršėnų ap. (433), Šiaulių ap. (434).

B. Paminėtose pasakose žymus vienas variantas, būtent:

Kitą kartą neturtingas žmogus nuėjo prie kryžiaus ir pakvietė Dievą pas save svečiuosna. Dievas pasižadėjo ateiti ir savo pasižadėjimą tesėjo: atėjo suvargusio, seno elgetos pavidalu. Neturtingasai žmogus tą elgetą gražiai priėmė ir pavaišino. Dievas už gerą priėmimą neturtingam žmogui atlygino: suteikė gražius namus, turto ir kt. Išgirdęs, kad neturtingas žmogus gavo iš Dievo tiek daug gero, sugalvojo pasikviesti Dievą svečiuosna ir turtingas žmogus, kuris labai iškilmingai ruošėsi Dievą sutikti, o kai atėjo senas, pavargęs elgeta, tai išvarė jį ir net šunimis užpiudė. Dievas už puikybę turtingąjį žmogų nubaudė: sudegino jo namus, atėmė turtą ir kt.

Pasakoje Nr. 428 įterptas kitos pasakos variantas, būtent, minimas vaikas, kuriam lemta vesti turtingo pono duktė ir visas jo turtas paimti.

C. Pasakų „Pasikviečia Dievą svečiuosna" varianto skirtumai:

Dievą pas save pasikvietė žmogus, kuris, eidamas pro kryžių, išgirdo nuo jo balsą, kad jam šalta (425), du broliu, neturtingas ir turtingas, kurie, suklaupę prie kryžiaus, prašė Dievą aplankyti jų namus (426), turtingas pirklys, kuris prie kryžiaus prašė Dievą ateitį į svečius (427), turtingas ponas, kuris paprašė Dievą į svečius (428), neturtingas brolis, kuris prašė prie kryžiaus Dievą į svečius (429), turtingas ponas, kuris laukė Dievo jo namus aplankysiant (430), žmogus, priėjęs prie kryžiaus, prašė Jėzų ateiti pas jį sušilti ir pavalgyti (431), turtingas ūkininkas, kunigų patartas, nuėjo prie kryžiaus ir kvietė Dievą į svečius (432), turtingas bajoras, kuris, nuėjęs prie kryžiaus, kvietė Dievą svečiuosna (433), ūkininkas, kuris paprašė Dievą, nuėjęs prie kryžiaus (434).

Progą pakviesti pas save Dievą svečiuosna sudarė: noras sušildyti ir pavalgydinti Jėzų Kristų, kuris kabėjo ant kryžiaus (425, 431), ruoštas tų žmonių namuose balius (428, 432, 433, 434), sugalvoti Dievui pavaišinti pietūs (429), nepasakyta (426, 427, 430).

Kai Dievas, pavargėlių elgeta pasivertęs, atėjo svečiuosna, tai Jį priėmė: žmogus (425, 431), neturtingasai brolis (426), neturtingasai pirklys (427), turtingas ponas priėmė Jį tiktai iš trečio karto ir paguldė Jį virtuvėje (428), neturtingas brolis, kuris Dievui pavaišinti buvo papiovęs vištytę (429), neturtingas ūkininkas, kuris Dievui pavaišinti papiovė gaidelį (433), neturtingas ūkininkas, kuris taip pat ruošė balių (434).

Dievo nepažino ir Jo tinkamai nepriėmė: turtuolis, kuris išvijo Jį su pagaliu (425), turtingasai brolis, kuris užpiudė Jį šunimis (426, 429), pirklys, kuris pasakė, kad elgetų nepriima (427), turtingas ponas, kuris elgetos du kartu paeiliui nepriėmė, pasisakydamas, kad laukia aukštų svečių (428), ponas, turtingas bajoras ir ūkininkas, kuris užpiudė Jį šunimis (430, 433, 434), turtingas ūkininkas, kuris Jį išvarė (432).

Dievas žmones, gražiai Jį priėmusius, išeidamas: palaimino (425), apdovanojo daugybe valgių (426, 427), jų skurdžius namelius pavertė gražiais rūmais (428), suteikė neturtingam žmogui daug turto (433), padovanojo lazdelę, kuria pakrapščius ties krosnimi išbirėjo daug pinigų (434).

Dievas žmones, su Juo blogai pasielgusius, tuo būdu nubaudė, kad: turtuolis ties kryžiumi mirė (425), nulėmė neturtingam vaikui pono dukterį vesti ir jo turtus paimti, o ponui teko virsti žmonių vežiotoju per upę (428), turtingojo brolio namai sudegė (429),

pono namai sudegė (430), turtingo ūkininko namai sudegė (432, 434), turtingasai bajoras nusigyveno (433).

D. 425. Vieną kartą ėjo pro kryžių žmogus ir išgirdo, kad kažin kas sušnekėjo:

— Ututu, kaip šalta!

Pasiklausė žmogus atidžiau ir suprato, kad Viešpats Dievas, ant kryžiaus kabodamas, kalba. Tuomet žmogus ir tarė:

— Ateik pas mane! Aš tave sušildysiu ir pavalgydinsiu!

— Gerai, ateisiu! — atsakė Kristus.

Parėjęs namo, žmogus įsakė savo pačiai pagaminti geriausių valgių, nes Dievas ateisiąs, bet pati nenorėjo tikėti. Vyro liepiama turėjo noroms nenoroms taisyti valgį.

Netrukus atėjo vienas pavargėlis, kuriam to žmogaus moteris davė pavalgyti tų pačių valgių, kuriuos buvo taisiusi Dievui. Tasai pavargėlis tikrai buvo Dievas.

Laukė, laukė tas žmogus ateinant Dievo, nes nežinojo, kad Dievas jau buvo atėjęs, nesulaukęs nuėjo pas kryžių ir sako:

— Viešpatie, kodel gi neatėjai pas mus?

— Kaip gi nebuvau? Buvau! Tu mane gerai pavaišinai! Užtat nuo šio laiko tu būsi laimingas!

Išgirdo apie tai turtuolis ir būtinai norėjo pas save pasikviesti Kristų. Nuėjo jis pas kryžių ir sako:

— Viešpatie, ateik pas mane!

— Gerai, ateisiu! — atsakė Kristus.

Turtuolis prisirengė — ir laukia Kristaus. Netrukus ateina vienas pavargėlis, kuris paprašo valgyti, bet turtuolis išveja jį su pagaliu. Paskum nueina jis pas kryžių ir sako:

— Viešpatie, ateik pas mane!

— Jau aš buvau pas tave. Tu mane su pagaliu išvarei ir dar iškoliojai!

Vos tik tuos žodžius ištarė Dievas — turtuolis čia pat prie kryžiaus paėmė ir numirė. Mat, taip Dievas jam nulėmė. (Užrašė J. Kūgis, pasakė K. Kūgienė, Ariogalos ap.).

426. Vieną kartą gyveno du broliai, kurių vienas buvo turtingas, o antras — neturtingas. Neturtingasai brolis turėjo didelę šeimyną, o turtingasai — mažą.

Vieną kartą abudu broliai nuėjo prie kryžiaus ir suklaupę prašė Dievą, kad jų namus aplankytų. Turtingasai, parėjęs namo, ištiesė divonus nuo kryžiaus iki savo namų — ir laukia ateinant Dievo. Neturtin-

gasai parėjęs dirbo savo darbą. Turtingasai pamatė per jo divonus ateinant kažkokį senį. Jis užpiudė šunimis ir išvarė jį laukan, sakydamas:

— Ko tu čia vaikščioji? Čia ne tau divonai patiesti, bet Dievui!

Tada Dievas Senelis nuėjo pas neturtingąjį brolį, kuris Jį meiliai priėmė į savo namus. Senelis paprašė valgyti, bet neturtingasai brolis atsakė, kad tik vieną duonos plutą teturi rytojui pusryčiams.

— Duok man nors tą plutą! — sako Senelis.

Neturtingasai brolis paėmė ir atidavė. Tuomet Senelis paprašė nakvynės.

— Jei nori, tai gulk kamaroj!

Senis sutiko ir nuėjo gulti. Šeimininkai irgi atsigulė.

Rytą atsikėlęs Senis ir vėl prašo valgyti.

— Kad nieko nebeturiu. Vakar atidaviau paskutinę plutelę, — atsakė ūkininkas.

— Nueik į kamarą! Gal rasi! — tarė Senelis.

Neturtingasai brolis nuėjo — ir rado visko pilna. Tuomet paėmė jis duonos, sūrio — ir davė Seniui. Senelis pavalgęs padėkojo ir išėjo.

Kitą dieną vėl abudu broliai nuėjo pas kryžių. Neturtingasai brolis dėkojo Dievui už jo aplankymą, o turtingasai tarė:

— O Dieve, kodel manęs nemyli? Kodel neaplankei mano namų?

Tuomet kažkas nuo kryžiaus atsiliepė:

— Buvau, bet tu manęs nepriėmei, su šunimis užpiudei ir išvarei.

— Kada gi Tu buvai pas mane atėjęs, kad aš Tavęs nemačiau? — paklausė turtingasai brolis.

— Gi vakar, — atsakė nuo kryžiaus. (Užrašė J. Starevičiūtė, pasakė B. Tiškevičienė, Gudžiūnų m.).

427. Gyveno du pirkliai, kurių vienas buvo turtingas, o antras — neturtingas. Vieną kartą nuėjo turtingasai pirklys prie kryžiaus ir sako:

— Dieve, ateik, pas mane į svečius!

Dievas jam atsakė:

— Ateisiu!

Parėjęs namo pirklys, liepė savo žmonai viską sutaisyti.

Vakaro sulaukus atėjo pas pirklį elgeta ir paprašė nakvynės. Pirklys jam atsakė, kad jis tokių elgetų nepriima. Tuomet elgeta nuėjo pas tą neturtingąjį kaimyną — ir ten gavo nakvynę.

Neturtingasai pakeleivį meiliai priėmė ir pavaišino.

Tuomet elgeta išeidamas klausia:

— Sakyk, ko tau reikia? Visko bus!

Šeimininkas pagalvojęs tarė:

— Kad niekados maisto netruktų!

Dievas sutiko ir iškeliavo.

Rytojaus rytą nuėjo turtingasai prie kryžiaus ir tarė:

— Dieve, nebuvai pas mane svečiuose!

Dievas jam atsakė:

— Aš buvau pas tave elgeta atėjęs, bet tu manęs nepriėmei!

Tas pirklys apsiverkė ir pasižadėjo visuomet priimti visas elgetas. (Užrašė Z. Mažeikaitė, pasakė J. Mažeika, Ruseinių km., Josvainių vl.).

428. Gyveno turtingas ponas ir vieną sykį padarė didelį balių, į kurį sukvietė visus ponus ir Dievą paprašė. Suvažiavo ponai, o Dievas, elgeta pasivertęs, atėjo ir paprašė nakvynės.

— Negaliu priimti! Pas mus ateis didelis svetys! — atsakė ponas.

Elgeta išėjo.

Daro ponas antrą kartą balių ir vėl prašo Dievą. Pavakariais ateina vėl tas pats elgeta ir prašo nakvynės, bet ponas ir dabar jo nepriėmė. Tretį kartą daro ponas balių ir vėl prašo Dievą. Elgeta vėl ateina. Dabar ponas tą elgetą priėmė ir paguldė virtuvėj ant suolo. Virtuvėje ir tarnaitė miegojo. Tik atlekia angelas ir sako:

— Šiandien gimė vaikas, avelė atvedė du gėriukus! Kokia jų laimė?

— Tuos gėriukus vilkas suės, o tas vaikas valdys to pono dvarą!

Visa tai girdėjo tarnaitė — ir pasakė ponui. Liepė ponas pakinkyti arklius, ir tuoj išvažiavo to vaiko ieškoti. Važiuoja, važiuoja ir privažiuoja jis miške grįčiukę. Klausia jis, ar čia gimė šiąnakt vaikiukas. Tėvas atsako, kad čia. Ponas pradėjo derėti ir nupirko vaikiuką už didelius pinigus. Važiuodamas namo jis paėmė ir išmetė vaiką ant sniego. Iš užpakalio važiavo kiti ponai pas jį į balių ir atsivežė tą vaiką. Ponas pradėjo prašyti, kad atveztąjį vaiką atiduotų jam. Jie ir atidavė. Tuomet ponas perpiovė vaikui pilvą, įdėjo į geldą ir paleido Nevėžio upė. Netoli upės gyveno seneliai, kurie pamatė, kad atplaukia geldelė, paėmė kartį ir pasigavo tą geldelę. Tuomet jie susiuvo vaikui pilvą, ir vaikas pradėjo augti.

Kai tas vaikas buvo jau nemažas, jį leido pas to pono dukterį mokytis. Ponui jis labai patiko, ir jis paėmė jį už tarną. Vieną kartą ponas išėjo maudytis ir pamatė, kad susiutas jo pilvas. Parėjo ponas namo ir sako:

— Eik sužinok, kiek yra mano turto!

Tarnas išėjo. Ėjo, ėjo ir priėjo upę. Pamatė jis Senelį ir paprašė pervežti į kitą pusę. Tuomet Senelis jį paprašė sužinoti, ar ilgai dar jam reiks keldinti žmones per upę. Vaikinas prižadėjo sužinoti. Priėjo jis mišką, ir miške rado grįčiukę. Įėjo į vidų ir, radęs vieną šeimininkę, paprašė nakvynės. Šeimininkė atsakė:

— Gali nakvoti, bet tave sudraskys!

Tas vis prašo, kad priimtų.

— Jei nebijai, nakvok! — atsakė jam šeimininkė.

Jis palindo po lova ir atsigulė. Tuo metu parlėkė slibinai. Uosto, uosto jie ir sako:

— Kas čia smirdi?

— Niekas nesmirdi! — atsakė šeimininkė.

Susėdo jie ir pradėjo kalbėtis:

— Kad suduotų lazda per stulpą tas žmogus, kuris ėjo pono turto sužinoti, tai daug pinigų pribirėtų. — Pono turto yra tiek, kiek ant žemės rugienų, ant dangaus žvaigždžių! Senis tegul neparleidžia jo, o kai leisis jis, tegul prigeria ir tuomet nebeleidinės!

Vaikinas viską padarė, ką jie kalbėjo — ir parėjo namo, prisisėmęs pilnas kišenes pinigų. Parėjęs pasakė, kiek pono turto, kur jis gavo pinigų.

Ponas išvažiavo ir, privažiavęs upę, prašo, kad perkeltų į kitą pusę. Senelis liepė jam pačiam persikelti, o pats jis pasiskandino. Tuomet tarnas vedė to pono dukterį, o ponas paliko žmones per upę perkeldinėti. (Užrašė A. Šiurka, Kėdainių ap.).

429. Gyveno du broliai, kurių vienas buvo turtingas, o antras — neturtingas. Neturtingasis neturėjo net ko pavalgyti, nes visas jo turtas buvo vienų vienintelė vištelė. Jisai pamanė, kad reikia vištytę papiauti ir užprašyti Dievą pietums. Pati papiovė vištytę, iškepė, o senis nuėjo Dievo prašyti pietums. Priėjo jis prie kryžiaus ir šaukia:

— Dieve, Dieve! Prašau pas mane pietums!

— Tuoj ateisiu! — atsakė jam nuo kryžiaus — ir pas ji atėjo pavargėlis.

Žmona ir sako:

— Duosiu jam vištytės sparnelį, o Dievui užteks likusios vištytės, — ir davė.

Padėkojo pavargėlis ir išėjo. Nesulaukęs Dievo, jis vėl eina antrą kartą prašyti. Priėjo prie kryžiaus ir sako:

— Dieve, Dieve! Prašau pas mane pietums!

Kryžius jam atsakė:

— Tuoj ateisiu!

Ateina vėl pavargėlis, kuriam jo žmona davė kitą sparniuką. Pavargėlis padėkojo ir išėjo. Laukė, laukė, nesulaukė Dievo ir vėl eina prašyti.

— Eik namo, tuoj ateisiu! — atsakė jam nuo kryžiaus.

Vėl ateina pavargėlis, ir žmona vėl sako:

— Duok kojelę! Dievui užteks vištytės! — ir davė.

Pavargėlis padėkojo ir išėjo. Laukia žmogus, laukia Dievo ir nesulaukęs eina ketvirtą kartą prašyti, bet nuo kryžiaus jam atsako:

— Eik, sveikas, namo! Jau aš tris sykius buvau!

Atsisuka žmogus nuo kryžiaus ir eina. Gi žiūri, kad, kur stovėjo jo skurdūs nameliai, dabar stovi gražiausi rūmai ir jį pasitinka tarnai. Jis persigando, kad jam Dievas davė laimę. Pakėlė jis rankas aukštyn ir padėkojo Dievui.

Atėjo pas jį antras brolis ir klausia:

— Kaip tu pasidarei toks turtingas!

— Man Dievas davė!

— Kokiu būdu?

— Turėjau vieną vištytę. Tai papioviau ją ir užprašiau Dievą pietums!

— Aš papiausiu jautį ir užprašysiu Dievą pietums! — atsakė jo brolis ir, nuėjęs namo, liepė tarnams papiauti jautį ir ištiesti kilimus. Paskui nuėjo jis prie kryžiaus ir šaukia:

— Dieve, Dieve! Prašom pas mane pietums!

— Tuoj ateisiu! — išgirdo jis nuo kryžiaus balsą.

Laukia jis Dievo — ir pas jį ateina pavargėlis, kurį jis užpiudė šunimis ir išvarė. Ir vėl jis eina Dievo prašyti.

— Tu mane užpiudei šunimis, ir eik sau, sveikas, namo! — išgirdo jis nuo kryžiaus balsą ir atsigrįžęs pamatė, kad jo namai visi liepsnoje.

Kas daug nori, tas maža turi. (Užrašė M. Targonskaitė, pasakė A. Gvazdauskienė, Kėdainių m.).

430. Vienas ponas išgirdo, kad po pasaulį vaikščioja Dievas. Paėmė jis smėlio, išbarstė kiemą, išpuošė kambarį ir laukia Dievo. Kaip tik tuo metu Dievas, pasivertęs pavargėliu, ėjo pro šalį. Ponas, pamatęs pavargėlį, užpiudė jį šunimis. Pavargėlis, šunų apkandžiotas, nuėjo toliau. Tik spėjo tas pavargėlis išeiti už vartų, tuojau to pono namą apsupo liepsna. Tuomet ponas suprato, kad pas jį buvo atėjęs tikrasis Dievas. (Užrašė J. Bagdanavičius, pasakė M. Bagdanavičiūtė, Babėnų km., Kėdainių vl.).

431. Vieną kartą priėjo žmogus prie kryžiaus ir pasimeldęs paprašė Kristų pas save į svečius:

— Ateik, Jėzau! Tu čia vargsti, šalsti, o pas mane sušilsi, pavalgysi!

— Gerai ateisiu! — atsiliepė balsas nuo kryžiaus.

Namuose žmogus priruošė valgyti, ką tik turėjo, bet niekas neatėjo, kaip tik senas elgeta. Jis jį pavalgydino, sušildė. Kitą dieną atėjo žmogelis prie kryžiaus ir paklausė Kristų, kodel Jis nebuvo pas jį atėjęs, bet balsas nuo kryžiaus atsakė, kad buvo, sušilo ir pavalgė. Žmogus džiaugėsi, kad galėjo padėti Kristui, ir linksmas grįžo namo. (Užrašė J. Liutkūtė, pasakė P. Praninskienė, 51 mt. amžiaus, skaityti moka, rašyti nemoka, Panevėžys).

432. Vieną kartą gyveno turtingas ūkininkas, kuris, norėdamas pasigirti savo turtais, iškėlė didelę puotą. Sukvietė jis daug svečių, paprašė kunigus ir sugalvojo pakviesti net ir patį Dievą. Nuėjo jis pas kunigus pasiklausti, kur nueiti paprašyti Dievą svečiuosna.

— Nueik pas kryžių ir paprašyk, kad ateitų, ir ateis! — patarė jam kunigas.

Ūkininkas grįžo namo, nuėjo prie kryžiaus ir prašo:

— Viešpatie Dieve, ateik šiandie pas mane į puotą!

Ir pasigirdo balsas nuo kryžiaus:

— Gerai, ateisiu!

Ūkininkas linksmas grįžo namo. Prastesniems svečiams jis ėmė atsakinėti, o puotai prisiruošė dar daugiau.

Tuojau atėjo senas, senas elgeta ir prašo priimti nakvynėn, bet ūkininkas sušuko:

— Šiandien pas mane atsilankys pats Dievas! Kur aš tave, seni, dėsiu?

— Dievas nėra toks puikus. Išsiteksime abu! — atsakė jam elgeta, bet ūkininkas jį išvarė.

Laukė, laukė ūkininkas, kad ateitų pats Dievas, bet nesulaukė. Pagaliau, nuėjo vėl pas kryžių ir sako:

— Viešpatie Dieve, nejaugi meluotum: žadėjai ateiti ir neateini!

— Buvau gi atėjęs, bet tu išvarei! — išgirdo jis balsą.

— Kada gi Tu buvai atėjęs, Viešpatie Dieve? — klausia ūkininkas.

— Kai tu parėjai namo, tuojau ir atėjau!

— Netiesa, Viešpatie Dieve! Nebuvai Tu pas mane atėjęs! Pas mane buvo atėjęs tiktai apsiškarmalavęs senas elgeta!

Tuomet balsas jam atsakė:

— Palaiminti elgetos dvasioje, nes jų karalystė danguje. Tavo, puikuolio, širdis dega puikybėje, o turtas tuštybės ugnyje!

Ūkininkas atsigręžė — ir pamatė savo namus liepsnoje, o pats, bebėgdamas namo, nusilaužė koją. Taip visi jo namai sudegė, o jis pats pasiliko elgeta. (Užrašė A. Misiūnaitė, pasakė K. Misiūnas, gimęs Juodupių km., Šeduvos vl., 45 mt. amžiaus. Jis tą pasaką išmoko iš O. Motiekaitienės, gimusios Pakalniškių km., nutekėjusios į Juodupių km., Šeduvos vl., 85 mt. amžiaus, beraštės ir mieste nebuvusios).

433. Kitą kartą gyveno turtingas bajoras, kuris labai dažnai keldavo balius. Vieną kartą jis sumanė paprašyti Dievą į svečius ir, priėjęs prie kryžiaus, tarė:

— Dieve, prašom ateiti pas mane į svečius!

Dievas prižadėjo.

Bajoras, parėjęs namo, pasakė savo pačiai, kad pas juos atvyks Dievas. Bajoro pati visko privirė, prikepė, sutvarkė kambarį ir laukia Dievo. Netrukus atėjo senas, apiplyšęs senelis. Šeimininkė labai ant jo supyko, užpiudė šunimis ir išvarė, sakydama:

— Dabar mes laukiame Dievo, ir tau čia šiandien ne vieta valkiotis!

Senelis, nieko nepasakęs, išėjo.

Bajoras, nesulaukdamas Dievo, vėl nuėjo prie kryžiaus ir sako:

— Dieve, kodel mane apgavai? Aš visą dieną Tavęs laukiau.

— Aš pas tave buvau nuėjęs, bet tu mane šunimis išpiudei, — išgirdo jis balsą.

Tuomet bajoras, pamatęs kruviną kryžių, suprato, kad anas seniukas buvo Dievas.

Netoli to bajoro gyveno jo kaimynas, neturtingas ūkininkas, kuris taip pat sumanė pakviesti Dievą į svečius. Bet jis teturėjo tik vieną gaidelį. Tad jo pati tą gaidelį iškepė, o jis priėjo prie kryžiaus ir prašo Dievą:

— Viešpatie Dieve, ateik pas mane pietums! Aš esu neturtingas, bet ko turėsiu, tuo ir Tave pavaišinsiu!

Dievas prižadėjo ateiti.

Žmogelis parėjo namo ir laukia Dievo. Neužilgo atėjo apiplyšęs ir sukruvintas seniukas. Pati nuplovė tam seneliui žaizdas, o pats žmogelis atplėšė pusę gaidelio ir padavė jam, sakydamas:

— Kitą pusę laikau Dievui, nes Jis žadėjo pas mus ateiti!

Senelis gražiai padėkojo ir išėjo. Žmogelis, nesulaukdamas Dievo ateinant, nuėjo prie kryžiaus ir sako:

— Viešpatie Dieve, kodel pas mus neatėjai? Būtum suvalgęs nors pusę gaidelio, nes kitą pusę aš atidaviau kažkokiam seneliui!

Dievas atsakė:

— Dėkui! Aš pas tave buvau nuėjęs. Tavo pati nuplovė man žaizdas, kurias turtuolio šunes man padarė, o tu pavaišinai mane gaideliu. Eik dabar namo! Nuo šios dienos tu būsi laimingas!

Po to neturtingasai žmogelis darėsi kaskart turtingesnis, o turtingasis bajoras visai nusigyveno ir pradėjo elgetauti. (Užrašė J. Stonytė, pasakė T. Stonienė, 85 m. amžiaus, Kuršėnai).

434. Gyveno vienas ūkininkas, kuris labai norėjo paprašyti Dievą į balių. Kartą jis padarė alaus, suprašė daug svečių ir nuėjo prie kryžiaus Dievo pakviesti. Dievas sutiko.

Suvažiavo daug svečių į turtingojo ūkininko kiemą, įėjo su terbomis ir senas elgeta. Ūkininkas jį užpiudė šunimis, kurie jam kojas sukandžiojo. Elgeta apsiverkęs nuėjo. Ūkininkas manė, kad Dievas atvažiuos kaip koks karalius, todel, tokio nesulaukęs, nuėjo antrą kartą prašyti, bet Dievas pasakė:

— Žiūrėk, tavo namai dega! — ir ūkininkas atsisukęs pamatė savo namus liepsnose. Bebėgdamas namo, jis dar ir koją nusilaužė.

Paskiau į balių pakvietė Dievą neturtingas ūkininkas. Kai į jo namus atėjo elgeta, tai ūkininkas gražiai jį priėmė ir kuo turėdamas pavaišino. Senukas išeidamas padavė ūkininkui savo lazdelę ir tarė:

— Pakrapštyk tu su ja tenai, pagal krosnį!

Ūkininkas pakrapštė — ir išbiro kokie trys gorčiai pinigų. (Užrašė L. Paškūnas, pasakė K. Žilinskas, 26 mt. amž., Žadžiūnų km., Šiaulių vl.).

Dievas praneša ateisiąs svečiuosna.

A. Pasakų „Dievas praneša ateisiąs svečiuosna“ turėjau vieną, būtent: Švenčionių ap. (435).

C. Paminėtos pasakos, kuri žemiau išspausdinta be ypatingų pakeitimų, turinys visai artimas prieš minėtosios pasakų grupės „Pasikviečia Dievą svečiuosna“ turiniui. Skirtumas tiktai tasai, kad šioje pasakoje Dievas per šv. Petrą praneša valdovui (= karaliui), jog ateisiąs pas jį svečiuosna (435).

D. 435. Kitą kartą Dievas liepė šv. Petrui eiti ir kiekvienam pasakyti, kad pas juos ateis Dievas į svečius. Šv. Petras ėjo ir kiekvienam

pranešė tą žinią. Priėjo jis valdovo rūmus ir, juosna įėjęs, taip pat pasakė, kad lauktų Dievo svečiuosna. Pasakęs išėjo. Valdovas, išgirdęs tokią žinią, liepė tarnams priruošti visokių skaniausių valgių ir kelią iškloti kilimais. Tarnai valdovo paliepimą išpildė, o sargybiniai stovėjo prie vartų ir laukė Dievo ateinant. Karalius su visais svečiais sėdėjo prie stalo ir taip pat laukė Dievo. Tik įeina per iškloto kilimus senas elgeta, škurliais apsikarstęs, visas apdulkėjęs, ir eina tiesiog į rūmus. Sargybiniai, pastebėję elgetą, tuojau jį išvarė. Net pats karalius, pamatęs elgetą, taip pat išbėgo iš rūmų ir išstūmė jį laukan, sakydamas:

— Aš laukiu Dievo, o čia atėjo kažkoks elgeta ir supurvino kilimus!

Karalius sugrįžo į rūmus ir vėl laukia Dievo. Laukė, laukė ir nieko nesulaukė. Tuomet svečiai, nesulaukę Dievo, išsiskirstė kiekvienas sau.

Elgeta eidamas atsisėdo pakelyje pasilsėti. Šunys atbėgo prie jo ir ėmė laižyti Jo škarmalus.

Po kiek laiko valdovas mirė. Tuomet Dievas pylė valdovui smalos į gerklę ir sakė:

— Kai buvo pasakyta laukti Dievo, aš atėjau, o tu mane išstūmei. Tai dabar aš tau atlyginsiu!

Valdovas viską suprato, kad Dievas buvo tas elgeta, kurį jis išstūmė, ir prašė, kad Dievas jam dovanotų, bet jau buvo vėlu. (Užrašė S. Galinkevičiūtė, pasakė O. Baranauskienė, 75 mt. amžiaus, Švenčionių ap.).

Keliauja pas Dievą dangun.

A. Pasakų „Keliauja pas Dievą dangun" turėjau 11, būtent: Mūsų Rytojus, 1931, Nr. 28 (436), Kėdainių ap. (437), Šėtos ap. (438), Miežiškių ap. (439), Panevėžio ap. (440), Subačiaus ap. (441), Traupio ap. (442), Deltuvos ap. (443), Kavarsko ap. (444), Pabaisko ap. (445, 446).

B. Paminėtose pasakose žymiu 2 variantus, būtent:

I. Kitą kartą žmogui rodėsi, kad Dievas blogai valdo pasaulį. Dievas tą žmogų pasikvietė dangun ir davė jam pasaulį valdyti. Bevaldydamas žemę, tasai žmogus užmušė savo kaimyną su arkliu, ir patsai pamatė, kad valdyti žemės nesugeba. Dievas jį nukėlė atgal žemėn (436).

II. Kitą kartą nepasiturintis žmogus pavaišino pavargėlį Senelį, kuris paskum pasikvietė šeimininką pas save svečiuosna. Šeimininkas sutiko ir nuvažiavo pas pavargėlį Senelį arkliu, kuris

buvo jam prisiųstas. Žmogus, Senelio vaišinamas, užtrunka pas Jį (danguje) kelias dienas ir, sugrįžęs namo, sužino, kad svečiuose išbuvo kelis amžius (437—446).

C. Antrojo pasakų „Keliauja pas Dievą dangun" varianto skirtumai:

Dievą, elgetos pavargėlio pavidalu atėjusį, priglaudė ir pavaišino: dievobaimingas ponas (437), vargoninkas (438), varginga šeima (439), ūkininkas (440, 441), turtingas ponas (442), senelis (443), vargingas žmogus (444), neturtingos šeimos motina (445), neturtingas seneliukas (446).

Progą Dievą pavaišinti sudarė: pokylis (437), užpirktos mišios (438), netikėtas senelio elgetos atsilankymas (439, 440, 443, 444, 446), Velykų šventės (441, 445), pono noras kiekvieną dieną duoti papietauti elgetai (442).

Elgetos atsilankymu buvo nepatenkinta: pono žmona, kuri padavė jam tris svogūno laiškus (442), nedora senelio žmona (443), tos šeimynos tėvas (445).

Pavaišintas elgeta pavargėlis, jį pavaišinusiems ir jo pas save pakviestiems žmonėms atvežti, pristato: arklį be vežėjo (437), arklį su vežėju (438), arklį raitam joti (439, 440, 441, 444, 445, 446), arklius (kiek tų arklių buvo ir ar vežėjas buvo — neminima) (442); geros širdies žmogus po mirties pats pateko dangun (443).

Pakeliui pas elgetą žmogus matė (skliausteliuose paduoti žmogaus matytų reginių paaiškinimai, kurių jam tasai elgeta suteikė):

Labai blogoje ganykloje riebių, gražių ir linksmų avių (neturtingi žmonės), geroje ganykloje liesų ir nuliūdusių avių (turtingi žmonės), obelį, kurioje buvo prinokusių, benokstančių ir nukritusių obuolių ir žydinčių žiedų (visas pasaulis) (437).

Gražioje pievoje liesų avelių (gobšūs žmonės), smėliuotoje pievoje labai riebių avelių (dosnūs žmonės), linksmų žmonių, kurių krepšiai buvo pilni (pilną saiką pardavinėdavo), prakaituojančių žmonių, kurie negalėjo pripildyti savųjų krepšių (saiką nusukdavo), linksmų ir aprėdytų mergaičių (jos stalus ir suolus gyvendamos laiku plaudavo), suvargusių mergaičių, kurios negalėjo numazgoti suolų (jos užmiršdavo laiku nuplauti ir plaudavo sekmadieniais) (438).

Ties upeliu dvi moteris, kurios trynė akmenį (šventėje drabužius skalbdavo), žmogų, kuris namus statė ir kuriam sienojai vis slydo (suderėjo pastatyti namus ir nepastatęs išėjo), dvi mer-

gas, kurios mėtė viena kitai puodą (turguje viena iš kitos tą puodą buvo pavogusios), gražią lanką ir perkorusias karves (turtuoliai ir šykštūnai), blogą ganyklą ir karves kaip nulipdytas (darbštūs ir patenkinti žmonės) (441).

Plikoje pievoje būrį gražių, riebių avelių (gyveno patenkinti tuo, kas jiems buvo duota), blogų avelių būrį dideliuose dobiluose (gyvenime tie žmonės buvo neramūs), dvi mergaites, kurios mėtė viena kitai auksinį obuolį (mylėjo tą patį kavalierių, kurio nė vienai nebereikia) (442).

Elgetą pavargėlį rado begyvenantį: menkoje trobelėje, kuri turėjo didelius ir gražius kambarius (437), gražiuose rūmuose (438, 439, 441), dvare (440), gražiame dvare (442, 444), nepasakyta (445), trobelėje (446).

Pas elgetą pavargėlį svečiuose būdami tie žmonės: pamatė kambaryje daug žvakių, kurių kieviena priklausė žmogui: žvakei užgesus, tasai žmogus turėjo mirti (438), išgirdo kambaryje savo žmonos šauksmą (442).

Pas elgetą pavargėlį beviešint tiems žmonėms buvo uždrausta žiūrėti (var. — jie buvo nubausti už žiūrėjimą): pro langą (439, 440, 444, 445), prasidengus staltiesę (441), pro duris (443), žvalgydamiesi naktį į šalis (446).

Bežiūrėdami pro draudžiamąją vietą, tie žmonės matė: didelę skylę, pro kurią vyras traukė savo moterį, už trijų svogūno laiškų besikabinėjančią; be to, jis pamatė savo žmoną su vaikais, kuri vaikščiojo po sodną (439), savo motiną, kuri traukė iš ežero cibulius, vaikus, žmoną su vaikais (440), kaimyną, kuris nešė iš to žmogaus rėžio rugius ir, pastarajam riktelėjus, krito negyvas (441, 442), ugnyje bedegančią savo žmoną, kurios negalėjo ištraukti trimis svogūnų laiškais (443), žmoną su vaikais, kurie linksmi vaikščiojo (444), ugnies ežere plaukiojančius žmones, besilinksminančius angelus, su angelais savo žmoną ir vaikus (445), ugnies ežerą, kuriame plaukiojo daug žuvų, giedančius angelus, gražiai pasirėdžiusią savo žmoną ir vaikus (446).

Elgeta pavargėlis pas jį viešėjusius žmones: paleido namo važiuoti (437, 441, 442), nuvežė namo (438), liepė namo joti (439, 440, 444), išvarė iš dangaus (443), liepė namo grįžti (445), liepė namo eiti (446).

Grįžę namo, tie žmonės pamatė, kad kelionėje jie išbuvo: 300 metų (437), 100 metų (438, 439, 441), labai ilgai (440), 1000 me-

tų (442), kelis šimtus metų (444), 500 metų (445, 446), nepasakyta (443).

Sužinoję, kiek laiko jie kelionėje išbuvo, tie žmonės: ponas, kunigo pašventintas, mirė ir dulkėmis virto (437), vargoninkas, pasakodamas apie jo regėtas žvakes, mirė (438), nulipęs nuo arklio mirė (439), vėliau mirė (440), iš skausmo, kad nerado žmonos ir vaikų, mirė (441), priėjo išpažinties ir subirėjo į pelenus (444), nepasakyta (443, 445).

436. Kartą gyveno žmogus, kuris viskuo buvo nepatenkintas. Jam vis atrodė, kad Viešpats Dievas arba blogai sutvarkė pasaulį, arba nemoka jo gerai valdyti. Jei tas žmogus matydavo kitur negerai darant, tai stebėdavosi, kad Dievas anų tuojau nenubaudžia. Jis sakydavo, kad jei jis būtų Viešpaties Dievo vietoje, tai visai kitaip elgtųsi.

Bet apie savo blogumus tas žmogus niekad nepagalvojo. Štai, kartą ateina pas tą žmogų pats Viešpats Dievas ir sako jam:

— Girdėjau, kad tu esi manimi labai nepatenkintas ir giriesi, kad daug geriau mokėtumei pasaulį valdyti. Tad eik ir sėsk dangun į mano vietą!

Vargšas žmogus iš pradžių labai išsigando, bet paskiau, matydamas malonų Viešpaties Dievo veidą, sutiko, manydamas:

— O kas čia bus blogo, jei truputį pabūsiu danguj! — ir bematant jis buvo įkeltas ir pasodintas į Dievo sostą.

Sėdi ten žmogelis ir negali atsižiūrėti. Jis mato visą žemę ir visus žmones, mato, ką kas daro dieną ir naktį. Žiūri jis taip į žemę ir staiga pastebi, kad patį vidunaktį jo vyresnysis sūnus eina į kaimyno lauką tik ką nukirstų rugių pasivogti. O kaimyno rugiai, tiesa, buvo daug geresni už jo. Ir iš dangaus jis šnibžda savo sūnui:

— Imk, skubink, bet tik pačius didžiuosius pėdus!

Sūnus pasisavino kelias dešimtis pėdų ir niekam nematant grįžo namo. Į pat parytį, jau auštant, jo kaimynas išvedė į lauką pririšti arklį, bet vesdamas sumanė jį kiek paganyti sėdinčio danguj kaimyno pievoj. Arklys dar gal nesuspėjo ir porą kartų papešti žolės, kai šis iš dangaus ir riktelėjo:

— O, tu, šunsnuki, ką darai? Kas tau leido mano lauke ganytis!

Bet kadangi jis buvo danguj, tai nuo jo žodžių tuojau trenkė perkūnas, ir jo kaimynas ir arklys krito negyvi žemėn.

Žmogelis labai išsigando, ypač kai pamatė prieš save bestovintį Dievą.

— Na, kaip sekasi valdyti žemę? — pasiklausė Dievas.

Tačiau vargšas žmogelis iš baimės tik drebėjo, negalėdamas ištarti nė žodžio.

Tada tarė jam Dievas:

— Dabar pats matai, koki jūs esat žmonės. Vieni kitiems nepadedat, o dar stengiatės pakenkti.

Ir nukėlė žemėn Dievas žmogelį ir dar atgaivino nutrenktą kaimyną.

Daugiau žmogelis Dievu nesiskundė, bet tik rūpinosi, kad pats kitiems blogo nedarytų. (Mūsų Rytojus, 1931, Nr. 28 (216).

437. Senų senovėje gyveno dievobaimingas ponas, kuris niekuomet nevalgė pietų be elgetos. Pas jį visuomet pietų metu turėjo būti elgeta.

Vieną kartą ponas suruošė pokylį, į kurį paprašė daug svečių. Atėjus pietų metui ir nesulaukus į juos elgetos, išsiuntė jis savo tarnus, kad šie elgetą suieškotų.

Tarnai atėjo ir pranešė ponui, kad niekur jokio elgetos nerado. Kai jau visi rengėsi pietauti, atėjo vienas senelis, kuris buvo Dievas. Ponas Jį ir klausia:

— Kodel taip vėlai atėjai?

Ir Senelis jam atsakė:

— Dabar patys pietūs!

Visi pažiūrėjo į laikrodį — ir pas visus buvo dvylikta valanda.

Pradėjo pietauti.

Po pietų, kai visi išsiskirstė, Senelis pasiliko ir pakvietė poną rytoj pas save pietauti. Ponas sutiko.

Kitą rytą privažiavo prie pono dvaro arklys be vežėjo. Ponas suprato, kieno tas arklys. Apsitaisė ir, davęs įsakymus ūkvedžiui, išvažiavo. Žadėjo grįžti tą patį vakarą. Bevažiuodamas jis panorėjo gerti ir, privažiavęs upelį, atsigėrė. Toliau nuvažiavęs jis pamatė labai blogą ganyklą, kurioje ganėsi riebios, gražios ir linksmos avys. Dar kiek nuvažiavęs, jis pamatė labai gerą ganyklą, o avys joje ganėsi tokios liesos ir nuliūdusios. Dar toliau nuvažiavęs, jis pamatė nuostabų medį, kuriame buvo visokių obuolių: vieni jau prinokę, kiti krito, dar kiti noko, o kiti dar tik žydėjo.

Privažiavęs Senelio trobelę, jis įėjo vidun ir nustebo: trobelė buvo tokia menka, o kambariai — dideli ir gražūs. Senelis jį pavaišino ir, ėmęs kalbinti, paklausė, ką jis kely matė.

Ponas atsakė:

— Mačiau keistas avis!

Senelis jam paaiškino, kad kur riebios avys, tai buvę neturtingi žmonės, o kur liesos avys — turtingi žmonės. Paskui pasakė, kad tas medis, kurį jis matė, tai yra visas pasaulis.

Pavakary ponas išvažiavo ir, grįžęs į savo dvarą, jo nepažino; ir jo paties niekas nenorėjo pripažinti ponu.

Tuomet jis nuėjo pas kunigą ir pasakė savo metus, kuriais jis išvažiavo. Kunigas pasižiūrėjo į užrašų knygą ir pamatė, kad nuo to laiko, kada išvažiavo tas ponas, praslinko 300 metų. Ponas labai nustebo. Kunigas tą poną pašventino ir jis pašventintas išnyko, o jo vietoje pasiliko tik dulkių krūva. (Užrašė J. Anuškevičiūtė, Kėdainiuose).

438. Kitą kartą gyveno vargonininkas su savo šeima. Po kiek laiko mirė jo žmona ir vaikai. Jis užpirko mišias ir sukvietė visus pavargėlius. Juos bekviesdamas, sutiko labai seną, apiplyšusį pavargėlį ir jį taip pat užkvietė pietums. Prasidėjus pietums ėmė eiti pavargėliai, bet apiplyšęs pavargėlis atėjo paskučiausiai. Vargonininkas pradėjo jį atsiprašinėti, kad jam jau nieko neliko, bet pavargėlis tarė:

— Užteks ir man!

Ir beregint ant stalo atsirado daug valgių. Vargonininkas nustebo, bet nieko nesakė. Senelis padėkojo vargonininkui už pietus ir užprašė jį pas save, sakydamas:

— Tu mane užprašei, ir aš pas tave atėjau, o tu dabar turėsi pas mane ateiti. Aš tau atsiųsiu arklį ir vežėją, ir tu pas mane atvažiuosi!

Po kiek laiko vargonininkas pamatė prie savo namo gražų vežimą, kurian buvo įkinkyti labai gražūs arkliai. Vežėjas priėjo prie vargonininko ir tarė:

— Tas, kuriam pažadėjai atvykti, atsiuntė mane tamstos pasiimti svečiuosna!

Vargonininkas bevažiuodamas matė, kaip ganėsi avelės. Vienos ganėsi gražioje pievoje ir buvo liesos, kitos ganėsi smėliuotoje pievoje ir buvo labai riebios. Toliau jis matė stovinčius linksmus žmones ir jų krepšiai buvo visko pripildyti, o kiti savo krepšius prakaituodami pildė ir pildė, bet negalėjo pripildyti. Po to matė jis linksmas ir aprėdytas mergaites, kitos suvargusios mazgojo suolus ir negalėjo jų numazgoti.

Bet greitai jie privažiavo prie gražaus gonko ir sustojo. Senelis išėjo jo pasitiktų. Vargonininkas nustebo, kad toks nuplyšęs Senelis gyveno gražiuose rūmuose. Senelis pavaišino vargonininką gardžiausiais valgiais.

Paskui Senelis nusivedė vargonininką į vieną kambarį, kuriame buvo labai daug žvakių. Senelis paaiškino, kad čia kiekviena žvakė priklauso žmogui: kai tik kuri žvakė užgęsta, tai tuoj vienas žmogus

ir miršta. Parodė Senelis vargonininkui ir jo žvakę, kuri jau baigė degti. Ją parodęs, Senelis pripildė aliejaus prie žvakės, ir ji degė toliau. Čia vargonininkas prisiminęs papasakojo, ką matė važiuodamas. Tuomet Senelis jam paaiškino, kad tos liesos avys, kurios ganėsi gražioje pievoje, — žmonės, kurie buvo labai gobšūs, o tos riebios avys, kurios ganėsi smėliuotoje pievoje, — žmonės, kurie, žemėje gyvendami, buvo dosnūs; tie žmonės, kurie stovėjo su pilnais krepšiais, tai tie, kurie, pardavinėdami turguje, pilną saiką pripildydavo, o tie, kurie, pildo ir negali pripildyti, tai tie, kurie saiką nusukdavo; tos mergaitės, kurios stovėjo linksmos, gyvendamos žemėje, plaudavo stalus ir suolus šeštadienio vakarą, o tos, kurios plauna stalus ir suolus ir negali nuplauti, plaudavo juos sekmadienį. Paskui vargonininkas paprašė, kad jį nuvežtų namo. Senelis jį nuvežė.

Grįžęs namo, vargonininkas nuėjo į kapines ir pamatė, kad jau šimtas metų, kai jo žmona mirus. Tai reiškia, kad jis šimtą metų viešėjo pas Senelį. Paskui vargonininkas nuėjo į miestelį ir papasakojo, ką matė ir ką regėjo, o kai pasakodamas priėjo prie tos vietos, kaip Senelis į jo žvakę pripylė aliejaus, staiga mirė ir daugiau nieko nebepasakė. (Užrašė A. Stomaitė, pasakė V. Šnurevičienė, Užkapių km., Šėtos vl.).

439. Kitą kartą gyveno varginga šeima, kuri buvo taip nuvargusi, jog nesykį pritrukdavo ir valgyti. Kartą užėjo pas juos vakare kažkoks senelis. Jie mielai tą senelį priėmė ir pasisodino kartu valgyti, bet tiktai neturėjo ko jam duoti. Tada viena duktė sako:

— Aš turiu riekelę duonos, — ir padavė seneliui.

Atnešė dar bulvių ir pavalgę nuėjo gulti. Seneliui paklojo ant suolo.

Tas senelis buvo Dievas.

Rytą atsikėlė Jis ir klausia šeimininkę:

— Ar turit miltų?

— Tik tris gorčius, — atsakė šeimininkė.

Dievas liepė atnešti miltus ir iš dviejų gorčių užmaišyti duoną, o iš trečio atminkyti. Šeimininkė nors ir stebėjos, bet padarė taip, kaip jai buvo liepiama. Po kiek laiko tešla pradėjo taip keltis, kad, ją nusėmę, gavo kelias bačkas ir vieną geldą tešlos. Iš trijų gorčių prikepė tiek daug duonos, kad užteko ne tiktai tam kartui, bet liko dar ir kitam. Duonos buvo, bet nebuvo dar ko nors kito. Tuomet Dievas liepė nueiti į tvartą ir išpiauti iš karvės šlaunies mėsos gabalą. Šeimininkas paklausė ir, nuėjęs į tvartą, išpiovė karvės mėsos gabalą. Šlaunis bematant užgijo. Mėsą šeimininkė išvirė ir gardžiai pavalgė. Senelis

pavalgęs padėkojo ir paprašė šeimininką, kad jis pas Jį ateitų. Tuomet šeimininkas paklausė, kur Jį rasti. Jis atsakė:

— Rytą rasi prie vartų arklį. Sėsk ant jo ir jok, kur arklys neš!

Taip pasakęs, Senelis išėjo. Visi džiaugėsi Senelio atvykimu. Rytą atsikėlė šeimininkas ir rado arklį prie vartų. Tuomet šeimininkas atsisveikino su žmona, vaikais ir išjojo.

Jis jojo kelias dienas ir aplinkui darėsi vis gražiau. Taip jis gėrėdamasis prijojo gražius rūmus, ties kuriais arklys stapt ir sustojo. Tuomet ūkininkas nulipo nuo arklio ir pamatė tą patį Senelį. Pasisveikino jis su Seneliu ir nuėjo vidun. Senelis pavaišino šeimininką. Jie kalbėjosi iki vakaro. Vakare Senelis nuvedė šeimininką gulti ir pasakė:

— Atsigulk, bet nežiūrėk pro langą!

Šeimininkas atsigulė ir naktį išgirdo gražiai skambant muziką. Neiškentęs priėjo jis prie lango — ir pamatė gražų sodą, kuriame buvo didelė skylė — pragaras. Žiūri jis ir mato: vienas žmogus, atsiklaupęs ant vieno kelio, traukia iš skylės moterį, kuri buvo labai šykšti ir per savo gyvenimą teišdalino vargšams tik tris laiškus svogūnų. Jos vyras, paėmęs vieną laišką, traukė tą moteriškę, bet ji pasipurtė ir nukrito. Tuomet vyras paėmė antrą laišką, bet su tuo tas pat atsitiko. Paėmė jis paskutinį laišką ir traukia moteriškę. Jau buvo beveik ištraukęs, bet prie jos prikibo daug žmonių. Ji pasipurtė ir įkrito atgal į skylę. Šeimininkas jau norėjo eiti gulti, bet pamatė žmoną su vaikais bevaikščiojančią po sodą. Šeimininkas norėjo surėkti, bet atsiminė, kad jis svečiuose. Paskiau jau jis nieko nebematė ir nuėjo gulti. Rytą pažadino jį Senelis ir jie pradėjo kalbėtis. Senelis ir sako jam:

— Negerai padarei, kad žiūrėjai pro langą. Turėsi dabar joti namo!

Šeimininkas, atsisveikinęs su Seneliu, išėjo ir pamatė arklį prie vartų. Jis užsėdo ant arklio ir išjojo. Jojo ilgai ir prijojo girią, kurioje jo arklys sustojo prie dviejų ąžuolų ir nė iš vietos. Tuomet žmogus nulipo nuo arklio ir norėjo jį nuo tos vietos nuvesti, bet, kai tik nulipo nuo arklio ir norėjo jį vesti, tuoj krito ir mirė, o arklys prapuolė. Šeimininkas išbuvo pas Dievą net 100 metų. Jo žmona ir vaikai buvo jau išmirę ir nuėjo į dangų. Toje vietoje, kur arklys sustojo, buvo jo trobelė, bet per 100 m. plotas, kur jis gyveno, pavirto giria. Ir tasai žmogus numiręs nuėjo į dangų, kur pasimatė su žmona, su vaikais ir su Seneliu. (Užrašė S. Rimšaitė, pasakė E. Lukoševičienė, Miežiškių m.).

440. Buvo žiemos metas. Vieną kartą atėjo į ūkininko namus senelis, kuris buvo Dievas, ir paprašė nakvynės. Šeimininkai, nors ir labai maža vietos turėjo, bet tą Senelį priėmė. Paskiau Senelis paprašė duonos.

— Liko mažas kampelis, o daugiau neturiu, — atsakė šeimininkė.

— Gal turi miltų? — klausia Senelis.

— Turiu vieną gorčiuką, bet jo neužteks duonai pakepti, — atsakė šeimininkė.

Senelis liepė jai maišyti tiek, kiek turi. Na, ji paklausė ir užmaišė.

Rytą atsikėlus šeimininkė pradėjo minkyti duoną. Minko, minko — ir kuo daugiau minko, tuo daugiau tešlos darosi. Galų gale jau pilnas kubilėlis tešlos pasidarė. Kai iškepė duoną, tai visi sočiai jos pavalgė. Papusryčiavo Senelis ir išeidamas prašo šeimininką, kad atvažiuotų pas jį Velykoms.

— Aš nežinau kur, — sako šeimininkas.

— Kai bus Velykos, tai aš atsiųsiu arkliuką! Atsisėsk ant to arkliuko, ir jis tave atneš į mano dvarą! — tarė Senelis.

Vos tik ūkininkas parėjo iš bažnyčios per Velykas ir pamatė pro langą gražų arkliuką. Atsisveikinęs su žmona ir vaikučiais, atsisėdo jis ant arkliuko ir nujojo juo labai toli. Galų gale atjojo jis į vieną dvarą, kur jį sutiko tas pats Senelis. Senelis jį labai gražiai priėmė. Vakarui atėjus Senelis nuvedė jį į vieną kambarį miegoti ir sako:

— Jei tu naktį ką nors girdėsi už lango, tai nebijok ir nežiūrėk pro langą! Miegok ramus!

Ūkininkas prižadėjo taip daryti, kaip jam Senelis sakė. Atsigulė jis ir išgirdo didelį zvimbimą, ūžimą. Jam parūpo sužinoti, kas tenai zvimbia, ir jis pasižiūrėjo pro langą. Žiūri pro langą ir mato savo motiną. Taip pat pamatė, kad nebėra tų gražių upių ir medžių, kuriuos jis dieną matė. Mato, kad toks nešvarus ežeras, ir jo motina traukia cibulius — vaikus iš to ežero. Rytą jis atsikėlė, ir kai tik atėjo Senelis, tuoj jį ir paklausė:

— Ar žiūrėjai pro langą?

Ūkininkas pasakė, kad nežiūrėjo. Kitą naktį jis vėl išgirdo muziką. Pasižiūri pro langą ir mato: gražus didelis sodas, tame sode daug žmonių ir jo žmona su vaikais. Rytą jam atsikėlus, jį ir vėl klausia Senelis:

— Ar žiūrėjai pro langą?

Jis vėl pasakė, kad nežiūrėjo. Tuomet Dievas Senelis davė jam arkliuką ir liepė atgal joti į namus.

Arkliukas vėl jį nešė, nešė per visus miškus ir galų gale atnešė prie vieno kalniuko, ant kurio šeši dideli gražūs ąžuolai augo. Prie tos

vietos sustojo arkliukas ir toliau nė iš vietos. Tuomet ūkininkas ėmė galvoti ir nežino, kas čia būtų. Rodos, kad jis ant to kalniuko gyveno, o dabar nėra nei jo namų, nei kitų namų. Paskiau jis pamatė vieną žmogų ir paklausė, iš kur ant to kalniuko tokie gražūs ąžuolai. Žmogus pradėjo pasakoti, kad čia labai seniai gyveno vienas toks ūkininkas su žmona ir vaikučiais ir dar turėjo seną motiną, kuri, sako, buvo labai nedora moteriškė. Paskiau pasakė, kaip tas ūkininkas išjojo kažkokiu atsiųstu gražiu arkliuku ir nebegrįžo, o žmona su vaikais ir motina jau mirė. Ir tas namas supuvo, o tuoj vietoj išaugo šeši dideli ąžuolai. Tuomet ūkininkas suprato, kad čia apie jį kalba. Tai jis paėmė ir apsistojo toj vietoj. Paskiau nuėjo į bažnyčią, priėjo išpažinties ir viską, viską pasisakė kunigui.

— Tau nereikėjo meluoti Seneliui! Jei būtum nemelavęs, tai būtum kartu su žmona ir vaikais danguje likęs, o tavo motina, kurią tu matei, dabar pragare. Tau Dievas davė pasitaisyti ir leido dar atgailą daryti, — pasakė jam kunigas. Vėliau šitas žmogus mirė. (Užrašė Ad. Bajorūnaitė, pasakė Ks. Bajorūnienė, Panevėžyje).

441. Vienas ūkininkas šventėms būtinai norėdavo turėti po vieną elgetą. Jau ryt Velykos, o jis dar neturi elgetos. Tad išėjo jis pasiieškoti elgetos ir sutiko kažkokį senelį. Parsivedė jis tą senelį namo, pavalgydino ir rytą nuėjo į rezurekciją.

— Tu vis kvietiesi pas save elgetas, o jei tave elgeta pakviestų, ar eitum? — paklausė jį senelis, kuris buvo Dievas.

— Kodel ne! — atsakė tasai.

— Gerai! — sako Senelis. — Po pamaldų šventoriuje rasi pririštą arklį. Atsirišęs užsėsk, tai jis atneš tave pas mane!

Ūkininkas taip ir padarė. Joja, joja jis ir vis nieko nėra. Galop, žiūri upelis ir dvi bobos taip trina akmenį, kad net joms delnai kruvini. Joja toliau ir mato, kad žmogus stato namus. Baigia jis jau sienojų užkelti, bet šis ir vėl nuslysta. Pagailo jam žmogaus, bet arklys toliau jį neša. Joja jis — ir mato, kad dvi mergos mėto puodą viena kitai. Joja toliau — graži lanka, o karvės vaikšto perkarusios, o toliau — ganykla visai bloga, o karvės, kaip nulipdytos. Pagaliau pamato jis gražius rūmus. Iš rūmų išeina Senelis ir, įsivedęs jį vidun, kalbina, vaišina. Žmogus mato, kad Senelis prasidengia staltiesę, pasižiūri ir vėl uždengia. Seneliui išėjus ir jis pasižiūrės, kas ten yra po staltiese. Gi žiūri — kaimynas iš jo rėžio neša savajan.

— Petrai, ką darai? — suriko ūkininkas — ir Petras parkrito negyvas.

Įėjo Senelis ir sako:

— Jei aš būčiau toks nekantrus, tai seniai jau nė vieno žmogaus žemėje nebūtų buvę! Pasakyk, ką gi matei pas mane įdomaus?

Ūkininkas papasakojo. Tuomet Senelis ir sako:

— Tos moterys, kur rankomis akmenį trina, šventėj skalbdavo drabužius. Žmogus, kur sienojų kelia, suderėjo pastatyti namus ir nepastatęs išėjo. Mergos, kur puodą mėto, buvo jį vieną iš kitos turguj pavogusi; dabar nori atiduoti, o toji neima. Liesos karvės — turtuoliai ir šykštūnai, riebios — darbštūs ir patenkinti žmonės, — baigė Senelis.

Po kelių dienų ūkininkas išsirengė namo, kur jį parnešė vėl tas pats arklys. Parjojęs jis namo, žiūri — ogi visur miškas, nėra nė bažnyčios. Sutinka žmones jis ir klausia, kur toks ir toks kaimas, kur bažnyčia. Tik vienas senis atsakė, kad jau šimtas metų, kai bažnyčios nebėra. Neberado jis nei savo namų, nei giminių. Jam rodėsi, kad pas Senelį tik kelias dienas prabuvo, o čia viso šimto metų praeita.

Netrukus tas ūkininkas paėmė ir mirė iš skausmo. (Užrašė J. Rasimavičius, Rakutėnų km., Subačiaus vl.).

442. Gyveno turtingas ponas, kuris norėjo, kad kiekvieną dieną ateitų pas jį pietauti elgeta. Tas elgeta visados ir ateidavo, bet ponia jo nekentė.

Vieną kartą ponui nesant namie atėjo tas elgeta ir, radęs tik ponią, paklausė:

— Kur ponas? Aš labai noriu valgyti.

Ponia jam atsakė:

— Pono nėra namie! Še tau ir eik! — Tai pasakiusi, ponia padavė elgetai tris svogūnų laiškus ir išvarė jį.

Kai pavarytas elgeta išėjo iš pono dvaro, taip jo ir nesimatė.

Ponas surengė didelį pokylį, sukvietė daug svečių ir išleido tarnus, kad suieškotų tą elgetą. Tarnai ieškojo, ieškojo ir vos jį surado ir dar visą purviną ir griovyje išsivoliojusį. Todel jie elgetą ir paliko, kur rado, o namo parvažiavo tuščiom. Kai tarnai papasakojo ponui, kokį jie rado elgetą, ponas jiems liepė atvesti jį ir nuvalyti. Tarnai taip ir padarė. Ponas pasodino elgetą kartu su kitais ponais. Po pokylio elgeta padėkojo ponui, ir sako:

— Atvažiuok tu pas mane! Aš tau duosiu vežiką ir prisiųsiu arklius!

Po kelių dienų elgeta prisiuntė viską. Ponas išvažiuodamas užrakino savo kambarį, o raktus padėjo po akmeniu ir ant to akmens parašė, kada jis išvažiavo.

Važiuoja, važiuoja jis — ir pamato ant plikos pievos būrį gražių, riebių avelių. Važiuoja jis toliau — ir pamato liesų avelių būrį, kurios rėkia didelių dobilų lauke. Važiuoja jis dar toliau — ir pamato dvi mergaites, kurios mėto viena kitai auksinį obuolį. Paskui jis privažiavo labai gražų dvarą, kur jį pasitikęs tas pats elgeta įsivedė į savo kambarį, pasodino už stalo ir davė jam tris žemuoges. Ponas, suvalgęs vieną žemuogę, pasidarė sotus ir galėjo viską regėti. Elgeta išvedžiojo poną po visus kambarius ir paskui nusivedė į paskutinį, kuriame pasigirdo pono pačios šauksmas.

— Kaip ji čia pateko? — klausia ponas.

— Dar prieš tavo balių aš buvau pas tave, neradau tavęs namie, tai paprašiau tavo žmoną valgyti. Ji man numetė tris svogūno laiškus. Todel aš ją dabar prie tavo akių paversiu ožka, — tarė elgeta ir paskui nusivedė svečią į kitą kambarį ir paklausė jį, ką jis matė važiuodamas. Ponas jam viską išpasakojo. Tuomet elgeta jam paaiškino, ką tai reiškia ir, be to, dar pasisakė, kad jis — Dievas, o tas vežikas — angelas.

— Avelės, kurias tu matei ant plikos pievos riebias ir patenkintas, tai žmonės, kurie gyveno patenkinti tuo, kas tik jiems buvo duota, o tos, kurios blogos ir neramios dobiluose ganėsi, tai tie žmonės, kurie gyveno neramūs, nors ir jiems buvo visko duota. O tos mergaitės, kurios mėtė auksinį obuolį, gyvendamos mylėjo vieną kavalierių, o dabar nebenori jo nei viena, nei kita! — papasakojo ponui Dievas.

Paskui ponas pamatė tris akmenėlius. Dievas jam ir sako:

— Tie trys akmenėliai tau daug patarnaus. Jei išmesi šitą akmenėlį aukštyn, tai pasidarys tvanas, jei antrą — tai ugnis, kuri viską, ką tik norėsi, uždegs, o jei trečiąjį išmesi aukštyn, tai bus badas!

Tuo metu ponas pamatė žmogų, kuris iš kito dirvos nešė į savo dirvą javus, ir norėjo jau mesti akmenėlį ant jo rugių, bet Dievas jam tarė:

— Kad tu toks nekantrus, tai tavęs su kūnu nepriimsiu į dangų! Važiuok namo! Kai numirsi, aš tavo sielą priimsiu į dangų.

Parvažiavo ponas namo ir neužilgo numirė.

Kai tas ponas buvo danguje, tai jam atrodė, kad jis tik vieną dieną tebuvo pas Dievą. Taip manydamas, jis gerokai paklydo, nes kai jis atskaičiavo ant to akmens, kuriame buvo parašyta, kada jis išvažiavo, tai pamatė, kad svečiuose išbuvo visą tūkstantį metų. Numirė jis ir buvo priimtas į dangų. Mat, tą elgetą, kuriuo buvo pasivertęs Dievas, jis priimdavo pas save. (Užrašė St. Sližys, pasakė K. Sližienė, Traupio m.).

443. Kitą kartą gyveno senelis ir senutė ir labai nesutiko: senelis buvo labai geras, o senutė labai nedora. Ji niekuomet neduodavo elgetoms išmaldos. Senelis, kai jo senė nematydavo, duodavo elgetoms ką tik sumanydamas.

Vieną kartą senutė ravinėjo svogūnus ir netyčia nuskynė tris svogūno laiškus. Kaip tik tuo metu atėjo elgeta ir paprašė išmaldos. Senutė supykusi ėmė varyti jį laukan iš daržo.

— Duok bent tuos tris svogūno laiškus! — tarė elgeta.

Senė liepė elgetai pasiimti tuos svogūno laiškus ir kuo greičiausia išeiti.

Po kiek laiko numirė senutė ir nuėjo į pragarą, o senelis miręs nuėjo į dangų.

Vieną kartą Dievas, kažin kur išvažiuodamas, padavė tam seneliui visus raktus ir tarė:

— Gali kur tik sumanydamas eiti. Tik į vienas duris nežiūrėk, nes, jei ten pasižiūrėsi, tai smarkiai tave už tai nubausiu!

Kai Dievas išvažiavo, tai žmogus visur vaikštinėjo, žiūrinėjo. Nusibodo jam visur vaikštinėti ir jis, prasivėręs duris, pažiūrėjo uždraustan kambarin ir baisiai išsigando, nes pamatė baisiausioj ugnyje bedegančią ir, be to, dar baisiausiu žvėrimi paverstą savo žmoną. Tik iš akių ir galvos ji tebebuvo žmogus. Kuo greičiausia užtrenkė jis duris ir nuėjo tolyn.

Kai Dievas sugrįžo, tai žmogus baisiausiai išsigando, nes sužinojo, kad Dievas jau žino, kur jis buvo. Pasišaukė jį Dievas ir paklausė:

— Ką tu tenai matei?

Senelis iš pradžių mėgino gintis, bet paskui prisipažino, kad matė savo žmoną tokiu baisiu pavidalu. Senelis ėmė prašyti Dievą, ar negalėtų kaip nors jos išgelbėti. Tuomet Dievas tarė:

— Visa jos pašalpa yra tie trys svogūno laiškai, kuriuos ji kitą kartą elgetai numetė, — taręs tai, Dievas, paaiškino, kad senelis gali ją gelbėti per tris kartus.

Senelis vieną kartą įkišo vieną svogūno laišką — ir jo pati tuojau užsikabino ant jo laiško, bet paskum ją ir daugybė dvasių užsikabino. Moteriškei pasidarė pavydu, kad, ją gelbėjant, tiek daug dvasių kartu gali išsigelbėti, taigi ji pasipurtino, ir nugrimzdo dar giliau. Taip pasielgus, jai tik viena akis bepaliko žmogaus. Antrą kartą taip pat nepasisekė jos ištraukti, o trečią kartą ji nugrimzdo baisiausion bedugnėn ir pavirto visa jau žvėrimi. Tuomet Dievas senelį už neklausymą paėmė ir išvarė iš dangaus.

Senelis labai gailėjo dangaus, nes jam rodėsi, kad jis dar tik vieną valandą jame teišgyveno. (Užrašė Z. Baravykaitė, Deltuvos m.).

444. Senų senovėje prie miško stovėjo maža grįčia, kurioje gyveno labai vargingas žmogus. Tas žmogus turėjo pačią, penkius vaikus, tad dažnai pristigdavo duonos.

Vieną kartą atėjo pas jį elgeta ir paprašė priimti naktavoti. Šeimininkai jį su mielu noru priėmė. Elgeta pradėjo kalbėti su vaikais ir papasakojo jiems daug pasakų. Atėjo ir vakaras. Šeimininkė išvirė vakarienės. Visi susėdo aplink stalą, o elgetą pasodino kertėje. Valgė visi bulbas, nes duonos šeimininkė buvo pristigusi — teturėjo tik vieną riekę. Šeimininkė paėmė ir padavė tą riekelę elgetai.

— Dievas skalsina! — tarė elgeta — ir visi gerai pavalgė tos vienos riekės.

— Aš noriu, kad jūs duonos turėtumėte! — tarė pavalgęs elgeta.

— Kad turiu tik truputį miltų. Neužteks nė užmaišyti! — atsakė šeimininkė.

Elgeta liepė imti tuos miltus ir maišyti į rėčką. Pusė miltų dar paliko užminkyti, o rytą rado pilną rėčką tešlos. Tai matydama, šeimininkė labai nusigando, nes nežinojo, kuo reikės užminkyti. Minkė, minkė, ir baisiai daug priminkė. Užkūrė krosnį ir pakepė gardžios duonos. Vienas vaikas paprašė motiną mėsos. Bet ji mėsos neturėjo, vienok pamanė, kad Dievas gali duoti ir mėsos. Jie teturėjo tiktai vieną karvutę — piauti nėra ko. Bet elgeta tarė:

— Mano žodžiu nueik į gurbą ir išpiauk karvei minkštimo iš šlaunies. Karvei nieko neatsitiks, o vaikams bus mėsos!

Šeimininkas nuėjo gurban ir išpiovė mėsos iš karvės šlaunies. Kur atpiovė, tenai akies mirksnyje karvė vėl greitai pasidarė sveika. Šeimininkė tą kąsnelį piaustė į kelias dalis — ir mėsos pasidarė daug. Išvirė šeimininkė tą mėsą — visi gerai papusryčiavo. Pavalgę visi padėkojo seneliui, o tai buvo Dievas, kuris po to išsirengė kelionėn ir užprašė šeimininką pas save svečiuosna. Šeimininkas atsakė, kad nežino kelio!

— Velykų rytą rasi arklį prie grįčios. Atsisėsk ant jo — ir jis atneš tave pas mane! — tarė elgeta.

Kaip elgeta sakė, taip ir atsitiko: Velykų rytą šeimininkas rado gražų arklį prie grįčios ir, atsisveikinęs su namiškiais, išjojo. Apie pietus jis prijojo labai gražius mišką ir lauką, o vakare — labai gražų dvarą. Arklys tuoj sustojo prie dvaro, o iš rūmų išėjo tas pats elgeta ir pasitiko svečią. Elgeta įsivedė svečią į kambarį, kuriame buvo labai gražu, o stalai — Velykų pyragais apkrauti. Svečią tuojau pavalgydi-

no. Pavalgius dar ilgą laiką elgeta šnekėjosi su svečiu. Pagaliau, elgeta tarė:

— Metas gulti!

Elgeta nuvedė svečią į kambarį ir paguldė, liepė tiktai pro langus, nežiūrėti, kad ir kažką šis išgirstų. Bet svetys neiškentė ir, pažiūrėjęs pro langą, pamatė žmogų, traukiantį iš ežero žmones su svogūno laišku. Paskui matė savo žmoną su vaikeliais labai linksmus.

Praėjo naktis. Atėjo elgeta ir pakėlė jį pusryčiams. Pavalgė jie pusryčius, ir elgeta jam tarė:

— Blogai padarei, kad žiūrėjai pro langą! Grįši namo taip, kaip čia atjojai. Arklys sustos toj vietoj, kur buvai jį radęs!

Padėkojo šeimininkas už vaišes ir išjojo. Arklys bėgo labai greit ir apie pusiaudienį jis sustojo prie šešių ąžuolų. Šeimininkas mušė arklį, bet tas nė iš vietos. Nulipo jis tuomet nuo arklio ir nuėjo toliau pažiūrėti. Bet toliau nebebuvo jokio kelio. Tuomet jis vėl grįžo atgal, bet arklio jau neberado. Nuėjo jis į miestą, o policija jį suėmė ir nuvedė pas vyriausybę. Jį ėmė tyrinėti, kas jis per vienas. Atsirado vienas mokslininkas, kuris žinojo keletą kalbų, ir papasakojo, kas tam žmogui buvo atsitikę. Tas mokslininkas pasakė, kad kur dabar stovi miestas, tai prieš kelis šimtus metų ten gyveno žmonės, iš kurių liko tik vienas atklydėlis. Tuomet šeimininkas suprato, kad toj vietoj, kur sustojo arklys, anksčiau buvo jo grįčia, bet dabar ten stovėjo šeši ąžuolai. Tuomet šeimininkas priėjo išpažinties ir subirėjo į pelenus, o jo siela atsidūrė pas tą elgetą ir tenai susitiko su pačia ir vaikais. Jie visi džiaugėsi, o elgeta, kuris jiems suteikė tą linksmybę, buvo Dievas. (Užrašė G. Paršelytė, pasakė A. Šimkus, Svirnų dv., Kavarsko vl.).

445. Gyveno kartą neturtingi seneliai. Prieš pat Velykas atėjo pas juos kažkoks senelis ir paprašė naktigulto. Motina priėmė, bet tėvas nenorėjo priimti. Tuomet motina ir sako:

— Užteks duonos Velykoms!

Senelis pernakvojo ir užprašė tėvą pas save. Užprašęs pasakė:

— Rytojaus dieną pamatysi arklį pabalnotą, taigi jok tuo arkliu, kur jis neš, ir atjosi pas mane. Kai prijosi kryžkelę, jok po tiesiai! — tai pasakęs, senelis, kuris buvo Dievas, išėjo.

Rytojaus dieną žiūri — arklys pabalnotas jau stovi. Senukas atsisėdo ant jo ir išjojo. Nujojo jis pas Senelį, ir šis gražiai jį priėmė. Naktį atsigulė pasilsėti. Jam bemiegant pasirodė pro langą didelė šviesa. Senelis pakilo nuo lovos ir priėjo prie lango pažiūrėti. Žiūri jis ir

mato ugnies ežerą, kuriame plaukioja žmonės. Išaušus rytui atėjo pas jį šeimininkas ir klausia:

— Ar gerai miegojai?

— Nelabai gerai. Kažin kodel pro langą pradėjo labai šviesa eiti. Atsikėliau pažiūrėti, gi žiūriu — ugnies ežeras ir žmonės plaukia!

— Nežiūrėk daugiau pro langą! — tarė šeimininkas.

Atėjo vėl naktis. Senelis užmigo. Bet jį vėl pribudino neregėta šviesa. Jis priėjo prie lango pažiūrėti ir pamatė, kaip angelai linksminasi.

Rytą atėjo šeimininkas ir klausia:

— Ar gerai miegojai?

— Mane pribudino neregėta šviesa! — atsakė senelis. — Pažiūrėjau pro langą, — matau angelai linksminasi!

Bet šeimininkas nieko nesakė. Atėjo naktis ir vėl eina senelis gulti. Ir vėl jį pribudino neregėta šviesa. Priėjo jis prie lango, gi žiūri, — angelai ir su jais jo vaikai ir žmona.

Rytojaus dieną liepė šeimininkas seneliui grįžti namo. Pasiėmė jis arklį ir išjojo. Prijojo vietą, kur buvo jo namelis — ir rado tris ąžuolus beaugančius. Nusėdo jis nuo arklio ir nuėjo pas policininką paklausti, kur pasidėjo jo namelis. Policininkas nurodė jam vietą, kur yra visi namai surašyti. Senelis nuėjo. Ten pradėjo vartyti knygas — ir rado, kad tai buvo prieš 500 metų. (Užrašė O. Zagreckaitė, pasakė Ur. Zagreckienė, Žuklių km., Pabaisko vl.).

446. Kitą kartą gyveno senas, neturtingas seneliukas, kuris turėjo pačią ir trejetą vaikų. Ėjo pro šalį taip pat senas keleivis, kuriam beeinant paėmė ir sutemo. Tuomet keleivis užėjo į senelių trobelę ir ėmė prašyti nakvynės. Seneliukas su savo žmona jį pavalgydino, paguldė ir šiltai užklojo. Atsikėlė rytą tas keleivis ir sako:

— Tu mane priėmei kaip svečią, tad dabar prašau pas mane svečiuosna!

Kaip tik tuomet artinosi Velykų šventės.

Tas keleivis buvo Dievas, tik pasivertęs tokiu menku žmogeliu. Kai Dievas Senelis paprašė seneliuką svečiuosna, tas tarė:

— Kad aš nežinau nei kur tu gyveni, nei nieko!

— Kai išeisi už savo namų vartų, pamatysi stovint pabalnotą arklį. Tu ant jo užsėsk ir jok tuo pačiu keliu. Kiek pajojęs pamatysi kryžkelę, iš kur eina trys keliai, tai jodamas pasuk dešiniuoju keliu, ir tave šitas arklys nuves į mano namus! — tarė Senelis tuos žodžius ir pranyko.

Seneliukas, nieko nelaukęs, ėmė rengtis pas Senelį svečiuosna. Pasirengęs pabučiavo savo žmoną, atsisveikino su savo vaikeliais ir išėjo. Išėjęs užu vartų, pamatė jis pabalnotą arklį, užsėdo ant jo ir leidosi kelionėn. Kiek pajojęs pamatė kryžkelę ir pasuko dešiniuoju keliu. Galop, pamatė jis Senelio namus ir tuojau prijojo prie jų vartų. Senelis, išėjęs jo pasitikti, arklį pririšo prie stulpo, o svečią įsivedė į savo trobelę, pavalgydino ir paguldė į lovą. Paguldė Dievas Senelis svečią ir sako:

— Miegok ramiai ir nesižvalgyk į šalis, nes užsitrauksi ant savęs nelaimę! — tai taręs Dievas Senelis pranyko.

Seneliukas begulėdamas ilgai neužmigo, tad ir neiškentė nepažvelgęs į šalis. Kai tik jis pažvelgė į šalis, tuoj pamatė labai didelį ugnies ežerą, kuriame plaukiojo daugybė žuvų, kad jų nė suskaityti nebuvo galima. Taip visą naktį jis ir neužmigo. Ryto metą Dievas Senelis jį paklausė:

— Kaip gerai miegojai?

— Ė, visą naktį nemiegojau!

— Tai ką gi tu matei šią naktį, kad nemiegojai?

Seneliukas pasakė, ką jis matė. Tuomet Dievas Senelis jam tarė:

— Aš tau sakiau, kad nesižvalgytum į visas šalis, nors ir kažin kas būtų — vistiek nežiūrėk!

Kitą naktį vėl Dievas Senelis paguldė svečią ir liepė jam nesižvalgyti. Bet seneliukas negalėjo užmigti ir pradėjo žvalgytis į visas šalis. Ir ką gi jis pamatė? Ogi didžiausią šviesybę, kokios jis dar nebuvo matęs: daugybė angelų Dievui giesmes nepaprastais balsais giedojo, nepaprasta muzika skambėjo. Jis išgirdo tai, ko dar niekuomet nebuvo girdėjęs.

— Kaipgi gerai miegojai? — paklausė jį Dievas iš ryto.

— Šią naktį irgi negalėjau užmigti!

— Tai ką gi tu matei, kad nemiegojai?

Seneliukas viską apsakė, ką buvo matęs, benakvodamas antrą naktį. Dievas vėl jį išbarė, kad neklauso Jo įsakymo. Trečią naktį Dievas jį vėl paguldė į lovą, užklojo ir liepė miegoti:

— Jei nemiegosi, žvalgysies į visas puses, bus blogai!

Bet seneliukas vistiek nemiegojo. Jis pasižvalgė į šalis — ir pamatė savo žmoną ir vaikus, gražiausiais rūbais apsirengusius. Pamatęs tą reginį, jis labai nusigando ir nieko nesuprato, kodel jis pamatė savo žmoną ir vaikus.

— Kaip miegojai? — kausia jį rytą Dievas Senelis.

— Negalėjau užmigti visą naktį!

— Tai ką gi tu matei, jei nemiegojai?

Seneliukas apsakė viską, ką buvo matęs trečią naktį benakvodamas ir Dievas tarė:

— Aš tau sakiau miegoti, o tu mano įsakymo neklausai!

Dievas pavalgydino seneliuką ir liepė jam eiti namo. Išėjęs iš Dievo, jis rado kieme arklį, o kai prijojo prie tos vietos, kur turėjo būti kryžkelė, tai jos neberado. Prie šios vietos prapuolė jam ir arklys. Tuomet jis priėjo prie tos vietos, kur turėjo būti jo trobelė, bet jos vietoje terado tik tris ąžuolus. Tuomet jis ėjo, ėjo ir įėjo į mišką. Pasiryžo būtinai rasti savo žmoną ir vaikus. Įėjęs į mišką, jis paklydo, bet pagaliau išėjo iš miško ir pamatė labai didelį miestą. Jis čia pradėjo klausinėti žmones, ar kas negirdėjo jo žmonos ir vaikų. Bet niekas nieko jam nepasakė. Jis klausinėjo ir policininką, bet ir tas nieko nežinojo. Tada jis nuėjo į miesto policiją, kur buvo surašyti visi žmonės, ir paklausė savo žmonos pavardės. Ir vyresnysis atsakė:

— Broliuk, tu mano broliuk! Tavo žmona gyveno prieš 500 metų, o tu dabar jos ieškai! Ji jau seniai mirė!

Tuomet jis nusigando ir pradėjo taip drebėti, jog po kelių dienų numirė. (Užrašė A. Šarmavičiūtė, pasakė A. Gaidienė, Žuklių km., Pabaisko vl.).

Įvairaus turinio pasakos.

A. Įvairaus turinio pasakų apie Dievą Senelį turėjau 16, būtent: Linkuvos ap. (447), Pabaisko ap. (448), Šėtos ap. (449), Dotnuvos ap. (450), Gižų ap. (451), Naujamiesčio ap. (452), Panevėžio ap. (453, 454, 455), Kauno ap. (456), Gudžiūnų ap. (457), Velžio ap. (458), Želvos ap. (459), Stačiūnų ap. (460), Gudžiūnų ap. (461), Subačiaus ap. (462).

B. Paminėtose pasakose žymu 16 variantų, būtent:

I. Gyveno varginga moteris, kurios vienintelę karvę papiovė vilkas. Sumaniusi vaikams sriubos išvirti, ji ėjo parsinešti ugnies, kurios jai davė Senelis, pamiškėje ugnį kūrenęs. Parėjusi namo, ta moteris pamatė, kad jos parneštos žarijos virto pinigais (447).

II. Neturtingi žmonės neturėjo kuo užsigavėti. Atėjo Senelis ir patarė išpiauti jaučiui šlaunį. Taip jie pavalgė, o jautis sugijo. Kai jaučiui šlaunį pamėgino prieš Velykas išpiauti pati šeimininkė, tai jautis padvesė (448).

III. Geri žmonės priėmė Dievą Senelį naktigulto ir Jį pavalgydino. Kitoje vietoje apsileidusi šeimininkė, teisindamasi, kad ji neturi laiko, Dievui Seneliui nedavė išmaldos ir neparodė kelio. Dievas užsirūstino ant jos ir paleido tvaną, o vėliau 7 metai buvo badas (449).

IV. Vienas žmogus, Dievo Senelio duoti pavalgyti prašomas, pasisakė, kad jis gyvenąs vargingai ir nieko neturįs jam duoti. Tuomet Dievas Senelis parodė jam dvi dar vargingiau už jį begyvenančias šeimynas (450).

V. Vienam iš trijų dvarininko sūnų nesisekė nei mokslas, nei darbas. Tėvui mirus jis greitai praleido savo dalį ir nebežinojo iš ko gyventi. Dievas Senelis patarė jam vesti neturtingiausią mergaitę. Kai šis Dievo patarimą išpildė, tai greitai prasigyveno ir buvo turtingas (451).

VI. Trys jauni berniokai paprašė Dievą paimti jų pilvus. Dievas paėmė iš jų pilvus ir sukabino juos ąžuolo šakose. Nors tuomet berniokai ir nedaug teišleisdavo pragyvenimui, bet jiems nelinksma buvo be pilvų gyventi ir kitus žmones valgančius ir geriančius matyti. Dievas pilvus jiems sugrąžino. Nors išlaidų berniokai tuomet daug turėjo, bet pilvais nebesiskundė ir laimingai gyveno (452).

VII. Dievas ir du Jo mokiniai bevaikščiodami pavargo. Vienas mokinių nuvedė juos nakvoti smuklėn. Pernakvoti gavo vieną lovą, kurios pakraštyje atsigulė juos smuklėn atvedęs mokinys. Latrai, kurie gerė toje pat smuklėje, net tris kartus tą mokinį primušė, nors pastarasai primuštas ir keitė savo vietą lovoje (453).

VIII. Turtingo žmogaus duktė, vardu Elenytė, buvo sutikusi ištekėti už „žuliko" ir atkeliavo į jo dvarą. Tenai ji suprato, kad būsimasai jos vyras, susidėjęs su galvažudžiais, užmušinėja žmones, ir pabėgo iš to dvaro. Bebėgdama namo, Elenytė tris kartus susitiko Senelį, kuris ją ramino ir pamokino, kaip pasielgti su tuo „žuliku", kai jis, savųjų sėbrų lydimas, atvažiuos į jos namus (454).

IX. Šv. Petras, šv. Laurynas ir šv. Jurgis padėjo artojui arti, užtat artojas atnešė jiems vandens atsigerti. Vėliau tarp šventųjų kilo ginčas, kuriam jų lengviau buvo dirbti. Žmogus pasakė, kad sunkiausiai dirbo šv. Jurgis (arklą traukė), o lengviausia — šv. Laurynas (botagą laikė). Šv. Laurynas supyko ant to žmogaus, bet žmogus, šv. Petro įspėtas, sugebėjo šv. Lauryno rūstybės išvengti (455).

X. Jaunas meškininkas, vardu Jonas, priglaudė Dievą Senelį. Vėliau tas meškininkas turėjo įspėti vienos karalaitės mįslę (kas saldžiausias — miegas) ir atnešti angelo ašarą ir dangaus obuolių. Pirmąjį darbą padėjo Jonui padaryti Dievas Senelis ir įteikė jam kelius gintaro gabalėlius, o kai Jonas pasisakė antrąjį darbą, tai Dievas pasiėmė jį dangun (456).

XI. Vienas žmogus susilaukė 25 sūnaus ir išėjo ieškoti jam krikšto tėvų. Nors viename mieste jam patarnauti siūlėsi Dievas, antrame — velnias, bet žmogus bevelijo trečiame mieste prašyti giltinę jo vaiką pakrikštyti. Giltinė to žmogaus vaiką pakrikštijo ir paliko jam dovanų aukso raktą (pasaka nebaigta) (457).

XII. Kalvis pasiskolino iš velnio metams pinigų. Netrukus po to užjojo pas tą kalvį šv. Petras arklio pakaustyti. Kalvis už arklio pakaustymą pareikalavo iš šv. Petro trijų dalykų: kas įkiš ranką į jo uknolių maišą, kad jos nebeištrauktų; kas įlips į jo kiemo obelę, kad nebeišliptų; kas atsisės į jo kėdę, kad nebeatsikeltų. Už ketvirtąją koją atlyginti kalvis nebesugalvojo ko prašyti. Kalvis kurį laiką, naudodamasis šv. Petro suteiktuoju jam atlyginimu, gnaibė velnius ir nuo jų kratėsi, bet vėliau turėjo eiti pragaran, kur velniai, išvydę kalvį, išbėgiojo iš baimės. Vėliau kalvis nuėjo gyventi dangun, o kai jam nusibodo tenai būti, tai vėl grįžo pragaran. Galų gale jisai apsigyveno danguje (458).

XIII. Dievas Senelis prašosi priimti nakvynėn senuose dvaro rūmuose, kuriuose velniai gyvena. Gavęs tuose rūmuose nakvynę, Dievas Senelis suvaro visus velnius krepšin ir primuša juos šermukšnine lazda (459).

XIV. Dievas keliavo su velniu, kuris gavo nuo žmonių mušti ir pabėgo. Dievas, vienas bekeliaudamas, paprašė vieną moterį vakarienės, bet ši Jam rūsčiai atsakė, kad ji neturinti laiko. Tuomet Dievas ramiai jai tarė: „Tu ir neturėsi laiko, kol gyvensi ant žemės“ (460).

XV. Vienas turtingas ponas gyrėsi, kad už pinigus jis galįs viską nusipirkti ir Dievas nieko jam negalįs padaryti. Dievas, pasivertęs paukščiuku, nusiviliojo tą poną prie upės, o kai pastarasai, norėdamas tą paukščiuką pagauti, nusivilkęs drapanas, puolė upėn, tai paukščiukas pavirto panašiu į tą poną žmogumi ir, apsivilkęs jo drapanomis, ėmė bėgti. Buvusis ponas ėmė vytis tą žmogų. Dievas pribėgo prie dirbusiųjų lauke darbininkų ir pasakė, kad Jį vejasi kvailas žmogus (buvusis ponas). Darbininkai tą žmogų primušė, ir jis virto elgeta. Per to pono dukters vestuves Dievas

jį vėl aprengė iš jo paimtais rūbais ir, liepęs turtu nesididžiuoti, išskrido pro langą (461).

XVI. Šioje pasakoje paminėtas senas senelis, kuris gyveno miške ir galėjo susišnekėti su žvėrimis ir paukščiais, kuriuos jis labai mylėjo. Pasaka įdėta tuo sumetimu, kad benesudaro senas senelis Dievo Senelio atgarsio (462).

D. 447. Gyveno mažoje trobelėje labai neturtinga našlė, kuri nieko daugiau neturėjo, išskyrus vieną karvutę. Ji eidavo pas žmones ir tarnaudavo, o ką uždirbdavo, tai tuo savo vaikelius maitindavo. Vasaros metu našlės karvė kartu su kitais gyvuliais ganėsi lauke. Vieną vakarą laukia našlė pareinant savo karvutės, kad ją pamelžus būtų kuo vaikai pavalgydinti. Bet ištiko nelaimė — jos karvę vilkas papiovė. Apsiverkė našlė, bet nesupyko, nes manė, kad Dievui taip buvo reikalinga. Vaikai prašė valgyti, o ji neturėjo ko jiems duoti. Paskum ji prisiminė, kad turi truputį miltų ir norėjo išvirti vaikams kokios nors sriubos, bet neturėjo kuo ugnies susikurti. Tad nuėjo pas kaimyną pasiskolinti ugnies, bet jis nedavė. Eina našlė namo verkdama ir mano, ką ji duosianti vaikams valgyti. Gi žiūri — netoliese pamiškėje ugnelė žiburiuoja — ir sumanė ji eiti parsinešti iš ten ugnies. Nuėjus pamatė senelį, bekurstantį ugnelę. Išsipasakojusi visą savo nelaimę tam seneliui, moteriškė paprašė jį ugnies. O to senelio būta Dievo.

— Laikyk prijuostę, — aš tau įpilsiu žarijų! — tarė Senelis.

Moteriškė pabijojo, kad neišdegtų prijuostė, bet Senelis jai sako:

— Nebijok! Pilk ir eik namo nežiūrėdama!

Parsinešusi tą ugnį namo, moteriškė pamatė, kad prijuostyje ne žarijos, bet — auksas. Nudžiugo našlė, pamačiusi auksą, ir nežinojo, kaip Dievui dėkoti. Paėmusi vieną auksinį, nubėgo ji pas tą patį ūkininką, nusipirko degtukų, miltų ir išsivirė sriubos. Visi pavalgė, o už tuos pinigus nusipirko kitą karvutę ir laimingai gyveno. (Užrašė S. Galinkevičiūtė, pasakė M. Jasevičienė 40 mt. amžiaus, Linkuvos m.).

448. Kitą kartą gyveno neturtingi žmonės, kurie neturėjo kuo užgavėnėms užgavėti. Jiems pasirodė Dievas, seneliu pasivertęs, ir pasakė:

— Išpiaukit jaučiui šlaunį — ir turėsit kuo užsigavėti!

Jie taip ir padarė. O kai išpiovė jaučiui šlaunį, tai žaizda vėl užgijo, o jie turėjo kuo užsigavėti.

Paskui prisiartino Velykų šventės. Jie vėl neturi mėsos. Vyras sako žmonai:

— Paimk peilį, išpiauk jaučiui šlaunį — ir turėsim ko valgyti per Velykas!

Žmona išpiovė jaučiui šlaunį, bet jautis iš karto puolė. (Užrašė A. Šarmavičiūtė, pasakė K. Šarmavičienė, Žuklių km., Pabaisko vl.).

449. Kitą kartą Dievas, pasivertęs seneliu, beeidamas per pasaulį, užėjo pas vieną ūkininką, kur žmonės buvo geri, priėmė Senelį ir davė jam valgyti. Pavalgę visi pasimeldė ir nuėjo gulti, o Seneliui paklojo ant krosnies. Ryto atsikėlę, davė Seneliui pusryčių. Senelis pavalgęs visus palaimino ir išėjo toliau. Kai Jis nuėjo pas kitą ūkininką, tai saulė jau buvo gerai pakilusi, o šeimininkė dar tik atsikėlusi kureno krosnį. Įėjo Senelis, pagarbino Jėzų Kristų ir paprašė šeimininkę išmaldos.

— Dabar neturiu laiko! — atsakė šeimininkė.

Senelis atsisėdo ant slenksčio ir žiūri: troboje visur nešvaru, lovos išverstos, šeimininkas dar miega, o vaikas, ant grindų pamestas, verkia. Šeimininkė, bekepdama blynus, pamanė, kad nebėra laiko, ir išmetė visą tešlą laukan. Pamatęs taip šeimininkę darant, Senelis vėl prašo ją išmaldos. Bet šeimininkė ir vėl sako:

— Neturiu laiko, palauk!

Senelis tuomet paprašė, kad parodytų jam kelią į kitą kaimą, bet šeimininkė ir vėl sako:

— Neturiu laiko!

Dievas, pamatęs, kad žmonės labai pasileidę, paleido tvaną, kuris viską sunaikino. Paskui po tvano buvo septynius metus badas. Po to žmonės pasidarė tvarkingesni ir pradėjo geriau gyventi. (Užrašė E. Buinevičiūtė, pasakė S. Kiškis, Užkapių km., Šėtos vl.).

450. Gyveno miške vienas žmogus, kuris misdavo šaknimis ir pagautais žvėriais. Vieną kartą Dievas ėjo per pasaulį, mokydamas žmones, o tasai žmogus nežinojo, kad tai Dievas vaikšto, ir, kai Dievas užėjo pas tą žmogų ir paprašė jį valgyti, tai žmogus Jam tarė:

— Žiūrėk, seneli, aš pats neturiu ko valgyti, vargingai gyvenu, taigi ir tau nieko neturiu duoti!

— Eime! Aš tau parodysiu, kad yra dar vargingesnių žmonių! Eime! — tarė jam Senelis.

Ėjo, ėjo jie ir priėjo trobelę.

— Palauk čia ir pažiūrėk! — pasakė Senelis.

Žmogus žiūri, žiūri — ir pamatė moterį su penkiais vaikais. Vaikų prašoma, ji greitai atnešė truputį barščių, padavė vaikams. Vaikai suvalgė barščius, papoteriavo ir nuėjo gulti.

Paskum Senelis sako tam žmogui:

— Eime! — ir jie nuėjo toliau.

Ėjo, ėjo jie, ir, priėję trobelę, įėjo į jos vidų. Viduj jie pamatė vyrą, kuris, ką tik iš smuklės atėjęs, mušė savo žmoną. Žmona jį įvertė į lovą, nuavė jam batus ir paguldė.

— Žiūrėk, dar vargingesnių už tave yra! — taip pasakęs, Senelis pranyko. (Užrašė J. Bagdonavičius, pasakė O. Surkevičienė, Daumantų km., Dotnuvos vl.).

451. Gyveno toks dvarponis, kuris turėjo tris sūnus. Dviem jų viskas gerai sekėsi, o vienam niekas nesisekė — nei mokytis rašto, nei kita kas. Tėvas norėjo mokyti jį darbo, ir tas darbas jam nesisekė. Jei tėvas duodavo jam pinigų, kad jis ko nors išmoktų, tai ir tie pinigai jam prapuldavo. Tėvas neturėjo kur jo dėti.

Susirgo tėvas ir numirė. Žinoma, tėvo turtą visi pasidalino po lygią dalį, — jam ir tas turtas bematant išnyko. Dabar jau jis nieko neturi, net nė už ką pavalgyti, o anie broliai jam neduoda, sakydami:

— Taip, tu lygią dalį gavai iš tėvo turto, kaip ir mes, o kur tu savo padėjai? Eik sau, kur nori!

Eina jis verkdamas keliu ir pasitinka tokį seniuką.

— Ko tu verki vaikeli? — klausia jį seniukas.

— Kaip aš neverksiu, kad niekas man nesiseka. O jau dabar nė valgyti neturiu ko! Gavau turto po tėvui, ir tas man pragaišo! Jau dabar priėjau liepto galą, — atsakė vargšas.

Tas seniukas buvo Dievas, tad ir sako Jis:

— Tu išsirink neturtingiausią merginą ir ją veski, tai ji turės dalį, ir tu galėsi gyventi!

Padėkojo žmogus tam Seniukui už gražią rodą, ir tas Seniukas nuėjo sau, o žmogus nuėjo į kaimą, išsiklausinėjo tenai vieną vargdienę mergaitę ir vedė ją. Paskui jie pradėjo gyventi ir kuo tolyn gyveno, tuo daugyn ėjo jų turtai. Taip jie prasigyveno, kad galėjo puskvorte pinigus saikuoti. Paskui atėjo vėl tas Seniukas ir klausia:

— O ką? Ar jau prasigyvenote?

— Seneli, jau turim visko, iš Dievo malonės! — atsakė jie.

— Matai, kaip gerai, kad aš tau liepiau vesti vargdienę mergaitę! Ir prasigyvenai su ja begyvendamas!

Žmogus norėjo Seniuką pamylėti, bet tas jam iš akių išnyko. (Užrašė V. Dūdaitė, pasakė M. Kazlauskienė 65 m. amžiaus, iš Ožkabalių).

452. Vieną sykį ėjo keliu trys jauni berniokai ir kalbėjo apie savo pilvus, kad jie visą savo uždarbį padeda jiems. Beeidami jie sutiko seną senelį, kuris buvo Dievas. Berniokai pasisakė Jam, kad jie nenori turėti savo pilvų.

— Gerai! Aš jums galiu juos išimti! — tarė Dievas.

Berniokai linksmai sutiko — ir Senelis išėmė jiems pilvus ir pakabino juos ant seno ąžuolo. Berniokai, likę be pilvų, linksmi nuėjo. Užsidirbo jie daug pinigų ir gyveno labai gerai: gražiai taisės, kortavo, linksminosi, bet vieno dalyko liūdėjo, būtent, matė, kaip visi valgo ir geria, o jie negali. Ir mano jie sau:

— Kad mes turėtumėm pilvus!

Tuomet nutarė jie visi eiti pas Senelį ir pasiimti savo pilvus. Nuėjo jie į mišką ir, eidami keliu, sutiko tą patį Senelį, kurį ir paprašė, kad atiduotų jiems pilvus. Senelis jiems ir sako:

— Aš sakiau jums, kad pasigailėsite!

Senelis atidavė jiems pilvus ir parodė į ąžuolą, kuriame kabojo jų žarnos. Tas ąžuolas visas buvo išgraužtas. Ir tai padarė jų žarnos!

— Matote, kiek jūsų pilvai išgraužė! —tarė Dievas, bet berniokai visvien pareikalavo atiduoti jiems jų pilvus. Senelis jų pilvus jiems atidavė. Berniokai padėkojo ir nuėjo. Paskui jie viską pravalgė ir liko neturtingi, bet užtat buvo laimingi. Ir dabar niekuomet nereikia skųstis pilvu. (Užrašė M. Slavinskaitė, pasakė P. Narbutas, 40 mt. amžiaus, Liuginių km., Naujamiesčio vl.).

453. Kitą kartą Dievas su dviem mokiniais vaikščiojo po žemę. Jiems taip bevaikščiojant žemėje sutemo. Vienas iš mokinių tarė Jam:

— Dieve, einam! Aš žinau gerą nakvynę!

— Gerai! — tarė Dievas ir nuėjo su savo mokiniu.

Taisai mokinys gerai žinojo, kad netoli yra smuklė, ir, norėdamas pasilinksminti, nusivedė Dievą ir savo draugą į smuklę.

Smuklėje jiems pernakvoti davė lovą. Mokinys, kuris pasiūlė eiti į smuklę, atsigulė paliai kraštą, Dievas viduje, o antrasai mokinys — paliai sieną.

Smuklėje tuo metu gėrė keli latrai. Jie priėjo prie lovos, pagriebė iš krašto gulintį mokinį ir pradėjo jį plakti.

Tas mokinys, kai jį paleido, pasiprašė leisti jam gulti į vidų. Kiek palaukę, latrai ištraukė iš lovos vidurinį, ir vėl tą patį priplakė. Kai jį paleido, jis ėmė prašyti, kad leistų jam gulti prie sienos. Jam leido atsigulti prie sienos. Dabar jau latrai traukė kraštutinį nuo sienos ir taip jį priplakė, kad jis nebegalėjo nė bepasijudinti, o Dievas ir antrasai mokinys liko nepaliesti. Taip jie praleido naktį ir išėjo. (Užrašė Glebavičiūtė, pasakė E. Glebavičienė, 43 mt. amžiaus, Panevėžyje).

454. Vieną kartą gyveno turtingas žmogus, kuris turėjo labai gražią dukterį, vardu Elenytė. Toli, toli už trijų girių gyveno žulikai, kurie turėjo labai gražų dvarą ir visokių tame dvare brangenybių.

Atvažiavo du žulikai pas tą Elenytę piršliuosna — ir sutiko, sutarė. Išvažiuodami jie liepė Elenytei, kad ji išsikeptų tris bulkeles, kai eis pas juos, nes dvaro vartus saugo didelis levas, meška ir sluonis, kurie pro vartus įleidžia tiktai jiems ką nors duodančius. Elenytė taip ir padarė. Nuėjusi ji rado viską taip, kaip jai žulikai buvo sakę. Įėjus į pakajus rado stalus, apkrautus visokiais gardžių gardžiausiais valgymais ir gėrimais. Pilni pakajai visokių drapanų, suknelių, čeverikų ir visokių rakandų. Bevaikščiodama po visus pakajus ir besidžiaugdama, kaip gera jai bus čia gyventi, užėjo ji vieną pakajėlį, kuriame stovėjo maža lovelė su raudona kaldra ir kaladė, o ant kaladės kirvis. Sienos ir lovelė buvo aptaškytos krauju. Bežiūrėdama tų baisenybių, Elenytė išgirdo ūžesį. Nežinodama kur dėtis, ji greitai palindo po lova — ir pamatė, kad atsidarė durys, ir žulikai, įvedę labai gražią mergaitę, privedė ją prie kaladės, padėjo jos galvą ant kaladės ir nukirto. Paskui žmogžudžiai norėjo nuo mergaitės rankos žiedą numauti, bet negalėjo, tad nukirto su visu pirštu, o tas pirštas su žiedu nuriedėjo pas Elenytę, kuri ir paėmė jį sau. Viską pabaigę, žulikai vėl išvažiavo.

Elenytei baisu pasidarė, ir ji nutarė kuo greičiausiai bėgti iš to dvaro, bet nežinojo, kaip išbėgti pro vartus. Tada ji paėmė vienai baidyklei kumpį, antrai — dešrą, trečiai — lašinių paltį ir laimingai praėjo pro jas. Bėgo, bėgo Elenytė ir pribėgo pirmą mišką. Bėga ir vis bijo, kad žulikai nepavytų. Prie miško susitiko ji Seniuką, kuris jai liepė nebijoti, nes žulikai dar neparvažiavo. Bėga toliau Elenytė ir pribėga antrą mišką. Miške vėl sutinka ji tą patį Senuką, kuris ir vėl ją nuramino. Trečiam miške Elenytė susitiko trečią kartą tą patį Senelį, bet dabar jis jau pasakė, kad žulikai jau namie, ir už trijų dienų žada pas Elenytę atvažiuoti. Todel Senelis liepė Elenytei pasiruošti.

Po trijų dienų atvažiavo tie patys jaunikaičiai, kaip ir pirma. Bet jie nežinojo, kad Elenytė buvo pas juos. Tada Elenytė pradėjo sakyti, kaip ji sapne ėjo gėrybių apžiūrėti, kaip tris baidykles atrado, kaip dvare visko pilna. Žulikai visą laiką sakė, kad tas teisybė, bet kai tik Elenytė pasakė, kaip gražiai mergaitei galvą nukirto, tuoj jie suriko, kad tai neteisybė. Tada Elenytė parodė tos mergaitės pirštą su žiedu, o už durų jau laukė pasiruošę susiedai, kurie tuoj puolė ir užmušė tuos žulikus, o jų dvarą sudegino ir druska apipylė. (Užrašė A. Žagūnytė, pasakė K. Kaminskaitė, 50 m. amžiaus, Spirakių m., Panevėžio ap.).

455. Vieną kartą ėjo keliu šv. Petras, šv. Laurynas ir šv. Jurgis. Beeidami jie labai ištroško gerti ir, pamatę žmogų, kuris arė lauką, priėjo prie jo ir paprašė duoti jiems atsigerti

— Aš negaliu pėsčias eiti namo ir atnešti jums vandens! — atsakė prašomas žmogus.

— Jok raitas, o mes paarsime lauką! — tarė jam šventieji.

Žmogus nujojo namo. Tuomet šv. Jurgis paėmė arklą traukti, šv. Petras jį „keravoti", o šv. Laurynas botagą laikyti, ir taip visi dirbo. Po kiek laiko grįžo žmogus ir atnešė vandens. Šventieji atsigėrė, padėkojo žmogui ir nuėjo. Beeidami jie susiginčijo, kuriam buvo sunkiausia dirbti: šv. Petras sakė, kad jam buvo sunku arklas „keravoti"; šv. Jurgis sakė, kad jam buvo sunku arklas traukti, o šv. Laurynas sakė, kad jam buvo sunku botagas laikyti. Tuomet visi jie grįžo pas artoją paklausti, kuriam jų buvo sunkiausia ir kuriam lengviausia. Artojas atsakė, kad šv. Jurgiui buvo sunkiausia, o šv. Laurynui lengviausia.

Šv. Laurynas labai supyko, kad jam buvo lengviausia, ir nutarė tą žmogų nubausti.

Žmogus į tą dirvą pasėjo kviečius, kurie užaugo labai gražūs. Vieną kartą šv. Petras atėjo ir pasakė tam žmogui, kad Laurynas leis ledus ir išnaikins jo visus kviečius. Žmogus pardavė kviečius savo broliui. Užėjo didelė audra su ledais ir išnaikino visus kviečius ir nupirkusiam juos buvo labai didelis nuostolis.

Tuomet pas tą, kuris kviečius pardavė, atėjo šv. Petras ir pasakė, kad jis iš brolio kviečius atpirktų. Taip žmogus ir padarė: nuėjo pas savo brolį ir atpirko iš jo kviečius. Kai atėjo šv. Lauryno diena, jisai nunešė į bažnyčią tris žvakes ir padėjo ant šv. Lauryno altoriaus. Šv. Laurynas atsileido ir pataisė žmogui kviečius. (Užrašė A. Mackevičiūtė, pasakė R. Juzėnienė, 50 mt. amžiaus, Karšinaukos km., Panevėžio vl.).

456. Kitą kartą gyveno jaunas ir labai doras meškininkas, vardu Jonas. Jis turėjo tik mažą pirkelę ir mešką. Jonas vedžiojo savo mešką per kaimus, o ji rodydavo įvairių šposų ir prašydavo išmaldos. Iš to Jonas ir gyveno.

Vieną rudens vakarą sėdėjo Jonas savo trobelėje. Staiga kažkas pabarškino į duris. Jonas atidarė — ir pamatė, kad už durų stovi kažkoks senelis, kuris pasiprašė nakvynės. Jonas įsileido senelį, kuris buvo Dievas, davė Jam valgyti, padžiovė jo šlapius drabužius ir paguldė į lovą, o pats atsigulė su meška ant šiaudų.

— Kad tu toks geras, tai prašyk mane ko tik nori! — tarė Jonui Senelis, rytą atsikėlęs.

Jonas pagalvojo ir atsakė:

— Aš noriu numiręs nueiti į dangų! — atsakė Jonas, išlydėdamas Senelį

Po kiek laiko kažkas pavogė Jonui mešką. Jonas išėjo iš savo trobelės ieškoti vagies. Beieškodamas jisai priėjo tokią karalystę, kur karalaitė buvo paskelbusi, kad kas įspės mįslę, kurią ji užmins, tas bus jos vyru. Jonas nuėjo pas karalaitę ir paprašė, kad ji užmintų jam mįslę. Tuomet karalaitė tarė:

— Kas yra saldžiausias?

Jonas pagalvojo ir tarė:

— Miegas!

Karalaitė, nenorėdama tekėti už Jono, tarė:

— Atnešk man angelo ašarą, tada aš už tavęs tekėsiu!

Jonas eina nuliūdęs ir galvoja, iš kur čia gauti angelo ašarą. Staiga priėjo prie jo Senelis ir tarė:

— Vaikeli, ko tu toks nuliūdęs?

Jonas viską pasipasakojo. Senelis jam davė mažą ryšulėlį ir liepė nunešti karalaitei. Jonas taip ir padarė. Karalaitė atvyniojo šilko popierėlį ir suriko nustebusi: ryšulėlyje buvo keli gintaro gabalėliai. Dar liepė karalaitė atnešti obuolių iš dangaus. Jonas nuėjo į mišką ir sutiko tą patį Senelį, kuriam papasakojo savo bėdą.

Šis tarė:

— Tu mane priėmei, ir aš tave priimsiu. Aš esu Dievas. Dabar einam į mano pokylį!

Jonas ir nepasijuto, kaip pakilo nuo žemės ir nulėkė į dangų pas Dievą. (Užrašė J. Miliūnaitė, Kaunas).

457. Vienas žmogus turėjo 24 sūnus pakrikštytus, o 25-tą — nekrikštytą. Žmogelis buvo neturtingas, todel niekas nenorėjo jam eiti į kūmus. Išėjo jisai iš namų ir eina. Priėjo miestą, kuris buvo aptvertas aukštomis tvoromis ir su broma, o prie jos sargybinis.

— Ko tu čia nori? — paklausė žmogų sargybinis.

— Leisk! — atsakė žmogus.

— Ko tau reikia? — vėl klausia sargybinis.

— Neklausk, ko reikia, bet leisk! — pakartojo žmogus.

Sargas jį įleido. Tuomet žmogus atsisukęs paaiškino:

— Turiu 25 sūnus: 24 pakrikštytus, o 25-tą — nepakrikštytą. Esu neturtingas žmogus, niekas neina į kūmus.

— Aš galiu pabūti, — sako jam sargybinis.

— O kas tu esi?

— Aš esu Dievas.

— Jeigu tu Dievas, tai aš nenoriu, nes Dievas neteisingas: turtingiems Jis duoda nedaug vaikų, o neturtingiems — daug.

Eina žmogus toliau ir prieina antrą miestą, kuris buvo dar didesnėmis sienomis aptvertas, o prie aukštų vartų stovėjo sargybinis.

— Ko tu čia nori? — klausia žmogų sargybinis.

— Leisk! — sako žmogus.

— Ko tau reikia?

— Neklausk ko reikia, tik leisk! — tarė žmogus ir sargybinis jį įleido. Tuomet atsigręžė žmogus į jį ir tarė:

— Turiu 25 sūnus: 24 pakrikštytus, vieną nekrikštytą. Kadangi esu neturtingas, tai niekas nenori pabūti man kūmu!

— Aš galiu pabūti, — sako sargybinis.

— O kas tu esi? — klausia jį žmogus.

— Velnias!

— Jeigu velnias, tai nenoriu. Tu vieniems daug turtų prineši, o kitiems — mažai! — tarė žmogus.

Prieina jis trečią miestą, taip pat aukštomis sienomis aptvertą, o prie vartų stovi sargybinis ir klausia.

— Ko čia nori?

— Leisk! — sako žmogus.

— Ko tau čia reikia?

— Neklausk, ko reikia, bet leisk! — tarė žmogus ir įėjęs pasiskundė, kad niekas neina pas jį į kūmus.

— Aš galiu pabūti! — sako sargybinis.

— O kas tu esi? — klausia jį žmogus.

— Giltinė!

Žmogelis pagalvojo ir tarė:

— Giltinė teisinga, nes piauna biednus ir turtingus!

— Eik namo! Aš rytoj ateisiu! — sako jam giltinė.

Žmogelis parėjo namo. Rytojaus dieną atėjo pas jį giltinė. Žmogus nunešė savo sūnų į bažnyčią ir pakrikštijo Jonu. Išeidama giltinė paliko pas kleboną savo krikšto sūnui dovanų aukso raktą ir pasakė, kad, kai jis užaugs, tegu atsiima. Auga Jonas pas tėvus. Jis buvo geras ir malonus vaikas. Vieną kartą, jau sulaukęs 12-kos metų, bevalgydamas prisiminė jis, ką jam buvo tėvelis palikęs pas kleboną (pasaka nebaigta). (Užrašė J. Zdanavičius, pasakė O. Žukauskienė, Pilionių vnkm., Gudžiūnų vl.).

458. Gyveno kartą kalvis, kuris buvo labai neturtingas. Vieną kartą jam prireikė pinigų, bet niekas jam nepaskolino, nes visi žinojo, kad jis jų neatiduos. Tai kalvis ir sako:

— Kad ir pats velnias būtų ir tai prašyčiau paskolinti!

Kaip tik velnias ir ateina. Na, kalvis ir susitarė su juo, kad po metų jis grąžins tuos tris tūkstančius, kuriuos velnias jam paskolino.

Po kurio laiko užjojo pas jį šv. Petras arklio kaustyti. Kai pakaustė kalvis vieną koją, tai šv. Petras ir klausia:

— Ko tu nori už tai?

Kalvis parodė maišą su uknoliais ir sako:

— Kas įkiš ranką į maišą, tai kad jos, man nenorint, nebeištrauktų!

Šv. Petras sutiko. Kai kalvis pakaustė antrą koją, šv. Petras vėl klausia:

— Ko nori už tai?

— Kad, jei kas įlips į tą obelę, kuri kieme auga, jau nebeišliptų! — atsakė kalvis.

— Gerai! — sako šv. Petras.

Kalvis pakaustė trečiąją arklio koją ir už ją pareikalavo, kad, jei kas atsisės į jo kėdę, kad nebenueitų. Tada liko paskutinioji, ketvirtoji koja. Kai kalvis ir ją pakaustė, šv. Petras paklausė jį, ko jis norėtų už tai. Kalvis manė, manė ir nebesumanė ko paprašyti. Taip ir liko be užmokesčio už ketvirtąją koją.

Po kiek laiko suėjo metai, ir velnias atbėgo pas kalvį atsiimti pinigų. Kalvį velnias rado bedirbantį ir tarė jam:

— Na, jau uždirbai? Atiduok man pinigus!

Kalvis atsakė:

— Matai, kad dar tebedirbu! Geriau paduok uknolį iš maišo! Vis bus greičiau!

Velnias pašoko, įkišo ranką į maišą, ogi žiūri, kad nebegali ištraukti. Tuomet kalvis įdegino reples ir pradėjo velnią gnaibyti. Tas kad ims čypti iš skaumo ir prašyti, kad jam dovanotų. Kalvis velnią paleido su sąlyga, kad šis nebeateis visus metus.

Po metų atbėgo kitas velnias ir reikalauja iš kalvio skolos. Kalvis ir sako:

— Palauk, einu — atnešiu, o tu iš nuobodumo, jei labai nori, gali pasiraškyti obuolių!

Velniui taip pakvipo obuoliai, jog jis greitai įlipo į medį, prisiraškė, prisiraškė, ogi nori jau išlipt — ir negali. Kalvis greitai nubėgo, įdegino reples ir kad ims jį gnaibyti. Velnias nebeturi kur dėtis iš skausmo, tik prašosi, kad paleistų, žada už metų teateiti dūšios. Kalvis sutiko.

Dirbo, vargo kalvėje jis visus metus, o čia jam ateina galas. Baisiai nusiminęs jis vaikščiojo! Pasibaigė metai, ir atidundėjo pats Liucipierius jo dūšios pasiimti.

— Palauk, — sako kalvis, — duok nors nusidulkinti ir papietauti! Kaip aš eisiu toks nešvarus!

Liucipierius nesutinka:

— Vėl, — sako, — ir mane, kaip anuos velnius prigavai, suvedžiosi!

Bet galiausiai abudu nuėjo.

— Sėsk! — ragina jį kalvis. — Aš greit pavalgysiu, atsisveikinsiu su namiškiais ir eisime.

Velnias atsisėdo. Kalvis pavalgė ir jau eina, bet jis ėjo replių pasiimti. Liucipierius taip pat keliasi, bet nebegali atsikelti. Baisiai supyko jis ant kalvio, o kalvis pasikvietė savo darbininkus ir pats su karštomis replėmis kad ims velnią mušti, gnaibyti. Šis net ėmė raitytis iš skausmo, o paskum išsižadėjo ir kalvio dūšios, kad tik jį paleistų.

Kai kalviui nusibodo Liucipierių kankinti, jis jį paleido ir šis nudūmė į pragarą.

Po kelerių metų kalvis mirė ir nuėjo pas šv. Petrą prašyti dangaus.

— Kodel neprašei už ketvirtos kojos pakaustymą dangaus! — tarė šv. Petras.

Kalvis nieko neatsakė ir nuėjo pragaran su savo replėmis. Įbėgo jis į pragarą, o velniai kad ims staugti iš baimės — ir išbėgiojo po visus kelius. Tuomet kalvis vėl nuėjo dangun ir prašo Dievą priimti jį. Ką gi Dievas darys! O čia dar žmonės skundžiasi, kad velniai neduoda nė pakelėmis pravažiuoti, ir priėmė kalvį už sargą.

Pabuvo kalvis daug laiko danguje — ir nusibodo jam. Tada jis vėl sumanė taip padaryti, kaip pirmą kartą. Jis taip ir padarė, ir vėl prašo grįžęs iš pragaro Dievą, kad priimtų jį dangun. Ką gi Dievas darys! Žmonės neturi kur dėtis — taip užplūdo po visus laukus velniai ir ėmė gaudyti juos. Pagalvojo Dievas ir priėmė kalvį dangun. Tuomet kalvis buvo jau patenkintas. (Užrašė Br. Morkūnaitė, pasakė J. Keiba, 87 mt. amžiaus, skaityti moka, rašyti nemoka, Molainių km., Velžio vl.).

459. Labai seniai, kai dar Viešpats Dievas vaikščiodavo po pasaulį, kažin kur buvo labai didelis ir gražus, bet apleistas dvaras. Dideli rūmai su daugybe puikių kambarių ir dideliu sodu buvo niekeno negyvenami del velnių įsimetimo. Kasnakt jie ten keldavo didžiausią triukšmą ir nutildavo tik gaidžiams pragydus. Jei kada pasitaikydavo žmogui tuose rūmuose naktį pabūti, tai velniai jį užkankindavo ligi mirties.

Vieną kartą į dvarą užėjo kažin koks senas elgeta, krepšiais apsikarstęs ir stora šermukšnio lazda pasiramščiuodamas. Priėjęs dvaro rūmus, prie kurių stovėjo prievaizda su raktais, senelis prabilo:

— Prieteliau, ar neleistum man priglausti savo galvos po šiuo stogu? Matai, labai nuvargau, jau arti vakaras, o ašai visai užsimušiau!

— Tėveli, — atsakė prievaizda, — bet šiuose rūmuose niekas negyvena, tik velniai trankosi, ir aš tamstai nepatarčiau nakčiai čia pasilikti!

— Dievas mane saugos nuo nelabųjų ir neleis, kad kas bloga atsitiktų jo tarnui! — prašėsi senelis. — Jei tamsta neleisi manęs į pastogę, aš gausiu sušalti kur patvoryje!

Pagaliau, prievaizda atidarė rūmus ir, įleidęs senelį į vieną kambarį, paliko jį nakčiai vieną.

Tas senelis buvo ne paprastas elgeta, bet pats Dievas, pasivertęs pavargėliu.

Kai tik atėjo vidurnaktis, tuojau pilni rūmai prigūžėjo velnių, kurie, įvairiais balsais klykdami ir cypdami, ėmė šokinėti apie miegantį Senelį. Pabudęs nuo to triukšmo ir išvydęs kas darosi, Senelis paėmė savo vieną krepšį ir sušuko velniams:

— Tuojau lįskite visi į šitą krepšį!

Ligi tik Senelis tuos žodžius ištarė, tuojau visi velniai — šmukšt, šmukšt — ir sulindo į krepšį, o Senelis, jį užveržęs, paėmė iš kampo savo šermukšninę lazdą ir kad ims duoti, kiek tik sveikatos turėdamas.

Kai Senelis atrišo krepšį, tai visi kipšiukai, kaip viesulas, nurūko į pragarą, ir nuo to sykio daugiau niekados tuose rūmuose niekas nebesivaideno.

Kad velniai taip gavo mušti šermukšnio lazda, tai jie ir po šiai dienai tebebijo to medžio lazdos. (Užrašė P. Kunavičius, pasakė L. Kunavičius, Dvareliškių km., Želvos vl.).

460. Vieną kartą išėjo Dievas su velniu į kaimą pasižiūrėti, ką žmonės veikia. Eina gyvenamųjų namų palangėmis — ir pro langus mato, kad žmonės girtauja, kortuoja, mušasi. Velniui pasidarė labai smagu, iš džiaugsmo jis net langines pradėjo barškinti. Eina jie toliau — ir randa žmones bešokančius. Velnias pasivertė į jaunikaitį ir vedė mergaites šokti, bet kiti vyrai tai pastebėjo ir ėmė šaukti:

— Žiūrėkite, velnias! Nosyje tėra tik viena skylė!

Tuomet velnias taip smarkiai dūmė lauk, jog išnešė net sieną.

Dievas, persiskyręs su velniu, nuėjo pas kitus žmones — ir rado juos giedančius giesmes. Paprašė Dievas nakvynės.

— Galėsi pergulėti, — tarė šeimininkė, bet kai Dievas paprašė vakarienės, jinai rūsčiai atsakė:

— Neturiu laiko!

— Tu ir neturėsi laiko, kol gyvensi ant žemės, — ramiai pasakė Dievas ir grįžo atgal į dangų. (Užrašė A. Kuzminskas, pasakė J. Balčiūnas, Narušaičių km., Stačiūnų vl.).

461. Gyveno kartą toksai ponas, kuris buvo labai turtingas ir nieko nebojo.

— Ką man padarys Dievas? — kalbėjo tas ponas. — Aš turiu daugybę pinigų, gyvulių, miškų ir daugybę žemės! Tegul man išdvesia nors visi gyvuliai! Aš turiu pinigų — nusipirksiu daugiau! Tegul man sudega visos trobos! Aš turiu miškų — pasisamdysiu darbininkus ir pastatys naujas. Dievas man nieko negali padaryti! — Taip kalbėjo šitas ponas.

Vieną gražią dieną išėjo jis pasivaikščioti į sodą, kur jis pamatė labai gražų paukščiuką, ir būtinai užsigeidė jį pagauti, nes paukščiukas nuo jo toli neskrido. Tatai buvo ne paukščiukas, bet Dievas, pasivertęs paukščiuku. Gaudo ponas paukščiuką ir niekaip negali sugauti, nors tas nuo jo toliau niekur neskrenda. Paskui paukščiukas nuskrido į upę, kur pradėjo plaukioti, o iš paskos jo ir ponas nusirenges puolė į vandenį. Bet vos ponas įplaukė į vidurį, paukščiukas pavirto į žmogų, labai panašų į jį gaudantį poną, ir, iššokęs ant kranto, apsirėdė pono drabužiais. Ponas pradėjo vytis šitą žmogų, o tas nubėgo prie darbininkų, kurie dirbo netoliese laukuose. Žmogus paaiškino, kad jį vejas kvailas žmogus. Darbininkai gerai apkūlė nuogą poną ir nuvarė. Tada žmogus, naujas ponas, nunešė jam elgetos rūbus, ir ponas turėjo elgetauti.

Šito pono neužilgo buvo dukters vestuvės, kuriosna buvo kviesta visa aplinkinė žmonija. Atėjo ir elgeta, buvusis ponas. Per vestuves Dievas nuvedė jį į atskirą kambarį ir liepė jam daugiau taip nešnekėti. Elgeta pasižadėjo. Tuomet Dievas aprengė jį pono drabužiais, o patsai, pasivertęs paukščiuku, išskrido pro langą. (Užrašė B. Benkis, pasakė K. Benkienė, Jaunakaimio vnkm., Gudžiūnų vl.).

462. Gyveno senas senelis, apsamanojęs. Vos tik besimatė jo veidas iš po plaukų. Jis gyveno didelėje girioje. Namai jo buvo išpuvusiame ąžuole. Tas ąžuolas buvo toks didelis, kad net jo šakose perėdavosi dideli paukščiai.

Tas senelis labai mylėjo paukščius ir žvėris. Žiemą jis daug vargo turėdavo iškentėti. Kai kada jam pasitaikydavo koksai žvėris užmušti, tai mėsą patsai valgydavo, o kailiais užsivilkdavo. Seniau, sako, žmonės, ir su žvėrimis galėdavo susikalbėti. (Užrašyta Subačiaus ap.).

ANHANG

von

Dr. Jonas Balys

Das vorliegende Werk von Jurgis Elisonas enthält die litauischen Sagen und Märchen, in denen Gott im Gestalt einer Alten auftritt. Der Verfasser ist bekannt als ein eifriger Liebhaber der litauischen Volkskunde und vorzüglicher Organisator des Sammelns der litauischen Volksüberlieferungen. Besonders gelingt es ihm die Schuljugend zum Sammeln der volkstümlichen Stoffe anzufeuern und hierbei gute Erfolge zu erziehlen. Schon früher sind von demselben Verfasser u. a. grössere Stoffsammlungen von litauischen Volksüberlieferungen, welche die Tierwelt betreffen, veröffentlich worden (s. „Mūsų Tautosaka" Bd. II. 1930. S. 117-126 und S. 127-144; Bd. III. 1931. S. 81-180; Bd. V. 1932. S. 3-231. — TirŽ IV. 1926 S. 476—85). Das obengenannte Werk bringt uns, neben einigen Auszügen aus Druckschriften, sehr viel neues, meist von Schülern gesammeltes Material, und nicht wenige Motive treten hier zum erstenmal in der litauischen Folkloristik hervor.

In den drei ersten Abschnitten des Werkes haben wir hauptsächlich Ursprungssagen, in dem vierten finden wir verschiedene Erzählungen und Märchen über die Wanderung Gottes auf Erden. Die Sammlung hat aber einen zufälligen Charakter, d. h. hier sind nicht alle litauische Ursprungssagen vertreten, z. B. gibt es hier keine Sagen über die Erschaffung des Menschen und seine einzelnen Körperteile, über den Ursprung von guten und schlechten Engeln (Teufeln) usw., obwohl solche Sagen den Litauern ebenfalls bekannt sind. Ferner haben einige Märchen mit dem Hauptthema eigentlich nichts zu tun.

In diesem Anhang wird zuerst kurz der Inhalt der Erzählungen wiedergegeben mit Bezeichnung des entsprechenden Motivnummern, sofern eine solche dem Zusammensteller des Anhangs vorläufig bekannt ist. Ferner werden unter „A" die weiteren litauischen Varianten angezeigt, die in der Sammlung keine Erwähnung gefunden haben. Die Gesamtzahl der neueren Varianten (ausser den in dem Buch erwähnten) ist in Klammern beigefügt. Unter „B" werden die entsprechenden Parallelen bei den anderen Völkern angezeigt. Die Bezeichnung „vgl." gibt an, dass die erwähnte Stelle nicht eine vollkommene Parallele bedeutet, sondern nur ähnlich bzw. verwandt ist. Die Angaben sowohl unter „A" wie auch unter „B" erheben keine Ansprüche auf Vollständigkeit, was eigentlich in den folkloristischen Arbeiten auch fast nie erreichbar ist.

Der Verfasser der Sammlung, Zoologe von Beruf, der sich hauptsächlich für die Tiere in der Folklore interessiert, hat eine streng zoologische Systematisierung benutzt, was für die folkloristischen Zwecke eigentlich nicht konsequent durchführbar ist. Darum sind die verwandten Varianten in dem Werk über verschiedene Stellen hinverstreut. Um unnötige Wiederholungen zu vermeiden und die Benutzung des Werkes zu erleichtern, habe ich alle verwandten Varianten an e i n e r Stelle vermerkt.

Nicht allen Nummern habe ich derartige Erklärungen beigegeben, weil auch der Verfasser selbst nicht von allen bei ihm angezeigten Varianten den Wortlaut angegeben, sondern viele nur erwähnt hat. Ferner wurden solche Varianten ausgeschieden, die hinsichtlich ihrer volkstümlichkeit Verdacht erregen.

Hoffentlich wird dieser Anhang für ausländische Forscher als orientierungsmittel dienen und für die vergleichenden Sagenforschung vom Nutze sein.

I. URSPRUNG DER LEBLOSEN NATUR

S. 7 Nr. 1. Erschaffung der Erde (=*Th.A 812.1).*

A(8): VirV 280 Nr. 3; NS I 53 Nr. 2; LMD I 513(11), I 561(3), I 627(7), I 842(2), I 851(1), I 1000(163a).

B: NS I 1-89; Lett. 4-5; Liv. 80 Nr. 1; FE 139 Nr. 1; FF 3 Nr. 1.

s. W a l k, L. Die Verbreitung des Tauchmotivs in den Urmeerschöpfungs= (und Sintflut=) Sagen. Mitt. der anthrop. Gesell. in Wien. Bd. LXIII (1933) S. 60-76.

S. 7 Nr. 2. Der Wind und seine Familie.

A(2): LP I 137 Nr. 3; PLY III 55 Nr. 24.

II. URSPRUNG DER PFLANZEN

S. 9 Nr. 5. Die Raute ist aus den Bluttropfen des Heilands entstanden.

S. 9 Nr. 5a. Das Mädchen als Frau des Ringelnatternkönigs. Ihre Brüder töten ihren Mann; sie selbst wird in eine Tanne, die verräterischen Kinder in verschiedene Bäume (Epse, Eiche usw.) verwandelt.

A(17): LP II Nr. 26; LPY II Nr. 68 + 76 + 84, III 174 + 194, IV Nr. 65 (=MT III 162-9); Liet. pas. 11 Nr. 14; Bar. 194, 456; LMD I 133(265a), I 300(11), I 315(4), I 339(1); TK 1(27)14, 4(4c)27, 4(4d)101.

B: Lerchis-Puškaitis, Latviešu tautas teikas un pasakas (Mitau u. Riga 1891-1902). I 140, I 165, III 20, VI 140[1-4]. Vgl. NS III 473 (estnisch). Mitt. II (1885) S. 260-2 (russisch).

III. URSPRUNG DER TIERE

S. 9-12 Nr. 6-12. Entstehung der Biene und ihre Eigenschaften (=Th.A 2012).

B: vgl. NS II 127 ff.; Lett. 101.

S. 12 Nr. 13. Der Teufel erschafft die Mücke, Gott die Flöhe; damit quälen die beiden einander, Gott siegt (=*Th. A 1750).*

A(2): LMD I 561(9), I 888(8).

B: Lett. 39.

S. 13 Nr. 14. Der Teufel bekommt die Menschen, die sich nach dem Waschen nicht abtrocknen.

A: LMD I 561(120).

S. 13 Nr. 15; S. 89 Nr. 207; S. 90 Nr. 208. Gottes und des Teufels Herde (=*Th.A 2286. 2. 3-4).*

A(2): LP I 9 Nr. 8; LMD I 561(6).

B: NS I 188 ff.; Lett. 31-2; Liv. 88 Nr. 63; FE 146 Nr. 47.

S. 14-19 Nr. 17-31. Warum der Krebs die Augen hinten hat und rückwärts geht (=*Th.A 2231. 1. 3).*

A(4): Dauk. 72 Nr. 45; LMD I 327(3), I 133(207); TK 4(4d)12.

B: NS III 312 ff.; Lett. 95-6; FE 151 Nr. 74.

S. 19-22 Nr. 32-8. Warum die Ameise in der Mitte zusammengeschnürt ist und die Spinne einen Buckel hat (=*Th.A 2214. 2).*

A(6): Tierf. 83 Nr. 77; Liet. pas. 10 Nr. 12; Iv. Kal. 1861 S. 19; LMD I 142(31), I 327(4), I 661(20).

B: NS III 36 ff.; Lett. 102; FE 149 Nr. 66; FF 22 Nr. 124; FF1 55 Nr. 124.

S. 23 Nr. 41. Entstehung der Scholle bzw. Flunder (=*Th.A 2126).*

B: NS II 1 ff.; Liv. 91 Nr. 91; FE 149 Nr. 64; FF 21 Nr. 116; FF1 55 Nr. 116.

S. 23 Nr. 42. Warum das Maul der Flunder schief ist (=*Th.A 2231. 1. 2).*

B: NS II 252 ff.; Liv. 91 Nr. 92; FF 21 Nr. 117.

S. 25 Nr. 43, 45; S. 65 Nr. 152. Gott erschafft einen Vogel, der Teufel einen Frosch (=*Th.A 1903).*

A(3): LP II 11 Nr. 9; LMD I 561(5); TK 0(36)38.

B: FE 148 Nr. 58; FF 19 Nr. 105.

S. 25 Nr. 44. Warum die Sonne die Frösche nicht erwärmt.

A(2): Liet. pas. 10 Nr. 10; PLY II 325 Nr. 199.

B: vgl. NS I 128 ff.

S. 25 Nr. 48. Der Frosch will die Saat Gottes auffressen.

B: NS III 260 ff.; Lett. 94.

S. 25-7 Nr. 49-50. Verwandlung des schlechten Mädchens in einen Frosch bzw. Kröte (=*Th.A 2162).*

B: NS III 466; FF 20 Nr. 111; FF1 55 Nr. 111.

S. 28 Nr. 53, S. 46 Nr. 106, S. 47 Nr. 110, S. 51 Nr. 116, S. 58 Nr. 132, S. 59 Nr. 137, S. 60 Nr. 141-2, S. 66 Nr. 157. Entstehung des gewundenen Laufes der Gewässer; die Bestrafung der Vögel, die an der Arbeit nicht teilgenommen haben — sie dürfen nicht aus Flüssen trinken (= *Th.A 2233. 1. 1).*

A(5): Tierf. 81 Nr. 73; LMD I 142(13), I 315(11), III 36b(5); TK 4(4c)92.

B: NS III 312-323; Lett. 85 + 95; Liv. 81 Nr. 6 und 90 Nr. 83; FE 140 Nr. 5 und 148 Nr. 54; FF 4 Nr. 7.

S. 29-30 Nr. 56-7, S. 50 Nr. 113, S. 67 Nr. 160-1. Die Vögel am Kreuze: das Rotkehlchen (56-7), die Schwalbe (113) und der Spatz (160-1). (=*Th.A. 221. 2. 2-4).*

B: NS II 218 ff., 221; Liv. 90 Nr. 82; FF1 54 Nr. 92**.

S. 32 Nr. 59, S. 33 Nr. 61-2 u. 65, S. 34 Nr. 67 u. 71, S. 35 Nr. 73 u. 76-7. Herkunft des Storches und warum er schwarze Flügel hat (=*Th.A 2003).*

A(7): Liet. pas. 8 Nr. 8; Bar. 337; Wolt. Nr. 4; LMD I 93(1b), I 139(7), I 480(1^2); TK 4(4d)166.

B: NS I 191; Lett. 78-9.

S. 36 Nr. 69, 70, 72. Unhöfliche (geizige) Frauen werden in Störche verwandelt (=*Th.A 1966).*

A(3): MT I 56 Nr. 9 u. 59 Nr. 11; LMD I 299(5).

S. 39 Nr. 82-3, 94; S. 40 Nr. 97, 101, 103. Die Schwester weint um ihre im Kriege gefallenen Brüder und wird in einen Kuckuck verwandelt(= *Th.E 613. 5).*

S. 41 Nr. 84-5, S. 42 Nr. 88-9, S. 43 Nr. 91-2. Die Vögel leiden unter dem grausamen Vogelkönig Kukas; der Kuckuck hilft den Vögeln den tyrannischen Herrscher beseitigen; darum müssen sie seine Kinder erziehen. (vgl. *Th.A 2431.2.1).*

A(4): Wolt. Nr. 5; Dow-Sylw. II 326; LMD I 142(8), I 814(6).

S. 44 Nr. 87, 93. Das Mädchen wird in einen Kuckuck verwandelt — es wollte den Heiland erschrecken u. ä. (=*Th.A 1993).*

B: NS II 101 u. 127 Nr. 1a, 3; Liv. 90 Nr. 78.

S. 44 Nr. 100. Die geizige Hausfrau wird in einen Kuckuck verwandlet (= *Th.A 1993.1).*

B: NS II 127 Nr. 1b, 2.

S. 45 Nr. 104-5, S. 46 Nr. 107. Entstehung der Farben des Spechtes, des Pfaus und des Truthahns — Bemalung mit einem Pinsel. (vgl. *Th.A 2411.2).*

S. 46 Nr. 106; S. 100 Nr. 225-6, 230-1; S. 101 Nr. 232, 235, 239. Die Tiere bauen einen Weg (=*Aa-Th. 55).* Der Maulwurf arbeitet nicht und muss auf dem Wege sterben (=*Th.A 2233.1.3).*

A(3): Tierf. 81 Nr. 74; LMD I 142(14), I 327(2).

B: NS III 323-4; Lett. 93; FF 15 Nr. 80.

S. 50 Nr. 115. Warum die Schwalbe nie müde wird.

S. 50 Nr. 114, 119. Warum die Schwalbe die grünen Bäume meiden muss.

S. 51 Nr. 120. Warum die Schwalbe während des Regens fliegt.

S. 52 Nr. 122. Entstehung der Schwalbe aus einem Menschen (=*Th.A 1917).*

B: vgl. Liv. 90 Nr. 79; vgl. FE 147 Nr. 50; vgl. FF 10 Nr. 51.

S. 51 Nr. 118; vgl. S. 49 Nr. 111. Motivenkonglomerate: der Teufel als Maus in der Arche Noahs und das Verdienst der Ringelnattern (=*Th.A 2145.2);* wer das süsseste Blut hat — die Mücke verliert ihre Zunge (=*Th.A 2236.1);* warum die Schwalbe einen gespaltenen Schwanz hat (=*Th.A 2214.1 + A 2378.5.1).*

A(2): Liet. pas. 6 Nr. 7; LMD I 561(212).

B: NS I 279 ff., 332 ff.; Lett. 103; FE 149 Nr. 61; FF 16 Nr. 85 und 19 Nr. 107.

S. 54 Nr. 125. Woher die Nachtigall ihre Stimme und ihre Federn hat (=*Th.A2272.1.1).*

A(3): Bar. 312; LMD I 142(9), I 561(169).

B: vgl. Lett. 88-9; vgl. FE 149 Nr. 53.

S. 54 Nr. 126 (vgl. S. 53 Nr. 123-4). Die Waise wird in eine Nachtigall verwandelt (=*Th.A 1912.2).*

B: Lett. 87; Liv. 90 Nr. 78; FE 147 Nr. 52; vgl. NS III 399.

S. 56 Nr. 128-9, S. 57 Nr. 130. Die Königswahl der Vögel (=*Aa-Th. 221).*

A(4): Tierf. 79 Nr. 71; Mitt. II 48; LMD I 312(35), I 882(13).

S. 58 Nr. 135. Die Eule hält ihre Jungen für die schönsten Vögel der Welt (= *Aa-Th. 247).*

A: LMD I 142(12).

B: NS II 242 ff.

S. 59 Nr. 136. Wie die Augen der Eule entstanden (=*Th.A 2332.6.6).*

S. 59 Nr. 138-9. Herkunft des Pfaus: Geschöpf des Teufels (138), Gott verwandelt ein putzsüchtiges Paar in Pfaue (139).

A: LMD I 561(93).

S. 59 Nr. 140. Herkunft des Birkhuhns: Gott verwandelt die Hühner eines Geizhalses in Birkhühner.

S. 62 Nr. 143-4, 146-7, S. 63 Nr. 148-9. Die Feindschaft zwischen der Ameise und dem Raben: der Rabe hat eine Wette verloren — er konnte nicht so viel Blei tragen, wie er selbst wog; darum darf die Ameise die Jungen des Raben fressen (=*Th.A 2495.5).*

S. 65 Nr. 151, 153-4; S. 66 Nr. 156. Herkunft der Lerche (=*Th.A 1911).*

S. 69 Nr. 163; S. 70 Nr. 166, 171, 183. Herkunft des Pferdes: der Teufel sitzt auf der Egge (auf dem Pfluge) Adams, die Eva zieht; Got verwandelt den Teufel in ein Pferd.

A(5): LMD I 315(3), I 561(95), I 822(2), I 1000(163h); TK 0(36)78.

S. 76 Nr. 165; S. 77 Nr. 167, 173; S. 78 Nr. 188; S. 79 Nr. 189. Pferd und Rind (Esel) bei Jezu Flussüberschreitung (=*Th.A 2231.1.1).*

A(4): TirŽ V 637 Nr. 19 u. 641 Nr. 35; LMD I 327(5); TK 1(40)84.

B: NS II 87-95; FE 143 Nr. FF 11 Nr. 59.

S. 83 Nr. 194. Warum der Esel dumm ist und lange Ohren hat.

S. 86 Nr. 198, 202. Woher die Schafe Hörner haben.

S. 87 Nr. 200, S. 106 Nr. 255, S. 107 Nr. 265. Gott und der Teufel erschaffen Tiere um die Wette: die Erschaffung der Ziege, der Teufel kann sie nicht beleben; warum die Ziege einen kurzen Schwanz hat (= *Th.A 1751).*

A(5): Wolt. Nr. 1b; MT II 125 Nr. 6-7; LMD I 561(7); TK 0(36)23.

B: NS I 153-4, 165.

S. 88 Nr. 203-6. Entstehung des Stachelpanzers beim Igel.

A(2): LMD I 561(15); TK 4(4c)94.

B: vgl. FE 146 Nr. 44.

S. 92 Nr. 210, 212, 215; S. 93 Nr. 216. Herkunft der Mäuse (=*Th.A 1853.1)* und der Katzen (=*Th.A 1811.2)* — die hl. Jungfrau wirft ihren Handschuh hin.

A: LMD III 36a(21).

B: NS I 271-6, vgl. NS I 166 und FF 11 Nr. 55.

S. 93 Nr. 211. Warum die Katze n a c h dem Fressen ihr Maul abwischt (=*Th.A 2545.2).*

A(3): LPY I 73 Nr. 27; Tierf. 19 Nr. 6; LMD I 142(32).

S. 93 Nr. 213-4. Die Katze will beten und verliert ihre Beute.

A(2): LMD I 96(10); TK 1(27)19.

S. 95 Nr. 218 (Gedicht); S. 96 Nr. 219; S. 97 Nr. 220; vgl. S. 135 Nr. 335. Herkunft des Schweines, und warum die Juden kein Schweinefleisch essen (= *Th.A 1871).*

A(4): LMD I 144(9), I 528(2), I 822(14); TK 0(41)65.

B: NS II 102-7, 279-81; Lett. 141; Liv. 85 Nr. 42 u. 88 Nr. 68; FE 142 Nr. 23 u. 144 Nr. 34.

S. 98 Nr. 223. Warum der Hase nicht geradeaus sieht.

S. 113 Nr. 269; S. 114 Nr. 304, 275, 277. Die Dienste des Hundes-Herkunft und Art.

S. 125 Nr. 312-3, 321. Wie der Wolf erschaffen wurde; der Teufel kann sein Geschöpf nicht beleben (=*Th.A 1833.1).*

A(6): LP I 9 Nr. 10; MT II 139 Nr. 4-5 u. 140 Nr. 7; LMD I 561(8), I 822(1).

B: NS I 147-153, III 296-8; FE 145 Nr. 39.

S. 127 Nr. 309, S. 129 Nr. 323. Gott erlaubt einem hungrigen Wolfe einen Mann zu fressen (=*Aa-Th. 121).*

A(6): PLY II 322 Nr. 195, III 310 Nr. 184; Tierf. 56 Nr. 51; LMD I 142(26), I 805(1); TK 4(4d)103.

B: NS III 43-4; Lett. 67; Qvigstad, Lappische Märchen- u. Sagenvarianten. FFC 60. S. 11 Nr. 162*.

S. 127-8 Nr. 312, 319. Weshalb der Rachen des Wolfes schwarz wurde (=*Th.A 2341).*

B: NS III 295-9; Lett. 63; Liv. 89 Nr. 76; FE 145 Nr. 40.

S. 128 Nr. 320. Der Wolf sucht sich sein Frühstück (=*Aa-Th. 122A).*

A(2): LMD III 38d(1); MT II 142 Nr. 10.

S. 132 Nr. 328. Gott verwandelt die Hochzeitsleute in Wölfe (=*Th.T 155).*

B: NS III Nr. 454; Lett. 146; FE 145 Nr. 38; FF 14 Nr. 75.

IV. GOTT WANDERT AUF DER ERDE

S. 46 Nr. 108; S. 54 Nr. 127; S 64 Nr. 150; S. 67 Nr. 159; S. 72 Nr. 187; S. 80 Nr. 190-1; S. 81 Nr. 195; S. 90 Nr. 209; S. 93 Nr. 217; S. 97 Nr. 222; S. 106 Nr. 257, 261; S. 107 Nr. 258; S. 123 Nr. 300; S. 133 Nr. 331; S. 135 Nr. 334. Gott verwandelt die Menschen in Tiere wegen Spott, Trägheit, Ungastlichkeit, Geiz u. ä. (=*Th.A 1715+A 2011 . 2).*

B: vgl. NS II 123 ff.

S. 70 Nr. 164; S. 71 Nr. 172, 174; S. 72 Nr. 177; S. 74 Nr. 184. Der strenge Gutsherr zwingt die Menschen am Sonntag zu arbeiten (dreschen), Gott verwandelt ihn in ein Pferde (einen Ochsen) und übergibt es den Armen auf einige Zeit als Arbeitstier; nach einiger Zeit verwandelt er es wieder in einen Menschen zurück; auf diese Weise wird er gebessert.

A: LMD I 978(20).

S. 71 Nr. 172, S. 166 Nr. 380, S. 167 Nr. 381. Der Heiland bestimmt das fleissige Mädchen dem faulen Manne zur Gattin (=*Aa-Th. 822).*

A(3): TK 1(40)83 + 259 + 267.

B: NS II 115-6; Lett. 137; FE 49 Nr. 770*.

S. 73 Nr. 182. Gott (gewöhnlich ein Engel) als Diener beim Pfarrer; benimmt sich unziemlich; später wird alles erklärt.

A(15): LP I 56 Nr. 38; Kar. XII Nr. 73; Dow-Sylw. I 249; LMD I 105(21), I 850(1); TK 1(40)2+8+72+226+302+355; TK 2(47b)19; TK 4(15)89+131+250.

S. 74 Nr. 184, S. 115 Nr. 278, S. 153 Nr. 364, S. 156 Nr. 365, S. 157 Nr. 366 u. 368-9, S. 159 Nr. 372-3. Der Bauer verschmäht die Hilfe Gottes („hier wird auch ohne Gott wachsen") und wird bestraft.

A(16): LP I 14 Nr. 28, II 16 Nr. 25; LPY IV 16 Nr. 14; TirŽ V 639 Nr. 28; Kar. XII 23 Nr. 64; LMD I 93(1a), I 114(2d), I 480(1[1]); TK 1(40) 75+296+299+304; TK 4(15)20+74+122+467.

B: Honti, Verzeichnis der publizierten ungarischen Volksmärchen. FFC 81. Nr. 753[1].

S. 75 Nr. 186, S. 83 Nr. 195, S. 87 Nr. 201, S. 97 Nr. 221, S. 133 Nr. 329; vgl. S. 148 Nr. 353 u. 358, S. 149 Nr. 360. Gott lehrt die Menschen Arbeiten verrichten (pflügen und weben); als da die Menschen später sagen, dass sie es selbst gelernt haben, werden sie in Tiere verwandelt.

S. 76 Nr. 187, S. 122 Nr. 296, S. 132 Nr. 327, S. 213 Nr. 425-6, S. 214 Nr. 427, S. 216 Nr. 429, S. 217 Nr. 430, S. 218 Nr. 431-2, S. 219 Nr. 433, S. 220 Nr. 434; vgl. S. 220 Nr. 435. Der Reiche ladet Gott von dem Kreuze zu Gaste; ein feierlicher Empfang ist bereitet, lässt aber einen Bettler (Gott selbst) wegtreiben, hetzt die Hunde auf ihn; die Häuser brennen.

A(8): Iv. Kal. 1863 S. 21; Dauk. 83 Nr. 73; PLY IV 18 Nr. 17; Dow-Sylw. I 187; LMD I 324(1), I 669(17); TK 1(40)298, 4(15)203.

S. 47 Nr. 109, S. 81 Nr. 192, S. 225 Nr. 437, S. 226 Nr. 438, S. 227 Nr. 439, S. 229 Nr. 440, S. 230 Nr. 441, S. 231 Nr. 442, S. 234 Nr. 444, S. 235 Nr. 445, S. 236 Nr. 446. Ein Herr will zum Mittagessen immer einen Bettler bei sich haben; nun ist er Gast bei einem Bettler bzw. Greis (bei Gott im Himmel); unterwegs sah er merkwürdige Sachen, die ihm im Himmel erklärt werden; verweilt dort einige Jahrhunderte, die ihm jedoch nur wie einige Tage erscheinen; auf die Erde zurückgekehrt, findet er alles ganz anders und stirbt (vgl. *Th.F 171.0.1).*

A(25): Dow.-Sylw. II 193; LP II 18 Nr. 29; LPY IV 27 Nr. 23; TirŽ V 640 Nr. 33; LMD I 100(1), I 105(22), I 126(36), I 324(11), I 483(21), I 503(6), I 573(5), I 842(3), I 806(3), I 843(38), III 83(1); TK 0(42)3, 1(40)216, 2(47b)2, 3(6)57, 3(34)15+25+57+64, 4(6b)93, 4(15)90.

S. 82 Nr. 193, S. 241 Nr. 447, S. 206 Nr. 418; vgl. 201 Nr. 412. Der Arme sucht Feuer; die glühenden Kohlen verwandeln sich in Gold; der Reiche aber, der dasselbe tut, hört: „Dein ganzes Haus ist voll von Feuer" (alles brennt).

A(9): LPY IV 17 Nr. 16; LMD I 133 (129+282), III 114(24); TK 0(36)45, 1(27)8, 1(40)301, 3(6)79, 4(4d)87.

S. 84 Nr. 197; vgl. S. 204 Nr. 416. Der Arme mit dem Brotwagen in der Hölle. Auf Rat des Greises (Gottes) verlangt er Schaum von dem grossen Kessel; auf diese Weise errettet er viele Seelen, die als Schaffe an einen Greis verkauft werden; der habsüchtige Reiche aber wird in dem Kessel geworfen, weil er die Anweisungen des Greises nicht befolgt (ihm unhöflich geantwortet) hat (vgl. *Th.F 11).*

A(11): LPY I 241 Nr. 129, II 63 Nr. 38; Dauk. 108 Nr. 91; LMD I 106(6), I 133(64), I 300(15), I 661(30), I 896(6), I 1000(675); TK 0(36)5, 1(27)67.

S. 99 Nr. 224, S. 142 Nr. 343-5, S. 143 Nr. 346-8. Warum der Mensch die Zeit seines Todes nicht mehr weiss.

A(4): LP II 10 Nr. 5; LMD I 851(2), III 114(16); TK 1(40)71.

B: Lett. 125-6; Liv. 84 Nr. 37; FE 142 Nr. 19; FF1 52 Nr. 24*.

S. 103 Nr. 241-3, 246; S. 104 Nr. 247, 249, 251-2; vgl. S. 125 Nr. 311 (Hund) S. 131 Nr. 325 (Wolf). Herkunft des Bären: der Bär ist ein verwandelter Mensch, der Gott erschrecken wollte (=*Th.A 1836).*

A(7): LP I 10 Nr. 14; Wolt. Nr. 3; LMD I 93(1a), I 480(1^1), I 561(11); TK 1(40)429, 4(4c) 92a.

B: NS II 99-101; Lett. 60; FE 146 Nr. 41.

S. 111 Nr. 268, 270; S. 112 Nr. 271-2, 280; S. 113 Nr. 281, 301, 274. Die Länge der Roggenähre ist des Hundes Anteil.

A(6): LPY III 274 Nr. 113; LMD I 93(1a), I 139(2), I 561(17), I 851(3); TK 1(40)441a.

B: Lett. Nr. 108-9; FE 143 Nr. 27—9; FF 10 Nr. 49.

S. 115 Nr. 279; S. 117 Nr. 287; S. 118 Nr. 297, 299. Warum die Bäume nicht mehr sprechen.

A(4): LP I 10 Nr. 15; LMD I 324(5), I 561(12-3).

B: NS I 221-2; Lett. Nr. 105-6; Liv. 94 Nr. 107; FE 151 Nr. 75.

S. 116 Nr. 283-4, S. 119 Nr. 292, S. 120 Nr. 294-5, S. 121 Nr. 307. Gott gab den Menschen alles, doch nicht „genug" — ein Mensch, der Gott werden will (vgl. *Aa-Th. 555),* wird in einen Hund verwandelt.

A(3): LMD I 324(4), I 833(3); TK 1(40)108^3.

S. 122 Nr. 285, S. 161 Nr. 374, S. 162 Nr. 375-6, S. 163 Nr. 377, S. 164 Nr. 378, S. 165 Nr. 379. Der Heiland und Petrus in der Scheune (=*Aa-Th. 752A).*

A(8): Tirž V 638 Nr. 27; Dow.-Sylw. II 286; LMD I 301(1); TK 1(40)73+82+300; TK 4(4d)118, 4(15)255.

B: Bolt.-Pol. Anm. III 452.

S. 124 Nr. 308, S. 200 Nr. 411. Gott macht einen Menschen reich; als dieser später einen Bettler verstösst (es war Gott selbst), verliert er wieder alles.

A(3): LMD I 144(17), I 503(2); TK 3(6)159.

B: Lett. 147.

S. 124 Nr. 309, S. 132 Nr. 326, S. 134 Nr. 333. Die Menschen wollen nicht lernen, die Arbeiten (bauen, dreschen usw.) so zu verrichten, wie Gott es ihnen zeigt; sie werden in Wölfe (Hunde) verwandelt.

S. 127 Nr. 314. Reise zu Gott, um Brot zu bekommen (=*Aa-Th. 460B).*

A(6): TK 1(40)22+119, 1(27)7, 3(34)17, 4(4d)34, 4(15)52.

S. 128 Nr. 318, 322. Der Wolf in Gesellschaft der Heiligen.

A(3): LMD I 888(2); TK 1(27)19; TM II 141 Nr. 8.

S. 130 Nr. 324, S. 227 Nr. 439, S. 229 Nr. 440, S. 233 Nr. 443. Dem Manne im Himmel ist gestattet, seine Frau (Mutter) an einer Zwiebel aus der Hölle zu ziehen (= *Aa-Th. 804).*

A(2): Kar. XI Nr. 30; TK 1(40)123.

S. 137 Nr. 337-8. Petrus vertauscht die Köpfe des Teufels und der Frau.

A(6): LMD I 332(10), I 888(2), I 1000(464), III 115(13); TK 3(34)40, 4(4c)114.

B: Lett 117.

S. 138 Nr. 339-40, S. 139 Nr. 341. Die Lebensjahre des Menschen.

B: Lett. 123; Bolt.-Pol. Anm. III 290-3.

S. 144 Nr. 350; vgl. S. 123 Nr. 301. Befehl des Königs, alle über 100-jährigen Greise auszusetzen; ein Sohn behält heimlich seinen Vater und bekommt während der Hungersjahre kluge Ratschläge; dadurch wird auch das Leben des Königs gerettet *(vgl. Aa-Th. 551B).*

A(23): VirV 1 Nr. 2; Bar 258; Dow.-Sylw. I 415; LMD I 139(4), I 301(10), I 315(8), I 494(2), I 528(1), I 842(4), I 845(1), I 850(2), III 114(16+31); TK 0(36)79, 1(19)8, 1(28)112, 2(47b)47+79, 3(6)23, 4(4d)120, 4(15)7+125+330.

B: FE 64 Nr. 981*.

S. 148 Nr. 353, 358; S. 149 Nr. 360. Warum die Frauen immer keine Zeit haben.

A(2): LP I 13 Nr. 17; TK 1(40)49.

B: Lett. 133-4.

S. 149 Nr. 356-7. Gott lehrt die Menschen, den Roggen mit der Sense mähen und die Garben aufstellen.

S. 150 Nr. 359. Grützeessen in verschiedenen Zimmern (=*Aa-Th. 1263).*

A(5): LMD I 301(13), I 541(1), III 34(3); TK 1(40)60, 4(15)386.

S. 150 Nr. 362. Ohne Gott geschieht nichts: Erbsen blühen im brennenden Ofen.

S. 153 Nr. 364. Der kupferne Wolf *(= Aa-Th. 502).*

A(2): 0(22)355, 4(6b)12.

S. 157 Nr. 369. Rasches Wachstum des Getreides und das Verhalten der Tiere während der Flucht nach Ägypten *(vlg. Th. A 2721.4).*

B: NS II 61 ff. und 51 ff.

S. 158 Nr. 370. Verwandlung des Staatfeldes: „Was sät ihr da?" — „Steine". *(= Th. A 2721.3.1).*

B: NS II 95 ff.; Liv. 80 Nr. 2; FE 140 Nr. 4.

S. 168 Nr. 383, S. 169 Nr. 385, S. 170 Nr. 386, S. 176 Nr. 396; S. 177 Nr. 398, 402; S. 178 Nr. 397. Gott bittet um Nachtquartier; die gastfreundlichen Leute werden belohnt, die unbarmherzigen bestraft *(vlg. Aa-Th. 750).*

A(6): LP II 16 Nr. 27; LPY III 68 Nr. 34; Bar. 117; LMD I 93(15), I 480(15), I 573(9).

B: vgl. NS II 133 f.

S. 169 Nr. 384; S. 179 Nr. 401, 388; S. 227 Nr. 439; S. 229 Nr. 440; S. 234 Nr. 444; S. 241 Nr. 448. Wunderbare Vermehrung von Speisen, Wiederbelebung geschlachteter und gegessener Tiere.

S. 174 Nr. 387, S. 175 Nr. 391. Die drei Wünsche *(=Aa-Th. 750A).*

B: NS II 153.

S. 178 Nr. 400. Die Unaufhörlichkeit der ersten Tagesarbeit.

A(7): LPY IV 16 Nr. 15; LMD I 92(2), I 554(5), I 601(1); TK 1(40)74+258, 4(6b)20.

B: NS II 140 ff.; Lett. 158; Bolt.-Pol. Anm. II 214 ff.

S. 179 Nr. 388, S. 208 Nr. 420, S. 211 Nr. 424. Christus steckt das Haus seines Wohltäters in Brand usw. *(=Aa-Th. 759).*

A(4): Kar. XI Nr. 37; LPY II 222 Nr. 142; Bar. 373; TK 4(15)33.

S. 187 Nr. 399, S. 209 Nr. 421-2, S. 210 Nr. 423. Augenscheinliche Undankbarkeit (Ungerechtigkeit) Gottes *(=Aa-Th. 750B).*

A(6): TirŽ V 641 Nr. 34; LMD I 93(17), I 480(17), I 840(7); TK 1(40)80+193.

S. 184 Nr. 390, S. 185 Nr. 393, S. 196 Nr. 394. Die Strafen der Menschen *(=Aa-Th. 840).*

A(4): LP I 17 Nr. 33 u. 41 Nr. 44; LPY IV 14 Nr. 12 u. S. 27 Nr. 24.

S. 181 Nr. 389, 392; S. 183 Nr. 395; S. 249 Nr. 458. Der Schmied und der Teufel *(=Aa-Th. 330A).*

A(41): Bar. 75, 160; LP II 33-4 Nr. 24 u. 26; LPY I 80 Nr. 30, II 192; Kar. XII Nr. 57; Dor. 70 Nr. 50; TirŽ II 261; LMD I 105(20), I 133(128+228), I 492(1+4), I 494(5), I 507(1), I 558(5), I 773, I 817(12), I 896(5), III 78(1); TK 1(19)9, 1(27)56+64, 1(40)20+105+143+254+256+262+265+286, 2(71)24, 3(6)99, 4(4c)26, 4(4d)39+49, 4(15)32+128+188+276.

S. 251 Nr. 459. Der Teufel im Ranzen *(=Aa-Th. 330B).*

A(31): Dauk. 37 Nr. 18; Dow-Sylw. I 158; VirV 303 Nr. 41; LP II 37 Nr. 30; LPY II 192 Nr. 113, IV 23-4 Nr. 20-1; LMD I 125(6), I 545, I 805(10), I 818; TK 0(36)2, 1(28)92+107, 1(40)139+211+ +221+257+348, 3(6)130+152, 3(23)80, 3(34)1+8, 4(4c)115+121, 4(15)162+254+267+296+327.

S. 188 Nr. 403, S. 189 Nr. 404-5, S. 191 Nr. 406, S. 193 Nr. 407, S. 194 Nr. 408, S. 195 Nr. 409, S. 196 Nr. 410. „Wer ass das Herz des Lammes (den zweiten Käse?)" *(=Aa-Th. 785).*

A(18): LP I 17 Nr. 34, II 17 Nr. 28; TirŽ V 639-40 Nr. 30 u. 32; Kar. XII Nr. 60; LMD I 123(2), I 314(3), I 495 (7), I 558 (18); TK 1(40)23+199+235+ 252+350, 3(34)1, 4(15)5+221+432.

S. 202 Nr. 413. Die Wunderdose *(=Aa-Th. 564).*

A(5): LP I 134 Nr. 2; Dow-Sylw. I 74; Bar. 132, 138; TK 1(27)31.

S. 202 Nr. 414, S. 203 Nr. 419. „Ich will, dass alles, was ich berühre, sich in Gold verwandle".

S. 204 Nr. 415. Die Spinnerinnen am Brunnen *(=Aa-Th. 480).*

A(10): LP I 239 Nr. 128; Bar. 320; Dor. 23 Nr. 10 u. S. 50 Nr. 30; TirŽ V 639 Nr. 31; Liet. pas. 44 Nr. 31; LMD I 133(172), I 318(18); TK 4(4d)105, 4(15)438.

S. 205 Nr. 417. Das Getreide des geizigen Müllers wird in Sand verwandelt.

S. 215 Nr. 428. Weissagung für Neugeborene *(=Aa-Th. 930).* Einführung: man ladet Gott als Gast ein, er kommt in Gestalt eines Bettlers.

A(3): Dow-Sylw. I 105, LMD I 110, I 573(3). — Ohne die Einführung „Gott als Gast" sind von Mt. 930 noch 26 Varianten bekannt.

S. 224 Nr. 436, S. 230 Nr. 441, S. 231 Nr. 442. Der Mann im Himmel *(=Aa-Th. 800).*

A(2): LP I 11 Nr. 21; TK 3(6)68.

S. 243 Nr. 451. Der vom Unglück verfolgte Mann heiratet eine arme, aber vom Glück gesegnete Frau und lebt von deren Glück.

A(9): LP I 104 Nr. 6, I 117 Nr. 2, I 122 Nr. 4; LPY IV 7 Nr. 6 u. S. 8 Nr. 7; LMD I 133(75), I 318(16); TK 3(6)24+64.

S. 244 Nr. 452. Des Menschen Glück ist sein Magen.

A(5): LP I 14 Nr. 29, II 16 Nr. 26 u. S. 109 Nr. 64; LPY IV 15 Nr. 13; Tierf. 73 Nr. 63.

B: Lett. 122.

S. 244 Nr. 453. Der Heiland und Petrus im Nachtquartier *(=Aa-Th. 791).*

A(17): LPY II 152 Nr. 94 u. S. 244 Nr. 153; Dow-Sylw. I 47; LMD I 107(20), I 315(17), I 888(4); TK 1(40)81+86+190+194+260—
—1+263—4+303; TK 4(15)251+483.

B: NS II 172 f.

S. 245 Nr. 454. Der Räuberbräutigam *(=Aa-Th. 955).*

A(26): Bar. 110+265; Dow-Sylw. I 80+100, II 470; LP I 27 Nr. 11, II 231 Nr. 2; LPY III 98 Nr. 61 u. S. 212 Nr. 126; LMD I 126(17), I 133(179), I 159(3), I 494(3), I 531(2), I 602(3); TK 1(40)340, 1(19)18+25, 1(27)57, 2(71)31, 3(34)94+140+162, 4(4c)87, 4(4d)63, 4(15)200.

S. 246 Nr. 455. Die ambitiösen Heiligen: der Bauer lobt einen Heiligen und tadelt den anderen; der beleidigte Heilige rächt sich, und der gelobte hilft den Menschen; der Mensch zieht Gewinn daraus und versöhnt sich schliesslich mit dem beleidigten.

A(3): TK 1(40)271+275, 3(6)16.

S. 247 Nr. 457. Gewatter Tod *(=Aa-Th. 332).*

A(33): Bar. 185+393; Kar. XI Nr. 29; LP I 123 Nr. 1 u. S. 125 Nr. 3-4; VirV 32-4 Nr. 3-4; LPY III 301 Nr. 177, IV 109-11 Nr. 112-4; Dor. 33 Nr. 19 u. S. 39 Nr. 24; Dow-Sylw. II 55; LMD I 121(5), I 133(37+181+186), I 144(31), I 291(10), I 300(3), I 301(24), I 330(1), I 492(2), I 558(21), I 896(7); TK 1(27)17, 1(40)24, 2(47b)54, 4(4d) 97+183, 4(15)222.

S. 252 Nr. 461. Der stolze König (Herr) wird bestraft — Gott (Engel) nimmt Kleidung und Gestalt des Königs an *(=Aa-Th. 757).*

A(5): Bar. 244; LPY IV 3 Nr. 3; TK 1(40)76, 3(34)51, 4(6b)24.

Quellenverzeichnis und Abkürzungen

Aa-Th. = Aarne, A. and Thompson, S. The Types of the Folk-Tale. FFC 74. Helsingfors 1928.

Bar. = Baranowski, A. Litauische Mundarten. Bd. I. Leipzig 1920. (Nach Seiten zitiert).

Bolt.-Pol. Anm. = Bolte, J. und. Polivka, G. Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm. Bd. I-III. Leipzig 1913-18.

Dauk. = Daukantas, S. Pasakas Massių. Vilnius 1932.

Dow-Sylw. = Dowojna-Sylwestrowicz, M. Podania Żmujdzkie. I-II. Warszawa 1894. (Nach Seiten zitiert).

Dor. = Doritsch, A. Beiträge zur litauischen Dialektologie. Mitt. Bd. VI. Tilsit 1911.

FFC = „Folklore Fellows Communications", Helsingfors 1910 ff.

FF = Aarne, A. Verzeichnis der finnischen Ursprungssagen. FFC 8 (1912).

FFl = Aarne, A. Finnische Märchenvarianten. FFC 33 (1920).

FE = —„— Estnische Märchen- u. Sagenvarianten. FFC 25 (1918).

Iv. Kal. = Ivinskis, L. Kalendorius arba metskaijtlus ukiszkasis.

Kar. = Karłowicz, J. Podania i bajki ludowe zebrane na Litwie staraniem. Zbiór wiadom. do antrop. krajowej. XI-XII. Kraków 1887.

LP = Basanavičius, J. Lietuwiszkos pasakos. Shenandoah I 1898, II 1902.

LPY = Basanavičius, J. Lietuviškos pasakos yvairios. I-IV. Chicago 1904-5. 4 leid. Kaunas 1928.

LMD = Lietuvių Mokslo Dr-jos archyvas Vilniuje (Archiv der litauischen wissenschaftlichen Gesellschaft in Wilna).

Lett. = Latviešu folkloras kratuves teikas par Dievu. Riga. 1929. (Nach Nummern zitiert).

Liv. = Loorits, O. Livische Märchen- und Sagenvarianten. FFC 66 (1926).

Liet. pas. = Lietuvių pasakos. Vilnius 1905.

MT = „Mūsų Tautosaka", Kaunas 1930 ff.

Mitt. = „Mitteilungen der litauischen litterarischen Gesellschaft", Tilsit-Heidelberg 1800-1911.

NS = Dähnhardt, O. Natursagen. Eine Sammlung naturdeutender Sagen Märchen Fabeln und Legenden. Bd. I-IV Leipzig 1907-13.

Tierf. = Scheu, H. und Kurschat, A. Žemaitische Tierfabeln. Heidelberg 1913.

TK = Tautosakos Komisijos archyvas Kaune (Archiv der Kommission für litauische Volksdichtung in Kaunas).

TirŽ = „Tauta ir Žodis" Kaunas 1923-31.

Th. = Thompson, S. Motiv-Index of Folk-Literature. Vol. I-III. FFC 106-8. (1932-34).

Wolt. = Wolter, E. Litauische Legenden. Moskau 1890. Aus d. russ. Journal „Etnografičeskoje Obozrenije" Heft VI.

VirV = Basanavičius, J. Iš gyvenimo lietuviškų vėlių bei velnių. Chicago 1903. 3 leid. Kaunas 1928.

(Bei den Zitaten ist gewöhnlich zuerst die Seitenzahl, dann die Nummer angegeben).

Tautosakos Komisijos perrašytos (iki š. m. XI. 15) ir tvarkomos dainos

Eilės Nr.	Kas įteikė	Iš kur	Kiek
379	J. Dovydaitis	Alvito, Vilkaviškio, Rūdos valsč. . . .	227
380	P. Valeika	Raguvos valsč.	69
381	V. Kutkus	Kėdainių apskr.	160
382	M. Venzlauskas	Aukštadvario apskr.	83
383	J. Švoba (V. Gutauskas) .	Kauno, Trakų ir kit. apskr.	147
384	O. Podolskaitė	Virbal., Vilkavišk. ir Alytaus apylink. .	48
385	Jonas Pagirys	Rokiškio apskr., Obelių v.	26
386	S. Lisauskas	Vilkaviškio apskr. ir kit. viet.	46
387	V. Kulbokas	Zapyškio val.	24
388	Jonas Vaidelys	Raudondvario par.	69
389	Jonas Petrauskas	Vilnija ir kit.	212
390	Jonas Kedys	Marijampolės apskr.	233
391	J. Čiuta	Šiaulių apskr.	124
392	J. Bakanas	Kauno apskr.	137
		Viso	1605
		Anksčiau buvo . . .	25345
		Iš viso	26950

Tautosakos komisijos gauta medžiaga

(Nuo 1934. I. 1 iki 1934. XI. 15)

Eilės Nr.	Kas ir iš kur	Dainų	Pasakų	Padavimų	Dainuškų	Patarlių bei priežodžių	Prietarų ir burtų	Mįslių	Atsitikimų ir anekdotų	Smulkmenų	Oracijų	Raudų	Liaudies medicinos	Žaidimų
1	A. Pupka (iš Lazd. apskr.)	29	2	—	—	79	75	—	3	17	—	—	—	—
2	J. Tumosa (iš Lazd. apskr.)	98	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	M. Gabrys (iš Lazd. apskr.)	92	—	18	—	—	177	33	—	—	—	—	—	—
4	J. Matusevičiūtė (Lazd. gimnazija) . .	729	323	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	P. Lapienė (Utenos gimnazija)	147	137	6	—	—	—	90	—	—	—	—	—	2
6	J. Čiuta (Marijamp. gimnaz.)	321	115	23	—	304	206	702	—	—	—	7	—	—
7	A. Venclova (iš Liubavo v.)	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	P. Valeika (iš Ukmergės apskr.) . . .	264	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—
9	B. Buračas (iš įvair. v.)	170	—	—	—	—	282	—	—	—	—	—	—	—
10	P. Lapienė (Utenos gimnaz.)	46	70	6	—	8	4	—	—	—	1	—	—	3
11	V. Stulgaitis (iš Girkaln. v.)	26	16	—	—	—	28	166	—	—	—	—	—	—
12	J. Vaidelys (iš įvair. v.)	69	—	—	—	505	178	20	—	82	—	—	—	—
13	Mok. Jonikis (iš Semeliškių v.)	—	—	—	—	—	—	391	—	—	—	—	—	—
14	J. Dovydaitis (iš Žemaitijos)	4043	535	—	—	—	—	60	—	20	—	—	—	—
15	J. Balys (iš įvair. v.)	167	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	J. Balys (iš Kupiškio v.)	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Eilės Nr.	Kas ir iš kur	Dainų	Pasakų	Padavimų	Dainuškų	Patarlių bei priežodžių	Prietarų ir burtų	Mįslių	Atsitikimų ir anekdotų	Smulkmenų	Oracijų	Raudų	Liaudies medicinos	Žaidimų
17	A. Andrulionis (iš Dzūkijos)	6	2	1	8	—	224	8	—	—	—	—	—	—
18	A. Mažiulis (iš Rokiškio apskr.) . . .	201	—	—	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	J. Kempinas (iš Taurag. ir k. v.) . . .	13	20	—	—	3 850	—	400	—	—	—	—	—	—
20	Iš Kupiškio apyl.	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	A. Kėrys (iš Liškiav. v.)	112	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	2
22	E. Jakševičiūtė Adiklienė (iš Šiaulių ir k.)	173	15	—	—	4	7	213	4	8	—	—	—	—
23	P. Lapienė (Utenos gimnazija)	145	96	1	—	250	—	221	4	—	—	—	—	—
24	J. Mickevičius (iš Platelių v.) . . .	—	27	—	—	—	—	51	—	—	—	—	—	—
25	J. Kedys (iš Marijampol. v.)	27	13	—	1	5	—	17	3	—	—	—	—	—
26	M. Čilvinaitė (iš Upynos ir Kupišk. v.)	13	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—
27	J. Bagdonas (iš Rokiškio apskr.) . . .	57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	J. Aidulis (iš Tverečiaus par.)	—	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	B. Sabas (iš Vilniaus ir Lydos apskr.)	636	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—
30	P. Merkauskas (iš Anykščių v.) . . .	40	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Viso	7 744	1 452	55	96	5 005	1 181	2 384	14	127	8	14	—	7
	Anksčiau buvo gauta .	50 259	4 290	551	4 423	28 729	9 582	12 922	84	4 207	117	14	72	156
	Iš viso	58 003	5 742	606	4 519	33 734	10 763	15 306	98	4 334	125	28	72	163

TURINYS

Jurgis Elisonas:

Dievas Senelis 3
I. Pasakos apie negyvosios gamtos kūnų atsiradimą . . 7
II. Pasakos apie gyvulių atsiradimą 8
III. Pasakos apie augalų atsiradimą 9
IV. Pasakos apie Dievo Senelio santykius su žmonėmis . . 136
Anhang in der deutschen Sprache von *Dr. J. Balys* . . . 253
Tautosakos Komisijos perrašytos ir tvarkomos dainos . . . 269
Tautosakos Komisijos gauta medžiaga 270